

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETEN RESMÎ KURUMLARDA
DİL BİLGİSİ ÖĞRETİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Selin ÖZEL

Ankara-2010

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETEN RESMÎ KURUMLARDA
DİL BİLGİSİ ÖĞRETİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Selin ÖZEL

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Erol BARIN

Ankara

Mart, 2010

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

.....'in.....
.....
.....başlıklı
tezi..... tarihinde,jürimiz tarafından
.....
Ana Bilim / Ana Sanat Dalında Yüksek Lisans / Doktora / Sanatta Yeterlik
Tezi olarak kabul edilmiştir.

<u>Adı Soyadı</u>	<u>İmza</u>
Başkan :	
Üye (Tez Danışmanı) :	
Üye:	
Üye :	
Üye :	

ÖN SÖZ

Selin ÖZEL

Türkçe, bugün dünyada geniş alanlarda anadili olarak konuşulmakta olan bir dildir.

Bunun yanı sıra, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Orta Asya'da kurulan bağımsız devletlere bağlı olarak ortaya çıkan yeni politik, ekonomik durum; Türkiye Cumhuriyetinin Avrupa Birliği'ne üyelik başvurusuyla başlayan ve adaylık statüsü kazanmasıyla yeni bir boyut kazanan Avrupa-Türkiye ilişkileri, ticari ve kültürel alış-verişi yoğunlaştırmış, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin önemini de artırmıştır.

Görüşmelerin olumlu sonuçlanması halinde Türkiye Avrupa Birliğine üye bir devlet, Türk dili de nüfus oranına göre en çok konuşulan Avrupa dillerinden biri olacak, Türk dilinin öğrenilmesi ve öğretilmesi bir zorunluluk haline gelecektir, şüphesiz.

Yabancıların Türkçe öğrenmek isteğinin, yukarıda belirttiğimiz, tarihi, politik ticari...v.b. sebepleri yanında; dilimize duydukları sempati ve merak, iş bulmak ve işinde başarılı olmak, bilimsel araştırmalar yapmak, turizm alanında faydalanmak... gibi sebepleri de vardır.

Yabancıların Türkçeye duyduğu ilgi ve ihtiyaç sonucunda, üniversitelere bağlı "Türkçe Öğrenim Merkezleri" kurulmuştur. Bu alandaki yayınlar günden güne artmasına, Türkçe öğrenimi ve öğretimi bu kadar önem kazanmasına rağmen, yine de, bu konuda yeterli çalışmaların yapıldığını söylemek zordur. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde ciddi çalışmalara ihtiyaç vardır.

Öncelikle, Türkiye Türkçesinin öğretimi için yetkin bir eğitim programı oluşturulmalı, bu program kapsamında ders kitapları hazırlanmalıdır.

Çalışmamızın temelini, yabancılara Türkçe öğreten resmî kurumlarda kullanılan ders kitaplarında yer alan dil bilgisi konu sıralamasını, öğretimini ve öğretim yöntemlerini tespit etmek ve aralarındaki tutarsızlıkları ortaya koymak oluşturmaktadır. Çünkü, dil bilgisi öğretiminin dil öğretimini destekleyen önemli bir

araç olduğunun bilincindeyiz ve dil öğretiminin belli bir standartta göre yapılması gerektiğine inanmaktayız.

Türkçe öğretiminde başarı, başka dillere ait dil öğretim kitapları ve yöntemleri kopyalanarak değil, Avrupa Birliği'ne üye olma yolunda emin adımlarla ilerleyen ülkemizde de diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi, dilin işlevsel boyutunu ön plâna çıkaran Avrupa Dil Portfolyosu paralelinde hazırlanacak ders kitaplarıyla sağlanacaktır.

Çalışmamızda, bu konuda yazılan çeşitli makaleler, sayıları az da olsa, yapılan incelemeler ve dil bilgisi kitapları yardımıyla ders kitapları tarafımızdan okunup incelenmiştir. Ders kitaplarının dil bilgisi öğretiminde kullandığı yöntemler, ihtiva ettikleri dil bilgisi konuları ve bu konuların sıralanışları ADP'ye uygunluk bakımından değerlendirilmiştir. Ders kitapları hakkında yapılan değerlendirmelerin açık ve anlaşılır olması amacıyla örneklendirme yoluna gidilerek faydalı sonuçlar elde edilmeye çalışılmıştır.

Tezimizin “Giriş” bölümünde yabancılara Türkçe öğretiminin tarihçesi, bu konuda yapılan çalışmalar, dil bilgisi öğretim yöntemleri hakkında geniş bilgiler verilirken, “Sonuç” bölümünde bu çalışmalar sonucunda varılanlar belirtilerek dil bilgisi öğretimi hususunda çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

İncelediğimiz ders kitapları, Türkçenin yabancılara öğretiminden resmî olarak sorumlu kurum, kuruluş ve kişilerin dil bilgisi öğretimine önem verdiklerini ve -genel olarak- dil bilgisi konularına ders kitaplarında yer verdiklerini göstermektedir. Fakat Avrupa'nın dil politikası vasıtasıyla dünyanın büyük bir kısmında yerleşen ortak dil öğretimi bilincine dayalı Türkçe dil bilgisi öğretiminin yabancı dil olarak Türkçe öğretimi yapan resmî kurum, kuruluş ve kişilerce hazırlanan ders kitaplarının çoğunda etkin olarak kullanılmadığını tespit ettik.

Bu çalışmadaki amacımız, yurt içinde ve dışında yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde belli bir standart yakalamak amacıyla ADP temelli, Türkçenin yapısına uygun yöntem ve tekniklerin kullanılmasına olanak sağlayan dil öğretim ve öğrenimini başarıya ulaştıracak programlar yapılmasına ve ders kitaplarındaki dil bilgisi bölümlerinin hazırlanmasına yardımcı olabilmektir.

İçinde bulunduğumuz yüzyıl bilgi çağı olup ülkeler birbirleri ile sürekli iletişim içinde bulunmakta, birbirlerine dillerini öğretme konusunda büyük bir mücadele vermektedirler. Bu yarışta ülke olarak bizim de yerimizi almamız gerektiği inancındayız.

Çalışmalarım sırasında maddî ve manevî desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen aileme, teknik konularda yetersiz kaldığımda benden bilgilerini esirgemeyen, bu çalışmamda beni yüreklendiren dostlarıma gönülden teşekkür ederim.

Çalışmamın temelini oluşturacak eserleri temin etmemde bana her türlü kolaylığı sağlayan Ankara Üniversitesi-TÖMER Bursa Şubesi, Gazi Üniversitesi-TÖMER ve Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü çalışanlarına teşekkürü bir borç bilirim.

Tezimin hazırlanması sırasında bu alandaki engin bilgilerini benden esirgemeyen, çalışmamın her aşamasında desteğini hissettiğim ve beni eleştirileri ile en iyiye, en doğruya yönlendiren tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Erol BARIN' a gönülden teşekkür ederim.

ÖZET

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETEN RESMÎ KURUMLARDA DİL BİLGİSİ ÖĞRETİMİ

ÖZEL, Selin

Yüksek Lisans, Türkçe Öğretmenliği Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Erol BARIN

Mart – 2010, 197 sayfa

Yaptığımız bu çalışma, farklı devlet üniversiteleri tarafından yabancılara Türkçe öğretmek amacıyla Türk yazarlar tarafından hazırlanmış beş ders kitabının içlerinde yer alan dil bilgisi konuları, bu konuların veriliş sırası ve dil bilgisi öğretiminde kullanılan yöntemler bakımından değerlendirildiği bir araştırma örneğidir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde, dört temel dil becerisini destekleyen en önemli unsurun dil bilgisi öğretimi olduğuna inanmaktayız. Bu yüzden çalışmamızda dilimizi yabancılara öğretmek amacıyla yazılan ders kitaplarında dil bilgisine verilen yeri, dil bilgisi konularının sıralanışını, dil bilgisi öğretiminin nasıl yapıldığını tespit etmeye çalıştık.

Seçtiğimiz ders kitaplarında kullanılan yöntemleri inceleyerek, işlevsel-kavramasal yaklaşım ile hazırlanan, öğrencinin günlük hayatta doğru ve etkili iletişim kurmasını kolaylaştırmayı ve çabuklaştırmayı hedefleyen seçmecî yöntem ile dil öğretimi yapan ders kitaplarını tespit etmeye çalıştık. Amacımız, bu konuda yapılacak çalışmalara ışık tutmaktır.

Ayrıca ders kitaplarında yer alan dil bilgisi konularının sıralanışı ve öğretimi, ADP’de belirtilen “Dil Düzeylerine Yönelik Beklentiler” ve “Dil bilgisi Doğruluk Düzeyleri” ne uygunluk bakımından değerlendirilmiştir.

Bu inceleme sonucunda, ele aldığımız ders kitaplarının hepsinde dil bilgisine aynı ölçüde yer verilmediği, yöntem birliği olmadığı ve Ankara Üniversitesi Yeni-Hitit Serisi Yabancılar İçin Türkçe Dersleri (1–2–3) dışındaki ders kitaplarının ADP’ye uygun olarak hazırlanmadığı tespit edilmiştir.

ABSTRACT

TURKISH GRAMMAR FOR FOREIGNERS IN OFFICIAL LANGUAGE INSTITUTIONS

ÖZEL Selin

Master Thesis, Department of Turkish Language Teaching

Thesis Supervisor: Yrd. Doç. Dr. Erol BARIN

Mart 2010, 197 pages

This study looks at five textbooks for teaching Turkish to foreigners prepared by Turkish writers for several state universities. The study focuses on the grammar topics covered by the textbooks, the order in which they were presented, and the methods used to teach the language.

We believe that grammar is the most important component of teaching Turkish as a foreign language because it enables students to develop equally the four primary language skills: reading, writing, listening and speaking. For this reason, we analyzed the importance given to teaching grammar in the textbooks under study, the order of grammar topics, and the methods used to teach grammar.

In this process, we sought to determine which textbooks had an eclectic methodology and functional-conceptual approach, which we believe makes it easier and quicker for students to communicate correctly and effectively in their daily lives. Our aim in doing this was to provide a guide for work being done in this area. Additionally, we sought to determine whether the order of grammar topics was in accord with CEF basic language skills and grammar proficiency levels.

Through this analysis, we determined that all the textbooks differed in the importance they assigned to grammar, that they did not share the same methodology, and that none of the texts – with the exception of Ankara University’s New Hittite Series Turkish Lessons for Foreigners (1-2-3) – were prepared in accordance with CEF standards.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI	i
ÖN SÖZ.....	ii
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii

I.BÖLÜM

GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	3
1.2. Araştırmanın Amacı	5
1.3. Araştırmanın Önemi	6
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları:	7
1.5. Araştırmanın Sayıtları: (Varsayımlar)	8
1.6. Tanımlar :	9

II. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminin Tarihi Ve Bu Alanda Yazılan Eserler Hakkında Genel Bilgiler	11
2.2. Dil Bilgisi Öğretimin Önemi.....	13
2.3. Dil Bilgisi Öğretiminde Temel İlkeler	14
2.4. Yöntem Kavramı ve Dil Öğretiminde Yöntem Seçiminin Önemi.....	16
2.5. Belli Başlı Dil Öğretim Yöntemleri	18
2.5.1.Doğal yöntem	18
2.5.2. İşitsel-Dilsel yöntem	19
2.5.3. Bilişsel yöntem	19

2.5.4. İletişimci yöntem	20
2.5.5. Seçmecici yöntem	21
2.6. Avrupa Dil Portfolyosu'na Göre Dil Öğretimi Ve Dil Bilgisi Öğretiminin Ölçütleri	23

III. BÖLÜM

YÖNTEM.....	28
3.1. Araştırma Modeli	28
3.2. Evren ve Örneklem	29
3.3. Verilerin Toplanması	29
3.4. Verilerin Analizi.....	29

IV.BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

4.1. Yeni-Hitit Yabancılar İçin Türkçe Dersleri-1 ve Yabancılar İçin Türkçe-1 Adlı Ders Kitaplarının A1 Düzeyinde Dil Bilgisi Konu Sıralaması	30
4.2. Yeni-Hitit Yabancılar İçin Türkçe Dersleri-1 Adlı Ders Kitabının A1 Düzeyinde Dil Bilgisi Konu Dağılımı ve Öğretimi	31
4.3. Yeni-Hitit Yabancılar İçin Türkçe Dersleri-1 Adlı Ders Kitabının A1 Düzeyinde Yer Alan Dil Bilgisi Konu Dağılımının ve Öğretiminin Değerlendirilmesi	45
4.4. Yabancılar İçin Türkçe -1 Adlı Ders Kitabının A1 Düzeyinde Dil Bilgisi Konu Dağılımı ve Öğretimi	51
4.5. Yabancılar İçin Türkçe-1 Adlı Ders Kitabının A1 Düzeyinde Yer Alan Dil Bilgisi Konu Dağılımının ve Öğretiminin Değerlendirilmesi	58

4.6. Yeni-Hitit Yabancılar İçin Türkçe-1 ve Yabancılar İçin Türkçe-1 Adlı Ders Kitabının A2 Düzeyinde Dil Bilgisi Konu Sıralaması	64
4.7. Yeni-Hitit Yabancılar İçin Türkçe Dersleri-1 Adlı Ders Kitabının A2 Düzeyinde Dil Bilgisi Konu Dağılımı ve Öğretimi	65
4.8.Yeni-Hitit Yabancılar İçin Türkçe Dersleri–1 Adlı Ders Kitabının A2 Düzeyinde Yer Alan Dil Bilgisi Konu Dağılımının Ve Öğretiminin Değerlendirilmesi	73
4.9. Yabancılar İçin Türkçe-1 Adlı Ders Kitabının A2 Düzeyinde Dil Bilgisi Konu Dağılımı Ve Öğretimi	76
4.10. Yabancılar İçin Türkçe-1 Adlı Ders Kitabının A2 Düzeyinde Dil Bilgisi Konu Dağılımının Ve Öğretiminin Değerlendirilmesi	79
4.11. Yeni-Hitit Yabancılar İçin Türkçe Dersleri-2 (B1 Düzeyi) Adlı Ders Kitabının ve Yabancılar İçin Türkçe-1 Adlı Ders Kitabının B1 Düzeyinde Dil Bilgisi Konu Sıralaması	84
4.12. Yeni-Hitit Yabancılar İçin Türkçe Dersleri–2 Adlı Ders Kitabında (B1 Düzeyi) Dil Bilgisi Konu Dağılımı Ve Öğretimi	87
4.13. Yeni-Hitit Yabancılar İçin Türkçe Dersleri-2 Adlı Ders Kitabında (B1 Düzeyi) Yer Alan Dil Bilgisi Konu Dağılımının Ve Öğretiminin Değerlendirilmesi	104
4.14. Yabancılar İçin Türkçe-1 Adlı Ders Kitabının B1 Düzeyinde Dil Bilgisi Konu Dağılımı Ve Öğretimi	109
4.15. Yabancılar İçin Türkçe-1 Adlı Ders Kitabının B1 Düzeyinde Dil Bilgisi Konu Dağılımının Ve Öğretiminin Değerlendirilmesi	113
4.16. Yeni-Hitit Yabancılar İçin Türkçe Dersleri-3 Adlı Ders Kitabının B2 Düzeyinde Dil Bilgisi Konu Sıralaması	118

4.17. Yeni-Hitit Yabancılar İçin Türkçe Dersleri-3 Adlı Ders Kitabının B2 Düzeyinde Dil Bilgisi Konu Dağılımı Ve Öğretimi	119
4.18. Yeni-Hitit Yabancılar İçin Türkçe Dersleri-3 Adlı Ders Kitabının B2 Düzeyinde Yer Alan Dil Bilgisi Konu Dağılımının Ve Öğretiminin Değerlendirilmesi	128
4.19. Yeni-Hitit Yabancılar İçin Türkçe Dersleri-3 C1 Düzeyinde Dil Bilgisi Konu Sıralaması	131
4.20. Yeni-Hitit Yabancılar İçin Türkçe Dersleri-3 Adlı Ders Kitabının C1 Düzeyinde Dil Bilgisi Konu Dağılımı Ve Öğretimi	132
4.21. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Dersleri–3 Adlı Ders Kitabının C1 Düzeyinde Dil Bilgisi Konu Dağılımının Ve Öğretiminin Değerlendirilmesi	139
4. 22. Yabancılar İçin Türkçe-2 Adlı Ders Kitabının Dil Bilgisi Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi	142
4. 23. Okuyorum-Öğreniyorum Adlı Ders Kitabının Dil Bilgisi Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi	144
4.24. Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi-1 Adlı Dil Bilgisi Kitabının Dil Bilgisi Konu Sıralaması Bakımından Değerlendirilmesi	144

V. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	147
5.1. Örnek Ders Kitapların Değerlendirilmesi Sonucu Ulaşılan Veriler.....	149
5.2. Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, Gazi – TÖMER ve Ankara Üniversitesi TÖMER’ den Elde Ettiğimiz Bazı	

Dökümanlar Sonucunda Ulaştığımız Veriler	156
5.3. Öneriler.....	157
5.3.1. Dil Bilgisi Öğretiminde Yaklaşım, Yöntem Ve Teknik İle İlgili Öneriler	157
5.3.2. Dil Bilgisi Konu Sıralaması İlgili Öneriler.....	165
5.3.3.Yabancılara Türkçe Öğretmek Amacıyla Hazırlanacak Ders Kitapları İçin Öneriler	170
5.3.4. Dil Bilgisi Konularının Öğretimini Kolay Ve Zevkli Hâle Getirebilecek Etkinlikler İle İlgili Öneriler	174
5.3.5. Dil Öğreticisine Öneriler	176
KAYNAKÇA	177
EKLER	182

I. BÖLÜM

GİRİŞ

Günlük hayatta, insanlar arasındaki iletişimi sağlayan en önemli araç olan “dil”, kişi ve toplum hayatında çok önemli bir yere sahiptir. Bu yüzden dil kavramı, bugüne değin birçok bilim adamını, toplum bilimciyi düşündüren bir konu olmuştur. Dilin, gerek sözlü gerekse yazılı iletişimde, düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda başkalarına aktarılmasını sağlayan çok yönlü, çok gelişmiş bir sistem, bir düşünce aracı olduğu vurgulanmıştır.

Dünya üzerinde kullanılan birçok dil bulunmaktadır. Dilaçar (1968: 28–2–70), dünya üzerinde değişik toplumlar tarafından kullanılan ve konuşulan ortalama üç bin, üç bin beş yüz dil olduğunu belirtmiştir.

Ülkeler arasında gittikçe artan sosyal, ekonomik, ticari ve kültürel ilişkiler sonucunda toplumlar, birbirlerinin dillerini öğrenmek ve kendi dillerini diğer toplumlara öğretmek istemişlerdir. Bu yüzden yabancı dil öğretimi çok eski çağlardan bu yana yapılmaktadır.

Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi, Kaşgarlı Mahmut’un XI. Yüzyılda Araplara Türkçe öğretmek amacıyla yazdığı *Dîvân-u Lûgat-it Türk* ile başlamıştır.

Çağatay Türkçesi Döneminde, Türkçenin Farsça’dan üstünlüğünü savunan Ali Şir Nevai’ ye ait *Muhakemetü’ l Lugateyn* adlı eser geniş yankılar uyandırmıştır.

Kıpçak Türkçesi, Türkçenin yabancılara öğretiminin en fazla önem kazandığı ve Türkçenin saygınlığının dorukta olduğu bir dönemdir. Bu dönemde Araplara Türkçe öğretmeyi hedefleyen birçok eser yazılmıştır: *Codex Cumanicus*, *Kitabü Bulgati’l Müştak Fi Lugati’t Türk ve Kıpçak...* gibi

Eski Anadolu Türkçesi kapsamında yabancılara Türkçe öğretimiyle ilgili tek eser İbnü Mühenna *Lugati* olarak da bilinen *Hilyetü’l –İnsan ve Heybetü’l Lisan*’dır.

Yine Osmanlı İmparatorluğu döneminde Acemi Okullarında yabancı dil olarak Türkçe dersleri yapılmıştır.

Türkiye Türkçesi dönemine gelindiğinde, Mustafa Kemal Atatürk'ün 1 Kasım 1928' de harf devrimini başlatması ve 12 Temmuz 1932' de yine Atatürk' ün öncülüğünde Türk Dili Tetkik Cemiyeti' nin kurulması Türk dili için önemlidir.

1980'li yıllardan itibaren Türkiye'nin dışa açılmasıyla birlikte Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi de yeni bir boyut kazanmıştır.

Sovyetler Birliği'nin dağılması ve soğuk savaşın sona ermesi sonucu, Orta Asya Cumhuriyetleri başta olmak üzere, diğer akraba topluluklarla da kültürel işbirliği toplantılarının başlatılması, Türk Cumhuriyetleriyle aramızda 1993 yılından itibaren “Büyük Öğrenci Projesi” olarak bilinen Türkiye'nin Türk Cumhuriyetleri, Türk ve akraba toplulukları için geleceğe dönük en ciddi teşebbüsünün başlatılmış olması, AB'ye giriş sürecinde Avrupa devletleriyle kurulan kültürel, siyasi, ekonomik ilişkilerin artması sonucunda Türkiye'nin ve Türkçenin öneminin artması, Polat (2001: 36)'ın belirttiği gibi, Türk dilinin Avrupa için kültürel bir zenginlik ve çeşitlilik oluşturacağına, yabancı dil olarak öğretilmesi ve öğrenilmesinin de Avrupalılarla ilişkilerimizde, kendimizi daha iyi ifade etmemizde kolaylaştırıcı bir etken olacağına duyulan inanç...v.b. sebeplerle Türkçenin yabancılara öğretilmesi zorunlu bir hâl almıştır.

Yabancıların resmî ve özel amaçlı Türkçe öğrenme istek ve ihtiyaçları neticesinde, Türk dilinin yabancılara öğretiminin ayrı bir uzmanlık alanı gerektirdiği zamanla anlaşılmış ve yeni bir yapılanmaya gidilerek TÖMER'ler kurulmuştur. Önce Ankara Üniversitesi TÖMER (1984), daha sonra Gazi Üniversitesi TÖMER (1994), Bolu İzzet Baysal Üniversitesi TÖMER, İstanbul Üniversitesi TÖMER ve Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü faaliyete geçirilmiştir.

Yukarıda saydığımız üniversitelerimizin çoğunda yabancılara Türkçe öğretimi dersleri sistemli bir biçimde verilmektedir. Hacettepe Üniversitesi'nde de yabancı öğrencilerin bir teste tabi tutulup bilmeyenlere Türkçe dersleri verildiği bilinmektedir.

Yukarıda saydığımız dil öğretim merkezlerinin dilimizi öğretme çabalarına, bu alandaki yayınlar günden güne artmasına, dünyada Türkçe öğrenimi ve öğretimi bu kadar önem kazanmasına rağmen; yine de bu konuda yeterli çalışmaların yapıldığını söylemek zordur. Uzun süre ihmal edilen çalışmalar son dönemlerde ivme kazanmaya başlamıştır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın Ankara'da 25–26 Ekim (2001) günlerinde Hacettepe Üniversitesi konferans salonlarında “Avrupa Konseyi

2001 Avrupa Diller Yılı - Avrupa’da Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi” adıyla gerçekleştirdiği sempozyum, Türk dilinin önemini ve dünyada Türkçe öğretimini gündeme getirmesi bakımından önemlidir. Toplantıda sunulan bildiride Çotuksöken (2001: 4), Türkiye Türkçesinin öğretimi için yetkin bir eğitim programı hazırlanması, modern dil çalışmaları sonucunda elde edilenlerin öğretim ortamlarına aktarılması, Türkiye Türkçesinin fonksiyonel bir dil bilgisi kitabı hazırlanması gerekliliğini belirtmiştir. Ayrıca bu proje kapsamında, ders ve alıştırmalar kitaplarıyla öbür ders araç gereçlerini hazırlamak üzere çağdaş bir öğretim modeli geliştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Yukarıda belirtilen konularda yapılacak ciddi çalışmalarla Türkçe öğretiminde de, İngilizce, Fransızca, Almanca...dillerinin öğretiminde olduğu gibi, belli bir standart yakalanacak ve başarıya ulaşılabilecektir. Bu şekilde, dünyada geniş alanlarda anadili olarak kullanılan Türk dili daha da yaygınlaşacak ve hak ettiği saygınlığı kazanacaktır.

1.1. Problem Durumu:

Yabancı dil öğretimi, o dili konuşan toplumun yaşayış biçiminin, inançlarının geleneklerinin de öğretilmesidir. Diline olduğu gibi kültürüne de yabancı olduğu bir yerde dil öğrenmeye çalışan hedef kitlenin en başta ihtiyacı olan şey, bir tercümana ihtiyaç duymadan günlük yaşamını sürdürebilmektir. Bu yüzden yabancı dil öğretimi yalnızca hedef dilin kurallarının öğretilmesi olarak değerlendirilmemelidir. Bununla birlikte yetişkin hedef kitleye dil öğretimi yapılırken dil bilgisi öğretiminin önemi de göz ardı edilmemelidir. Dil bilgisi öğretimi, okuma-dinleme-konuşma-yazma becerileriyle birlikte amaç olarak değil, bu dört temel beceriyi destekleyen bir araç olarak değerlendirilmelidir. İncelediğimiz ders kitaplarından da hareketle, yıllardır yabancılara Türkçe öğretimindeki eksik ve yanlışların ya dil bilgisi öğretiminin diğer dört temel beceriyle beraber amaç olarak ele alınmasından ya da bir dilin öğretiminde o dilin kurallarının bilinmesi ve uygulanması gerektiği gerçeğinin göz ardı edilmesinin doğurduğu öğretim karmaşası ve zorluklarından kaynaklandığını tespit ettik. Önemli olan dil öğretimine bir bütün olarak bakmak ve dil bilgisinin öğretilmesi gereken yer, zaman ve yöntemlere uygun çözümler üretebilmektir.

Maalesef, günümüzde bu alanda kullanılan birçok ders kitabında dil bilgisi öğretiminin yeri, önemi, hangi yöntemlerle yapılması gerektiği...gibi konular tam açıklanamamış, ortak bir öğretim yöntemi ya da yöntemleri ortaya konulamamış, farklı ders kitaplarında değişik yöntemlerin kullanılmasından ve kullanılan yöntemlerin birbiriyle tutarlı olmamasından kaynaklanan yanlışlar ortaya çıkmıştır.

Bu konuda Rona ve Dedes (1989: 69) de piyasadaki eserlerin ya yapı-söz dizimi ağırlıklı dil öğretiminden çok dilin yapısı ile ilgili bilgi verdiğini ya da herkese Türkçeyi öğretmeyi amaçladığını, bu yüzden piyasada hedef kitleyi dikkate almayan eserler bulunduğunu, ayrıca, bu eserlerde yöntem, teknik, metinler, dil bilgisi terimleri ve bilgileri, görsel araç-gereçler yönünden birçok farklar olduğunu belirtmişlerdir. Yukarıdaki aksaklıkların temelinde yatan sebep, Avrupa Dil Portfolyosu'na uygun yabancılara Türkçe öğretim programı hazırlanmamış olması, ders kitaplarının nicelik ve nitelik bakımından böyle bir programa göre düzenlenmemesidir. Türkçenin öğretim ve öğreniminde belli bir standartın yakalanmasını engelleyen bu durum sözlü ve yazılı anlatımlarda da birçok sorunun ortaya çıkmasına yol açarak yabancı dil olarak Türkçe öğretim ve öğrenimin başarıya ulaşması yolunda engel oluşturmaktadır.

Dünyada standartlaşan dil öğretimine, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin hangi açılardan ne kadar yaklaşabildiğini ele almak amacıyla hazırlanan bu çalışmada problem cümlesi “Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitapları belli bir program paralelinde hazırlanmadığı için, ders kitaplarında yer alan dil bilgisi konu sıralaması ve öğretimi ortaklık arz etmemektedir. Bu durum tutarsızlıklara sebep olarak başarılı bir Türkçe öğretimi yapılmasını engellemektedir.”olarak belirlenmiştir.

Problemi çözmeye aşamasında çözülecek alt problemler ise şunlardır:

a)Türkçe Öğretim Merkezleri'nde (TÖMER) kullanılan ders kitaplarında dil bilgisi öğretimine verilen yer ve önem konusunda tutarlılık bulunmakta mıdır?

b)Ders kitaplarında ortak bir terminoloji kullanılmakta mıdır?

c)Ders kitaplarında yer alan örnek bağlam ve diyaloglar öğretilen ve öğretilecek dil bilgisi yapılarını barındırmakta mıdır?

d)Ders kitaplarındaki dil bilgisi öğretimi ADP'ye uygun mudur?

b)Resmî kurumlarda yabancılara Türkçe öğretmek amacıyla kullanılan ders kitaplarında yer alan dil bilgisi konu sıralaması ve öğretimi, temel yaşam alanlarındaki ihtiyaçlar dikkate alınarak düzenlenmiş midir?

1.2. Araştırmanın Amacı:

Özellikle günümüzde Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi, Türkiye'nin tarihî ve kültürel birikimini paylaşmak, ülkemizin stratejik ve jeopolitik durumunun giderek önem kazanması...v.b sebeplerle daha fazla önem kazanmıştır. Ekonomik, tarihî ve siyasî konularda işbirliği sağlamak ve çeşitli çalışmalar yapabilmek için yabancıların Türkçe öğrenme gereksinimi artmaktadır.

Yabancılara Türkçe öğretimi birçok resmî kurum ve kuruluşta yapılmaktadır. Bu kurum ve kuruluşlarda “Türkçe öğretmek amacıyla kullanılan ders kitaplarında yer alan dil bilgisi konu sıralamasının ve öğretiminin ortaklık arz edip etmediğini tespit etmek ve standart bir dil bilgisi öğretiminin önemine dikkat çekmek” tezimizin ana amacıdır.

Çalışmamızda, ders kitaplarında yer alan dil bilgisi öğretiminin yerini ve önemini de tespit etmeye çalıştık. Türkçe öğretiminde, dil bilgisi öğretiminin önemli bir araç olduğunun kavratılması amacıyla doğru tespitlerde bulunmaya, doğru çözümler bulmaya, geliştirmeye çalıştık. Bu yüzden dil bilgisini anlama-işleve dayalı olarak öğretmek yaklaşımıyla dil bilgisi yapı ve kurallarını bolca örnekle öğretmeyi hedefleyen ders kitaplarını tespit etmeye çalıştık. Çünkü bu yaklaşımla hazırlanan ders kitaplarının dil bilgisi kurallarını, yapılarını ezberletmeyi değil; dil bilgisini günlük hayattaki iletişimin önemli bir parçası olarak çabuk, rahat ve hatasız kullandırmayı hedeflediğine, yaşayan Türkçeyi doğru betimlediklerine inanmaktayız.

Çalışmamızın amaçları içerisinde ders kitaplarında terminolojik birlik olup olmadığını tespit etmek de yer almaktadır. Çünkü yurt içindeki ve dışındaki Türkçe öğretiminde belli bir standart yakalanabilmesi için dil bilgisi terimlerinin ortak olması gerektiğine inanmaktayız.

Çalışmamızda, ayrıca, Türk dilinin özelliklerinin kurallar karmaşası içine düşmeden, zevk alarak, çabuk ve rahat öğretilebileceği yöntem ve yöntemlerinin kullanımına olanak sağlayan ADP gibi standart bir programın önemine dikkat çekmek yer almaktadır.

İncelediğimiz ders kitaplarında yer alan dil bilgisi konularına ve örneklerine yer vermek çalışmamıza yardımcı olacaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi:

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Orta Asya'da kurulan bağımsız devletlere bağlı olarak gelişen yeni politik, ekonomik durum, ticari ve kültürel ilişkileri yoğunlaştırmış, bu durum Türkçe öğrenme ihtiyacını doğurmuştur. Bunun yanı sıra AB'ye giriş sürecinde Avrupa Devletleri ile kurulan kültürel, siyasi, ekonomik ilişkiler Türkiye'nin ve Türkçenin önemini artırmıştır.

Yabancıların Türkçe öğretimine duyduğu ilgi sonucu, "Türkçe Öğretim Merkezleri" kurulmuştur. Bu alandaki yayınlar günden güne artmasına rağmen Türkçe öğretim ve öğrenimini istenilen başarıya ulaştıracak nitelikte ders kitapları bulunmamaktadır. Çalışmamızda, yabancıları Türkçe öğretmek amacıyla yazılmış ders kitaplarında dil bilgisi konu sıralaması ve öğretimi üzerinde duracağız. Çünkü hedef kitlemiz olan, anadilinin kurallarını en az orta düzeyde bildiğini kabul ettiğimiz, yetişkin bireylerin iyi bir dil eğitimi alabilmeleri için, dil bilgisi öğretimine önem vermek gerekir.

Tez araştırmamı Türkçe öğretiminde dil bilgisi öğretimi üzerine yapmamdaki sebep ise, dil içerisinde dil bilgisinin öneminden ileri gelmektedir. Dil bilgisi çalışmaları, öğrencinin yazma ve konuşma becerisini geliştirerek daha iyi iletişim kurmasını sağlayacaktır, dilsel özgüven oluşturacaktır, kültürel, dilsel hoşgörüyü artıracaktır, bilimsel yöntem ve çözümleyici düşünmeyi öğretecektir.

Yukarıdaki kazanımlar doğrultusunda diyebiliriz ki dil öğretim sürecinde dil bilgisi öğretimi dört temel beceriyi destekleyen çok önemli bir araçtır. Dil bilgisi öğretiminde yapı ve kuralların sıralanışı, yeri, öğretimi, veriliş yöntemleri...v.b. konularda birçok sorun ile karşı karşıya kalınmaktadır. Dil öğretimi yapılan kurumlarda, yabancıları Türkçe öğretmek amacıyla kullanılan ders kitaplarında dil bilgisi öğretiminin yerinin, öneminin, öğretimde doğru yöntemler kullanmanın öneminin doğru anlaşılabilmesi için bu tez önem arz etmektedir.

Avrupa'da dil öğretiminin belli ölçütlere göre yapılarak başarılı sonuçlar elde edilmesini sağlayan ADP, Türkiye'de yabancıları Türkçe öğretimi yapan kurumların mutlaka incelemesi gereken bir materyaldir. Bu çalışma ADP'ye uygun dil bilgisi öğretiminin faydalarını vurgulaması bakımından da önemlidir. Ayrıca, Türkiye'de "Yabancıları Türkçe Öğretimi" isimli bir lisans programı henüz

bulunmamaktadır.17. Millî Eğitim Şurası'nda bu konu gündeme gelmiş ve üniversitelerde Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi bölümü açılması kararlaştırılmıştır (MEB, 2006c). Böyle bir bölümün açılması hâlinde bölümde öğrenim görecektir öğretici adaylarının da Türkçenin yabancılar için öğretimi alanında hâlihazırda çalışan öğretmenlerin de ADP'de yer alan dil bilgisi yeterlilik ölçütlerini kavramaları gerekmektedir.

Yabancılar için Türkçe öğreten resmî kurumlarda kullanılan ders kitaplarında dil bilgisi konu sıralaması ve öğretimi ortaklık arz etmediğinden ve ders kitapları standart bir programa uygun olarak hazırlanmadığından bu konunun araştırılması önemlilik arz etmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları:

Bu araştırmada,

1.Yabancılar için Türkçe öğretimiyle ilgili kaynak kitap ve makalelerden yararlanılarak, öncelikle, bilgi toplanmış ve belli kurumlarda bu amaçla kullanılan ders kitaplarında dil bilgisi konularının veriliş sırası tespit edilmiştir.

2. Araştırma kapsamı,

Ankara Üniversitesi-TÖMER. (2008). Yeni-Hitit yabancılar için Türkçe ders kitabı-1. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Ankara Üniversitesi-TÖMER. (2008). Yeni-Hitit yabancılar için Türkçe ders kitabı-2. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Ankara Üniversitesi-TÖMER. (2008). Yeni-Hitit yabancılar için Türkçe ders kitabı-3. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Gazi Üniversitesi-TÖMER. (2006). Yabancılar için Türkçe-1. Ankara: Uyum Ajans.

Gazi Üniversitesi-TÖMER. (2006). Yabancılar için Türkçe-2. Ankara: Uyum Ajans.

Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü. (2009). Okuyorum öğreniyorum. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.

Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü. (2009). Yabancılar için Türkçe dil bilgisi-1. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.

yukarıda künyesi verilen ders kitaplarındaki dil bilgisi konu sıralaması ve öğretimiyle sınırlı tutulmuş; dil bilgisi konularının yeri, veriliş sırası ve yöntemi incelendikten sonra Avrupa Dil Portfolyosu'nun A1, A2, B1, B2, C1 düzeylerinde belirlenen “Dil Bilgisi Yeterlik Ölçütleri” ile örtüşmesi bakımından değerlendirilmiştir. Bu çalışmada ele alınan ders kitaplarının çoğu ADP'nin A1, A2 ve B1 düzeylerinde belirtilen dil bilgisi yeterlik ölçütlerini karşıladığı için bu düzeylere ait incelemeler daha kapsamlıdır. Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü tarafından hazırlanan Okuyorum-Öğreniyorum adlı ders kitabı içerisinde dil bilgisi öğretimine yer verilmediği için bu ders kitabı inceleme kapsamı dışında tutulmuş, kurumda yardımcı kaynak olarak kullanılan dil bilgisi kitabı dil bilgisi konu sıralaması bakımından-genel olarak-değerlendirilmiştir.

3.Bütün bu çalışmalardan sonra yabancılara Türkçe öğretiminde dil bilgisinin yeri, önemi, dil bilgisi öğretim yöntemleriyle ilgili önerilere tez araştırması içinde yer verilmiştir.

4.Kurumlardan sağlanan bazı materyallerde çalışma kapsamına alınmıştır.

1.5. Araştırmanın Sayıtları: (Varsayımlar)

Örnekleme, evreni temsil etmekte ve kapsamaktadır.

Örnek olarak alınan ve inceleme kapsamında değerlendirilen ders kitaplarının, kitaplarda belirtildiği üzere, ADP'ye uygun nitelikte hazırlandığı kabul edilmektedir.

İncelenen ders kitaplarında belirtilmediği hâlde A1, A2, B1, B2, C1 düzeylerine denk geldiği düşünülerek üniteler bölünmüştür.

İncelenen ders kitapları üç üniversiteye bağlı Türkçe Öğrenim Merkezleri'nde okutulmaktadır.

Program hazırlayıcılar için bir yol gösterici olduğu kabul ettiğimiz ADP yapılacak evreni kapsayan bir uygulamadır.

1.6. Tanımlar :

Dil: İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış gizli bir antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş sosyal bir araçtır.

Dil bilgisi: Bir dilin sesleri, sözcük türleri, bunların yapıları, cümle olarak dizilmeleri ve cümle içindeki görevleri, çekimleriyle ilgili kuralları inceleyen bir dilimi dalıdır (Ertekinoglu, 2003: 25).

Yabancı Dil: Anadilin dışında olan dillerden her biri (TDK, 2005).

Avrupa Dil Portfolyosu (ADP): Ülkemiz, Avrupa’da ortak eğitim uygulamalarını öngören Socrates Projesine 24 Ocak 2000 tarihinde 253/ 2000 / EL sayılı Avrupa Konseyi kararıyla katılmıştır. Bu nedenle, Avrupa Ülkelerindeki yabancı dil uygulamaları ülkemizde de benimsenmiştir. Avrupa ülkelerinde yabancı dil öğretimi, Avrupa Konseyi Modern Diller Bölümünce belirlenen eğitim politikalarına göre yapılmaktadır. Avrupa’ da ortak bir yabancı dil öğretim programı ve yabancı dil öğretiminde ortak bir standart, ortak ölçütler ve buna dayalı bir araç geliştirmeyi amaçlayan Avrupa Konseyi Modern Diller Bölümü, Avrupa Diller Öğretimi Ortak Çerçeve Programı (The Common European Frame Work of Reference for Languages)’nı oluşturmuştur. Bugün tüm Avrupa ülkelerinde yabancı dil öğretimi bu çerçeve programa dayalı olarak gerçekleştirilmektedir.

Avrupa Dilleri Öğretimi Ortak Çerçeve Programı (ADÖÇ)’nin üç temel felsefesine dayalı olarak, ayrıca üç ana bölümden oluşan Avrupa Dil Portfolyosu (European Language Portfolio) geliştirmiş, ADÖÇ’ün felsefesinin tüm ülkelerde aynı biçimde hayata geçirilmesi ve uygulamalara ortak bir standart getirilmesi somut biçimde sağlanmaya çalışılmıştır.

ADP bir ders kitabı ya da bir kaynak kitap özelliği taşımamaktadır. Öğrenenin kendisine ait bir dosyası niteliği taşıyan bu portfolyo, bireylerin okul içinde ya da dışında yabancı dil öğrenimi süreci boyunca kendisinin hangi düzeyde ve hangi becerileri geliştirmesi gerektiğini kavrayabilmesini ve plânlamadan değerlendirmeye kadar tüm yabancı dil öğretimi sürecine katılımını sağlayan bir araçtır.

Yöntem: Dil malzemesinin düzenli sunumu için genel bir plândır ve işlevseldir. (Richards, J.C: ve Rodgers, 1986: 14)

Eğitim Programı: Bir milletin kültürünü meydana getiren temel unsurları dikkate alarak toplumdaki sosyal bağları düzenleyen, bunları gelecek nesillere aktaran, hedef kitlelere kazandırılması gereken davranışları gösteren hedefler dizisi (zbay, 2008).

İletişimsel Dil Yeterliliđi: Bireysel ya da toplumsal olarak kişilerin sözlü biçimde iletişim kurabilme yeterliliđi (CEF, 2001:109).

İşlevsel/Kavramsal Yaklaşım: İletişimsel yeterliliğini dil öğretiminin hedefi kabul eden, dil ile iletişimin bağını n plâna alan dil đretim yaklaşımı.

II. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde çalışmamızın genel çerçevesini oluşturan kuramsal bulgular ve araştırma bulgularına dayalı bilgiler genelden özele doğru sıralanmıştır.

2.1 Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminin Tarihi Ve Bu Alanda Yazılan Ders Kitapları Hakkında Genel Bilgiler

Toplumlar en eski çağlardan beri birbirlerinin dillerini öğrenmek, kendi dillerini diğer toplumlara öğretmek çabası içinde olmuşlardır. Bunun dinsel, siyasal ve ekonomik nedenleri vardır. Türkçe, birçok toplumda anadili ve resmî dil olmuş; fakat diğer toplumlara öğretilmesi üzerinde pek durulmamıştır. Bu nedenle yabancılara Türkçe öğretimi ülkemizde pek köklü bir geçmişe sahip değildir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin tarihine baktığımızda 11. yüzyıldaki Kaşgarlı Mahmud'un 'Divan – ı Lügat – it Türk' ünü görürüz. Araplara Türkçeyi öğretmek için yazılmıştır.

Kaşgarlı Mahmud' un eseri, Türk dilinin ilk sözlüğü ve dil öğretim kitabıdır. Eserde Kaşgarlı Mahmud'un günlük hayattan, atasözlerinden manzum eserlerden alınmış çok sayıda örnekle kurala ulaşmayı hedefleyen, önceden geçen bir kuralın tekrarlarla hatırlatıldığı, günümüzde çok geçerli olan başarılı bir yöntemle dil öğretimini gerçekleştirdiği dikkat çekmektedir.

Yabancılara Türkçe öğretmek amacıyla yazılan ikinci önemli eser Ali Şir Nevâi tarafından yazılan Muhâkemetü'l – Lügateyn' dir.

Türkçenin ilk “ad bilimi ve anlam bilimi” eseri olarak kabul edilen eserde Ali Şir Nevâi Türkçenin Farsçadan üstün olduğunu örneklerle anlatmaktadır.

Kaşgarlı Mahmud ve Ali Şir Nevâî'nin Türkçeye hizmetleri çok büyüktür. Yazdıkları eserlerle, yaptıkları çalışmalarla, Türk Eğitim tarihinde, gerek yöntem gerek içerik bakımından yabancılara Türkçe öğretiminin temelini atmışlardır.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde yabancılara Türkçe öğretimi yeni bir boyut kazanmıştır. Demircan (1988: 89) da, Avrupalıların Türkçe öğrenme istek ve ihtiyaçlarının Osmanlı Devleti ile ticari ve siyasi ilişki kurmalarıyla birlikte başladığını, bunun sonucunda birçok üniversitede Türkoloji bölümleri açıldığını, Acemi Okulları'nda da yabancı dil olarak Türkçe dersleri yapıldığını belirtmiştir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi cumhuriyet dönemiyle birlikte önem kazanmaya başlamıştır.

Yaptığımız araştırmalar sonucu, 1950 yılından sonra üniversiteler bünyesinde Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin daha sistemli ve ciddi biçimde ele alındığını ve bu alanda yazılan eserlerin sayısının arttığını tespit ettik. Aşağıda yer alan,

*Kenan Akyüz' ün “Yabancılar İçin Türkçe Dersleri, Konuşma, Okuma”, (Ank. Üniv. 1965). adlı eseri,

*Hüseyin Aytaç ve M.Agâh Önen'in “Yabancılar İçin Açıklamalı Uygulamalı Türkçe”, (Ank. 1969). adlı eseri,

*Sermet Sami Uysal' ın “Yabancılara Türkçe Dersleri I, II, III”, (İst. 1979). adlı eserleri,

*Hamza Zülfikâr'ın “Yabancılar İçin Türkçe Dilbilgisi”, (Ank. 1980). adlı eseri,

*Kaya Can'ın “Yabancılar İçin Türkçe–İngilizce Açıklamalı Türkçe Dersleri”, (Ank. ODTÜ, 1981). adlı eseri,

*Mehmet Hengirmen ve Nurettin Koç'un “Türkçe Öğreniyoruz I, II, III”, (Ank. 1982). adlı eserleri,

*Tahir Nejat Gencan'ın “Yabancı Uyruklu Öğrenciler İçin Türkçe Öğreniyorum”, (İst. 1985). adlı eseri,

*Hikmet Sebüktekin'in “Turkish For Foreigners – I”, (İst. 1997). adlı eseri,

*Hikmet Sebüktekin'in “Turkish For Foreigners – II”, (İst. 2000) .adlı eseri,

*Gazi Üniversitesi–TÖMER tarafından hazırlanan “Yabancılara Türkçe Öğretimi”, (Ank. 2000) adlı eser

*Fidan Türkmen’in “Okuyorum – Öğreniyorum”, (İzmir. 2009). adlı eseri ...v.b. eserler, bize yabancılara Türkçe öğretimi konusunda önemli adımlar atıldığını göstermektedir.

2.2. Dil Bilgisi Öğretiminin Önemi

Yetişkin hedef kitleye yabancı dil öğretiminde dil bilgisi öğretimi önemli bir yere sahiptir. Dil bilgisi öğretiminin önemini Barın (1994: 54) “Yabancılara Türkçenin Öğretimi Metodu” başlıklı yazısında,

İnsan, anadilini öğrenirken dil bilgisine ihtiyaç duymaz. Uzun bir zaman içinde ezber, tekrar ve benzetme yoluyla dil öğrenilir. Yabancılara Türkçe öğretmek için ise, dil bilgisine ihtiyaç vardır. Çünkü öğrenciler anadilleri dışında bir dil öğrenmektedirler. Ve öğrendikleri dili kendi anadilleriyle devamlı karşılaştırmaktadırlar.

şeklinde açıklamaktadır.

Dil bilgisi öğretimi, Türkçe gibi kuralları matematik kuralları kadar belirgin olan mantıksal bir dilin öğretimini daha kolay ve zevkli hâle getirecektir. Benhür (2002:79) de “Türkçe gibi istisnaları yok denecek kadar az olan bir dilin eklemeli dillerden olması da düşünüldüğünde dil bilgisi öğretimi oldukça büyük önem taşımaktadır ve Türkçenin öğretimini kolaylaştıracaktır” açıklamasıyla, bu konudaki görüşlerimizi desteklemektedir.

Tabii bu açıklamalarla Türkçe öğretiminin tamamen dil bilgisi öğretimine dayandırılarak kuru bir kurallar bütünü hâline getirilmesi kastedilmemektedir. Eğitim ve öğretimdeki çağdaş gelişmeler, bir dili etkili ve güzel kullanmakla o dilin gramerini ezberlemek arasında yakın ilgi olmadığını ortaya koymuştur. Hatta hedef dilin kurallarını çok iyi bildiği hâlde dili kullanamayan birçok kişi olduğunu biliyoruz. Tamamen dil bilgisi öğretimine dayandırılmış bir dil öğretiminin öğrenciyi sıkacağı ve o dilden uzaklaştıracağı gerçeği de unutulmamalıdır.

Dil bilgisi öğretimi, öğrencinin günlük hayatta kolay, hatasız, çabuk “iletişim” kurmasına yardımcı olabilecek bilgiler sunmalıdır.

Ünlü birçok dilcimizin yapmış olduğu “dil bilgisi” tanımlarında da “iletişim” kavramının yer alması dikkatimizi çekmiştir. Bu tanımlardan birkaçını örnek verecek olursak,

Gencan (2001:28) dil bilgisini “dillerin doğuş, gelişme, yapılış özellikleri... gibi türlü niteliklerini konu edinen, sözlü ve yazılı iletişimde, doğru düzgün kullanım yollarını gösteren bilgilerin tümü” şeklinde tanımlamıştır.

Cem (2005: 9), dil bilgisel yapıların biçim ve kurallardan oluşmuş olsa da iletişimde bir anlam ifade etmek için uygun bağlamda kullanıldığını, dil bilgisi ile iletişim arasında bir iletişim köprüsü kurulmasının çok önemli olduğunu ifade etmiştir.

Son tanımda geçen “iletişim köprüsü” ifadesinin günlük hayatta kullanılan her dil yapısının içerisinde dostluk kurmak, bilgi almak, alışveriş...v.b. amaçları taşıdığını, ayrıca, dili öğrenilen ülkeye ait kültürel, folklorik, tarihi... unsurları da barındırdığını belirtirsek, dil öğretiminde dil bilgisi öğretiminin önemi daha iyi anlaşılacaktır.

2.3. Dil Bilgisi Öğretiminde Temel İlkeler

Öğrencinin konuşma, yazma, dinleme ve okumayla ilgili temel becerileri kazanırken dilin ana kurallarını sezerek hedef dilin kullanımında güven kazanması, hedef dili bilinçli bir şekilde öğrenmesi, sözlü ve yazılı daha iyi iletişim kurabilmesi, kültürel, dilsel hoşgörü kazanması, akademik etkinliklere, kolayca yönelebilmesi, Türkçe eserleri başlıkları içerikleriyle anlayabilmesi, geleneklerimizi, göreneklerimizi, insan ilişkilerini, sokak davranışlarını, mutfağımızı...daha iyi tanıyabilmesi...v.b. Kısacası, başarılı bir dil öğretim ve öğrenimi dil bilgisi öğretiminin doğru ilkelerle yapılmasına bağlıdır.

Çalışmamıza aldığımız ders kitaplarının dil bilgisi bölümleri incelenirken aşağıdaki ilkeler dikkate alınmıştır:

*Dil bilgisi öğretimi, öğrenciye dilin seslerden oluşan bir anlama ve anlatma aracı olduğunu, bu sesler çıkarılırken, bir araya getirilirken belli kurallara uyulması gerektiğini, bu kurallara uyulmadığı takdirde dilde kuralın dışına çıkılarak iletişimin kopacağını sezdirenen bir yaklaşımla yapılmalıdır. Yabancılara Türkçe öğretiminde dil bilgisi öğretiminin önemi, nasıl olması gerektiği, dil bilgisi öğretiminde kullanılacak yöntemler de bu yaklaşımla belirlenmelidir.

*Ders kitaplarındaki bağlamlar, öğretilen ve öğretilecek dil bilgisi yapılarına uygun olarak hazırlanmalıdır.

*Öğretilenlerin öğrenci tarafından kullanımını sağlamak için alıştırmalara yer verilmelidir. Alıştırmalar tek tip, mekanik tekrarlar şeklinde değil, çok çeşitli olmalıdır.

*Dil malzemelerinin veriliş sırası çok önemlidir. Basitten zora, somuttan soyuta doğru bir öğretim yapılmalıdır. Örnek olarak, basit cümle kalıplarında başlanarak birleşik ve karmaşık cümle kalıplarının öğretilmesine geçilmelidir. Dilin basit ve temel cümle kalıpları başlangıç aşamasında kazandırılmalıdır. Öğrenci yeni öğrendiği dil ile anadilini her zaman karşılaştıracaktır. Dilin temel cümle kalıpları örnek ve basit açıklamalarla kazandırılmazsa, iki dilin yapısı karıştırılacaktır. Dil malzemeleri de basitten-zora doğru bir veriliş sırası takip edilerek sunulmalı ve cümleler içerisinde kullanılmalıdır.

*Birden çok kullanımla farklı anlamları yansıtan eklerin kullanımı verildikten sonra, öğrencinin daha önceki kullanımları karşılaştırmalı örneklerle sezdirilmelidir. Anlam değişiklikleri vurgulanmalıdır.

*Dil bilgisi öğretimi görevsel olmalı öğrenciye Türkçeyi kullanmada yardım edecek bilgiler verilmelidir.

*Öğretilenler, muhakkak, örneklerle desteklenmelidir. Öğrencinin dikkatini çekecek örneklere ve alıştırma çeşitlerine yer verilmelidir.

*Dil bilgisi öğretiminde birden çok yöntem kullanılarak seçmeci bir yaklaşım tercih edilmelidir.

*Ayrıca tümevarım ve tümdengelim yöntemleri birlikte kullanılarak, öğrencinin birleştirme ve çözümlenme yeteneğinden bir arada yararlanılmalıdır.

*Öğretilen dilden başka dile yer verilmemelidir. Gerektiği takdirde anadil ile hedef dil arasındaki farklılıklar açıklanmalıdır.

*İletişime yönelik cümlelerden hareket edilmelidir.

Belirlediğimiz ilkeler, doğru yöntemlerle birlikte kullanılırsa dil bilgisi öğrencilerin korkulu rüyası, kurallar bütünü, ezber ve sıkıcı bilgiler yığını olmaktan çıkar, düşünülerek ulaşılabilen ve kavrama yoluyla kolayca öğrenilebilen kalıcı bilgiler hâline dönüşür.

2.4. Yöntem Kavramı ve Dil Öğretiminde Yöntem Seçiminin Önemi

Günümüzde Türkçenin öğretimi alanında faaliyet gösteren –daha önce de belirttiğimiz gibi– birçok resmî ve özel kurum ve kuruluş vardır. Yapılan tüm çalışmalar ile birlikte, dilimizin yabancı dil olarak öğretiminde nasıl bir yöntem, nasıl bir program uygulamamız gerektiği tartışmalarının gündeme gelmesi kaçınılmazdır.

Bu konu, XII. Millî Eğitim Şûrası (1988: 6), Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi Raporu’nda “yabancılara Türkçe öğretim yöntemlerinin hazırlanmasında rehberlik edecek, Türk tecrübesini yayacak ve yabancı dil öğretimiyle ilgili yeni yöntemler geliştirecek ve uygulayacak, yabancı dil öğretiminde koordinasyonu sağlayacak bir Yabancı Diller Merkezi kurulmalıdır” şeklinde ifade edilmektedir. Böyle bir merkez kurulduğu takdirde; dinleme, okuma, konuşma, yazma becerilerinin temel hedef olduğu, amacın ise dil öğrenen adayların bu temel becerilerini geliştirmek olduğu yaklaşımıyla hareket edilerek öğrenciyi kolay iletişim kuracak düzeye getirecek, standart yöntemlerin ön plâna çıkacağını düşünmekteyiz. Bu da günümüzdeki yabancı dil öğretiminde işlevsel yaklaşımın ve iletişimsel yöntemin önemini, açıkça, ortaya koyacaktır.

Bununla birlikte, modern dil öğretimi tek bir yöntem ile değil, her dilin özellikleri dikkate alınarak belirlenen farklı yaklaşım ve yöntemlerle yapılmaktadır. Örneğin, dil bilgisi öğretiminde bilişsel yöntem ön plâna çıkarken, konuşma becerisini kazandırmada işitsel–dilsel yöntem ve iletişimci yöneme ağırlık verilebilir.

Ayrıca, yabancılara Türkçe öğretiminde temel becerilerin kazandırılması amacıyla yaklaşım belirlenirken ve yöntem seçilirken hedef kitlenin özellikleri de dikkate alınmalıdır.

Hedef kitlemiz anadilinin kurallarını en az orta düzeyde bildiği varsayılan yetişkinlerden oluşmaktadır. Yetişkin bir kimse hedef dilin kendi anadili gibi bütün dillere ait bir kurallar sistemi olduğunun bilinciyle hareket edecek dil bilgisi kurallarını öğrenmenin okuma, yazma, dinleme, konuşma etkinliklerinin doğru gerçekleşmesindeki önemini bilinciyle dil bilgisine gereken önemi verecektir. Bilindiği üzere yetişkin öğrencilerin çoğu yabancı dil öğrenimini zihinsel etkinlik olarak görmekte, daha da ötesi, bu alandaki eğilimleriyle başarılar elde edebilmektedirler. Bu ön plânda tutulduğunda bilişsel kural öğrenme yönteminin ağırlığı da dikkat çekmektedir.

Dil öğreniminin başarıya ulaşmasını sağlayacak olan yukarıdaki unsurlarla birlikte; öğrenme seviyesi, öğrencilerin sayıları, hedef dili öğrenme nedenleri, dilimizin özellikleri, hatta, hedef dil ile anadil arasındaki yapısal farklılıklar göz önüne alınarak dil öğretiminde en etkili yöntem ya da yöntemler seçilmelidir.

Yöntemin seçilen yaklaşımla tümüyle uyum içinde olması gerekmektedir; çünkü Anthony (1963: 63–67)’nin belirttiği gibi “yöntem seçilen yaklaşıma dayanan dil malzemesinin düzenli bir sunuluş plânıdır”. Dil öğretiminde sayısız yaklaşım ve bu yaklaşımlarla uyum içerisinde olan sayısız yöntem bulunmakla birlikte; öğrencinin hedef dili iyi algılamasını, öğrencinin daha iyi iletişim kurmasını sağlayan yöntem ya da yöntemler bizi hedefimize ulaştırıyor demektir.

Ayrıca bu konuda Cemiloğlu (1998: 3)’nun “Türkçenin öğretimine ilgi ve merak uyandırmak, dilimizin güzelliklerinin, inceliklerinin sezdirilmesi eğitim öğretim çalışmalarında seçilecek yöntemlerle çok ilgilidir. Türkçe öğretimi ancak sağlam bir öğretim politikası ve onun başarılı olacağı doğru yöntemlerle uygulanması halinde kalıcı bir hale gelecektir” görüşüne de katılmaktayız.

Seçilecek yöntemin ya da yöntemlerin kalıcı hâle gelmesi için, Barın (1994:53)’in da belirttiği gibi, öğrencinin dikkatini çekecek oyun, alıştırmaya çeşitleri ve çeşitli tekniklerle desteklenmesi, öğrenciye bol miktarda pratik yaptırılması gerekmektedir.

2.5. Belli Başlı Dil Öğretim Yöntemleri

Dil öğretiminde kullanılan sayısız yöntem olduğunu belirtmiştik. Bunlar içerisinde seçtiğimiz,

- *Doğal yöntem
- *İşitsel–dilsel yöntem
- *Bilişsel yöntem
- *İletişimci yöntem
- *Seçmecî yöntem

hakkında bilgiler verecek ve değerlendirmeler yapacağız.

2.5.1. Doğal yöntem. Adından da anlaşılacağı gibi bu yöntem, öğrencinin hedef dili anadilini öğrendiği gibi öğrenebileceğini savunmaktadır. Bu yöntemde dil bilgisi kurallarının açıklanması yerine, öğrencilerin dil bilgisi kurallarını kendilerinin çıkarabileceği dil bilgisi kurallarının açıkça verilmemesi gerektiğine inanılmaktadır.

Yeni dil bilgisi yapıları öğretilirken tekrar, ezber ve alıştırmaya önem verilen yöntemde, dil bilgisi öğretimi tümevarım yöntemiyle olmaktadır.

Anadilin kullanımına yer verilmeyen bu yöntem, hedef dilin sürekli konuşulduğu doğal ortamlarda kullanıldığı takdirde başarıya ulaşabilir. Bununla birlikte, konuşma ön plânda olduğu için yazılı anlatımda öğrenci gereken seviyeye ulaşamayabilir.

Demirel (1990: 35), bu yöntemin eleştirilen yönlerinden birinin öğrenciyi çok kısa süre içinde ve dil bilgisi açısından yetersiz bir şekilde kendini ifade etmeye zorlaması, olduğunu belirtmiştir. Bu yüzden öğrencilerin konuşmasında dil bilgisi eksikliğinden çıkabilecek yanlış kullanımlara rastlanacaktır.

Doğal yöntemde, öğrencilerin her zaman yabancı dildeki cümle ile belli bir durum arasında doğrudan doğruya bir bağlantı kurmaları beklenmektedir. Bu yüzden de her öğrenci için uygun bir öğretim yöntemi değildir.

Diğer yandan, sınıf içerisindeki küçük canlandırmalarla günlük hayatı sınıfın içine sokması, örneklendirmeye yer vermesi (Örneğin şimdiki zamanı öğretileceği derste öğretmenin elinde kahve fincanıyla sınıfa girerek öğrencilere “Şimdi ben ne yapıyorum?” sorusunu yönelttikten sonra, sınıftaki birkaç öğrencinin ne yaptığını dair sorular sorması, soru – cevap şeklinde giden bu tür uygulamalarla dil bilgisi öğretimini kolay ve zevkli bir hâle getirmesi, öğrenciyi öğrenmekte olduğu dil ile kendisini anlatmaya yüreklendirerek aktif duruma getirmesi, hataların sınıf içinde anında düzeltilmesine imkân vermesi...) bu yöntemin uzun süre dil öğretiminde başarılı sonuçlar doğurmasını sağlamıştır.

İlk haftalarda telâffuz üzerinde titizlikle durulması, bol örnekle Türkçedeki ses olaylarının hissettirilmesi, ilerleyen aşamalarda öğrencinin dili doğru kullanması açısından çok önemli olacaktır.

Dil bilgisi yapılarını pekiştirmek üzere verilen örnek ve alıştırmalarda tümevarım ve tümdengelim yöntemlerinin bir arada kullanılması bu yöntemin başarısını artırabilir.

2.5.2. İşitsel-Dilsel yöntem. Adından da anlaşılacağı üzere sesli eğitime önem verilen yöntemde, kişinin hedef dili de anadilini öğrendiği gibi öğrenebileceği düşünülerek, öncelikle, her dilin kendini özgü yapısını belirleyen basit temel cümle yapıları sırayla öğretilmeye çalışılmakta, sonra da bu cümlelere benzer yeni cümleler üretilmesi istenmektedir. Yöntem dil bilgisini cümle içinde öğretmeyi hedeflemekte ve dil bilgisi öğretimi tümevarım yöntemiyle yapılmaktadır.

Bu yöntemin dil öğretimi açısından faydalı yanları: sık tekrarlarla dilin basit cümle yapılarını öğretmesi, alıştırma ve pekiştirmelerle kalıcı hâle getirmesi, öğrencinin dinleme ve konuşma alışkanlığını geliştirmesidir. Diğer yandan yöntemin tümevarım yeteneği güçlü bireylere hitap etmesi, zihinsel süreç ve kavramaya, önem vermeyen, yalnızca biçime, otomatik öğrenmeye, ezberciliğe yer veren yapısı başarı şansını düşürebilir. Ezberlemek suretiyle, derin yapısına inmeden yapıları öğrenmek, daha karmaşık yapıların öğretilmesi aşamasında birtakım problemlere sebep olup öğrenimi olumsuz etkileyebilir.

Yabancı dil öğretiminin, tamamen anadili öğretimine benzetilmesi doğru değildir. Hedef dildeki kurallarla anadildeki kurallar, mutlaka, farklılıklar gösterecektir. Yabancı dil öğretiminde sadece tümevarım yöntemiyle öğretim yetersiz kalacağından tümevarım ve tümdengelim bir arada kullanılarak dil öğrenen kişilerin çözümleme ve birleştirme yeteneğinden yararlanılmalıdır.

2.5.3. Bilişsel yöntem. Dil öğretim yöntemleri içinde belki de dil bilgisi konusuna, yöntemin temelleri içinde en çok önem veren yöntem “bilişsel yöntem”dir. Aydın (1996: 7) da bu yöntemde, öğrencinin öğrendiği dilin yapısını anlamasının, o yapının kullanma aracı olmasından daha önemli olduğunu belirterek yöntemin dil bilgisine verdiği önemi dile getirmiştir.

Bu yöntemin işitsel-dilsel yöneme tepkili yaklaşımı dikkat çekmektedir. Çünkü, işitsel-dilsel yöntem de olduğu gibi yoğun tekrar yoluyla yapıları öğretmek yerine, dil bilişsel bir dizge olarak değerlendirildiğinden zihinsel öğrenme ve

yaratıcılık esas alınmıştır. Diğer yandan dil öğretimine yeni başlayan bir kişi için taklit, ezber ve kalıp alıştırmaları yararlı olacaktır. Çünkü “dil öğretimine yeni başlayan bir kişi birdenbire öğrendiği dilin bütün kurallarını anlamlı bir biçimde kavrayamaz. Bu kurallar ve bazı cümle kalıpları başlangıçta ezberletilerek, daha sonra anlamlı bir hale getirilebilir”(Hengirmen, 1993: 27). Bu da dil bilgisi öğretiminde tümevarım ve tümdengelim yöntemlerinin birlikte kullanılmasıyla gerçekleşmektedir. Diyaloglarda veya kısa metinlerde verilen cümle yapılarının ve sözcüklerin cümleden hareketle açıklanması tümdengelimdir. Daha sonra bu yapıların barındırdığı dil bilgisi kuralları tümevarım yöntemiyle açıklanarak dil bilgisi öğretimi kolay ve zevkli hâle getirilecektir.

Dil öğretiminin aynı zamanda dil bilgisi öğretimi olduğu yaklaşımıyla yöntemi değerlendirdiğimizde, öğrencinin günlük hayatta dil bilgisi kuralları içinde gereğinden fazla boğulmadan cümlelerin üretim mantığını kavramasının dil öğretim ve öğrenimini daha zevkli hâle getireceği gerçeği anlaşılmaktadır. Bu yüzden bilişsel yöntem dil öğretiminde tek başına kullanılmamalı, günümüzde kullanılan yeni ve çok farklı yöntemlerle desteklenmelidir.

Ayrıca, bu yöntemde telâffuz özellikle üzerinde durulması gereken bir konu değil, okuma ve konuşma sırasında dikkat edilmesi gereken bir inceliklerdir. İlk aşamalarda telâffuz çalışmaları üzerinde titizlikle durulmaması, Türkçedeki ses olaylarının bol örneklerle hissettirilmemesi, ileriki aşamalarda düzeltilmesi zor olabilecek kullanımlara sebebiyet verebilir. Ayrıca anadilleri farklı olan öğrencilerin olduğu sınıflarda telâffuz hatalarından kaynaklanan çok seslilik ve gürültü kirliliğinin önüne geçilemeyecektir.

2.5.4. İletişimci yöntem. Bu yöntemin amacı, dilin temel işlevleri olan yazılı sözlü iletişimin kolayca sağlanmasıdır.

Yukarıdaki açıklamadan da anlaşılacağı üzere, bu yöntemde dilin kurallarının öğretilmesinden çok bir iletişim aracı olarak kullanılması önemlidir.

Öğretimin öğrenci merkezli olması, öğrencinin öğrendiği yapıları sınıf içinde aktarabilme olanağı bulması, öğrencinin günlük hayatta kullanılan dilin çabuk ve kolayca içine girmesini sağlayacak yapılardan oluşan diyaloglara yer vermesi, grup çalışmalarına, benzetme ve problem çözme tekniklerine önem vermesi... bu

yöntemin başarıya ulaşmasını sağlayabilecek özellikleridir. (Burada sıraladığımız özellikler, çalışmamızda savunduğumuz “Dil bilgisi öğretimi anlamsal ve kavramsal yaklaşımla iletişime yönelik yapılmalıdır.” görüşüyle de örtüşmektedir.)

Diğer yandan, yöntemin anlama- kavrama ve yorumlama gücü yüksek olan öğrenciler açısından daha uygun olması, her düzeydeki öğrenciye hitap etmediğini göstermektedir.

2.5.5. Seçmeci yöntem. Seçmeci yöntem bir yöntemden çok yöntem seçme tekniğidir. Günümüzdeki modern dil öğretimi tek bir yöntemin değil, konunun özelliğine göre seçilecek birden fazla yöntemin birlikte kullanımını savunmaktadır. Bu görüşü savunan ünlü dil bilimcilerden Sweet (1899:3) de iyi bir yöntemin her şeyden önce geniş boyutlu ve seçmeci olması gerektiğini vurgulamıştır.

Bu yöntemde öğrenme seviyesi öğrencilerin sayısı ve yaşlıları gibi birtakım farklılıklar göz önüne alınarak dil öğretim yöntemlerinin en iyi ve en yararlı yönleri seçilip amaç doğrultusunda kullanılır. Bu konuda dil öğreticisine ciddi sorumluluklar düşmektedir. Benhür (2002: 38)’ün de belirttiği gibi, iyi bir dil öğreticisi cümlelerde geçen dil bilgisi yapılarının öğretimi, bu yapıların öğrenilip öğrenilmediğinin kontrolü ve öğrencinin önceden öğrendiği yapılar ile yeni öğrendiği yapıları birleştirerek iletişim kurmasını sağlamak için hangi yöntem ve tekniklerin kullanılacağını çok iyi bilmelidir. Yöntem seçme tekniği olarak tanımladığımız seçmeci yöntemde,

*Dört temel beceriye eşit derecede önem verilmesine,

*Dil öğretiminin anlamlı ve gerçek hayata yönelik yapılmasına,

*Zorunlu kalınmadıkça öğrenilen dil dışında hiçbir dil kullanılmadan öğretim yapılmasına,

*Öğretimin basitten karmaşa, somuttan soyuta, bilinenden bilinmeyene doğru olmasına,

*Öğretilen yapının kontrolüne ilişkin araştırmaların mekanik tekrarlardan değil, mantığa dayalı çözümlerden oluşmasına,

*Sınıf içi öğretimde bir seferde tek bir yapı verilmemesi ve bu yapının iyice kavrandığına emin olunmadan bir başka yapıya geçilmemesine,

*Dilin sadece sözcük veya dil bilgisi kalıbı öğretmek olmadığından hareketle kültürle ilişkili yönünün de verilmesine önem verilmektedir.

Dil öğretimi doğru yöntem ya da yöntemlerle plânlanırsa başarıya ulaşacaktır. Seçeceğimiz yönteme göre ders kitapların hazırlanması, alıştırma kitaplarının yazılması, derslerin yönteme uygun teknikler kullanılarak titizlikle yapılması gerekir.

Türkçenin yabancılara öğretiminde kullanılacak en iyi yöntem seçmeci yöntemdir. Çünkü, bu yöntem öğrencileri aktif duruma getirerek hedef dili kısa sürede ve sıkılmadan öğrenmelerini sağlayacaktır.

Seçmeci yöntem diğer yöntemlere göre daha geniş bir düşünce ufkuna, uygulama alanına sahiptir. Bu yöntemin uygulanması için tüm yöntemlerin çok iyi bilinmesi ve yöntemler içinde konulara uygun doğru yöntemlerin seçilmesi gerekir. Ayrıca, bu yöntemi doğru uygulayabilmek için, dil bilim ve psikoloji bilmek gerekir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, seçilen yöntem ya da yöntemlerin doğru tekniklerle birlikte kullanılmasıyla başarıya ulaşacaktır.

Dil bilgisi öğretim ve öğrenimini kolaylaştıracağına inandığımız dil bilgisi öğretim teknikleri şunlardır:

- a. tablo, grafik ve zaman çizgisi kullanımı,
- b. resim-karikatür...v.b. kullanımı,
- c. diyaloglardan yararlanma.

Dil bilgisi kurallarının tablolar yardımıyla verilmesi hem kolay olacaktır hem de görsel algılamaları kolaylaştıracaktır. Örneğin;

*Türkçede ardarda gelen eklerin tablolar yardımıyla verilmesi öğretimi kolaylaştırabilir.

*Ses olaylarıyla ilgili olarak, Türkçe eklerdeki biçimsel değişikliklerin öğretiminde tablolara başvurulabilir.

*Tabloların uygun yerlerine ilgi çekici biçimde yazılan dil bilgisi terimleriyle, terim öğretimi kolaylaştırılabilir.

Tablonun tersine sayısal sıklık türlerini göstermede kullanılan grafikler, Aydın (1996:86)'ın belirttiği gibi zarf ve sıfatların ayrımlarını belirtmede kolaylık sağlayacaktır.

Dil bilgisel zamanları açıklamanın en kolay yolu çoğu zaman çizgisi üzerinde göstermektir.

Yabancı dil öğretiminde resim, karikatür gibi çeşitli görsel gereçler öğrenimi kolaylaştırıcı, akılda kalıcılığı artırıcı gereçlerdir. Harita ya da plân çizimleri de yön zarflarını öğretme bakımından yararlı görülmektedir. Yine resimlerden ve karikatürlerden yararlanma, etken ve edilgen yapı arasındaki farkların öğretilmesinde kolaylık sağlayacaktır.

Diyaloglarla dilin kullanımı hakkında birçok şey öğretilir. Öğrenci düzeyine uygun dil bilgisi yapıları belli bir diyalog içinde belirginleştirilebilir.

Dil öğretiminde kullanılacak yöntem ve tekniklerin seçimi, dil öğretiminin tartışılmayan prensipleridir. Bu konuda Barın (1994:55)' ın belirttiği gibi, gerek yöntem gerek tekniklerin seçimi, ders kitaplarının hazırlanmasından alıştırma ve oyun türlerine... öğretimde kullanılacak her türlü materyali de belirleyecektir.

Dil öğretiminde seçilen yöntem ya da yöntemler, daha önce de belirttiğimiz gibi, bireyin günlük hayatta kolay ve çabuk iletişim kurmasını amaçlamalıdır. Bu da işlevsel–kavramsal yaklaşımla gerçekleştirilen bir dil öğretimiyle mümkün olabilir. Bu yaklaşımı esas alan ADP; program yapanlara, ders kitabı hazırlayanlara, dil öğreticilerine iyi bir rehber olacaktır.

2.6. Avrupa Dil Portfolyosu'na Göre Dil Öğretiminin Ve Dil Bilgisi Öğretiminin Ölçütleri

Avrupa Konseyine üye olan ülkeler, yabancı dil öğretiminde ve kendi dillerinin diğer ülke vatandaşlarına öğretiminde ADP'ye paralel programlar izleyerek başarılı olmaktadır.

ADP'de benimsenmiş yaklaşım, CEF (2001:110)'da genel olarak belirtildiği gibi, dilin “sosyal bir aracı” olarak değerlendirildiği eylem yönelimli bir yaklaşımdır.

Bu yaklaşıma uygun olarak dil öğretiminde işlevsellik–kavramsallık ve iletişimsellik ön plâna çıkmaktadır. ADP'ye yönelik hazırlanan ders kitapları da, bireyin ihtiyaçları doğrultusunda temel yaşam alanlarındaki iletişim becerilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır.

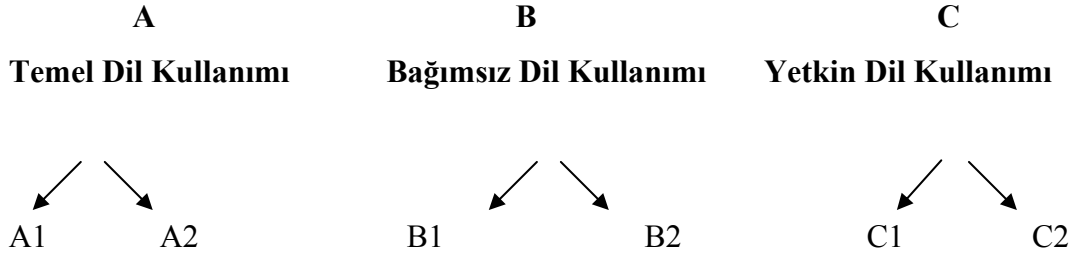
İletişim kurmak amacıyla kullanılan dilin, dil bilgisi yapılarından oluştuğu düşünüldüğünde; dil bilgisi öğretimi olmadan başarılı bir dil öğretimi yapılamayacağı daha iyi anlaşılmaktadır.

ADP'nin temel aldığı işlevsel–kavramsal yaklaşımda dil bilgisi öğretimi temel amaç değildir; fakat dört temel becerinin gelişebilmesi için dil bilgisel yeterliğe ihtiyaç vardır. CEF (2001:113)'de dil bilgisel yeterlik, “belirli ilkelere göre şekillenmiş cümle ve ibareleri üretmek ve tanımlamak vasıtasıyla anlamları anlama ve açıklama yeteneği” olarak tanımlanmaktadır. Bu genel çerçeve ile dil öğreticilerine ve program hazırlayıcılara rehberlik etmek amaçlanmıştır.

ADP, dil bilgisi öğretiminde belli yöntemin ya da yöntemlerin kullanımında ısrarcı olmamaktadır. Yabancılara dil öğretimi alanında çalışanlar anadillerinin özelliklerine uygun olan yöntemleri seçmekte özgür bırakılmaktadır. Uysal (2009:123)'ın da belirttiği gibi, dil bilgisi her dilin bulunduğu dil ailesine göre farklılık göstermektedir. Dolayısıyla dil bilgisi öğretimi, her dilin kendi dinamiğine ve yapısına göre değişiklik gösterebilir. Türkçe ADP' de adı geçen birçok dilden farklı olarak Hint – Avrupa dil ailesine değil, Ural – Altay dil ailesine aittir. Türkçenin bu farklılığı kendisini en çok dil bilgisi yapılarında gösterir. ADP sadece Avrupa Dillerini değil, tüm dilleri evrenselleştirmeyi amaçladığı için Türkçenin dil bilgisi yapısı, ADP ölçeği genel geçer safha ve bölümlerine göre incelendiğinde, arada çok da büyük farklılıklar olmadığı ve bir standardın yakalanabileceği görülmektedir.

ADP'nin tüm dilleri evrenselleştirme amacı altında kültürel paylaşım sağlayarak çeşitlilik yaratmak yatmaktadır, bu da bu ölçekte belirtilen dil öğretim ölçütlerine uygun modern bir dil öğretimiyle gerçekleşecektir. Türkiye gibi zengin bir kültürel mirasa sahip olan ve AB'ye girme yolunda ilerleyen bir ülkenin de bu konuya gereken önemi vermesi gerekmektedir.

Dil öğretiminde başarıya ulaşmak için eskiden beri savunulan basamaklı kur sistemini daha geniş kapsamlı bir şekilde ele alan ve düzenleyen ADP'de dil düzeyleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

Bu düzeylerde kazandırılması hedeflenen genel dil becerilerini gösteren tablo aşağıdaki gibidir:

Dil Düzeylerine Yönelik Beklentiler (CEF, 2001)

YETKİN KULLANICI	C2	Hemen hemen dinlediği veya okuduğu her şeyi kolayca anlar. Farklı sözlü ya da yazılı kaynaklardan özet bilgiyi çıkarabilir, tartışmayı yapılandırabilir ve mantıklı bir sunum yapabilir. Kendisini birden, akıcı ve tam bir şekilde ifade edebilir. Karışık durumlarda bile örtülü anlamları anlayabilir.
	C1	Birçok isteği, uzun metinleri anlayabilir ve tam anlamı tanıyabilir. Duygular için çok fazla görülen arama yapmadan kendisini akıcı ve ani bir şekilde anlatabilir. Sosyal, akademik ve profesyonel amaçlar için dili etkili ve esnek bir şekilde kullanabilir. Karmaşık konularda açık, iyi yapılandırılmış ve ayrıntılı bir metni, Organizasyon şemalarını, bağlayıcıları ve mantıksal aygıtları kullanarak üretebilir.
BAĞIMSIZ KULLANICI	B2	Karmaşık metinlerde ana fikri anlayabilir. Hem somut hem soyut konularda, kendi alanına has teknik tartışmalara dâhil olabilir. Kendi milletinden olan herhangi birinin olmadığı bir ortamda yerel konuşucularla kendiliğinden ve kesintisiz, mantıklı iletişim kurabilir. Geniş bir konu alanında açık, ayrıntılı bir metin oluşturabilir, farklı durumdaki avantaj ve dezavantajları verilen bir konu hakkındaki bakış açısını açıklayabilir.
	B1	Okul, iş ya da konferansta karşılaşılan problemlerdeki ana noktayı anlayabilir. Yolculuk yapılan bir yerde konuşulan dilin birçok durumunu anlayabilir. Bilindik ya da kişisel konularla ilgili basit metinle oluşturabilir. Olayları, hayallerini, umut ve isteklerini, deneyimlerini açıklayabilir, fikir ve plânlarının nedenlerini, açıklamalarını kısaca verebilir.
TEMEL KULLANICI	A2	Çok temel aile bilgilerini, alış veriş, bölgesel coğrafya ve işle ilgili cümleleri ve sık kullanılan deyimleri anlamlandırabilir. Basit ve rutin görevler içinde iletişim kurabilir ve tanıdık, rutin sorunlarla ilgili direkt bilgi değişimi yapabilir. Kendi geri görünümüyle ilgili görüşünü basit terimlerle anlatabilir, çevresini ve ihtiyaçlarını tanımlayabilir.

	A1	Somut çeşitlerdeki ihtiyaçlarına yardımcı olan temel ibareleri ve her gün kullanılan deneyimleri anlayabilir. Kendisini ve diğerlerini tanıtabilir. Bir kişinin nerede yaşadığı, tanıdığı insan ve sahip olduğu şeyler gibi basit detayları sorup cevaplayabilir. Bir kişi yavaşça konuştuğunda onunla etkileşim kurabilir ve yardımcı olabilir.

Tabloda yer alan düzeylere uygun dil becerilerini destekleyecek dil bilgisi öğretimi için ADP konular değil, şema önermektedir. Bu şemada da öğrenciden beklenen dil bilgisi yeterlilikleri şu şekilde belirtilmiştir:

Çerçeveye Göre Dil Bilgisel Doğruluk Seviyeleri (CEF, 2001: 114)

	DİL BİLGİSEL DOĞRULUK
C2	Dikkati başka bir yere sevk edildiğinde bile, girişik dilde uyumlu dil bilgisel yeterliği devam ettirir.
C1	Dil bilgisel doğruluğu yüksek bir derecede uyumlu olarak devam ettirir; hatalar azdır ve tespit edilmesi zordur.
B2	Dil bilgisi kontrolü iyidir; nadiren atlamalar, sistematik olmayan hatalar ve küçük hatalar cümle yapısı içinde hâlâ bulunabilir, ama bunların sayısı azdır. Dil bilgisel hâkimiyetin yüksek olduğunu gösterir. Yanlış anlaşılmadan kaynaklanan dil bilgisel hatalar yapmaz.
B1	Bilindik bağlamlarda iletişim kurabilir, fark edilebilir anadili etkileri bulursa bile genelde iyi bir hâkimiyeti vardır. Hatalar mevcuttur; fakat anlatmaya çalıştığı şey açıktır. Birçok öngörülebilir durumla ilgili sık kullanılan rutinler ve modelleri içeren bir repertuara sahip olarak bunları kullanabilir
A2	Basit yapıları doğru olarak kullanır, ama hâlâ sistematik temel hatalar yapmaya devam eder - örneğin zamanları karıştırmaya meyillidir, yine de ne söylemek istediği genellikle açıktır.
A1	Öğrenilmiş repertuarda yer alan birkaç basit dil bilgisi yapılarının ve cümle modelleri üstüde sınırlı bir hâkimiyet gösterir.

En alt düzey olan A1 düzeyinde bile öğrenciyi iletişim kurmaya yönlendiren ve dil bilgisi konularına ihtiyaca göre yer veren ADP'nin dil öğretimindeki başarısını ölçmek için Köse (2005: 167), B1 düzeyine yönelik dil becerilerini ölçen ders programları ve testler uygulamış, uygulama sonucunda ADP'ye uygun hazırlanan programla öğrencilerin daha başarılı olduklarını belirtmiştir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin de ADP'ye uygun olması, yurt içindeki ve dışındaki Türkçe öğretiminde başarılı sonuçlar alınmasını ve belli bir standart yakalanmasını sağlayacaktır. Türkçenin yabancılara öğretiminin bu standartta uygun olması dilimizin saygınlığını ve yaygınlaşmasını kolaylaştıracaktır.

Bu düşünceyle çalışmamıza aldığımız ders kitaplarında yer alan dil bilgisi konu sıralaması ve öğretimi incelenirken ADP’de belirtilen ölçütler dikkate alınmıştır.

III. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi, araştırma modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması, verilerin analizi konusunda bilgi verilmiştir.

Çalışmanın başlangıcında, öncelikle literatür taranmış, konuyla ilgili Türkiye’de ve dünyada yapılan çalışmalar gözden geçirilmiştir. Ayrıca, üniversitelere bağlı Türkçe Öğretim Merkezleri’ne gidilerek konu ile ilgili ders kitapları temin edilmiş ve materyaller incelenmiştir.

Sonraki aşamada, Avrupa Dil Portfolyosu edinilmiş, gerekli bölümler kapsamında, Ankara Üniversitesi-TÖMER Yeni-Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları (1-2-3), Gazi Üniversitesi-TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları (1-2) ve Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Merkezi tarafından hazırlanan Okuyorum - Öğreniyorum adlı ders kitaplarındaki dil bilgisi konu sıralaması ve öğretimi incelenmiştir.

Araştırmamızda betimsel çalışma yöntemi esas alınmıştır. Bu yüzden yapılan çalışma, betimsel bir çalışma niteliğindedir. “Betimsel araştırmalar, temelde “nedir” ve “ne idi” yi bulma amacındadır” (Borg ve Gali, 1989: 331’den Akt. : Balcı, 2007).

3.1. Araştırma Modeli:

Araştırmamızda problemleri yorumlamacı bir şekilde ele alan, araştırma konularını kendi ortamları içinde değerlendirmeyi ilke edinen, “Niçin?, Nasıl?, “Ne şekilde?” sorularına cevap arayan “nitel araştırma modeli” esas alınmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem:

Araştırmanın evreni, Ankara-TÖMER, Gazi-TÖMER ve Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırma Enstitüsü tarafından yabancılara Türkçe öğretmek amacıyla kullanılan ders kitaplarıdır.

Araştırmanın örneklemini bulunmamaktadır.

3.3. Verilerin Toplanması

Bu araştırma için öncelikle literatür taraması yapılmış, yayımlanan kaynaklardan yararlanılmış, ayrıca konu alanlarındaki uzmanların görüşleri alınarak araştırmanın kavramsal çerçevesi oluşturulmuştur.

Literatür taraması ve temel alınan ders kitaplarının incelenmesi sonucunda elde edilen bilgiler birleştirilerek bir değerlendirme yapılacaktır.

3.3. Verilerin Analizi:

Ders kitaplarından elde edilen verilerin değerlendirilmesinde ve çözümlenmesinde,

- *Dil Bilgisi öğretiminin hedefi,
- *Dil bilgisi konularının sıralanışı,
- *Dil bilgisi konularının verilişi ve öğretim yöntemleri,
- *Dil bilgisi öğretiminin ADP'ye uygunluğu, dikkate alınmıştır.

IV. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

4.1. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Dersleri-1 Adlı Ders Kitabının A1 Düzeyinde Dil Bilgisi Konu Sıralaması	Yabancılar İçin Türkçe-1 Adlı Ders Kitabının A1 Düzeyinde Dil Bilgisi Konu Sıralaması
1.Ünite Koşaç tümcesi (haber kipi) -(y)im, -sin, -(y)iz, -(sınız), (IEr) Sıralama -(i)nci Var oluş tümcesi (haber kipi) var, yok 2. Ünite Şimdiki zaman (genel) (-iyor) Şimdiki zaman (resmî) -mekte Durum(yönelme-kalma-çıkma) -(y)e, -de,-den İlgeçler -(y)E kadar, -Den önce, -Den sonra Ulaçlar -DiktEn sonra, -medEn önce	1.Ünite Ünlüler-ünsüzler Kalın,ince ünlülerin sınıflandırılması Sert ve yumuşak ünsüzlerin sınıflandırılması Büyük ünlü uyumu (a,ı,o,u > a,ı,o,u; e,i,ö,ü > e<i,ö,ü) Şahıs zamirleri (ben, sen, o...) Çokluk eki (-lar/ -ler) Ek fiilin geniş zamanı (olumlu-olumsuz) 2. Ünite Ünsüz uyumu Ünsüz yumuşaması Sert ünsüzlerin sınıflandırılması (p,ç,t,k...) Sert ünsüz benzeşmesi kuralı (p,ç,t,k > b,c,d,g) Özel ve cins isimler Şimdiki zaman (olumlu, olumsuz, olumlu soru, olumsuz soru) Hâl eki (-de) Yardımcı ünsüzler (y,ş,s,n) Bağlaç “Ve”

<u>3.Ünite</u> İyelik -(İ)m, -(İ)n, -(s)i, -(İ)miz... Ad tamlaması (belirtisiz) Ad / Ad -(s)İ Ad tamlaması (belirtili) Ad-(n)in Ad -(IEr/s)i Ad tamlaması (zincirleme) Ad -(n)in Ad -(IEr/s)İ(nİN)) Ad-(I/s) iEr <u>4. Ünite</u> Geçmiş Zaman(belirli) -Dİ Koşaç Cümlesi (hikâye kipi) -(y)dİ (< i-di) Ulaçlar -(y)ken (<i-ken) Şimdiki Zaman (hikâye kipi) -(i)yordu (< i-di) Bağlaçlar-İlgeçler -ile (> (y)IE) <u>5. Ünite</u> Emir Kipi -sin, -(y)İn(İz),-sİN(ler) İstek Kipi -(y) E Sıfatlaştırma -li, -siz Karşılaştırma -dEn daha Üstünlük “en” <u>6.Ünite</u> Durum (belirtme) -(y)İ İlgi Eki -ki Bağlaçlar “de/ da”	<u>3. Ünite</u> İsim tamlaması Hâl eki (-a,-e) Ek fiilin geniş zamanı (olumlu-soru) Geniş zaman (olumlu) Kesme işareti (‘) <u>4. Ünite</u> Geniş zaman (olumsuz-olumlu soru ve olumsuz soru) Yükleme eki (-i) Edat ve Bağlaç “ile” <u>5. Ünite</u> Ayrılma hali (-den) Soru zamirleri (nereye, nerede, nereden) Soru Zarfı (Niçin?)

4.2. Yeni-Hitit Yabancılar İçin Türkçe Dersleri-1 Adlı Ders Kitabının A1 Düzeyinde Dil Bilgisi Konu Dağılımı ve Öğretimi

Ders kitabı ünitelere dâhil olmayan alfabe ve sayılar bölümü ile başlamıştır. Çoğulluk tablosu ile çoğul ekinin kullanımı öğretilmiştir:

ÇOĞULLUK

Ad	Ek	Örnekler
Araba	-lar	Arabalar
Ev	-ler	Evler
Öğrenci		Öğrenciler
Kapı		Kapılar

(s.7)

1.Ünite: Merhaba

Bu ünite “Tanışma, Ne?, Kim?, Neresi?, Ne Var? Ne Yok?” alt başlıklarından oluşmaktadır.

Bu ders kitabında, ADP’de hedeflenen

***“günlük hayatta çok sık kullanılan basit konuşmaları anlayabilme,**

***basit soru kalıpları kurabilme ve karşılık verebilme,**

***tanışma, vedalaşma, selamlaşma kalıplarını kullanabilme,**

***ülke, milliyet ifade eden kullanımları anlayabilme ve kurabilme,**

***ad, soyad, doğum tarihi... gibi kişisel bilgiler içeren ifadeleri kavrayabilme ve oluşturabilme...”** becerilerini kazandırmak amacıyla sık kullanılan kalıpların öğretildiği dersler yer almaktadır:

“Merhaba, Benim adım..., Sizin adınız ne?, Memnun oldum. Ben de memnun oldum.

Nasılsınız?, Teşekkür ederim, İyiyim, Siz nasılsınız?, Nerelisiniz?, Ben.....yım, Siz nerelisiniz?, Benım, Günaydın, İyi günler, İyi akşamlar, İyi geceler, Görüşürüz, Güle güle, Hoşçakal, Hoşgeldiniz, Hoşbulduk, Selam ...”

“Buyurun, Afiyet olsun, Geçmiş olsun, Affedersiniz, Rica ederim, Teşekkürler, ...v.b.”kalıplaşmış kullanımlara yer verilmiştir.

Ülke ve milliyet (36 adet) isimleri, tablolarla, öğretilmiştir:

Ülke	Milliyet
Afganistan	Afganistanlı
Almanya	Almanyalı (Alman)
ABD	Amerikalı (Amerikan)
Belçika	Belçikalı

(s.10)

Adı	Ülkesi
Ahmet	Afganistanlı
Olga	Bulgaristanlı (Bulgar)

(s. 11)

ADP’de hedeflenen “**kişilerin nerede oturduklarını anlatabilmeleri, yön ve adres tarifi yapabilmeleri ve yaşadıkları yerleri tarif edebilmeleri...v.b.**” kazanımlara uygun olarak, günlük dilde sık kullanılan basit kalıpların öğretimine yer verilmiştir:

“Kafeterya **nerede** acaba?

Altıncı **katta.**” (s.13)

“Bu, şu, o, burası, şurası, orası” sözcükleriyle kurulan basit isim cümlelerinin kullanımları da verilmiştir:

“İşte ev burası,

Evet, bence burası büyük ve güzel bir ev.

Burası mutfak, şurası da banyo.” (s.12)

Ergin (1995: 330) isimleri cümlenin yüklemi yapan eklerin haber verme fonksiyonunda olduklarını belirterek, bu ekleri “bildirme ekleri” olarak adlandırmıştır.

İncelediğimiz ders kitabında da, isim cümlelerine gelen bu eklerin haber verme fonksiyonunu vurgulamak için “haber kipi” açıklamasına yer verilmiştir.

KOŞAÇ TÜMCESİ (haber kipi)

Ad / Adıl	Ad / Adıl	-	?	Örnekler
Bu(nlar)	Ne	Değil	-	Bu ne?
Şurası	Kim			Şurası neresi?
...	Neresi			Onlar kim?
Murat	...		...	Burası kim?
Müdür	Öğretmen		Mı	Bu sözlük değil mi?
Kitap	O		...	Murat öğretmen mi?
Elif Hanım	Sözlük		Mi	Müdür o mu?
Kuş	Yaşlı		...	Kütüphane bu katta mı?
Kütüphane	Burada			Kuş kafeste değil.
	Kafeste			Elif Hanım yaşlı değil mi?
	Bu katta			Onlar burada.
	...			
	Nerede		...	
	Kimde			

(s.13)

“Sıralama” başlığıyla günlük hayatta sık kullanılan kalıpların öğretimine yer verilmiştir:

SIRALAMA

1. KAT Öğrenci İşleri – Halkla İlişkiler - DVD Kulüp Dil Kütüphanesi – Okuma Salonu
2. KAT İdare Amirliği Öğretim Elemanları Sınıflar 1.2.3.4

(s.14)

1.Kütüphane kaçınıcı katta?

2.Öğrenci işleri kaçınıcı katta?

Birinci katta.

..... (s.14)

“Ek eylemde geniş zaman, şimdiki zaman kavramı da taşır” (Koç, 1994: 205).

Öğrencinin günlük hayatta kendini ya da bir yakını tanıtırken kullanacağı sözcükler zıt anlamlı kullanımlarıyla birlikte sezdirilmeye çalışılmıştır:

“Zayıfsın, lezzetli, pahalı, uzun boylu, şişman, zayıf, yakışıklı, sempatik, sakın, hareketli...”

Öğrencinin ADP’de hedeflenen **“kendisiyle ve yakın tanıdıklarıyla ilgili durumları anlatan basit ifadeler kurabilme”** becerisi kazanabilmesi amacıyla, günlük hayatta sık kullanılan kalıpların öğretimine yer verilmiştir:

“Neyin var? Hasta mısın?

Evet, biraz ateşim var?” (s.15 / Yerleştirelim)

“Evet / hayır” lı cümlelerin “var / yok” ile kurulan soru cümlelerinin kullanımı sezdirilmeye çalışılmıştır.

ADP’ye uygun olarak **“günlük hayattaki temel ihtiyaçların giderilmesi amacıyla, jest ve mimiklerle de desteklenebilecek alışveriş, lokanta... gibi yerlerdeki kalıplaşmış basit kullanımların öğretimi”**ne yer verilmiştir:

Kaç?(Kaç kilo?, Kaç lira?, Kaç öğrenci? Kaç masa?), Nerede?, Kimler ?,

Burası ne ?, Burada ... var mı? Ne kadar? ” soru kalıpları uygun diyaloglar ile sezdirilmeye çalışılmıştır.

ADP’ye uygun olarak, günlük hayatta sık kullanılan **“sayı, miktar, tarif içeren kullanımlar ve soru çeşitleri ”** sezdirilmeye çalışılmıştır:

“Bu ayakkabı nasıl?

Fena değil ama 36 numara biraz küçük. ”(s.15)

Karşılıklı konuşma metinlerinde sarmal bir yapılanma içerisinde “var – yok” kalıplarının kullanımına yer verilmiştir. Bu kalıp günlük hayatta sık sık kullanılmaktadır. Bu özelliği dikkate alınarak öğretimi yapılmıştır.

ADP’ye uygun olarak “**evde, sınıfta... günlük yaşamda en sık kullanılan nesnelerin isimleri...**”, “var–yok” kalıbıyla birlikte verilerek, sezdirilmeye çalışılmıştır:

“ Burası ne? / Burada yatak var mı? / Masada bardak var mı? ” (s.19)

VAROLUŞ TÜRÜMÜ (haber kipi)

Var, Yok

Ad	Ek	Ad	+	-	?	Örnekler
Masa	-a	Ne	Var	Yok	Mı	Dolapta yemek
Oda	-de	Kim			Mu	var mı?
Dolap	-ta	Yem				Masada ne var?
Market	-te	ek				Odada kim yok?
		Süt				Markette süt değil.

(s.19)

“Bulunma durumu (-da, -de,-,ta ,-te) adlara ve ad unsurlarına bulunma kavramı yükler” (Barın ve Demir, 2008: 109).Bu ekin isim cümlelerindeki kullanımları örneklendirilmiştir.

2. Ünite: Günlük Hayat

Banguoğlu (1986: 308)’na göre “şimdiki zamanı bildirmesi” ile sınırlı ve sürmekte olan anlatımlarda şimdiki zaman kipi kullanılır. Ayrıca Banguoğlu (1986:309), şimdiki zaman kipinin ivedilik anlatımı ile yakın gelecek için ve diğer bir kullanım alanı olarak da hikâyede üslûp gereği geçmiş için kullanıldığını belirtmiştir.

Banguoğlu’nunkine benzer bir bakış açısına Gencan da sahiptir. Gencan (1983: 464)’a göre de, iş yapılırken, olurken, söyleniyor diye ifade ederken; eylem kiplerinde anlam kayması başlığı altında şimdiki zaman kipinin,

- 1) geniş zaman kipi
- 2) gelecek zaman kipi
- 3) “-di”li geçmiş yerine kullanıldığını belirtmektedir.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere şimdiki zaman –genellikle- konuşma anını karşılamakta kullanılmakla birlikte; günlük dilde geniş zamanı, gelecek zamanı –kullanımı bu iki zamandan daha az da olsa- geçmiş zamanı anlamsal ve işlevsel olarak karşılamak için sık kullanılmaktadır. Bütün bu özellikleri dikkate alınarak şimdiki zamanın öğretimi yapılmıştır:

Sen yürüyorsun. (s.21)

Biz gülüyor muyuz? (s.21)

ADP’de hedeflenen **“günlük yaşamda neler yaptığına dair basit yapıları anlayıp anlatabilme”** becerisini kazandırmak amacıyla, şimdiki zamanın geniş zamanı karşılayan kullanımlarına, sarmal bağlamlarda, sık sık yer verilmiştir:

“Ben postacıyım. Ankara’ da oturuyorum. Sabahları çok erken kalkıyorum. Mektup dağıtıyorum....” (s.21)

Bu yapılarla birlikte günlük hayatta çok sık kullanılan sözcüklere yer verilmiştir:

“Kışın, yazın, ilkbaharda, sabah, akşam, öğle, cumartesi, pazar, şubat, ocakta, nasıl?, Ne yapıyorsun?, Ne?, Nasıl?, Niçin?, Neden?, Hangi?, Ne zaman?...”

Öğretilen basit yapılar “çünkü” ve “ama” sözcükleriyle birbirine bağlanarak, bu sözcüklerin “bağlama özelliği” sezdirilmeye çalışılmıştır:

“Saat birde okula gidiyorum çünkü basketbol antrenmanım var ama üçten sonra boşum.” (s.30)

“O et yemiyor, çünkü vejetaryen.” (s. 21)

“Koşaç Tümcesi” başlığı ile isim cümlelerinin geniş zamanı karşılayan kullanımları, şimdiki zamanla kurulmuş yapılarla birlikte verilerek günlük hayattaki kullanımlar sezdirilmeye çalışılmıştır:

“Ahmet Moskova Üniversitesi’ nde öğrenci. Rus Dili ve Edebiyatı bölümünde okuyor. Rusya benim ülkemden çok farklı...”(s. 22)

İlk derslerden itibaren meslek isimlerine yer verilerek “-ci” ekinin çok sık kullanılan bu işlevi sezdirilmeye çalışılmıştır:

“Sporcu, öğretmen, öğrenci...v.b.”

Günlük hayatta (lokantalarda, alışverişte...) kendini ve yakınlarını tanıtmaya yönelik olarak basit yapıları isim cümlelerinde sık sık kullanılan “-li” ve “-sız” ekleriyle türetilmiş sözcükler, sarmal bağlamlarda sezdirilmeye çalışılmıştır.

Birinci ünite de öğretilen kişinin kendisi ve yakınlarını tanıtmakta kullandığı yapılar, ADP’de yer alan **“yaşadığı şehre ilişkin bilgiler veren basit yapıları**

kullanımları anlayabilme ve kurabilme” becerisini kazandırmak amacıyla yinelenmiştir:

“Herkes günaydın! İyi sabahlar! Burası İstanbul’ un sesi radyosu. İstanbul büyük ve kalabalık bir şehir, bir metropol... Boğaz’ da tura çıkıyoruz.” (s.24)

Ünlem, iki nokta, üç nokta, kesme işareti, virgül... gibi noktalama işaretlerinin kullanımı ve büyük harflerin özel isimlerde kullanımı... gibi yazım kuralları sezdirilmeye çalışılmıştır.

Yönelme, kalma, çıkma hâl eklerinin öğretimi, işlevsel benzerlikleri dikkate alınarak, birlikte yapılmıştır. Bu ekler günlük hayattaki sık kullanımlarıyla örneklendirilmiştir:

“Neredesiniz? Nereden nereye gidiyorsunuz? Kime? Kimde? Neye? Ne gibi?...

“Yerleştirelim

(Hoşlanmak, nefret etmek, çıkmak, sıkılmak, korkmak, oturmak, çıkmak, gitmek, koşmak, dinlenmek, girmek, binmek, ders çalışmak, TV seyretmek, ayrılmak, nefret etmek, top oynamak, yürümek, sıkılmak)

Evde	Okuldan	Kütüphaneye	Köpekten	Parkta

(s.25)

Sarmal bağlamlarda, “de” bağlacı “-de” hâl ekiyle birlikte kullanılarak, işlevsel farkları sezdirilmeye çalışılmıştır:

“Doktor dağcılık da yapıyor.” (s.26)

“Yeni modeller öğrenmek için dergilere de bakıyorum.” (s.27)

Bu dersten itibaren “-mek” isim fiil ekinin kullanımı dikkat çekmektedir:

“Bulmak, öğrenmek, gitmek...”

ADP’de hedeflenen **“meslekle, yaşla ve günlük hayatla ilgili basit bilgiler verebilme”** becerisini kazandırmak amacıyla, isim cümlelerinin ve şimdiki zamanla kurulmuş cümlelerin bulunma, kalma, çıkma hâl ekleriyle birlikte kullanımları örneklendirilmiştir.

Giriş, gelişme sonuç paragraflarından oluşan sarmal bağlamlarla öğretilecek dil bilgisi yapılarının sezdirilmesi ve öğretilenlerin pekiştirilmesi amaçlanmaktadır.

Örnekler: “İşten sonra sokaklarda geziyorum ve insanlara, hayvanlara, ağaçlara, çiçeklere bakıyorum. Her gün her yerde fotoğraf çekiyorum.

Bir hobi bulmak hiç zor değil, birçok alternatif var: resim, müzik...

Daha aktif bir hobi mi istiyorsunuz? Dans, spor...”(s.26)

Eş anlamlı (anlamdaş) sözcükler, eşleme alıştırmalarıyla, sözcük düzeyinde verilmiştir. (s.26)

Günlük hayatta, zaman bildiren ifadelerle birlikte “sonra” sözcüğünün kullanımları, “Saat Kaç?” konusundan önce sezdirilmeye çalışılmıştır:

“İki saat sonra, on dakika sonra...” (s.28)

ADP’de hedeflenen **“saati söyleyebilme, birisiyle nerede, nasıl, ne zaman buluşulacağına dair basit ifadeler kullanabilme...”** becerilerini kazandırmak amacıyla, günlük hayatta sık kullanılan kalıplara yer verilmiştir:

“Geçe, geçiyor, var, buçukta, kala, yarım”

Ulaçlar tablosu ile “–dikten sonra, -meden önce” ilgeçler tablosu ile “–e kadar, -den önce, -den sonra” yapılarının öğretimine yer verilmiştir. (s.28)

A1 düzeyinde kazandırılması hedeflenen beceriler paralelinde öğretimi ilk ünitelerde yapılan “meden önce” zarfıyla ilgili olarak Benhür (1993:93), “esas hükümün yardımcı hükümden daha önce gerçekleştiğini veya gerçekleşeceğini gösterir” açıklamasına yer vermektedir.

Koç (1996: 400) “–dikten sonra” zarfının “sonra” lık gösteren zaman zarflarından olduğunu belirtmiştir. Zarfın anlamsal-işlevsel bu özelliği, günlük hayattaki kullanımlarıyla örneklendirilmiştir:

“Ezgi: Cumartesi ne yapıyorsun? Seninle buluşmak istiyorum.

Selen: Cumartesi sabah saat onda dışçıye gidiyorum. Dışçiden çıktıktan sonra da annem ile alışveriş yapıyoruz.” (s.30)

Günlük hayatta sık kullanılan kalıplaşmış yapılar, sarmal bağlamlar içerisine serpiştirilmiştir:

“Ne haber?, Sağol, Harika!, Hmm...”

“İle” nin edat göreviyle kullanımlarına sık sık yer verilmiştir:

“Seninle buluşmak istiyorum.”

“Dışçiden çıktıktan sonra da annem ile alışveriş yapıyoruz.” (s.30)

Bu ünitedeki sarmal bağlamlarda “ve” bağlacının kullanımına sık sık yer verilerek günlük dilde çok kullanılan “ve” nin işlevi sezdirilmeye çalışılmıştır.

3.Ünite: Yakın Çevremiz

ADP’de hedeflenen **“kendisine, ailesine ve yakın çevresine ve sahip olduğu şeylere dair basit ifadelerle bilgi verebilme, bu konuda yöneltilen**

soruları anlayıp cevaplandırabilme...” becerilerini kazandırmak amacıyla, iyelik eklerinin öğretimine yer verilmiştir:

İYELİK**-(İ)m,-(İ)n,-(s)İ, -(İ)miz, -(İ)niz, -(İ)Er/s)İ**

Adıl	Ad	Ek	Ek	Örnekler
Benim	Ev	-m/-ım/-im/	(n)-a/-e	Paket onun
Senin	Araba	um/-üm		arabasında.
Onun	Gözlük	-n/-ın/-in/-un/	(n)-da /	Onların
		ün	-de	arkadaşları
		-ı/-i/-u/-ü/-sı/-si/	(n)-dan/-	çok
			den	çalışkan.
				...
		-su/-sü		

(s.33)

“Şimdi” sözcüğünün “konuşulan an”ı anlattığı örneklerle sezdirilmeye çalışılmıştır:

“Tamam, şimdi kapıyı açıyorum... Evet, şimdi evdeyim.”(s.36)

Sarmal bağlamlarda, “çok”, “iyi”, “zor”, “güzel”, “büyük” kelimelerinin çeşitli görevlerde kullanımları, “bir”, “kırmızı”, “yeni” sözcüklerinin – özellikle -sıfat göreviyle kullanımları sezdirilmeye çalışılmıştır:

“Şehirde hava çok temiz değil, trafik her zaman büyük bir problem ama bence şehrin bazı avantajları da var.”(s.39)

“Turistler bu şehrin otantik atmosferini çok seviyor.”(s.40)

ADP’de hedeflenen “**evine, semtine, nerede olduğuna dair basit yer-yön tarifleri yapabilme ve bu konuda kendisine söylenenleri anlayabilme**” becerisini kazandırmak amacıyla pusula, harita...v.b. görsel öğelerle desteklenmiş sarmal bağlamlara ve alıştırmalara yer verilmiştir.

Belirtili ve belirtisiz ad tamlamalarının günlük hayatta sık kullanılmaktadır. Bu yüzen öğretimleri ilk düzeylerde yapılmıştır.

Sarmal bağlamlarda, pekiştirilmiş sözcüklerin sıfat görevindeki kullanımlarına sık sık yer verilmiştir:

“Rengârenk çarşılar, yemyeşil bir bahçe...”

Günlük hayatta sık kullanılan “Hangi?, Ne zaman?, Nerelere?” soru kalıpları örneklerle sezdirilmeye çalışılmıştır.

Bu ünite de “-mek / -mak” isim fiil ekine, sık sık, yer verilerek kullanımları sezdirilmeye çalışılmıştır.

4. Ünite: Zaman Geçiyor

ADP’de hedeflenen “**kendisi hakkında bilgi verirken, geçmişe ait basit ifadeleri anlayabilme ve basit yapılu cümleler kurabilme**” becerilerini kazandırmak amacıyla, “belirli geçmiş zaman”ın öğretimi yapılmıştır. Bu zamanın cümleye kazandırdığı anlamsal özellikler ve işlevi örneklerle sezdirilmeye çalışılmıştır.

Boşluk doldurma tekniği ile hazırlanan alıştırmalarda, öğretilenler pekiştirilmeye çalışılmıştır:

“Bir hafta önce, önceki gün, bugüne kadar, geçen sene, bu sabah, bu yıl, az önce, bu güne kadar hiç, bugün, dün...”

“1. *Bir hafta önce* arkadaşım ile piknik yaptık.

2.yurt dışına çıktın mı?” (s.45)

“Hiç” sözcüğü, üçüncü üniteden itibaren yer alan sarmal bağlamlarda, sık sık kullanılarak anlamı ve işlevi sezdirilmeye çalışılmıştır:

“...-O zamanlar taksicilik hiç aklımda yoktu ama babam taksiciydi...”(s.47)

“...Hiç yurt dışına çıktın mı?...”(s.45)

“...-Şimdiye kadar hiç olumsuz bir tepki almadım ama....”(s.47)

Sarmal bağlamlarda ve alıştırmalarla “Hangi?, Ne zaman?, Kim?”, “Nasıl?, Kiminle?, Niçin?, Neyle?” soru kalıplarının kullanımları pekiştirilmeye çalışılmıştır.

ADP’de hedeflenen “**giriş formu, otel kayıt formu, gibi belgelerdeki basit yapılu ifadeleri anlayabilme, basit ifadelerle kişisel bilgiler verebilme...**” becerilerini kazandırmak amacıyla, örnek “Özgeçmiş Formu”na yer verilmiştir ve öğrenciden kendisine ait “Özgeçmişim” (Dil Gelişim Formu) formu doldurması istenmiştir.

Belirtme hâl ekinin günlük hayattaki sık kullanımlarıyla oluşturulmuş yapılara, sarmal bağlamlarda, sık sık yer verilerek, kullanımları sezdirilmeye çalışılmıştır.

“-ci ” yapım eki ile türetilen meslek isimleri ve “-lik” yapım ekiyle türetilen isimler sözcük düzeyinde örneklendirilmiş, bu eklerin kullanımları sezdirilmeye çalışılmıştır:

“Reklâmcı, dersane yöneticisi”(s.46)

“...-O zamanlar taksicilik hiç aklımda yoktu ama babam taksiciydi....”(s.47)

“Maddi durumumuz hiç iyi değildi ama masal gibi bir çocukluk geçirdim.”(s.48)

Soyut anlamlı sözcüklerin bağlamlarda sık sık kullanımlarına yer verilmiştir:

“...-Size mesleğinizde başarılar diliyorum.”(s.47)

Sarmal bağlamlarda sık sık kullanılarak anlamsal özellikleri ve işlevi sezdirilmeye çalışılan isim cümlesi geçmiş zaman ekinin öğretimi, “Koşaç Tümcesi Geçmiş Zaman” başlığı ile yapılmıştır.

Bu üniteadaki sarmal bağlamlarda, “-li” yapım eki ile türetilmiş isimlere, “şimdi” sözcüğünün zarf görevinde kullanımına, “ama” bağlacının kullanımına sık sık yer verilmiştir:

“Şimdi altmış üç yaşındayım. Evliyim. Saçlarım bembeyaz biraz kiloluyum. Şimdi emekliyim ama bundan kırk üç yıl önce...”(s.50)

Sarmal bağlamlarda, “de” bağlacının “ile” edatının, “çok, en, en çok, pek çok ” zarflarının kullanımlarına sık sık yer verilerek işlevleri sezdirilmeye çalışılmıştır:

“Onunla öğrenciyken tanıştım...”(s.52)

“...Fotoğraflar ve anneannemin anılarıyla geçmişte çok güzel bir yolculuk yaptık ve onu dikkatle ve şaşkınlıkla dinliyorum...”(s.54)

ADP’de hedeflenen **“basit yapılarla geçmişine ait bilgiler verebilme, çevresindeki bu tarz ifadeleri daha kolay anlayabilme”** becerisini kazandırmak amacıyla, belirli geçmiş zaman öğretiminden sonra, yapısal ve anlamsal bir yaklaşımla, “Şimdiki Zaman Hikâye” kullanımları öğretilmiştir.

“İsim fiilin görülen geçmiş zamanı ile yapılan birleşik çekimdir. Bunlarda isim fiilin eki hikâye eki olmakta ve hikâye ifadesi vermektedir” (Ergin, 1995: 332).

Günlük hayatta “Şimdiki Zaman Hikâye Kipi” ile “-ken (i-ken)” ekinin birlikte kullanım sıklıkları dikkate alınarak öğretimleri aynı derste yapılmıştır. Sarmal bağlamlarda da birlikte kullanımları örneklendirilmiştir:

“Şimdi düşünüyorum da ben çocukken her şey daha güzeldi. Özellikle yaz akşamlarını hatırlıyorum. Geç saatlere kadar arkadaşlarımızla vakit geçiriyorduk...”(s.52)

ADP’de hedeflenen **“günlük hayatını kolaylaştırmak için kullandığı nesnelere ilgili ifadeleri anlayabilme ve bu konudaki ihtiyaçlarına yönelik basit yapıları daha geniş cümleler kurabilme”** becerisini kazandırabilmek amacıyla, ünitenin son dersinde “ile”nin bağlama görevindeki kullanımı ve “birliktelik” anlamı

veren edat görevindeki kullanımı öğretilmiştir. Bu konunun devamında “Neyle?” soru kalıbı ile oluşturulan alıştırmalara yer verilmiştir.

5. Ünite: Afiyet Olsun!

ADP’nin A2 düzeyinde kazandırılması hedeflenen becerilerin temelleri, A1 düzeyinin son ünitelerinden itibaren atılmaya çalışılmıştır.

ADP’de hedeflenen **“temel kişisel ihtiyaçlarıyla ilgili basit ifade, soru ve bilgileri anlayabilme ve gerekli olan durumlarda bunlara cevap verebilme (örn; alışverişte-lokantada-doktorda)”** becerisini kazandırmak amacıyla, emir ve istek anlatan kullanımlara yer verilmiştir. Günlük hayatta, yapısal ve anlamsal açıdan iç içe geçmiş olan bu iki kipin kullanımları, aynı derste – ayrı tablolarla – örneklendirilmiştir.

Ergin (1995: 325–326–327) de emir ve istek kiplerinin zaman göstermeme, tasarlama ifade etme özelliklerini ortak özellikleri olarak belirtmiştir.

Günlük hayattaki kullanım sıklığı dikkate alınarak, sarmal bağlamlarda, “bir” sözcüğüyle oluşturulmuş kalıplara yer verilmiştir:

“Bir litre süt

Bir kilo vişne

Bir bardak meyve suyu

Bir dilim ekmek

Bir tane havuç...”(s.57)

Bu ünite de “Hoş geldiniz”, “Ne alırsınız?”, “Ne içmek istiyorsunuz?”, “Menü”, “Lütfen”, “Ne kadar?”, “Peşin ödeme”, “Hesap”, “Taksitli ödeme”... gibi günlük hayatta (lokanta, alışveriş...v.b.) sık kullanılan kalıplara yer verilmiştir:

“Garson: Hoş geldiniz efendim. Ne alırsınız?

Oğuz: Eeee... Menüye bir bakalım... Ben bir karışık pizza alayım ama zeytinsiz olsun lütfen.”(s.60)

Bu konu lokantada kullanılan bir menü örneği, günlük hayatta sık kullanılan alışveriş listesi... gibi görsel unsurlarla desteklenmiştir. (s.60)

Lokantada ve alışverişlerde sık kullanılan ifadelerde yer alan ekler örneklendirilmiştir:

SIFATLAŞTIRMA

-lı, -süz

Ad	Ek	Örnekler
Akıl	-lı	Akıllı (çocuk) Akılsız (adam)
Boya	-süz	Boyalı (duvar) Boyasız (duvar)
Süt	-li	Sütlü (kahve) Sade (kahve)
Alkol	-süz	Alkollü (içecek) Alkolsüz (içecek)
Uzun boy	-lu	Uzun boylu (kız) Kısa boylu (kız)
	-suz	
	-lü	
	-süz	

(s.61)

Koç (1994: 119)'ta yabancılar için yazmış olduğu dil bilgisi kitabında “Yapılarına Göre Önadlar” başlığıyla günlük hayatta en çok kullanılan sıfat türetme eklerine yer vermiştir. Bunlar içerisinde de ilk olarak “-li, -süz” ekleriyle türetilmiş örnekleri vermiştir.

Alışverişlerdeki fiyatlar, lokantalarda yiyecek ve içeceklerin fiyatları...v.b. örneklerle sayı isimlerinin sıfat görevindeki kullanımları sezdirilmeye çalışılmıştır. Yaşayan dilde sık kullanılan ifadeler yer verilmiştir:

“Mevsim salatası 4 TL” (s.60)

“Kredi kartına taksit yaptırmak çok yaygın. Taksitler 2 ay ile 24 ay arasında değişiyor.” (s.63)

Günlük hayatta sık kullanılan “Hangileri” soru kalıbı alıştırmalarda sık sık karşımıza çıkmaktadır. (s. 64–65)

Günlük hayatta karşılaştırma anlatmak amacıyla sık kullanılan “–den daha” ve üstünlük anlatmak amacıyla sık kullanılan “en”, “sıfat” başlığıyla öğretilmiştir ve alıştırmalarla pekiştirilmeye çalışılmıştır:

“En uzun boylu kim?”

“Kim Aslı’dan daha şişman?” (s.65)

Ünitenin son dersinde “Kendimizi Tarif Edelim” alıştırmalarıyla sıfatlaştırma eklerinin kullanımı pekiştirilmeye çalışılmıştır:

* uzun

* sarışın

* kısa

* kumral

* orta boylu

* esmer (s.68)

6. Ünite: Bürokrasi Her Yerde

Öğrencinin ADP’de hedeflenen “**günlük yaşamda postahane, hastahane, banka... v.b. yerlerde basit yapılar ile kendini ifade edebilmesi, kuralları anlayabilmesi ve birtakım işlemleri yapabilmesi...v.b.**” becerilerini kazanabilmesi amacıyla banka işlemleri, kimlik işlemleri, faturaları yatırmak, önemli yerlerin adres ve telefonlarını bulmak... gibi alanlarda kullanım sıklığı olan kalıplaşmış ifadelerin öğretimine yer verilmiştir:

“Vize almak, abone olmak, ev bulmak, para çekmek, son ödeme tarihi, gidiş-dönüş, aidat, bilet, acil servis...”

Emir kipinin, emir, dilek, şikâyet anlamındaki kullanımlarına yer verilmiştir:

“Şu müziğin sesini kısın lütfen!”

“...Yataklı olsun. Yol çok uzun.”

“Personeliniz müşterilere yeterince kibar davranmıyor. Lütfen bu konuda personelinizi eğitin.”(s. 71)

Emir kipi kullanımlarıyla, anlamsal olarak, örtüşen geniş zaman ve yeterli kullanımlarına yer verilmiştir:

“-Lütfen biraz hızlı gider misiniz?

-..... kaçıracamız

-Merak etmeyin zamanında havaalanında oluruz.” (s.70)

“İndirim için öğrenci görebilir miyim?” (s. 71)

Yardımcı fiillerle kurulan yapılara sarmal bağlamlarda yer verildiği gibi, boşluk doldurma tekniğiyle hazırlanan alıştırmalarda da rastlanmaktadır:

“Sakal tıraşı olmak istiyorum.” (s.73)

“Film 8 dalda Oscar’a aday oldu.” (s.79)

Bu ünitedeki sarmal bağlamlarda da “ama”, “çünkü” bağlaçlarının; “sonra”, “önce”, “çok” sözcüklerinin kullanımları sık sık yer almaktadır:

“...Çiftin evliliği dışarıdan çok mükemmeldir ama gerçekte çok farklıdır. Laura çok mutsuzdur...” (s.79)

Dildeki ekonomiklik kuralına uygun olarak ve günlük hayattaki kullanım sıklığı dikkate alınarak, ilgi eki “-ki” nin öğretimine de A1 düzeyinde yer verilmiştir:

“Dün akşam bir film seyrettim. Çok komikti.

Dün akşamki film çok komikti.” (s.77)

“İlgi eki de, iyelik eki gibi, bir adın yerini tutar, tekrarını önler”(Koç, 1994: 105).

“-ki” ilgi ekiyle kalıplaşmış zaman bildiren yapılara yer verilmiştir:

“Önceki, dünkü, sonraki, her zamanki, bugünkü, yarınki, bu ayki, geçen haftaki, her günkü, sabahki, akşamki, öğlenki, dün geceki, geçmişteki...” (s78)

Öğrencinin “-de” hâl ekini bildiği yapısal yaklaşımıyla “de” bağlacının öğretimi gerçekleştirilmiştir.

Günlük hayatta yer-yön tarifleri yaparken sık kullanılan yapılar, sözcük düzeyinde, verilmiştir:

“Sağda, solda, önde, arkada, ortada, altta, üstte...”

“-de” hâl eki ve “de” bağlacının işlevsel farkları, sarmal bağlamlarda sezdirilmeye çalışılmıştır. Alıştırmalarla da kullanımları pekiştirilmeye çalışılmıştır.

4.3. Yeni-Hitit Yabancılar İçin Türkçe Dersleri-1 Adlı Ders Kitabının A1 Düzeyinde Yer Alan Dil Bilgisi Konu Dağılımının ve Öğretiminin Değerlendirilmesi

* Ders kitabında yer alan dil bilgisi konu sıralaması ve dil bilgisi öğretiminin öğrenciyi ADP’de belirtilen dil bilgisel doğruluk düzeyine getirmeyi amaçlayarak yapıldığı tespit edilmiştir.

* Ders kitabının birinci ünitesinde “Nereli?”, “Amerikan”...gibi günlük hayatta kullanım sıklığı bulunmayan kalıpların öğretimi yerine “Nereden geliyorsun?”, “Amerikalı” ...gibi kullanım sıklığı olan ve yapısal bakımdan da öğretim kolaylığı bulunan kalıpların öğretime yer verilebilirdi.

* “Ne haber?”, “Allaha ısmarladık” gibi kalıplar da günlük hayatta sık kullanılan kalıplardır. Bu kalıpların kullanımları ilk derslerde sezdirilebilirdi.

* Ders kitabındaki alıştırmalarda -az sayıda da olsa-öğretimi gerçekleştirilmeyen dil bilgisi yapıları öğrenci karşısına çıkmaktadır. Örneğin; ders kitabının üçüncü ünitesinde öğretimi yapılmayan “çünkü” bağlacının kullanımına yönelik alıştırmalara rastlanmaktadır:

“Köyde yaşamak istiyorum. Çünkü.....” (s.38)

* A1 düzeyine uygun olarak hazırlanan ders kitabında “Ne?, Nasıl?, Niçin?, Neden?, Hangi?, Ne zaman?, Kim?...” gibi soru kalıplarının kullanımları daha fazla örnekle sezdirilebilirdi. “Ne?” ve “Kim?” soru kalıpları birlikte örneklendirilerek bu yapıların günlük hayattaki kullanımlarındaki anlamsal ve işlevsel fark sezdirilebilirdi.

* Günlük hayatta temel yaşam alanlarındaki ihtiyaçların giderilmesine yönelik olarak sık kullanılan “kilo, tane, litre...v.b.” sözcüklerin öğretimine -mevcut öğretim yerlerinden- daha önce yer verilebilirdi.

* Aynı yapının farklı anlamdaki kullanımları birlikte örneklendirilerek, Türkçede aynı yapının farklı anlamsal özellikler taşıyabileceği sezdirilebilirdi.

Örnek: “Biraz ateşim var. ”

“Yerde halı var.” (s.17)

* Öğrencinin ilgisi, görsel unsurlarla desteklenen sorularla öğretilecek dil bilgisi yapısına çekilebilirdi. Bu öğretim tekniğiyle dil bilgisi öğretim ve öğrenimi zevkli hâle getirilebilirdi.

* Ders kitabının arkasında yer alan “Dil Bilgisi Desteği” bölümlerinde dil bilgisi yapı ve kuralları açıklanırken bazı işaretlerden yararlanılmıştır: “>, <, /... ”. Fakat bu işaretlerin ne amaçla kullanıldığı ne anlam ifade ettiği açıklanmamıştır.

* Ders kitabının başında “-ler /-lar” çoğul ekinin öğretimi yapılmıştır; fakat bu ekin A1 düzeyine uygun olan günlük hayattaki sık kullanımları örneklendirilmemiştir. (Yeni Hitit-1, 2008: 7)

* Dil bilgisi öğretimine günlük hayatta kullanım sıklığı bulunan basit kalıplarla başlanmıştır. ADP’nin A1 düzeyinde kazandırılması hedeflenen beceriler paralelinde iletişime yönelik dil öğretimi amaçlanmış, dil bilgisi öğretimine cümle düzeyinde başlanmıştır.

* Ders kitabında -genel olarak-öğretilen ya da öğretimi bir ya da birkaç ders sonra yapılacak dil bilgisi yapılarıyla oluşturulmuş sarmal bağlamlara yer verilmiştir. Bu durum dil öğretim ve öğrenimini kolay ve zevkli bir hâle getirecektir.

* İsim cümlelerinin öğretimi, yapısal olarak öğretim kolaylığı ve günlük hayatta kullanım sıklığı dikkate alınarak ilk üniteye yapılmıştır; fakat aynı yapının iki farklı tabloda öğretilmiş olması dil bilgisi öğretiminde birlik ve bütünlüğü bozarak dil öğretimini olumsuz etkileyebilir.

* İsim cümlesi geniş zaman kullanımının öğretiminden sonra, günlük hayatta sık kullanılan “var-yok” soru kalıbının öğretimine yer verilmiştir. Dil bilgisi konu sıralaması, öğretilecek konunun önceki konularla yapısal ve anlamsal bağlantısı dikkate alınarak, yapısal-anlamsal bir yaklaşımla oluşturulan mantıksal bir düzenle yapılmıştır. Sarmal bağlamlarda, öğrenci düzeyine uygun olarak dil bilgisi kuralları, yazım ve noktalama incelikleri sezdirilmiştir. Örneğin; hâl eklerinin ikinci üniteye

öğretimiyle “-ye kadar / -den /-dikten sonra / -meden önce” kalıplarının öğretiminde, yapısal öğretim kolaylığı sağlanmıştır.

* Ders kitabının ikinci ünitesinde günlük hayatta birlikte sık kullanımları dikkate alınarak şimdiki zaman ve hâl eklerinin (yönelme bulunma-ayırılma) öğretimi birlikte yapılmıştır. Bulunma hâl ekinin öğretimi, günlük hayatta isim cümlelerinde ve “var-yok” kalıbıyla birlikte sık kullanımları dikkate alınarak bu konularla birlikte yapılabilirdi.

Örnek: “Masada bardak var.”

* ADP, A1 düzeyinde kazandırılması hedeflenen temel dil becerileri paralelinde günlük hayattaki kullanım sıklıkları dikkate alınarak iyelik eklerinin ve isim tamlamalarının öğretimi, şimdiki zaman öğretiminden önce yapılabilirdi. İyelik ekleri ve isim tamlamalarının isim cümleleriyle kullanımları oldukça fazladır. Bu yüzden bu konuların öğretimi aynı derste ya da bir-iki ders arayla yapılabilirdi. Öğretimi ilgi çekici ve zevkli hâle getirmek üzere günlük hayatta popüler olan şarkılardan, türkülerden... v.b.yararlanılabılırdi.

Örnek: “Onun arabası var.

Güzel mi güzel.

Şoförü de var...”

(İsim cümleleriyle kullanım sıklıkları dikkate alınarak öğretimi yapılan ekler, fiil cümlelerindeki kullanımlarıyla tekrar edilmiş olacaktır.)

* Ders kitabının ikinci ünitesinde yapısal öğretim kolaylığı, günlük hayattaki kullanım sıklığı ve işlevsel çeşitliliğinden hareketle “Şimdiki Zaman Kipi”nin öğretimine yer verilmiştir. ADP, A1 düzeyinde kazandırılması hedeflenen dil becerileri paralelinde günlük hayattaki kullanım sıklığı dikkate alınarak şimdiki zamanın geniş zaman ifade eden kullanımlarına öncelik verilmiştir; fakat şimdiki zamanın genel kullanımı–yeterince örnekle- kavratılamamıştır.

* Şimdiki zamanın öğretimiyle fillerle tanışan öğrenciye fiili isme dönüştüren “-me”, “-mek” yapıları da öğretilbilirdi. Günlük hayatta sık sık karşılayacağı bu yapıların A1 düzeyinde öğretimi, öğrenci zihninde kalıcı yanlışların oluşmasını da engelleyecektir. Ayrıca bu yapıların öğretimi, “-mekte, -meden” yapılarının öğretim ve öğrenimi daha kolay ve zevkli hâle getirilebilir.

* “Ne iş yapıyorsun?”, “Ne yapıyorsun?” soru kalıplarının yapısal, anlamsal ve işlevsel farkı bu kalıpların birlikte kullanımlarına yer verilerek sezdirilebilirdi.

* Öğrenci ders kitabının dördüncü ünitesinde öğretimi yapılan “ile” nin kullanımlarıyla bu üniteye gelinceye kadar olan sarmal bağlamlarda ve günlük hayatta sık sık karşılaşmaktadır. Bu yüzden ders kitabında “ile” nin öğretimine daha önce verilebilirdi. Ders kitabında “ve” bağlacının öğretimi yapılmadığı hâlde “ile” bağlacının öğretimine yer verilmiştir. Günlük hayatta kullanım sıklığı daha fazla olan “ve” bağlacının öğretimi “ile”nin aynı görevdeki kullanımlarının öğretimini daha kolay ve zevkli hâle getirebilirdi. “İle” nin “ve” bağlacıyla aynı işlevde kullanıldığı, karşılaştırmalı örneklerle sezdirilebilirdi.

Ergin (1995:341), “İle”, “ve” bağlaçlarını “Sıralama Edatları” başlığıyla vermiştir. “Bunlar arka arkaya gelen unsurları ‘ve’ manasıyla bağlayan ve sıralayan edatlardır” şeklinde açıklamıştır.

* Ders kitabının dördüncü ünitesinde belirli geçmiş zaman, isim cümlelerinde geçmiş zaman ve şimdiki zamanın hikâyesinin öğretimi birlikte yapılarak yapısal ve anlamsal öğretim kolaylığı sağlanmıştır. Ayrıca öğrencinin kendisiyle ilgili daha ayrıntılı bilgiler verebilmesi ve bu tür kullanımları daha kolay anlayabilmesi amaçlanmıştır.

* Ders kitabında, A1 düzeyinde kazandırılması hedeflenen beceriler paralelinde günlük hayatta birlikte sık kullanılan “şimdiki zaman hikâye kipi” ile “-iken” yapısı aynı derste öğretilmiştir. Ayrıca “-iken” ekinin isimlerle kullanımlarına dördüncü üniteye yer verilmesi bu yapının daha zor ve karışık kullanımlarının anlaşılmasını kolaylaştırarak öğrencinin hedef dilin içerisine daha kolay girmesini sağlayacaktır.

* Ders kitabının beşinci ünitesinin ilk dersinde emir ve istek kiplerinin öğretimi yapılmıştır. Yapısal benzerliği bulunan ve günlük hayattaki kullanımları iç içe geçmiş olan bu iki kipin öğretimi aynı tabloda yapılabilirdi.

Örnek: “Size geleyim mi? Gel. / Lütfen, çimlere basmayın !/ Allah’ım bana yardım et! / Allah aşkına birisi gelsin ...” gibi

* Emir ve istek kiplerinin öğretiminden sonra “-ıp” ve “-arak” zarflarının öğretimi, iki zarfın da olumsuz olan “-madan” yapısını öğrencinin bildiğinden hareketle birlikte yapılabilirdi.

Örnekler: “Sana gelip, ders çalışayım. ”

“Sorup öğrenmekte yarar var. ”

“Anlayıp dinlemeden konuşma!”

“Kahvaltı ederek evden çık.”

“Kahvaltı etmeden evden çıkmam.”

Yukarıdaki sınırlı sayıda örnekte de görüldüğü gibi, “-ıp” ve “-arak” zarf-fiillerinin öğretilen dil bilgisi yapılarıyla kullanım sıklığı bulunmaktadır.

* Beşinci ünite, öğrencinin hâl eklerini bildiğinden hareketle “-den daha” yapısıyla kurulan karşılaştırma anlatan örneklerle yer verilmiştir.

Ders kitabında dil bilgisi yapılarının ADP paralelinde -günlük hayatta kullanıldıkları biçimleriyle ve kullanım sıklıklarıyla- öğretildiği dikkate alındığında “daha” sözcüğü kullanılmadan da karşılaştırma anlatan bağlamlar kurulabileceği örneklendirilebilirdi.

Örnekler: “Tokyo New York’tan daha kalabalık.”(s.65)

“Tokyo New York’tan kalabalık.”

* Ders kitabının altıncı ünitesinde öğretimi yapılan “-ki” ekiyle ilgili yeterince örneğe yer verilmemiş olması bu ekin öğretim ve öğrenimini zorlaştırabilir.

* Altıncı ünite “sağda, solda, önde, arkada, ortada, altta, üstte...” gibi günlük hayatta yer-yön tarifleri yaparken sık kullanılan yapılar verilmiştir; fakat örneklendirilmemiştir.

* “-ce” ekinin günlük dildeki basit yapı cümlelerde sık kullanımları dikkate alınarak ekin öğretimi A1 düzeyinde yapılabilirdi.

Örnek: “Sence yemek güzel mi?”

* Deyimler, atasözleri... gibi günlük hayatta sık kullanılan kalıplaşmış yapılara daha fazla yer verilebilirdi.

* Ders kitabının son ünitesinde öğretimi yapılan belirtme hâl ekiyle ilgili daha çok örneğe yer verilebilirdi. Araştırmalara göre (Akdoğan, 1993; Öz, 2002) yabancılar en çok hatayı belirtme hâl ekinin kullanımında yapmaktadır. İlerleyen düzeylerde ortaya çıkabilecek hataları en aza indirmek amacıyla, bu ekin öğretimi ilk düzeylerde titizlikle yapılmalıdır.

* Günlük hayatta kullanım sıklığı bulunmayan “Koşaç Tümcesi” terimi yerine günlük hayatta sık kullanımı sebebiyle herkesin anlayabileceği “İsim Cümlesi” terimi tercih edilebilirdi.

Örnek: “Koşaç tümcelerinde **yüklemcil** eylem her zaman i - (imek) eylemidir.” (s.181)

* Ders kitabında, yukarıda da örneklendirildiği gibi, öğrencinin dil düzeyinin üstündeki dil bilgisi terimlerinin sık kullanıldığı açıklamalara yer verilmiştir.

* Dil Bilgisi Desteği bölümündeki bazı açıklamalar ünitelerdeki bağlamlarda örneklendirilmemiştir:

“Onlar kişisi için ‘-ler’ eki yalnızca özne canlı ise kullanılır.”

* Dil Bilgisi Desteği bölümünde gerek sözlü gerek yazılı anlatımda kullanılmayan örneklere yer verilmiştir:

<u>standart</u>		<u>özensiz</u>
<u>mümkün</u>	<u>çoğunlukla</u>	
benim ile	benimle	benle
		(s.186)

(Yukarıda “Özensiz” başlığı altında verilen örnek yanlıştır. Bu tür yanlış örnekler öğrencinin zihninde kalıcı bir etki yarattığından –ne sebeple olursa olsun- ders kitaplarında yer alması doğru değildir.)

* Ders kitabında günlük hayatta kullanım sıklığı bulunmayan kullanımlara yer verilmiştir:

Örnek: “Burası **benim kendi** evim.” (s.184)

(İyelik eki almış kullanımların sahiplik anlamı bulunmaktadır. Bu yüzden örnek bağlamda “kendi” sözcüğünün kullanımın gereksizdir. ADP’nin A1 düzeyinde günlük yaşamda kullanım sıklığı bulunan basit yapıların öğretimi hedeflenmektedir. A1 düzeyi “kendi” sözcüğünün öğretimi için erkendir. “Kendi” sözcüğünün öğretimi, dönüşlülük başlığıyla B1 düzeyinde yapılabilir.)

* Ders kitabında -zaman zaman-yanlış bilgilere de rastlanmaktadır:

“Şimdiki zamanın hikâye kipinde i- eylemi çoğunlukla kaynaşır:

Gidiyor i-dim < **gidiyordum**” (s.185)

Oysa, şimdiki zamanın hikâye kipinde “ i - ” eylemi her zaman kaynaşır.

* ADP, A1 düzeyinde kazandırılması hedeflenen temel dil becerilere uygun olarak hazırlanan ilk altı ünite, günlük hayatta kişinin kendini tanıtmak amacıyla sık kullandığı “şimdiki zamanın hikâyesi” öğretilmiştir. Diğer birleşik zamanlardan hiçbirinin öğretimine yer verilmemiştir.

* Ders kitabında boşluk doldurma alıştırmalarına geniş yer verilmiş olması, Türkçe gibi sondan eklemeli bir dilin öğretimini daha kolay ve zevkli hâle getirebilir.

4.4.Yabancılar İçin Türkçe -1 Adlı Ders Kitabının A1 Düzeyinde Dil Bilgisi Konu Dağılımı ve Öğretimi

1. Ünite: Tanışma

ADP’de hedeflenen **“selamlaşma ve tanışmayla ilgili günlük dildeki basit ifadeleri anlayabilme ve bu konularda kalıp ifadeleri kullanabilme...”** becerisini kazandırmak amacıyla, çeşitli bağlamlara yer verilmiştir:

“-Merhaba, benim adım Mehmet. Sizin adınız nedir?

-Merhaba, benim adım Batur.

Sizin ülkenizin adı nedir?

-Benim ülkemin adı Türkmenistan’ dır.” (s.1)

ADP’de hedeflenen **“kişilere nerede oturduklarını, kimleri tanıdıklarını ve sahip oldukları şeylere ilişkin sorular sorabilme ve bu tür sorular açık ve yavaş sorulduğunda yanıtlayabilme ve basit cümlelerle kendi hakkında bilgi verebilme...”** becerilerini kazandırmak amacıyla günlük hayatta kullanılan yapılarla sarmal bağlamlarda yer verilmiştir:

“19 yaşındayım. Bekârim. Ailem, ülkemin başkenti Aşkabat’ ta yaşıyor. Ben Türkiye Türkçesi öğreniyorum. Çünkü, Türkiye’de üniversitede okumak istiyorum.” (s.6)

Bağlamlarda isim tamlamalarının, isim fiil ve iyelik eklerinin, “çünkü” bağlacının kullanımına yer verilmiştir. “var-yok” kalıbıyla kurulan cümlelere yer verilmiştir:

“Bir erkek ve iki kız kardeşi var. ” (s.6)

ADP’de hedeflenen **“günlük hayatta basit kalıplarla yöneltilen soruları anlayabilme, günlük konuşmaları başlatıp karşılık vererek basit soru ve yanıtlar üretebilme....”** becerilerini kazandırmak amacıyla, günlük hayatta sık kullanılan kalıplar öğretilmeye çalışılmıştır:

“Merhaba Ahmet Bey, nasılsınız?

Teşekkür ederim, iyiyim. Siz nasılsınız?

Teşekkür ederim, ben de iyiyim. Eşiniz ve çocuklarınız nasıldır?” (s.10)

Günlük hayatta sık kullanılan ve temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik eşya ve nesnelerin öğretimi sözcük düzeyinde yapılmıştır:

“Masa, sandalye, kapı, kalem, ekme, kitap, gözlük, saat, harita...”(s.12)

Ünlüler ve ünsüzler sınıflandırılarak-tablolarla-öğretilmiştir.

Büyük ünlü uyumuna ait iki ana kural açıklanarak, her birine ikişer örnek verilmiştir:

“İlk hecede kalın ünlü varsa, sonraki hecelerde de kalın ünlü vardır: kapı, tanışma...” (s.15)

Şahıs zamirleri, tabloyla, öğretilmiştir:

Ben
Sen
O

(s.15)

Çokluk eki ile oluşturulan yapıların günlük hayatta kullanım sıklığı dikkate alınarak, çokluk ekinin (-ler/-lar) öğretimi, tabloyla, yapılmıştır:

“Öğrenci-ler	Arkadaş-lar”

(s. 15)

Günlük hayatta kullanım sıklığı ve öğretim-öğrenim kolaylığı dikkate alınarak isim cümlelerinin öğretimine ilk üniteye yer verilmiştir.

Ek fiilin geniş zaman -olumlu çekimi:

“Öğrenci(y)im,	Öğretmenim”

(s. 15)

Ek fiilin geniş zaman-olumsuz çekiminin öğretimi de bu derste yapılmıştır:

“Ben	Mutlu değilim.
Sen	Mutlu değilsin.
O	Mutlu değil. ”

(s.16)

2. Ünite: Hayatımız

ADP’de hedeflenen **“basit ifadelerle kendinden ve ailesinden bahsedebilme ve diğer insanlara tanıtabilme”** becerisini kazandırmak amacıyla, bir aileyi tanıtan sarmal bağlama yer verilmiştir:

“Bu Ali’ nin ailesinin fotoğrafıdır. Ali’ nin eşinin adı Ayşe’dir. Ayşe ev hanımıdır. Ali’ nin kızının adı Sevgi’ dir....” (s.17)

Sarmal bağlamalarda zincirleme isim tamlamalarının kullanımına, iyelik ve “–dir” eklerinin kullanımına sık sık yer verilmiştir.

Farklı isimlerin sıfat görevinde kullanımlarına yer verilmiştir:

“Farklı ülke, Büyük şehir, Güzel şehir, Ünlü yerler...” (s.23)

“Kim?, Ne?, Kaç?” soru kalıplarıyla oluşturulmuş alıştırmalar ile sık sık karşılaşılmaktadır. (s. 21-22-27)

Özel isimler ile ilgili yazım kuralları bağlamalarda sezdirilmeye çalışılmıştır.

ADP’ de hedeflenen

***“sayıları, fiyatları anlayabilme, kalıplaşmış basit ifadelerle bir şeyi rica edebilme ve başkalarının ricalarını anlayabilme,**

***bir şeyi isteyip, istemediğimi basit bir dille anlatabilme...”** becerilerini kazandırmak amacıyla, günlük yaşamda sık kullanılan kalıplara yer verilmiştir:

“-Buyurunuz efendim, ne arzu edersiniz?

Bir gözleme ve bir bardak portakal suyu istiyorum.

Teşekkür ederim. Borcum kaç lira? (s.28)

Sarmal bağlamalarda, “var–yok” kalıbının ve iyelik ekinin sık sık kullanımına yer verilmiştir:

“Baklavanız var mı?

Evet,” (s.31)

Sert ünsüzlerin sınıflandırılması yapıldıktan sonra, benzeşme kuralı şu şekilde verilmiştir:

“Kelime sert ünsüzle biterse, gelecek ek sert ünsüzle başlar. ”

Örnekler: “kitap-ta, sınıf-ta, iş-ten” (s.33)

Ses hâdiselerinden “ünsüz uyumu ve ünsüz yumuşaması”nın öğretimi yapılmıştır. (s.33)

İsimler, özel ve cins isimler olarak sınıflandırılmıştır:

“Ayşe, Ankara, Türkmenistan”(Özel isim)

“Sınıf, masa, ev”(Cins isim) (s.34)

Şimdiki zamanın günlük hayatta anlamsal-işlevsel özellikleri dolayısıyla sık kullanımı ve şimdiki zaman ekinin diğer zaman eklerine göre öğretim kolaylığı dikkate alınarak bu zamanın öğretimi yapılmıştır. Şimdiki zaman olumlu, olumsuz, olumlu-soru, olumsuz- soru çekimi, tablolarla, öğretilmiştir:

“Ben	otur-u-yor-um
Sen	otur-u-yor-sun
O	otur-u-yor”

(s.35)

Şimdiki zaman ekiyle oluşturulan yapılarda sık kullanılan “-de” hâl ekinin öğretimi şimdiki zamanın öğretildiği ünite de, tabloyla, yapılmıştır:

“-da	Ankara’ da , okul da ...
- de	Türkiye’ de
- ta	Kitap ta
- te	Adre te

(s.36)

Yardımcı ünsüzlerin (y, ş, s, n) öğretimine yer verilmiştir:

su-y-u, iki-ş-er... (s.36)

“Ve” bağlacının işlevleri örneklerle öğretilmeye çalışılmıştır:

Kelime – ve – kelime “Ali ve Mehmet”
Cümle–ve–cümle “O, öğrencidir ve çalışkandır.”

3. Ünite: İş Hayatı

ADP’de hedeflenen

***“basit bir dille günlük hayatta neler yaptığına ilişkin bilgiler verebilme,**

***meslek, yaş ve hobilerini içeren bir form doldurabilme ve basit yapıları kullanarak kendisi hakkında bilgiler verebilme...”** becerilerini kazandırmak amacıyla, isim cümlelerinin geniş zamanlı kullanımlarıyla geniş zaman kipiyle kurulan fiil cümlelerine, sarmal bağlamlarda, sık sık yer verilmiştir:

“Ümit, 28 yaşında bir turist rehberidir. Zeynep, onun kız arkadaşıdır. O, kuafördür. Ümit Bodrum’ da Zeynep İstanbul’ da yaşar.... ” (s.37)

“Ne yapar?, Ne iş yapar?” soru kalıplarının kullanım sıklığı dikkat çekmektedir:

Ne iş yaparsınız?	Meslek adı
Ben doktorum.	Doktorluk
Ben hemşireyim	Hemşirelik

“-lik” ekinin meslek isimleriyle, “-li” ekinin kişisel bilgilerde kullanımı sezdirilmeye çalışılmıştır:

“Ben İstanbulluyum. ” (s.49)

“Mariya, Danimarkalıdır. Bir Türk ile evlidir. Eşiyle birlikte yıllardır Ankara’ da yaşar. Hakan Bey özel bir şirkette tercümanlık yapar....”(s.50)

Sarmal bağlamlarda ve alıştırmalarda, “Nereye?, Neden?, Ne zaman?, Neler?, Kaçta?, Nedir ?...” kalıplarının kullanımına sık sık yer verilmiştir.

“İle” nin bağlaç ve edat göreviyle kullanımlarına sık sık yer verilmiştir:

“Ümit İle Zeynep” (s.37)

“Otel müdürüyle çok iyi anlaşır.” (s.43)

Öğretilen dil bilgisi yapılarıyla kullanım sıklığı dikkate alınarak, “isim tamlamaları” nın öğretimi (İsim + ilgi hali eki) + (isim + iyelik eki) şeklinde formüleştirilerek, tabloyla, yapılmıştır.

Bulunma hâl eklerinin öğretiminden sonra, öğretilen basit zamanlarla kullanım sıklığı dikkate alınarak yönelme hâl ekinin öğretimine verilmiştir. Ünlüyle biten sözcüklere eklenirken kaynaştırma harfi aldığı belirtilmiş ve örneklendirilmiştir:

“Eve, arabaya, Ayşe’ye...” (s.55)

Ek-fiil geniş zaman soru (isim–mı + şahıs eki) çekimi, tabloyla, öğretilmiştir:

“Ben	akıllı mı(y)ım?
Sen	akıllı mı–sın?
O	akıllı mı–(dır)?”...

(s.55)

Geniş zaman olumlu (fiil + geniş zaman eki + şahıs eki) çekimi yapılmıştır. Geniş zamanın olumlu çekimi “-ar” ekinin kullanıldığı fillerin yer aldığı ,tabloyla, öğretilmiştir:

“Ben	bak–ar–ım
Sen	bak–ar–sın
O	bak–ar”...

(s.55)

Noktalama işaretlerinden “kesme işareti” nin kullanımı açıklanmıştır:

“(Kural1) Özel isimlerin sonundaki hal ve iyelik ekleri kesme işaretiyle ayrılır.

Örnek: “Bu Zeynep’tir. (s. 55)

(Kural 2)Sayılarda sonraki eklerde kesme işaretiyle ayrılır.

Örnek: “Sabah 9’da ders başlar. ”(s.55) şeklinde açıklamalara ve örneklere yer verilmiştir.

4. Ünite: Boş Zamanlarımda

ADP’de hedeflenen “**basit bir dille günlük hayatta neler yaptığına dair bilgiler verebilme, kartpostal, tebrik...v.b. yazabilme...**” becerilerini kazandırmak amaçlanmıştır.

Bu ünitedeki sarmal bağlamlarda da- öğretimi yapılmayan “ile” edatının, iyelik eklerinin, “var–yok” kalıbının ve bileşik fiillerin kullanımına sık sık yer verilmiştir:

“Günaydın biz yeni evliyiz. Eşimle bir balayı hayalimiz var. Umarım bize yardımcı olursunuz ve balayı hayalimizi gerçekleştiririz. ”(s. 69)

Geniş zaman öğretimine, tablolarla, yer verilmiştir:

Örnek: “iste–r-im, ar–lar mı?, Yaşlan–maz mı? ”(s. 73)

Yükleme hâl ekinin (-ı, -i, -u, -ü) öğretimi, tablolarla, yapılmıştır.

“İsim ünlüyle biterse araya “y” veya “n” yardımcı ünsüzü girer. ”Açıklaması ile sözcük düzeyinde örneklendirilmiştir:

“okul-	-u
Ankara(y)	-ı”

(s.74)

“İle”nin edat ve bağlaç görevindeki kullanımlarının öğretimi birlikte yapılmıştır.

“Elif ile Mustafa ders çalışıyor. ”

“Elif le Mustafa ders çalışıyor. ” (s.74)

5. Ünite: Evimiz Ve Çevremiz

ADP’de hedeflenen “**basit yapıları kullanarak nerede yaşadığına dair bilgiler verebilme, basit ifadelerle yer–yön tarifleri yapabilme**” becerilerini kazandırmak amacıyla iyelik ekinin, “var–yok” kalıbının, “–dir” ekinin kullanımına sık sık yer verilmiştir:

“Bizim evimizin üç odası ve bir salonu var. Resimdeki, evimizin salonudur. Biz gündüzleri burada otururuz. Bu salonun geniş pencereleri vardır. Bu yüzden içerisi geniş ve rahattır. Duvarların boyası açık sarıdır. Yerde pembeli yeşilli bir halı, halının üstünde büyük bir sehpa, sehpanın üstünde de kristal bir vazo vardır. Ama sehpanın üstünde örtü yok....” (Evimizin Salonu, s.75)

Cümle düzeyinde örneklendirilmiş yer–yön bildiren kalıplarda ve ünitedeki bağlamlarda “–ki” ilgi ekinin kullanımına sık sık yer verilmiştir:

“Yukarıda, aşağıda, yanda, soldaki, orta katta, önde, sağdaki oda... ”

Hâl eklerinden en son ayrılma hâl ekinin öğretimine yer verilmiştir. Ek ünlü ve ünsüz uyumları dikkate alınarak, “-dan, -den, -tan, -ten” biçimleriyle örneklendirilmiştir:

“duvar	- dan
İş	-ten”...

(s.92)

Bulunma, yönelme, ayrılma hâl eklerinin öğretimi yapıldıktan sonra, günlük hayatta bu ekleri alan yapılarla birlikte sık kullanılan ve yapısal benzerliği bulunan “nereye, nerede, nereden” “soru zamirleri” nin öğretimine yer verilmiş, bu zamirler cümle düzeyinde örneklendirilmiştir:

“O **nere**de oturuyor?”

“Ahmet babasıyla **nere**ye gidiyor.” (s.92)

“Niçin?” soru zarfının öğretimi, günlük dilde “Niçin?” ile başlayan sorulara “Çünkü” ile başlayan cevaplar verildiği dikkate alınarak birlikte yapılmıştır:

“...” Niçin evde oturuyorsunuz?-Çünkü (s.92)

4.5. Yabancılar İçin Türkçe–1 Adlı Ders Kitabının A1 Düzeyinde Yer Alan Dil Bilgisi Konu Dağılımının ve Öğretiminin Değerlendirilmesi

*İncelediğimiz ders kitabının ADP, A1 düzeyi paralelinde hazırlandığını varsaydığımız ilk beş ünitesinde yer alan dil bilgisi konu sıralamasının ve öğretiminin bu düzeye –genel olarak- uygun olduğu tespit edilmiştir.

* Günlük hayatta sık kullanılan çoğul ekinin öğretimi, A1 düzeyinin ilk ünitesinde yapılmıştır.

* “-dır” ekinin kesinlik ya da ihtimal bildirme anlamları dikkate alınmadan, ilk üniteden itibaren, kullanımına sık sık yer verilmiştir. Bu ek, günlük hayattaki sık kullanımlarıyla örneklendirilmemiştir.

Örnek: “-Merhaba, benim adım Mehmet. Sizin adınız nedir?

-Merhaba, benim adım Batur.” (s.1)

“ -...Eşiniz ve çocuklarınız nasıldır?” (s. 10)

* Ders kitabında, A1 düzeyinde kazandırılması hedeflenen beceriler paralelinde, günlük dilde sık kullanılan basit, kalıplaşmış yapıların öğretimine daha fazla yer

verilebilirdi. Kitapta bağlamlar ve alıştırmalarla basit kalıplaşmış yapılar pekiştirilmeden öğrenci düzeyinin üzerinde kullanımlara yer verilmiştir:

Örnek: “...Ben Türkiye Türkçesi öğreniyorum. Çünkü, Türkiye’de üniversitede okumak istiyorum.” (s.6)

* Ders kitabının birinci ve üçüncü ünitesinde, ek fiilin olumlu-olumsuz ve olumlu soru çekimlerine yer verilmiştir; fakat olumsuz soru çekimine yer verilmemiştir. Ek fiilin olumsuz soru çekimi, soru anlamından çok, bilgiyi onaylatma anlamıyla günlük hayatta sık sık kullanılmaktadır. Bu özelliğini sezdirmek amacıyla bu yapının öğretimi A1 düzeyinde yapılabilir.

* Aynı yapının farklı çekimlerine (olumlu, olumsuz, olumlu-soru) ayrı ayrı ünitelerde yer verilmiş olması, dil bilgisi öğretiminde yapısal ve anlamsal bütünlüğü bozarak dil öğretim ve öğrenimini olumsuz etkileyebilir.

* İsim cümlelerinin öğretiminden sonra “Türkçe kolay mı?, Türkçe zor mu?, Şehir güzel mi?, Çirkin mi?...v.b.” kullanımlarla zıt anlamlılık sezdirilebilirdi. Bu tür örneklerle, aynı zamanda, isim cümlelerinin soru ve olumsuz-soru kullanımları da pekiştirilebilirdi.

* Birinci üniteye öğretime yer verilen dil bilgisi konularının dışında, “ses türemesi”, “ünsüz düşmesi”, “hece düşmesi”, “iyelik ekleri”, “isim tamlaması”, “hecelere ayırma”, “sıfatlar”, “yapım ekleri”, “hâl ekleri”, “var-yok” kalıbının kullanımıyla ilgili alıştırmalara yer verilmiştir.

Örnekler:

“1)Aşağıdaki cümleleri tamamlayınız. (var-yok)

‘Onun bir erkek; iki kız kardeşi var.’

a. Gazi TÖMER de çok öğrenci... .

b. Sınıfta kitaplık ...” (s.9)

2)Aşağıdaki kelimelerin hece sayısını yanlarına yazınız.

Şimdi.....medeniyetler.....öğrenci.....üzeri.....arkadaş... (s.27)

3)Aşağıdaki cümlelerde ses olaylarını (ünsüz yumuşaması, ünlü düşmesi) gösteriniz.

‘ağacı-ünsüz yumuşaması’

a)oğlu : (s.86)

4)Aşağıdaki fiilleri şimdiki zamanla çekimleyiniz. (Ünlü daralmasına dikkat ediniz.)” (s.80)

5)Aşağıdaki cümleleri şimdiki zaman ekiyle tamamlayınız. (Ünlü daralmasına dikkat ediniz.) ” (s.80)

* Ders kitabında hatalı alıştırmalara da rastlanmaktadır:

“Aşağıda yer alan altı çizili sözcüklerdeki ünsüz benzeşmelerinin altını çiziniz.

‘O tercümanlıktan yorulur. ’

a) Hakan Bey, şirkette çalışır.

b) Onlar, kayaktan hoşlanır.

c) Tatilde Bursa’ ya gider.” (s.54)

(Yukarıdaki alıştırmaların c şıkında yer alan altı çizili sözcükte ünsüz benzeşmesi görülmemektedir.)

* Ders kitabının ikinci ünitesinde “ünsüz uyumu”, “ünsüz yumuşaması”, “sert ünsüz benzeşmesi”, “yardımcı sesler...v.b” konular, ayrı başlıklar altında sınıflandırılarak Türklere Türkçe öğreten dil bilgisi kitaplarındakine benzer bir yöntemle öğretilmeye çalışılmıştır. Dil öğretiminde amacımız öğrenciyi-gereğinden fazla-kural ve terim karmaşası içerisinde boğmadan ona günlük hayattaki kullanımları sezdirmek ve öğrencinin kolay ve çabuk iletişim kurmasını sağlamak olmalıdır. Bu yüzden Türkçenin bazı incelikleri telaffuz çalışmalarında hissettirilmeli, bolca örnekle sezdirilmeli, öğrenci gereksiz ayrıntılara yer verilmeden bilgilendirmelidir. Örneğin, hâl eklerinin öğretiminde ünsüz benzeşmesi kuralı da sezdirilebilir.

* Ders kitabında imlâ kuralları ile ilgili teorik bilgilere yer verilmiştir. İmlâ kurallarının, noktalama işaretlerinin ve dilimize ait birtakım inceliklerin örnek bağlamlarda sezdirilmesi, bu konuların öğretim ve öğrenimini kolaylaştırabilirdi. Ayrıca bu şekilde daha kalıcı bir öğrenim gerçekleşebilir.

* Ders kitabının ikinci ünitesinde bulunma hâl ekinin öğretimi şimdiki zaman öğretimiyle birlikte yapılmıştır. Bu ek, günlük hayatta, isim cümlelerinde sık sık kullanılmaktadır. Bu yüzden bu ekin öğretimi birinci ünite de isim cümleleriyle birlikte yapılabilirdi.

* Öğretilen yapıların kullanımına sarmal bağlamlarda daha çok yer verilerek pekiştirilmesi sağlanabilirdi.

* Ders kitabında hemen hemen her dilde benzer anlamda ve işlevde kullanımlarıyla ortak olan dil bilgisi yapıları da açıklanmıştır. Örneğin; niteleme sıfatı, özel ve cins isimler, soru zamirleri... gibi. Hedef kitlemiz, kendi anadilinin kurallarını en az orta düzeyde bilen yetişkinlerden oluşmaktadır. Bu yüzden öğrendiği yapının dil bilgisel adını anadilinden karşılayabilecektir. Dil bilgisi öğretiminde, öğrencinin anadilinden farklı olan ya da yapısal olarak öğrenimi gerekli olan terimlere yer verilmesi karışıklığı önlemek için önemlidir. Ders kitapları öğrenci için gerekli olmayan terimlerle doldurularak dil bilgisi öğretim ve öğrenimi karışık ve sıkıcı hâle getirilmemelidir. Öğretilen ve öğretilecek dil bilgisi yapılarının sarmal bağlamlarda kullanımlarıyla karşılaşan öğrenci, bu yapıların anlam ve işlevlerini sezecek ve anadilinde de kullanımları aynı olan yapıların karşılığını kolayca bulabilecektir.

* Ders kitabındaki bağlamlarda, günlük hayatta kullanım sıklığı bulunan, “bu, şu, o” sözcükleri ve “Bu ne?, Şu ne?..” soru kalıpları daha çok örneklendirilerek kullanımları sezdirilebilirdi.

* Ders kitabında, A1 düzeyinde kazandırılması hedeflenen dil becerileriyle örtüşen dil bilgisi yapı ve kurallarının öğretimi tam olarak gerçekleştirilmeden A2 düzeyinde kazandırılması hedeflenen dil bilgisi yapı ve kurallarına yer verilmiştir. ADP esnek bir yapıya sahiptir. Bir düzeyde öğretilen dil bilgisi yapısının doğru ve etkin kullanımı, genelde, bir-iki düzey sonra gerçekleşmektedir. Fakat bir yapının kullanımı, çeşitli örnek ve alıştırmalarla, pekiştirilmeden yeni yapının öğretimine geçilmemelidir.

* Ders kitabının dördüncü ünitesinde yer alan geniş zaman kipinin öğretimi, bu kipin birden çok biçimi olmasından kaynaklanan yapısal öğretim zorluğu ve öğrencinin şimdiki zamanın bazı kullanımlarıyla geniş zamanı karşılayabileceği dikkate alınarak, tüm basit zamanların öğretiminden sonra, A2 düzeyinde yapılabilirdi.

* Geniş zamanın öğretimi yapılmadan, alıştırmalarda yer verildiği gözlenmiştir:

“Aşağıdaki cümlelere geniş zaman eki (-r, -ar, -er) getiriniz.

a) Bazı günler müzik dinle...

b) Deniz her yaz tatile git...” (s.45)

* İlk üniteden itibaren sarmal bağlamlarda sık kullanılan, Türk kültürünün özelliğinden dolayı günlük yaşamda çok kullanılan iyelik eklerinin öğretimine, A1 düzeyinde yer verilmemiştir. Oysa, Ergin (1995:381)'in de belirttiği gibi, isim tamlamaları, bir isim manasının iyelik sistemi içinde başka bir isimle tamamlanması esasına dayanmaktadır. Grubu meydana getiren iki isim unsuru, iyelik sistemiyle birbirine bağlanmaktadır ve grubun temelini iyelik teşkil etmektedir.

Bu açıklamadan da anlaşılacağı üzere isim tamlamalarıyla iyelik ekleri günlük hayatta iç içe geçmiş kullanımlardır. Bu yapıların birlikte ya da bir-iki ders arayla öğretilmesi dil bilgisi öğretimini daha kolay ve zevkli hâle getirecektir.

* Ders kitabında, belirtme hâl ekinin öğretimine dördüncü üniteye yer verilmiştir. Bu ekin fiillerle münasebetleri, günlük hayatta kullanım sıklığı dikkate alınarak şimdiki zamanla birlikte öğretilmesi, dil bilgisi öğretimini daha kolay ve zevkli hâle getirebilirdi. Ders kitabında “Yükleme Hâli” başlığı altında verilen ek, konunun altında yer alan tabloda, “isim + belirtme hali” biçiminde formüle edilmiş ve “belirtme hâli” (s.74) olarak tanımlanmıştır. Ders kitaplarında terimsel birlik bulunmaması, dil bilgisi öğrenimini olumsuz etkileyebilir.

* Ders kitabının ikinci ünitesinde öğretimi yapılan “ve”nin ve dördüncü ünitesinde öğretimi yapılan “ile”nin aynı görevdeki kullanımları, karşılaştırmalı örneklerle sezdirilebilirdi.

* Ders kitabında, “Ne iş yapıyorsun?”, “Ne yapıyorsun?... ” gibi yapısal olarak benzer kullanımların, anlamsal farkı sezdirilebilirdi.

* A1 düzeyinde kazandırılması hedeflenen becerilere uygun olarak kişinin kendisini tanıtmaya yönelik basit yapılar pekiştirilmeden, diğer kişileri tanıtmaya yönelik, daha zor ve karışık yapıların kullanıldığı sarmal bağlamlara yer verilmiştir.

* İsim tamlamalarının öğretimi gerçekleştirilmeden, zincirleme isim tamlamalarına yönelik alıştırmalara yer verilmiştir.

* Ders kitabında, az da olsa, yazım yanlışları dikkat çekmektedir:

“— **Buyurunuz** efendim, ne arzu edersiniz?”(s. 28)

“—**Sağol**” (s. 10)

* Günlük hayatta basit yapılarda sık kullanılan “-ci, -li, -siz” eklerinin öğretimine, A1 düzeyindeki ünitelerde yer verilmemiştir.

* Ders kitabındaki sarmal bağlamlarda “var–yok” kalıbının kullanımına sık sık yer verilmiştir. Kitapta, öğretimi yapılmayan bu kalıba yönelik alıştırmalara da rastlanmaktadır. “Var–yok” kalıbı, günlük hayattaki kullanım sıklığı dikkate alınarak ilk ünitelerde öğretilibilirdi.

* Ders kitabının ADP’nin A1 düzeyine denk geldiği varsayılan ilk beş ünitesinde emir kipinin öğretime yer verilmemiştir. Emir kipi, günlük hayattaki kullanım sıklığı ve yapısal öğretim kolaylığı dikkate alınarak A1 düzeyinde öğretilibilirdi. Emir ve istek kiplerinin kullanımları günlük hayatta iç içe geçmiş olduğundan bu kiplerin öğretimleri birlikte yapılabilirdi.

* Öğrencinin hâl eklerini bildiğinden hareketle, yapısal bir yaklaşımla, “–dikten sonra, -meden önce” zarfları ve “-e kadar, -den önce, -den sonra” edatları kolayca öğretilibilirdi. Günlük dilde sık kullanılan ve ders kitabındaki sarmal bağlamlarda da sık sık yer verilen bu yapıların öğretimi, A1 düzeyinde yapılabilirdi.

* Ders kitabının beşinci ünitesinde öğretime yer verilen soru zamirleri, “Nereye?, Nerede?, Nereden?” sözcükleriyle sınırlı tutulmuştur.

Ergin (1995: 312), “Soru Zamirleri” başlığı altında önceliği “Ne?” ve “Kim?” kalıplarının öğretime vermiştir.

Koç (1994: 99) da, “Soru Adılı” başlığı altında –öncelikle- “Ne?” ve “Kim?” soru kalıplarının öğretime yer vermiştir.

Yukarıdaki değerlendirmelerimiz ve günlük hayattaki kullanım sıklığı dikkate alınarak “Ne?” ve “Kim?” soru zamirlerinin öğretime öncelik verilebilirdi. Ders kitabında, “Kim?” ve “Ne?” soru kalıplarının öğretimi yapılmadan alıştırmalarda yer verilmiştir:

Örnek: “O nerede oturuyor?” (s.92)

* Soru zamirlerinin öğretiminde, soru ve cevap kalıpları birlikte verilerek aralarındaki yapısal benzerlik sezdirilebilirdi. Bu şekilde dil bilgisi öğretimi daha kolay ve zevkli bir hâle getirilebilirdi.

Örnek: “O nerede oturuyor?” (s.92)

-Evde oturuyor.

* Ders kitabının beşinci ünitesinde yer alan “Nereye?, Nerede?, Nereden?” soru kalıplarının, günlük hayatta, hâl ekleri ve şimdiki zamanla sık kullanıldığı dikkate alınarak öğretimleri bu konularla aynı üniteye yapılabilirdi.

* Ders kitabında, deyimler, atasözleri, ikilemeler....gibi günlük hayatta sık kullanılan kalıplaşmış yapılara daha çok yer verilebilirdi.

4.6. Yeni-Hitit Yabancılar İçin Türkçe-1 Adlı Ders Kitabının A2 Düzeyinde Dil Bilgisi Konu Sıralaması	Yabancılar İçin Türkçe-1 Adlı Ders Kitabının A2 Düzeyinde Dil Bilgisi Konu Sıralaması
7. Ünite Gelecek Zaman -(y)ecek Koşaç Tümcesi (gelecek zaman) olacak Gelecek zaman (hikâye kipi) -(y) Ecektİ (<EcEk idi) Eşitlik -CE Görelilik -(y)E GÖRE İlgeçler “gibi, kadar” 8. Ünite Geçmiş Zaman (belirsiz) -miş Koşaç Cümlesi(rivayet kipi) -(y)miş (< i-miş) Şimdiki Zaman (rivayet kipi) -(İ)yormuş (<-(İ)yor i-miş) Gelecek Zaman (rivayet kipi) -(y) Ecekmış (< -(y) EcEkmiş i-(miş) Pekiştirme –Dir 9. Ünite Geniş Zaman -(E/İ) r Yeterlik -(y) Ebil- /-(y) EmE- Geniş Zaman (hikâye kipi) -(E/ İ) rdİ (< -(E/İ)r idi) Geniş zaman (rivayet kipi) -(E / İ)rmiş (< - (E / İ) r imiş) 10. Ünite Adlaştırma mE, -mEk, -(y) İş Adlaştırma (+iyelik)+Durum –mE / -mEk /-(y) İş	6. Ünite Yeterlik Fiilinin Geniş Zamanı (Olumlu-Olumsuz-Soru-Olumsuz soru) Cümle Bağlaçları (Çünkü, Fakat, Ama) Soru Sıfatı (Hangi?) Sayılar-Sıra sayıları 7. Ünite Görülen geçmiş zaman (olumlu, olumsuz, olumlu-soru, olumsuz-soru) Niteleme sıfatları (güzel, iyi...) 8. Ünite Zamanzarfları (Dün, geçen gün...) 9. Ünite Ek fiilin görülen geçmiş zamanı (olumlu) Ek fiilin öğrenilen geçmiş zamanı

(+iyelik) + durum Dolaylı anlatım (emir kipi).....” / -Me 11. Ünite Ulaçlar -(y)İp / -mEdEn Ulaçlar -(y) ErEk Ulaçlar -(y) E...-(y)E 12. Ünite Ulaçlar -mE(+iyelik) için / -mEk için Ulaçlar -mEk üzere Bağlaçlar çünkü, bu nedenle, bu yüzden	(olumlu) Sayı sıfatları (asıl sayı sıfatları, üleştirme sayı sıfatları, kesir sayı sıfatları) Soru sıfatları (Ne kadar?, Kaç?) 10. Ünite Öğrenilen geçmiş zaman (olumlu-soru, olumsuz soru) Belirsizlik zamiri (Herkes, hepsi, bazıları, kimisi, birçoğunu, hiç biri...)

4.7. Yeni-Hitit Yabancılar İçin Türkçe Dersleri-1 Adlı Ders Kitabının A2 Düzeyinde Dil Bilgisi Konu Dağılımı ve Öğretimi

ADP'nin A2 düzeyinden itibaren kazandırılması hedeflenen dil becerileri paralelindeki dil bilgisi konularının öğretimine, ilk kitabın son altı ünitesinde yer verilmiştir.

7. Ünite: Gelecek De Bir Gün Gelecek

ADP'de hedeflenen “**günlük hayatta kendisinden bahsederken, gelecekle ilgili plânlarını ifade eden basit yapılar kurabilme**” becerisini kazandırmak amacıyla, gelecek zaman (–ecek) öğretimine yer verilmiştir:

“Şemsiyeni al birazdan yağmur yağacak. ” (s.80)

“Çok kilo aldım. Diyete başlayacağım. ” (s.80)

“Şu anda nişanlıyım. Büyük bir ev alacağım ve evleneceğim. ” (s.80)

(Yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere gelecek zamanın plân, tahmin, gereklilik, hayatın akışına bağlı olarak gelecekte gerçekleşecek bir takım olay ve durumları anlatan kullanımlarına yer verilmiştir.)

Geçmiş ve gelecek zaman kullanımına yönelik sorulara aynı alıştırmada yer verilmiştir:

“Eskiden-geçen-seneye-önümüzdeki-yakında”

“1....televizyon yoktu.

2. Çok.....insanlar daha hızlı haberleşecek.” (s.81)

Günlük hayatta sık kullanılan “-dan sonra / -dikten sonra + gelecek zaman” lı yapılar, tekrarlarla, öğretilmeye çalışılmıştır:

“Sınavlar bittikten sonra arkadaşıyla birlikte tatil için yurt dışına çıkacak.” (s.82)

Sarmal bağlamlarda “için” sözcüğünün ve “ama” bağlacının kullanımına sık sık yer verilmiştir.

“Allah Allah, İnşallah, Eyvah...”gibi günlük dilde sık kullanılan kalıpların öğretimine yer verilmiştir. (s.85)

“Gibi”, “kadar” edatlarının karşılaştırma ve benzerlik anlamlarındaki kullanımları öğretilmiştir:

İLGEÇLER

gibi, kadar

Ad / Adıl		Örnekler
Ali Öğretmen Tilki	Gibi Kadar	Sen babam kadar yaşlı değilsin. O senin gibi çalışmıyor. Tilki gibi kurnaz.

Koç (1994: 132) edatların cümlede diğer sözcükler ve öbekler arasında sıkı bir anlam ilgisi kurduğunu belirtmiştir. En çok kullanılan edatlar arasında “gibi, kadar” edatlarını vermiştir.

Gelecek zaman hikâye kipi gerçekleşmemiş eylemi anlattığı takdirde, eylemin neden gerçekleşmediğini de anlattığı bağlamlara yer verilmiştir:

“İşten ayrılacaktım; ama müdür maaşıma zam yaptı.” (s.89)

ADP’de hedeflenen **“günlük hayatta gerekli olan durumlarda, düşüncelerini daha belirgin bir şekilde ifade edebilme ya da bir tanıdığının**

fikrini öğrenebilme” becerilerini kazandırmak amacıyla, eşitlik(-ce) ve görelilik (-e göre) yapılarının öğretimi yapılmıştır:

“Bana göre yemek güzel değildi.” (s.91)

“Sence bu elbise nasıl?” (s.91)

(Bu yapıların işlevsel benzerliklerinden hareketle öğretimleri beraber yapılmıştır.)

Ergin (1995: 285) bu yapıların, isimlere eşitlik, benzerlik, gibilik, görelilik ifadeleri verdiğini belirtmiştir.

“-e göre” edatının “ben, sen, biz ve siz” kişi adlarına gelerek “-ce” eşitlik eki yerine kullanılabileceği, örneklerle, sezdirilmeye çalışılmıştır:

“Bence bu çocuk hasta. ” (s.91)

“Bana göre bu çocuk hasta. ” (s.91)

Eşitlik (-ce) ekinin isimlere verdiği farklı anlam özellikleri örneklendirilmiş ve alıştırmalarla pekiştirilmeye çalışılmıştır:

“Güzelce (bir kız) (özellik -sıfat)

Sessizce bekleyiniz. (durum-zarf)

Saatlerce yürüdük. (zaman-zarf)” (s.91)

İsimlerin farklı görevlerde kullanımları, bu ekin öğretimiyle birlikte sezdirilmeye çalışılmıştır.

8. Ünite: Rivayet Odur Ki...

* **“Eğitim geçmişini, önceki ve şu andaki işini anlatabilme,**

* **hafta sonu ve tatil etkinlikleri gibi geçmiş olayları anlatabilme**

* **basit cümlelerle bir olayın (kutlamanın, kazanın) nerede ve nasıl olduğunu yazılı olarak ifade edebilme...v.b.”**

ADP'nin A2 düzeyinde kazandırılması hedeflenen yukarıdaki dil becerileri paralelinde, “Belirsiz Geçmiş Zaman” öğretimine yer verilmiştir:

“Ben borcumu ödememiş miyim?” (şaşıрма-haberi olmama)

“Kilo almışsın. Artık spor yapmıyor musun?” (Konuşma anından önce ve konuşucunun haberi olmadan gerçekleşen olay ve durumlar)

“Televizyondan duyduğuma göre benzine zam gelmiş.” (resmi kanallardan ve başkasından öğrenilen bilgileri aktarmada)...

(Yukarıda örneklendirdiğimiz anlatım özellikleri ve masal, efsane... v.b. edebi metinlerdeki kullanımlarıyla belirsiz geçmiş zamanın kullanımları örneklendirilmiştir.)

Şimdiki zaman rivayet kipi ve gelecek zaman rivayet kipi aynı derste öğretilmiştir.

ADP’de hedeflenen **“bir olayın zamana bağlı akışını verebilmek için cümlelerinde ‘önce’, ‘sonra’, ‘daha sonra’ sözcüklerini kullanabilme”** becerisini kazandırmak amacıyla, sarmal bağlamlarda, belirli geçmiş zamanın “eskiden, eskiden beri, -e göre, önce, önceden beri...” yapılarıyla birlikte kullanımlarına yer verilmiştir.

ADP, A2 düzeyindeki kazandırılacak beceriler paralelinde, kişinin kendisiyle ilgili bilgi ve durumlarla başkalarıyla ilgili kişisel bilgi ve durumları daha rahat ve kolay anlama ve anlatma olanağı sağlayan isim cümlesi rivayet kipi, yapısal benzerlik ve anlamsal yakınlıktan hareketle, belirsiz geçmiş zaman kipiyle aynı derste öğretilmiştir.

Örnek: “Ben küçükken çok sevimliymişim.” (s.94)

Belirli geçmiş zamanlı yapıların belirsiz geçmiş zamanlı yapılara dönüştürülmesine yönelik alıştırmalara yer verilmiştir:

“Dün Ne Yaptım?” (s.94)

“-dir” ekinin “Pekiştirme” başlığıyla öğretimi yapılmış ve örneklendirilmiştir:

“Balıkesir, küçük kasabaları ve doğal güzellikleriyle eskiden beri ziyaretçileri büyülemektedir.” (Öznel yargıları pekiştirme) (s.101)

Bu ünite “-dir” ekinin daha çok ihtimal bildiren kullanımları örneklendirilmiştir:

“-Telefonu açmıyor.

—Uyuyordur.” (s.101)

ADP’nin A2 düzeyinde kazandırılması hedeflenen, **“görsel unsurlarla desteklendiğinde gazete haberleri, ilânlar ve broşürlerden gerekli bilgileri çıkarıp anlayabilme”** becerisini geliştirmeye yönelik olarak görsel unsurlara yer verilmiştir.

Ders kitabında yer alan ilân örneklerinde “-dır” ekinin kesinlik bildiren kullanımlarına yer verilmiştir:

ADP’nin A2 düzeyinde hedeflenen **“basit düzeydeki tümceleri “ve”, “ama”, “çünkü” gibi sözcüklerle bağlayabilme”** becerisini kazandırmak amacıyla, sarmal

bağlamlarda “ama” bağlacının kullanımına sık sık yer verilerek bu bağlacın işlevi sezdirilmeye çalışılmıştır.

9. Ünite: Farklı Dünyalar

A2 düzeyinde hedeflenen,

***“günlük hayatta her zaman gerçekleşen ve kendi yaptığı birtakım şeyleri dile getirebilme, bu tür kullanımları anlayabilme,**

***rica ve isteklerini anlatabilme, bu tür kullanımları anlayabilme,**

***genel özelliklerinden bahsedebilme ve başkalarının bu tür ifadelerini anlayabilme...**” becerilerini kazandırmak amacıyla, tüm basit zamanların öğretimi yapıldıktan sonra, “geniş zaman kipi” nin öğretimine yer verilmiştir.

Alıştırmalarda geniş zaman kipinin, günlük hayatta sık kullanılan, çeşitli anlam ve işlevleri öğretilmeye çalışılmıştır:

“Benim ülkemde karnavallarda herkes samba yapar. ”(Geleneksel) (s.104)

“Ben dondurmayı çok severim.” (Kişisel zevk beğeni ve tercih) (s.105)

“Güneş doğudan doğar, batıdan batar. ” (Genel kurallar) (s.105)

Bana biraz yardım eder misiniz? ” (Kalıplaşmış kullanım-rica, istek) (s.105)

“Rica ederim, özür dilerim, mutluluklar dilerim, tebrik ederim, kutlarım, fark etmez, umarım, korkarım, affedersiniz, yine bekleriz...

Geniş zaman kipinin ikinci tekil ve çoğul kişi olumsuz çekimlerindeki yapısal fark, örneklerle, sezdirilmeye çalışılmıştır.

Öğrencinin geniş zamanı bildiğinden hareketle yeterlilik kipinin öğretimine yer verilmiştir:

YETERLİK

-(y)EbİL / -(y)EmE-

Eylem	–	Ek	Zaman Eki	Kişi Eki	Örnekler
Al	-a /	-abil /	-(i)yor	-(y)İm	Alabiliyorum
Çık	-ya	-yabil	-DI	-sİN /	Alabildim
Gel	-e /		-(y) AcAk	-n	Alabileceğim
	-ye	-ebil /	-mİş	–	Alabilirim
		-yebil	-r / -Ir / -Ar	-(y)İz /	
				-nİz	Çıkamam
				-lAr	Çıkmayabilirim
					Çıkmayabilirim

(s.108)

“Ata binmek, kayak, bisiklet sürmek, piyano çalmak, bale yapmak...v.b.” yeterlik fiilliyle günlük hayatta sık kullanılan yapıların öğretimi yapılmıştır.

Geniş zaman hikâye ve rivayet kipinin öğretimi yapılmış, bu kiplerin kullanıldığı sarmal bağlamlara yer verilmiştir:

“...Ben de küçükken babamla göle gider ya da ormanda kamp yapardım....”
(s.113)

10. Ünite: Medya

“Medya hayatın vazgeçilmez bir parçası” anlayışıyla ADP’de hedeflenen

***“görsel olarak desteklendiğinde televizyondaki haberlerin ve filmlerin konusunu anlayabilme,**

***ilgi alanına giren konulara ilişkin basit dilde yazılmış kısa haber ve metinlerden gerekli bilgileri çıkarıp anlayabilme...**” becerilerini geliştirmeye yönelik yapılara, sarmal bağlamlarda yer verilmiştir.

Günlük hayatta çok sık kullanılan “-me, -mek” yapısının işlevi, sarmal bağlamlarda sık sık kullanılarak sezdirilmeye çalışılmıştır.

Ergin (2003: 253–254–255)’in fiil kök ve gövdelerine gelerek isim yapan en işlek ekler olarak belirttiği “-me, -mek, -iş” eklerinin öğretimi, incelediğimiz ders kitabında “Adlaştırma” başlığıyla yapılmıştır.

Örnek: “Kore’de öğrencilerin üniversiteye gitmeleri için sigara içmemeleri gerekiyor.” (s.117)

“-me” isim fiil ekiyle “-me” olumsuzluk eki sarmal bağlamlarda birlikte kullanılarak anlamsal ve işlevsel farkları sezdirilmeye çalışılmıştır.

“Çünkü”, “ama”, “için” sözcüklerinin birlikte kullanıldığı sarmal bağlamlara yer verilmiştir:

“...Ama birine yardım etmek için ikinci bir şansınız olmayabilir. Çünkü...”
(s.120)

Öğretimi gerçekleştirilen yapılardan hareketle “adlaştırma + (iyelik) + durum” yapısı, günlük hayattaki sık kullanımlarıyla örneklendirilmiştir. (s.121)

Örnekler: “Stadyumda maç izlemekten çok hoşlanıyorum.”

“Yalan söylemekten nefret ederim.” (s.121)

Öğrencinin emir kipini ve “-me” ekini bildiği yapısal yaklaşımla “dolaylı anlatım” konusu günlük hayattaki sık kullanımlarıyla öğretilmiştir:

“Öğretmen kompozisyon yazmamızı istiyor.” (s.125)

Günlük hayatta sık kullanılan “hoşgörülü olmak, saygı göstermek, televizyon seyretmek... v.b.” birleşik fiillere, sarmal bağlamlarda ve alıştırmalarda yer verilmiştir. (s.126)

11. Ünite: Sağlıklı Yaşam

Sağlıklı bir yaşam için doğru beslenmenin, düzenli spor yapmanın önemini anlatan sarmal bağlamlarda, “hem... hem de, ne... ne de... gibi” bağlaçların kullanımı sezdirilmeye çalışılmıştır.

Koşucu (2007:18), “-ıp” zarfını “genel olarak birbiri ardınca yapılan, aynı kişi, kip ya da zaman eki taşıyan eylemleri, ulaçları, ortaçları ya da mastarları birbirine bağlayan bir bağlama ulacıdır” şeklinde tanımlamıştır.

Korkmaz (2003: 1011) “-meden” zarfının biçimsel yönden değilse de anlamsal yönden “-ıp ve -arak” zarf eklerinin olumsuz olduğunu belirtmiştir.

Öğrencinin, A1 düzeyinde öğretimi gerçekleştirilen, “-me”, “-den” ekleri ve “-meden” zarfını bildiği yaklaşımla “-ıp” zarfının olumlu ve olumsuz kullanımları öğretilmiştir:

ULAÇLAR		- (y)İp / -mEdEn
Eylem		Örnekler
Yap	-ıp/-ip/-up/-üp	Kahvaltı yapıp evden
Oku	-yıp/-yip/-yup/-yüp	çıtım.
	-mayıp / -meyip	Soruları okumadan
	-madan /-meden	cevaplamayın.

(s.129)

“-meden” zarfının şarta bağlılık anlamıyla günlük hayattaki sık kullanımları örneklendirilmiştir:

“Ödevlerini bitirmeden sinemaya gitme.” (s.129)

“İşlerimi bitirmeden tatile gitmeyeceğim.” (s.129)

Günlük hayatta, bazen, “-ıp” yerine “-arak” kullanıldığı dikkate alınarak iki zarfın öğretimi aynı derste yapılmıştır:

“O dün gece müzik dinleyerek ders çalıştı.” (s.133)

“O dün gece müzik dinleyip ders çalıştı.”

Öğretilen yapılarla “olarak” sözcüğünün günlük hayatta sık kullanıldığı dikkate alınarak “isim+olarak” yapısının öğretilmesine yer verilmiştir:

“Üç yıl yurt dışında öğrenim görüp doktor olarak Türkiye’ye döndü. ”

“-a...a” zarf fiil ekiyle kurulan ve günlük hayatta neden-sonuç ilişkisi ifade etmek amacıyla sık kullanılan yapılar örneklendirilmiştir:

“Yanlış yapa yapa doğru yapmayı öğreneceksin. ” (s.137)

“-a...a” zarf fiil ekiyle kurulan ve günlük hayatta çok sık kullanılan ikilemelere, alıştırmalarda, yer verilmiştir:

“ İnsanlar konuşa konuşa, hayvanlar koklaşa koklaşa anlaşır. ” (s.137)

12. Ünite: Yolculuk

ADP’de hedeflenen **“hafta sonu ve tatil etkinlikleri gibi geçmiş olayları anlatabilme”** becerisini kazandırmak amacıyla, öğretilen ve öğretilecek dil bilgisi yapılarının birlikte kullanıldığı sarmal bağlamlara yer verilmiştir.

Öğrencinin günlük hayattaki sözlü ve yazılı iletişimde, çeşitli konuları nedenleriyle birlikte anlatan ifadeleri anlayabilmesi ve kurabilmesi amacıyla “-me (+ iyelik) için / -mek için” zarfının öğretimi yapılmıştır:

“Zayıflamak için diyet yapıyor. ”(Amaç) (s.141)

“Kursa kayıt yaptırmak için kimliğinizi getirmeniz lazım. ” (Şart) (s.141)

“Bir an önce ailemle görüşmek için sabırsızlanıyorum. ” (İstek) (s.141)

Günlük hayatta sık kullanılan “-mek için” ve “-mek üzere” zarfının anlamsal ve işlevsel farkı, karşılaştırmalı örneklerle sezdirilmeye çalışılmıştır:

“Hasta olmamak için bol bol C vitamini alın. ” (s.145)

“Akşam gitmek üzere güzel bir restorandan yer ayırttı. ” (s.146)

ADP’de hedeflenen **“basit düzeydeki cümleleri ‘ve’, ‘ama’, ‘çünkü’ gibi sözcüklerle bağlayabilme”** becerisini kazandırmak amacıyla, “çünkü”, “bu nedenle”, “bu yüzden” bağlaçlarının öğretimine yer verilmiştir.

“Çünkü” bağlacının kendisinden sonra, “bu nedenle” bağlacının ise kendisinden önce gelen diğer cümlenin nedenini bildirdiği, örneklerle, sezdirilmeye çalışılmıştır:

“Onu arayamam.Çünkü telefon numarasını bilmiyorum.” (s.149)

“Telefon numarasını bilmiyorum. Bu nedenle onu arayamam.” (s.149)

4.8. Yeni-Hitit Yabancılar İçin Türkçe Dersleri-1 Adlı Ders Kitabının A2 Düzeyinde Yer Alan Dil Bilgisi Konu Dağılımının Ve Öğretiminin Değerlendirilmesi

* Ders kitabında yer alan dil bilgisi konu sıralamasının ve öğretiminin, genel olarak, ADP'nin A2 düzeyinde belirtilen dil bilgisel doğruluk düzeylerine uygun olarak gerçekleştirildiği tespit edilmiştir.

* ADP'nin A1 ve A2 düzeylerinde kazandırılması hedeflenen bütün becerilere yönelik dil bilgisi konuları aynı kitapta verilmiştir. Bu yüzden A1 ve A2 düzeylerinde verilecek dil bilgisi yapıları, zaman zaman, iç içe geçmiştir. Örneğin; geçmiş zaman kullanımına yönelik dil becerilerine ADP'de A2 düzeyinde yer verilmekle birlikte, incelediğimiz ders kitabında A1 düzeyinde de geçmiş zamanlı yapılara geniş yer verilmiştir (Yeni Hitit -1, 2006: 44).

* Ders kitabında, öğretimi yapılmayan “ama”, “fakat” bağlaçlarının kullanımına yönelik alıştırmalara yer verilmiştir:

“.....ama Türkçem hala çok iyi değil.

.....fakat annem dün harika bir pasta yaptı.” (s.89)

* “-mek” isim fiil ekinin öğretimi yapılmadan alıştırmalarda yer verilmiştir:

“1. Bu sabah kursa yürüyerek gelmek istiyordum ama geç kaldım, taksiyle geldim.

Bu sabah kursa yürüyerek gelecektim ama geç kaldım, taksiyle geldim.” (s.89)

* Öğretimi onuncu üniteye yapılan “-mek, -ma” isim fiil ekleri, bu üniteye kadar olan sarmal bağlamlarda sık sık kullanılmıştır. Öğrencinin günlük hayatta da çok sık karşılaşacağı, bu yüzden de, hatalı kullanımları öğrenci zihninde kolayca yerleşebilecek bu eklerin öğretimi, A1 düzeyinde yapılarak hataların kalıcı hâle gelmesi engellenebilirdi.

* Ders kitabının yedinci ünitesinde öğretimi yapılan eşitlik (-ce) eki, günlük hayatta isim cümleleriyle kullanım sıklığı dikkate alınarak, A1 düzeyinde öğretilbilirdi.

Örnek: “Bence yemek güzel değil.”

* Ders kitabının yedinci ünitesinde gelecek zaman hikâye kipinin, sekizinci ünitesinde gelecek zaman ve şimdiki zaman rivayet kipinin öğretilmesine yer verilmiştir. Yapısal ve anlamsal açıdan öğretim zorluğu bulunan, günlük hayatta da kullanım sıklığı olmayan bu yapıların öğretilmesine kitapta yer verilmeyebilirdi. Anlamsal açıdan aralarında benzerlik bulunan bu birleşik yapıllı fiillerin yerine, günlük hayatta bu fiillerin kullanımlarını anlamsal açıdan karşılayan daha basit yapıların öğretilmesine ağırlık verilebilirdi.

Örnek: “Sinemaya gidecektik; ama cüzdanımı evde unutmuşum, gidemedik. ”
Cümlesi yerine, “Sinemaya gidemedik; çünkü cüzdanımı evde unutmuşum. ” tercih edilebilir.

* Ders kitabının dokuzuncu ünitesinde öğretimi yapılan yeterlik kipinin; emir, rica, istek, öneri...v.b anlamlarıyla günlük hayattaki kalıplaşmış sık kullanımları örneklendirilebilirdi:

“Şurayı imzalayabilir misiniz?”

“Bir çay verebilir misiniz?”

* Gerek yazı dilinde gerekse sözlü dilde sık kullanılan “-ıp” zarfının öğretimi, A1 düzeyinde yapılabilirdi. Yapısal olarak öğretim kolaylığı, öğrenci tarafından olumsuz yapısının bilinmesi...gibi özellikler, bu zarfın öğretimini ve öğrenimini kolaylaştıracaktır.

Örnek: “Kadın elmayı soyuyor. Kadın elmayı yiyor. ”

“Kadın elmayı soyup yiyor.” (s.129)

“Kadın elmayı soyuyor ve yiyor.”

* “-a...-a” zarf fiil ekinin zıt anlamlı ve yakın anlamlı sözcüklerle tekrarlanmasıyla oluşturulan kalıplaşmış kullanımları öğretilmediği hâlde ders kitabının on birinci ünitesindeki alıştırmalarda yer verilmiştir:

“Bata çıka, düşe kalka, ağlaya sızlaya, güle oynaya...

Genç kız..... arkadaşlarıyla buluşmaya gitti.” (s. 137)

* Ders kitabının on ikinci ünitesinde öğretimi yapılan “-mek için” yapısının kullanımlarına daha önceki ünitelerde yer alan sarmal bağlamlarda sık sık yer verilmiştir. Yapısal olarak öğretim kolaylığı bulunan bu zarfın öğretimi sarmal bağlamlarda kullanımından bir-iki ders sonra yapılabilirdi.

* Ders kitabının son ünitesinde, “çünkü, bu nedenle, bu yüzden” bağlaçlarının öğretimi tabloyla yapılmıştır; fakat tabloda “bu yüzden” bağlacının kullanımı örneklendirilmemiştir:

BAĞLAÇLAR**çünkü, bu nedenle, bu yüzden**

Tümce		Tümce	Örnekler
Onu arayamam.	Çünkü Bu nedenle Bu yüzden	Telefon numarasını bilmiyor.	“Onu arayamam.Çünkü telefon numarasını bilmiyorum.” “Telefon numarasını bilmiyorum. Bu nedenle onu arayamam.”

(s.149)

* Ders kitabında isim cümlelerinin belirli, belirsiz ve şart kullanımlarının geçmiş zaman ve şart kipinin öğretiminden sonra verilmesi -yapısal, anlamsal ve işlevsel açıdan- dil bilgisi öğretimini, öğrenimini kolay ve zevkli hâle getirebilir. Fakat belirsiz geçmiş zaman öğretiminden sonra günlük hayatta kullanım sıklığı bulunmayan gelecek zamanın rivayeti... gibi yapıların öğretimi, dil bilgisi öğretim ve öğrenimini olumsuz etkileyebilir.

* Ders kitabının sonunda yer alan “Dil Bilgisi Desteği” bölümünde “Gelecek zamanın hikâye kipinde “i -” eylemi **çoğunlukla** kaynaşır” (Yeni-Hitit-1, 2008: 188). şeklinde, hatalı, bir açıklamaya yer verilmiştir. Oysa gelecek zamanın hikâye kipinde “i -” eylemi, **her zaman** kendisinden önceki sözcüğe kaynaşır. Bu tür hatalı bilgiler öğrenci zihninde kalıcı hâle gelip dil bilgisi öğretim ve öğrenimini olumsuz etkileyebilir.

* Dil Bilgisi Desteği bölümündeki çoğu açıklamanın öğrenci düzeyinin çok üstünde olduğu ve bu açıklamalarda günlük hayatta sık kullanılan genel geçer terimlere yer verilmediği tespit edilmiştir.

Örnek: “-(y)e göre ilgeci, genellikle canlı ve insansal olan adları tümleç olarak alıp ben, sen, biz ve siz kişilerine ait alt bakış açısı veya kendine görelilik anlatır” (Yeni-Hitit-1, 2008: 189)

4.9. Yabancılar İçin Türkçe-1 Adlı Ders Kitabının A2 Düzeyinde Dil Bilgisi Konu Dağılımı Ve Öğretimi

6.Ünite: İnsanlar Ve Meslekleri

Bu ünitedeki sarmal bağlamlarda geniş zamanın geçmiş ifade eden kullanımları dikkat çekmektedir:

“Naim Süleymanoğlu 10 yaşında spora başlar. Sonraki yıllarda baskılara dayanamaz. ” (s.93)

“ Babasız kalan Aytmatov baskı ve yokluk içinde büyür. ” (s.96)

Ünitedeki sarmal bağlamlarda “var-yok” kalıbının, “-dır” ekinin, “ile”nin edat göreviyle kullanımına, “-lı, -lık, -cı, -ce” ekleriyle oluşturulan yapıların kullanımlarına sık sık yer verilmeye devam edilmiştir:

“Mustafa Köker halı tüccarıdır. İki oğluyla birlikte çalışır... Onu küçüğü Sefa iyi bir işletmecidir. En küçük oğlu Fatih, henüz öğrencidir....

İstanbul tarihî bir şehirdir. Buraya yüzlerce turist gelir... Mağazamızda Türk halıları satarız. Halılarımız el dokuması ve saf koyunyünündendir. Bunun için çok kıymetli ve pahalıdır...” (s.100)

Geniş zamanın A1 düzeyinde öğretildiği dikkate alınarak yeterlilik fiilinin geniş zamanlı çeşitli fiillerle (olumlu, olumsuz, olumlu- soru ve olumsuz-soru) çekimlendiği günlük hayatta sık kullanımlar, tablolarla, öğretilmiştir:

“Oku-(y)abil-ir-im, Al-ama-m, Ver-e-bil-ir-mi ?, Ol-amaz mısınız?” (s.113)

“Çünkü, Fakat, Ama” bağlaçlarının öğretimi, aynı tabloyla, yapılmıştır:

“Ahmet çok şişmandır; çünkü o çok yemek yer. ”

“O, ders çalışmıyor; ama müzik dinliyor. ”

“O, saz çalamaz; fakat güzel türkü söyler. ”

(s.114)

Soru sıfatlarından “hangi ”: “hangi + isim” formülüyle öğretilmiştir:

“ Sen hangi kitapları okuyorsun?” (s.114)

“Sayılar” ve “Sıra Bildiren Sayılar” günlük hayatta sık kullanımlarıyla, aynı tabloda, öğretilmiştir:

“Bir

Birinci

İki İkinci ”

“Birinci katta teyzemler oturuyor. ” (s.114)

7. Ünite: Tarihten Günümüze

Sarmal bağlamlarda belirsiz geçmiş zamanın kullanımına sık sık yer verilmiştir:

“...1902 yılında Harp Akademisi’ne girdi. Akademiyi kurmay yüzbaşı rütbesiyle bitirdi...” (s.115)

Belirli geçmiş zaman “Görülen Geçmiş Zaman” adlandırmasıyla verilmiştir. “Olumlu,olumsuz, olumlu soru, olumsuz soru” çekimleri, tablolarla, öğretilmiştir:

(biz)	git-ti-k (görülen geçmiş zaman olumlu)
(ben)	Git-me-di-m (görülen geçmiş zaman olumsuz)
(onlar)	git-ti-ler mi? (görülen geçmiş zaman olumlu soru)
(siz)	Git-me-di-niz mi?(görülen geçmiş zaman olumsuz soru) ”

(s.119)

“Aşağıdaki kelimeleri uygun kutuya yerleştiriniz.

Sarışın çocuk, güzel köpek, esmer kadın...

NİTELEME SIFATLARI

Renk	
Biçim	

8.Ünite: İnsanlar Ve Buluşlar

Bu ünitedeki sarmal bağlamlarda, belirli geçmiş zamanlı ve isim cümlesi belirli geçmiş zamanlı yapılar birlikte kullanılmıştır:

“Alexander Graham Bell’ in aile büyüklerinin hepsi bilim adamıydı. O insanlığa faydalı işler yaptı.”(s.131)

“O küçük bir kızdı. Onun işi sokakta kibrit satmaktı.”(s.134)

Günlük hayatta sık kullanılan “dün, geçen gün, geçen hafta, geçen ay, geçen yıl, şimdi” zaman zarflarının öğretimi yapılmıştır:

Örnek: “Dün arkadaşım geldi.”

“Geçen gün (= geçenlerde) sinemaya gittik.”

“Şimdi sinemaya gittik.” (s.146)

9.Ünite: Günlük Hayat

ADP'nin A2 düzeyinde hedeflenen, “**temel kişisel ihtiyaçlarıyla ilgili basit ifadeleri, soruları ve bilgileri anlayabilme (örn: alışverişte, lokantada, otelde, doktorda...)**” becerisini kazandırmak amacıyla, alışverişte ve lokantada kullanılan kalıplaşmış ifadeler sezdirilmeye çalışılmıştır:

“Hangi yemekler var?...”

Yemek ve kebaplardan ne arzu edersiniz?

Bana.....getirir misiniz?” (s.148)

Ünitedeki sarmal bağlamlarda emir kipinin günlük hayatta sık kullanılan “rica, istek” anlamlarındaki kullanımları örneklendirilmiştir:

“Şu masaya buyurun, lütfen.” (s.147)

“Lütfen sıraya geçiniz!” (s.151)

İsim cümlelerinin belirli ve belirsiz geçmiş zaman (olumlu) çekimleri, tablolarla, öğretilmiştir:

“(Ben) yorgun-du-m

(Siz) güzel-miş-siniz” (s.164)

Sayı sıfatları sınıflandırılarak birer örnekle öğretimi yapılmıştır:

“Bir öğrenci ”, “Yarım ekmek” (s.164)

“Ne kadar?, Kaç tane?” soru kalıpları ve “biraz, az, çok, fazla, çok fazla, bir tane, birkaç tane” sözcüklerinin zarf olarak kullanımları, tabloyla, öğretilmiştir:

SORU SIFATLARI

Ne kadar?(Biraz, az, çok, fazla, çok fazla)
Kaç tane?(Bir tane, birkaç tane)
Kaç tane kalem var?
Ne kadar elma aldın?

(s.164)

10. Ünite: Memleketimiz, Şehrimiz ,Çevremiz

Bu ünitedeki sarmal bağlamlarda “–dir” ekinin, “önce”, “sonra” sözcüklerinin çeşitli anlam ve işlevlerde kullanımlarına yer verilmiştir:

“Ankara, Türkiye’nin kalbidir. Burada beş milyona yakın insan yaşar. Ankara İstanbul’dan sonra Türkiye’nin ikinci büyük şehridir.

“...Bu şehirde Türklerden önce...” (s.165)

“Komşumuz Yavuz Amca yıllar sonra memleketine gitti.” (s.178)

Belirsiz geçmiş zaman “Öğrenilen Geçmiş Zaman” başlığıyla verilmiş, olumlu ve olumsuz soru çekimi yapılmıştır. (s.186)

“Herkes, bazıları, hiçbiri, hepsi, kimisi, birçok” sözcükleri “Belirsizlik Zamirleri ” başlığıyla öğretilmiştir:

Örnek: “Herkes mutlu değildir. (s.186)

4.10. Yabancılar İçin Türkçe-1 Adlı Ders Kitabının A2 Düzeyinde Dil Bilgisi Konu Dağılımının Ve Öğretiminin Değerlendirilmesi

* ADP’ye uygun hazırlandığını düşündüğümüz ders kitabının A2 düzeyine denk geldiğini varsaydığımız altıncı üniteden on birinci üniteye kadar olan bölümündeki dil bilgisi konu sıralaması ve öğretimi, öğrencinin bu düzeydeki “Dil Düzeylerine Yönelik Beklentiler”(CEF, 2001)i gerçekleştirebilmesi için hedeflenen “Dil Bilgisel Doğruluk Seviyesi”(CEF, 2001: 114)ne gelmesinde yetersiz kalabilir.

* Ders kitabında aynı yapının çok sık kullanıldığı tek düze bağlamlara yer verilmiştir.

* Dil bilgisi yapısının öğretiminden önce sarmal bağlamlarda sezdirilmesinin öğretimi daha kolay ve zevkli hâle getireceği dikkate alınmamıştır. Ayrıca ünitelerde yer alan sarmal bağlamlarda, öğretilen dil bilgisi yapılarına –yeterince– yer verilmemiştir. Örneğin, dokuzuncu ünite de isim cümlelerinde belirli geçmiş zamanın öğretimi yapılmıştır; fakat ünite de yer alan sarmal bağlamlarda geniş zamanlı yapıların kullanımına ağırlık verilmiştir:

Yemek ve kebaplardan ne arzu edersiniz?

“Bana.....getirir misiniz ? ” (s.148)

“Hesabımı verir misiniz?” (s.151)

(Bu kalıplara geniş zamanın öğretildiği ünite de yer verilebilirdi.)

* Dil öğretimi bir bütündür. Dil bilgisi öğretiminin de dil öğretimini destekleyen en önemli unsur olduğu, hedef kitlemiz olan yetişkin öğrencilerin dil bilgisi öğretimi sayesinde günlük hayattaki yapıların işleyişini kavrayacağı ve hedef dili daha kolay ve çabuk öğreneceği unutulmamalıdır. Dil bilgisi öğretiminde bağlamlar esastır, bağlamlardan kopuk dil bilgisi öğretimi yapılmamalıdır. Bu yüzden ders kitaplarındaki sarmal bağlamlar, öğretilen ve öğretilecek dil bilgisi yapılarıyla hazırlanmalı ve bu yapılar günlük hayatta kullanım sıklıklarına göre seçilmelidir.

* ADP, A2 düzeyindeki öğrenciye temel yaşam alanlarında ihtiyacı olan basit yapıları kazandırmayı hedeflemektedir. Ders kitabında bu düzeyde yer alan bağlamların -zaman zaman- öğrenci düzeyinin üzerinde olduğu dikkat çekmektedir. Örneğin, ADP'nin A2 düzeyinde **“basit tümcelerle adres tarifi yapabilme”** becerisi hedeflenirken incelediğimiz ders kitabında bu düzeyde yer alan sarmal bağlamda,

“Kızılay’daki Postane durağından, Keçiören otobüsüne binersiniz. Keçiören’de Gazino durağında inersiniz. Burası son duraktır. Oradan karşıya geçersiniz. İlk sokaktan...”(s.182) günlük hayatta sık kullanılmayan, öğrenci düzeyinin üstünde, anlaşılması güç ve karışık ifadeler yer verilmiştir.

* Ders kitabında dil bilgisi öğretimi yapısal yaklaşımla yapılmıştır. Dil bilgisi yapılarının günlük hayattaki kullanım sıklıklarına göre sıralandığı anlamsal-işlevsel yaklaşımla yapılan dil bilgisi öğretimi, Türkçenin öğretim ve öğrenimini daha kolay ve zevkli hâle getirebilirdi.

* Dil bilgisi konularının sıralamasında ve öğretiminde “basitten-zora, kolaydan karmaşığa” ilkesi -zaman zaman- dikkate alınmamıştır. Örneğin; birden çok biçimi bulunması sebebiyle yapısal öğretim zorluğu bulunan geniş zaman kipi; belirli, belirsiz geçmiş zaman ve gelecek zaman kiplerinden daha önce öğretilmiştir. Tüm basit zamanlar öğretildikten sonra geniş zaman kipinin öğretimine yer verilmesi, bu kipi öğretim ve öğrenimini daha kolay ve zevkli hâle getirebilirdi.

* Ders kitabındaki dil bilgisi konuları yapısal ve anlamsal olarak birbirini tamamlamalı, her öğretilen dil bilgisi yapı ve kuralı sezdirmelemlerle bir sonrakinin öğretimini kolaylaştırmalıdır. İncelediğimiz kitaptaki dil bilgisi konu sıralanışı ve öğretimi, genel olarak, bu yaklaşımla yapılmamıştır. Örneğin, isim cümlelerinde

belirsiz geçmiş zaman öğretiminden sonra fiil cümlelerinde belirsiz geçmiş zaman öğretimine yer verilmiştir.

* Ders kitabının altıncı ve dokuzuncu ünitesinde, iki bölüm hâlinde soru sıfatlarının (Hangi?, Ne kadar?, Kaç?) öğretimi yapılmıştır. Daha önce de belirttiğimiz gibi, her dilde kullanımları aynı olan yapıların terimsel öğretiminden çok günlük hayattaki kullanımlarının bolca örnek ile sezdirilmesi, dil bilgisi öğretimini ve öğrenimini daha kolay ve zevkli hâle getirebilir. “Hangi?, Ne kadar?, Kaç? ” soru kalıpları, günlük hayattaki basit yapılarda sık sık kullanılmaktadır. Bu yüzden bu kalıpların öğretimi A1 düzeyinde yapılabilir.

* Ders kitabının A2 düzeyi paralelinde hazırlanan ünitelerinde de “var–yok” kalıbının, “-lı ,-lık, -cı, -ce” eklerinin öğretimi yapılmamıştır; fakat eserdeki sarmal bağlamlarda ve alıştırmalarda bu yapılara rastlanmaktadır:

“Kibritçi Kız” (s.134)

“-Biraz pahalı bir yere benziyor.

— Çorbanız var mı?” (s.147)

“Üç yataklı suit odanız var mı acaba?

— Yok efendim.” (s.156)

* Bu düzeydeki sarmal bağlamlarda da, anlamsal-işlevsel özellikleri dikkate alınmadan, “-dır” ekinin kullanımına sık sık yer verilmiştir.

* A2 düzeyindeki bazı alıştırmalarda da öğretimi gerçekleştirilmeyen dil bilgisi konularına yer verilmiştir:

“1) Aşağıdaki cümlelerdeki boşlukları doldurunuz. (hangisi, hangisini)

a) ÖğrencilerdenAnkaralı değil.

b) O,daha çok bilir. ” (s.107)

2) Aşağıdaki kelimeleri uygun kutuya yerleştiriniz.

Her(kat),bu (ev),hiçbir (daire), şu (soba),o(pencere)

İşaret sıfatı	
Belirsizlik sıfatı	

3) Aşağıdaki sıfatların türlerini yazınız. (belgisiz sıfat / niteleme sıfatı / işaret sıfatı)
Güzel (kız)

Birkaç (öğrenci)” (s.173)

(“Birkaç” sözcüğüne belirsizlik zamirlerinin öğretiminde yer verilmediği hâlde alıştırmalarda karşımıza çıkmaktadır)

4) Aşağıdaki kelimeleri uygun kutulara yazınız. (s.173)

(herkes, birkaç, şu, kaç, hangisi, neyi, ne)”

Soru zamiri	
Belgisiz zamir	
İşaret zamiri	

* Dil öğretiminde dil bilgisi öğretimi amaç değil araçtır; fakat ders kitabındaki alıştırmaların bu yaklaşımla hazırlanmadığı dikkat çekmektedir. Öğrencinin günlük hayattaki iletişim becerisini geliştirmeyi amaçlayan alıştırmalardan çok, yapısal bir yaklaşımla, dil bilgisi kural ve yapılarını ezberletmeyi amaçlayan alıştırmalara yer verilmiştir:

“1)Aşağıdaki kelimelerde ses olaylarını (ünsüz yumuşaması, ünlü düşmesi) gösteriniz.

Örnek: ‘ağacı: Ünsüz yumuşaması’

a) oğlu: ...

b) trafiği...” (s.103)

“2)Aşağıdaki cümlelerde isim tamlamalarının altını çiziniz. Tamlamaların çeşidini yazınız.

‘Ailece dayısının yanına yerleştiler.’ ” (s.119)

“3)Aşağıdaki boşluklara uygun kelimeleri getiriniz. (ama, için)

Aklıma bir hikaye geliyor ve bununkitaplığıma gidiyorum.” (s.136)

“4)Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerden hangileri tür bakımından (sıfat/zamir) farklıdır.

a) Q gün de kibritlerin çoğunu sattı.

b) Onu eve davet ediyorum.

c) Bu manzara karşısında tebessüm ediyorum.” (s.137)

“5)Aşağıdaki cümlelerde boşluklara ‘önce/sonra’ kelimelerinden birini getiriniz.

a) Yemekten.....hep tatlı yerim.

b) Annem yemekten.....masayı hazırlar.” (s.140)

“6)Aşağıdaki boşlukları doldurunuz. (daha, en)

İzmir büyük bir şehirdir. Ankara İzmir’den... büyüktür. Ama İstanbul Türkiye’nin... şehridir. ” (s.169)

* Ders kitabındaki sarmal bağlamlarda, belirli geçmiş zamanın isim cümlesi belirli geçmiş zamanla birlikte kullanımlarına sık sık yer verilmiştir; fakat öğretimleri farklı ünitelerde yapılmıştır:

“Belgin Hanım ile Murat Bey yirmi üç yıllık evlidir. Yirmi üç yıllık evliliklerinde birbirlerini sürekli sevgi ve saygıyla karşılamışlardır.” (s.141)

* Yapısal ve anlamsal benzerlikleri, günlük hayatta birlikte sık kullanımları dikkate alınarak belirli geçmiş zaman ve isim cümlesi belirli geçmiş zaman öğretimi aynı üniteye yapılabildi. Bu şekilde bu yapıların öğretim ve öğrenimini kolay ve zevkli hâle getirilebilirdi.

* Öğrenci günlük hayatta emir kipinin kalıplaşmış kullanımlarıyla sık sık karşılaşacaktır. Ders kitabındaki sarmal bağlamlarda ve diyaloglarda emir kipinin rica, istek... v.b. bildiren kalıplaşmış kullanımlarına yer verilmiştir; fakat emir kipinin öğretimi yapılmamıştır.

“Lütfen, paranızın üstünü alın. ” (s.151)

“Lütfen sıraya geçin!” (s.151)

* Bu düzeydeki sarmal bağlamlarda “önce”, “sonra” zarflarının hâl ekleriyle kullanımına sık sık yer verilmiştir; fakat günlük hayatta sık kullanılan bu yapıların öğretimi yapılmamıştır:

“Ankara, Türkiye’nin kalbidir. Burada beş milyona yakın insan yaşar. Ankara İstanbul’dan sonra Türkiye’ nin ikinci büyük şehridir.

Bu şehirde Türklerden önce...” (s.165)

Komşumuz Yavuz Amca yıllar sonra memleketine gitti....” (s.178)

* ADP, A2 düzeyinde kazandırılması hedeflenen becerilere uygun olarak günlük hayattaki sık kullanımı ve yapısal öğretim kolaylığı dolayısıyla -en geç-A2 düzeyinde öğretilmesi gerektiği hâlde öğretimi yapılamayan dil bilgisi konuları şunlardır:

- * “önce, sonra” sözcüklerinin zarf görevindeki kullanımları,
- * “var–yok” kalıplarının öğretimi,
- * iyelik eklerinin ve ilgi ekinin öğretimi,
- * şimdiki zaman hikâye çekimi,
- * “-iken” zarfının isimlerle kullanımları,
- * emir ve istek kiplerinin birlikte öğretimi,
- * “de” nin bağlaç olarak kullanımı,
- * gelecek zamanın öğretimi,
- * “gibi, kadar” edatlarının öğretimi,
- * “-lı, -sız, -cı, -lık” eklerinin bu düzeye uygun kullanımları,
- * eşitlik ekiyle “(-ce) göre” edatının birlikte öğretimi.

4.11. Yeni-Hitit Yabancılar İçin Türkçe Dersleri -2 Adlı Ders Kitabının (B1 Düzeyi) Dil Bilgisi Konu Sıralaması	Yabancılar İçin Türkçe-1 Adlı Ders Kitabının B1 Düzeyinde Dil Bilgisi Konu Sıralaması
<u>1.Ünite</u> Gereklilik Kipi –mELİ Gereklilik (Hikâye) Kipi –mELİydİ (< mELİ i-di) Gereklilik (Rivayet) Kipi -mELİymiş (<mELİ i-miş) Gereklilik -mEk / -mE + iyelik gerek (-) / lazım Zorunluluk –mEk zorunda / mecburiyetinde, -mEyE mecbur Zorunluluk “kal-” <u>2. Ünite</u> İşteşlik “birbiri” Dönüştürme “kendi” Pekiştirme “kendi”	<u>11. Ünite</u> Soru zamiri (Kim?) Gelecek zaman (olumlu, olumsuz, olumlu-soru, olumsuz-soru) <u>12. Ünite</u> Emir kipi (olumlu-olumsuz, olumlu soru, olumsuz –soru) İsim-fiiller (-mek, -mak)

Dönüşlü Çatı -(İ)n- İşteş Çatı -(İ)ş- 3. Ünite Dilek Kipi -se Dilek (Hikâye) Kipi (keşke) -sEydi (<se i-di) Ulaçlar -(y)ken / <i-ken 4. Ünite İlgeçler -Den beri / -DİR Ulaçlar -Dik + iyelik + -(n)dEn beri Ulaçlar -(Dİ)...-(y)Eİİ 5. Ünite Koşul Kipi zaman + -(y) sE (<i-se) Koşul Kipi (Koşaç Tümceleri) -(y)sE (<i-se) Dilek (Hikâye) Kipi (eğer) -sE(ydi) (<-sE i-di) 6. Ünite Ettirgen Çatı t-/-DİR/-Er/-İr- Çoklu Ettirgen Çatı -(İ)t-/-DİR/-Er/ -İr-+t-/-tİR- İşteş Çatı+Ettirgen Çatı -(İ)ş-+/-tİR- 7. Ünite Edilgen Çatı -İl- Tarafından/ -CE Öbeği (İşteş)+(Ettirgen)+(Edilgen)Çatı -(İ)ş-/-tİR/-İl-	Durum zarfları (çabuk, yavaş...) 13. Ünite Gelecek zaman (olumlu, olumsuz, olumlu-soru, olumsuz-soru) Zaman zarfları (bugün, yarın, akşam, dün, ay, yıl, şimdi) 14. Ünite Gereklilik Kipi (olumlu, olumsuz, olumlu-soru, olumsuz-soru) Kesinlik zarfları (hâlâ, daima, asla, hiç, henüz) 15. Ünite Sıfat fiiller (-an/-mez/-ar/-dik/-ecek/-miş)

8. Ünite**Ortaçlar(öznesel)**

-(y)En/-(y) EcEk / -mEktE / -mİş olan /
-(y)EcEk+iyelik

Ortaçlar (tümleçsel)

-Dik -(y)EcEk/-mEktE/-mİş ol+ -duk +
iyelik

Ortaçlar (sözlüksel)

-(E/İ)r/-mEz / -Dik/ -(y)EcEk/-mİş

9. Ünite**Ulaçlar**

-Dik/-(y)EcEk+iyelik+-(n)dE,
-Dik/-(y)EcEk+iyelik zaman

Ulaçlar

-Dik /-(y)EcEk+iyelik sırada,
-(y)-İncE, -(E/İ)r...-mEz

Ulaçlar -(y)EnE/-(y)İncEyE kadar/dek

10. Ünite**Dolaylı Aktarım (bütün zamanlar)**

-Dik /-(y)EcEk+iyelik+(n)söyle

Dolaylı Aktarım (evet/ hayır soruları)

-(y)İp...-mE+ -dik/-(y)EcEk + iyelik+
-(n)İ sor-

Dolaylı aktarım (koşaç tümcesi)

(olup)...ol(-ma)+ -dik+iyelik + -(n)İ

Dolaylı Aktarım (kipler)

-mEk/-mE + iyelik gerek/-iste-

11. Ünite**Ulaçlar**

-Dik / -(y)EcEk + iyelik için,
-Dik -(y)EcEk + (n) dEn

Nedenleştirme

dolayı / nedeniyle/ yüzünden / diye

Adlaştırm(genel)

-mE /-Dik /-(y)EcEk + iyelik + -(n)E /
-(n)DE/ -(n)Den /-(n)İ

12. Ünite

Ulaçlar -Dik/ -(y)EcEk + iyelik halde

Ulaçlar -mEsİnE rağmen/karşın

Karşıtlık

-(y)E rağmen/ karşın, -sE dE / bile

4.12. Yeni-Hitit Yabancılar İçin Türkçe Dersleri–2 Adlı Ders Kitabının (B1 Düzeyi) Dil Bilgisi Konu Dağılımı Ve Öğretimi

1.Ünite: İş Dünyası

ADP temel düzeyde öğrencinin:

- * isim cümleleri,
- * basit zamanlar,
- * isim hâl ekleri
- * iyelik ekleri,
- * sıfatlarda derecelendirme,
- * yeterlik kipinin kullanımı,

*dolaylı anlatım... gibi konuları öğrendiğinden hareketle, B1(orta) düzeyinde hedeflenen

***“kimi zaman bazı sözcük veya tümcelerin tekrarını istemek zorunda kalsa da günlük konuşmaları takip edebilme,**

***günlük hayatta kullanılan aletlerin kullanım kılavuzunda yer alan basit teknik bilgileri anlayabilme,**

***güncel veya ilgi alanına giren konularla ilgili yayınların ana fikrini anlayabilme, kendi görüşlerini içeren basit ifadeleri kullanabilme...**” becerilerini kazandırmak amaçlanmaktadır.

Bu düzeyde dil bilgisi öğretimine “gereklik kipi (–meli)” ile başlanmıştır.

Gereklik kipinin “cümleyi söyleyen kişiye göre gereklilik ifade eden anlamlarıyla yükümlülük, öneri, tavsiye, tahmin anlamları” günlük hayatta sık kullanılan örnek bağlamlarla sezdirilmeye çalışılmıştır:

“(Ben) bu akşam ders çalışmalıyım.” (s.8)

“Cem Yılmaz’ ın son filmi harika. Mutlaka sen de izlemelisin.” (s.8)

“A: Babam nerede anne?

B: Saat daha 17: 00, işte olmalı.” (s.8)

Gereklilik hikâye kipi (–meliydi), gereklilik rivayet kipi (–meliymiş)nin öğretimleri, aynı derste farklı tablolarla yapılmıştır.

Gereklilik hikâye kipi alan fiilin geçmişte gerçekleşen iş, oluş, harekete dair “sonradan belirlenen, fark edilen, anlaşılan bir gereklik anlattığı” günlük hayatta sık kullanılan bağlamlarla öğretilmiştir:

“(Ben) bu derse daha çok çalışmalıydım. ” (s.8)

Konuşanın, fiilin gerçekleşmesi gerektiğini “başkasından duyduğunu, sonradan öğrendiğini veya bunu kendisinin sonradan fark ettiğini” anlatan günlük hayatta sık kullanılan yapılar örneklendirilmiştir:

“(Ben) bu derse daha çok çalışmalıymışım. ”

“(Biz) Oraya hiç gitmemeliymişiz. Şimdi anladım. ”(s.8)

Gereklik kipinin günlük hayattaki kullanımlarına sarmal bağlamlarda sık sık yer verilerek öğrenciye bu kullanımların sezdirilmesi amaçlanmıştır.

Öğrencinin “-mek / -me / -me + iyelik” eklerini bildiğinden ve anlamsal yakınlığı bulunan “gerek” ve “lazım” sözcüklerinin bu eklerle birlikte günlük hayatta sık sık kullanıldığından hareketle bu konuların öğretimi birlikte yapılmıştır. Günlük hayattaki kullanımları sezdirilmeye çalışılmıştır:

“...Genç ve dinamik enerjiyi iş gücüne çevirerek ülke kalkınması sağlanabilir...” (s.7)

“Kışın daha fazla C vitamini almak gerek.” (s. 11)

Gereklik kipinin “zorunluluk” da ifade ettiği günlük hayatta sık kullanılan örnek bağlamlarla sezdirilmeye çalışılmıştır:

“düzenli ve disiplinli olmak, genel yasalara uymak...” (s.8)

Gereklik anlamının bazen “zorunda, mecbur, mecburiyetinde” sözcükleriyle ifade edildiği, “-mek, -meye” eklerinin bu sözcüklerle birlikte kullanıldığı yapılarla öğretilmiştir.

Ünitenin son dersinde “zorunda kal-” sözcük öbeğinin kullanımları öğretilmiştir.

Yardımcı fiillerle oluşan birleşik fiiller, günlük hayatta sık kullanılan deyimler, atasözleri... gibi kalıplaşmış söz öbekleri sarmal bağlamlarda sık kullanılarak sezdirilmeye çalışılmıştır.

Bu ünitedeki sarmal bağlamlarda şart eki (-se/-sa)nin günlük hayattaki sık kullanımlarına yer verilmiştir:

“Gün geçtikçe daha uzun zaman dilimlerine çalışıyorsanız, fazla mesai sonrasında eve geldiğinizde eve getirdiğiniz işlerle uğraşmaya devam ediyorsanız ve işiniz gittikçe hayatınızın anlamı olmaya başladıysa siz bir işkoliksiniz.” (s.12)

2. Ünite: Şimdi Spor Zamanı

ADP'nin B1 hedeflenen “haber özeti gibi metinlerde kimin, nerede, neyi, kiminle yapmış olduğuna ilişkin ifadeleri anlayabilme, bazen tam olarak ne

istediğini söyleyemese ya da söylenenleri takip etmekte zorlansa da, aşına olduğu ya da şahsıyla ilgili bir konuda, karşılıklı bir konuşma ya da tartışmayı sürdürebilme, karşılıklı fikir alış verişinde bulunabilme, başkalarının görüş ve fikirlerini yorumlayabilme duygularını ifade edip bunlara karşılık verebilme..." becerilerini kazandırmak amacıyla, bu ünite de aşağıdaki dil bilgisi konularının öğretimine yer verilmiştir:

“ ‘İşteşlik ’ eki iki tip ortaklık ifade eder: karşılıklı yapıma, birlikte yapıma” (Ergin, 1995: 269).

Günlük hayatta karşılıklı yapıma anlamı “birbiri” sözcüğüyle karşılanmaktadır. Bu sözcüğün kullanıldığı bağlamlar örneklendirilmiştir:

“Onlar birbirinden nefret eder. ” (s.19)

“Fiile dönüşlü anlamı veren öznenin işi kendisine yönelik yapmasıdır.” (Barın ve Demir, 2008: 198)

Yukarıda yer alan açıklamaya uygun olarak dönüşlülük anlamı, “kendi” sözcüğünün kullanıldığı bağlamlarla sezdirilmeye çalışılmıştır:

“Size kendimi tanıyayım. ” (s.20)

“Yeter artık kendini bu kadar üzme. ” (s.20)

Bu ünite de “kendi” sözcüğünün pekiştirme anlamındaki kullanımları da örneklendirilmiştir:

“Yardım almadan kendi kendinize yabancı dil öğrenemezsiniz.” (s.20)

“Kendi” sözcüğüyle kalıplaşmış günlük hayatta sık kullanılan yapılar verilmiştir:

“Kendine iyi bak, kendinden geçmek, kendine gelmek, kendini kaybetmek, kendini zor tutmak, kendini kaptırmak...”

“Öznenin, yaptığı işte kendini kullanması veya kendini hedef alması durumunda fiile “-n-”veya “-l-” ekinin eklenmesi ile oluşturulan çatıya dönüşlü fiil denir” (Barın ve Demir, 2008: 197).

Dönüşlü anlam “kendi” sözcüğüyle sezdirildikten sonra, dönüşlü çatı öğretimi yapılmıştır:

DÖNÜŞLÜ ÇATI**-(İ) n-**

Adıl	Ek	Örnekler
Öv	-n-	Ben bugünkü toplantıya katılmayacağım.
Çek		
Hazırla	-ın-/-in-/-un-/-ün-	Lütfen önümden çekil, sahneyi göremiyorum.
	-ıl-/-il-/-ul-/-ül-	Arkadaşım günlerdir gelecek hafta yapacağı konuşmaya hazırlanıyor.

(s. 25)

İşteş çatı ekinin iş ve hareket bildiren fillerle birlikte kullanıldığında “karşılıklı veya birlikte gerçekleşme” anlattığı, günlük hayattaki sık kullanımlarla örneklendirilmiştir:

“Cumhurbaşkanı ve başbakan yarın görüşecek.” (s. 27)

“Aniden başlayan yağmurla birlikte insanlar sağa sola kaçışmaya başladı.”
(s. 27)

Öğretilen dil bilgisi konularıyla oluşturulan sarmal bağlamlara yer verilmiştir:

“Banyodan çıktıktan sonra iyice kurulandı.”(s. 25)

“...Maç çıkışında, bazı seyirciler arasında itişmeler, sataşmalar; hatta birkaç karşıt taraftar arasında yumruklaşmalar oldu.” (s. 26)

3. Ünite: Hayaller Gerçek Olsa

B1 düzeyinde hedeflenen,

***“düşüncelerini, plânlarını veya olayları kısaca ifade edebilme,**

***hayallerinden, umutlarından, hedeflerinden, pişmanlıklarından söz edebilme,**

***kişisel mektuplardaki duygu dilek ve olayları anlayabilmesi ve bir mektup arkadaşlığı kurabilme,**

***bir yolculuk sırasında meydana gelebilecek birçok durumda (örneğin bilet ve yer ayırtma, ücret ödeme, tercih ve dilek belirtme...) derdini anlatabilme, isteklerini söyleyebilme...**” becerilerini kazandırmak amacıyla, bu üniteye aşağıda yer alan dil bilgisi konuları öğretilmiştir:

“Fiil kök veya gövdelerine doğrudan getirilen –se / -sa ekleri fiilin yapılması dileğini belirtir” (Barın ve Demir, 2008: 147).

“Dilek kipi (-se/-sa)”nin fiile doğrudan gelerek bir dileğin gerçekleşmesi anlamı verdiği, günlük hayatta sık kullanılan, örnek bağlamlarla öğretilmiştir:

“Çok yemek yesem ama kilo almasam.” (s.39)

“Keşke” sözcüğünün dilek anlamını pekiştirdiği, günlük hayatta sık kullanılan, örnek bağlamlarla öğretilmiştir:

“Keşke şimdi evde olsam.” (s.31)

Dilek hikâye kipi eki (-seydi)nin, “gerçekleşmiş ya da gerçekleşmemiş-zıt yönde-bir dileği anlattığı” günlük hayatta sık kullanılan bağlamlarla öğretilmiştir:

“(Keşke) annemin sözünü dinleseydim de o zengin ve yakışıklı adamla evlenseydim.” (s.35)

Bu tür kullanımlardaki “ pişmanlık ” anlamı da sezdirilmeye çalışılmıştır.

Dilek (hikâye) kipiyle çekimlenmiş soru cümlelerinin bir dileği anlatmakla birlikte, “öğrencinin geçmişte yaptığı ve yapmadığı veya gelecekte yapmayı düşündüğü ya da düşünmediği bir iş, bir durum...” hakkında karşısındakinin görüşünü ya da onayını alma isteğini anlatan kullanımları da örneklendirilmiştir:

“Acaba kursa bu ay başlamasa mıydık?” (s.35)

Korkmaz (2003:1014), “-(y)ken ulacı zaman gösteren ulaçlardandır” açıklamasıyla bu zarfın “zaman” anlamını vurgularken; Ediskun (2004:1014),“-ken” zarfının durum zarfı olduğunu belirtmiştir.

“-ken” eki, öğrencinin öğrendiği yapılarla birlikte kullanılarak, zaman - dönem anlamı ve karşıt durumları anlatma özelliği sezdirilmeye çalışılmıştır:

“Kardeşim hiç kitap okumazken ben kitapsız bir hayat düşünemiyorum.”

Bu ekin ana cümlenin gerçekleşme anının daha önce olduğunu-genellikle de-yardımcı cümleden hemen önce olduğunu anlatan günlük hayattaki sık kullanımları örneklendirilmiştir:

“Tam evden son soruyu yapacakken sınav bitti.” (s.39)

“-ken” eki belirsiz geçmiş zamanlı fiillerle birlikte kullanıldığında “yanı sıra” anlamı verdiği günlük hayattaki sık kullanımlarıyla örneklendirilmiştir:

“Toplantı İstanbul’da olacak. Gitmişken Ayasofya’yı da görelim.” (s.39)

Bu ünite de öğretilen yapı ve kalıpların birleştirilmesine yönelik “eşleme alıştırmaları”na yer verilmiştir:

“Keşke evden çıkarken beni arasaydın/ ben henüz hazırlanmadım.” (s. 40)

Öğretilen dil bilgisi yapılarıyla kurulan günlük hayatta sık kullanılan deyim ve atasözlerine yer verildiğini görmekteyiz:

“Kaş yapayım derken göz çıkarmak, gökte ararken yerde bulmak, boynuz isterken kulaktan olmak...” (s.40)

4. Ünite: Bu Yıl Moda Ne?

B1 düzeyinde hedeflenen,

***“günlük dildeki güncel ve ilgi alanına giren konuşmaları anlayabilme, basit betimlemeler ve açıklamalar yapabilme,**

***kişisel bilgiler verebilme, bir kitap ya da filmi anlatabilme...”** becerilerini kazandırmak amacıyla, bu ünite de aşağıdaki dil bilgisi konularının öğretimine yer verilmiştir:

“-den beri / -dir” edatlarının ve “-dik + iyelik + -den beri, (-di)...-alı” zarflarının yapısal, anlamsal benzerliğinden hareketle öğretimleri aynı ünite de yapılmıştır.

“-den beri” yapısının işin, hareketin...başlangıcını anlattığı, günlük hayatta sık kullanılan bağlamlarla öğretilmiştir:

“ Sabahtan beri hiçbir şey yemedim.” (s. 44)

“-den beri / -dir” edatlarının cümleye yakın anlamlar kazandırdığı ve günlük hayatta birbirinin yerine kullanılabildiği dikkate alınarak bu edatların öğretimi birlikte yapılmıştır:

“İki saattir seni bekliyorum burada .” (s. 44)

“Dört aydan beri Türkçe öğreniyorum. ” (s. 44)

“ ‘-dik + iyelik + -(n)den beri’ ulacı esas hükmün, yardımcı hükmün gerçekleşmesinden sonra başladığını anlatır” (Benhür, 1993: 75).

Belirli bir geçmişten bu yana veya belirli bir süre boyunca gerçekleşmekte olan durumları, işleri, hareketleri... anlatmak için kullanılan bu yapının öğretimi şu şekilde yapılmıştır:

ULAÇLAR		-Dik + iyelik + -(n)den beri,			
Eylem	Ek	İyelik Eki	Ek	İlgeç	Örnekler
Çık-	-dık / -dik/	-ım / -im /	-dan /	beri	Evlendiğimizden beri bu evde oturuyoruz.
Evlen-	-duk/-dük	-um /-üm	-ndan		
Ayrıl-	-tık / -tik /	-ın / -in /	-den /		Mezun olduktan beri öğretmenimi göremiyorum.
	-tuk /-tük	-un / -ün	-nden		

“(-di)...-eli” yapısının “belirli bir geçmişten bu yana veya belirli bir süre boyunca gerçekleşmekte olan durumları” anlattığı, günlük hayatta sık kullanılan örnek bağlamlarla sezdirilmeye çalışılmıştır:

“Türkiye’ ye geldim geleli Türkçe öğreniyorum.” (s.51)

5. Ünite: Eğitim Şart

ADP, B1 düzeyinde hedeflenen,

***“kimi zaman bazı sözcük ve cümlelerin tekrarını istemek zorunda kalsa da günlük konuşmaları takip edebilme,**

***standart bir dille gerçekleştirilen günlük konuşmaları, televizyon programlarını, metinleri anlayabilme,**

***aşına olduğu ya da şahsıyla ilgili konularda fikirlerini dile getirebilme, fikir alışverişinde bulunabilme, kişisel görüş ve bakış açısını dile getirebilme,**

***bir sohbet anında konunun gidişatına yönelik inisiyatifi ele alabilme, fikirlerini dile getirme, tavsiyelerde bulunabilme...**” becerilerini kazandırmak amacıyla, bu ünite de öğretimi yapılan dil bilgisi konuları şunlardır:

Dilek kipi, “zaman + -(y) se (<i>i-se)</i>” şeklinde formülleştirilmiş, günlük hayata fiillerle sık kullanımları “Koşul Kipi” başlığıyla örneklendirilmiştir:

“Çalışırsan mutlaka başarısın.” (s. 56)

“Bir daha giysilerimi benden izinsiz alırsan çok kötü olacak, ona göre!” (s. 56)

Dilek kipi “-se/-sa” nın isimlerle kullanımı, ayrı bir tabloda, örneklendirilmiştir:

“Hastaysan doktora gitmelisin.” (s. 59)

Dilek kipinin “*ne, nasıl, öyle, o, gerek, yok...*” gibi sözcüklerle birlikte kullanıldığı kalıplaşmış yapılar, günlük hayattaki sık kullanımlarıyla örneklendirilmiştir:

“Neyse, öyleyse, gerekse, oysa...”(s. 63)

Günlük hayatta sık kullanılan kalıplar örneklendirilmiştir:

Zaman aşımı, hayata atılmak, ayak uydurmak, vurdumduymazlık, gıcık olmak, altını üstüne getirmek, başının etini yemek...”

Ünitedeki sarmal bağlamlarda, öğretilen yapılara yer verilerek bu yapılar pekiştirilmeye çalışılmıştır:

“...Son günlerde ne zaman bir gençle konuşsam bunları duyuyorum. Hangi gazeteyi okusam, hangi televizyon programını izlesem işsizlikten yakınıyor gençler. Ne de olsa yıllarca uğraşıyorlar diploma alabilmek için.” (s. 62)

6. Ünite: Estetik Ve Yaratıcılık

B1 düzeyindeki öğrencinin günlük hayatta kullanılan katmerli yapıları anlayabilmesi, günlük dildeki kullanım çeşitliliğini fark edebilmesi amaçlanmıştır.

Ayrıca bu düzeyde hedeflenen

*“okuduğu bir kitap ya da izlediği bir filmin konusunun anlatabilme,

*okuduğu bir öyküyü anlatabilme,

*düşüncelerini, plânlarını veya olayları kısaca ifade edebilme...”

becerilerini kazandırmak amacıyla, aşağıdaki dil bilgisi konularının öğretimine yer verilmiştir:

Öğrencinin işteş ve dönüşlü anlamı bildiğinden hareketle “iş başkasına yaptırma” anlamı taşıyan “ettirgen fiil çatıları” günlük hayattaki kullanımlarıyla örnekendirilmiştir.

“Ettirgen çatı, eylem köklerine -(İ)t- / -Dir- / -Er- / -İr - eklerini ekleyerek, özneler ile diğer tümce öğeleri arasında eylemlerin başkalarına ‘talep, zorlama, emir, izin, yardım, destek, neden olma, yol açma vb.’ yollarla yaptırılması gibi tümcedeki rolleri belirlemeyi sağlayan çatıdır” (s.184).

Ders kitabının sonundaki Dil Bilgisi Desteği bölümünde yer alan yukarıdaki açıklamaya uygun olarak ettirgen çatı eklerinin bağlamlara kazandırdığı çeşitli anlamlar, günlük hayattaki sık kullanımlarıyla örnekendirilmiştir:

“Öğretmen öğrencilere her gün kompozisyon yazdırıyor.” (zorlama) (s. 68)

“Çocuk yemeğini yemeyerek annesini kızdırdı.” (neden olma) (s. 68)

Ettirgen çatılı fiillere göre daha katmerli yapıda olan ve iş başkasına yaptırma anlamının daha fazla vurgulandığı “Çoklu Ettirgen Çatı”nın kullanımları, günlük hayattaki sık kullanımlarıyla sezdirilmeye çalışılmıştır.

Öğrencinin iki farklı çatı ekini ve anlamsal özelliklerini bildiğinden hareketle “İşteş Çatı Eki + Ettirgen Çatı {-(İ)ş - + -tİr- }” yapısının öğretimi yapılmıştır:

İşteş Çatı Eki + Ettirgen Çatı			-(İ) ş - + - tır -
Eylem	Ek	Ek	Örnekler
Döv-	-ş / -ış /-iş- /	-tır / -tir- /-tur/	Murat dün beni en yakın arkadaşıyla tanıştırdı.
Tanı-	-uş / -üş	-tür-	Bence hayvanları dövüştürerek para kazanmak çok vahşi bir davranış.

(s.75)

Sarmal bağlamlarda eksiltili ve devrik cümlelerin kullanımına sık sık yer verilerek bu tür kullanımlar sezdirilmeye çalışılmıştır:

“...Kısa ömürlü sanatlardan biri kum heykel sanatı...” (s. 70)

“...Günümüzde sokak sanatının içeriği oldukça geniş.” (s. 72)

7. Ünite: İcatlar Mucitler

ADP, B1 düzeyinde hedeflenen

***günlük konuşmaları takip edebilme,**

***güncel veya ilgi alanına giren konularla ilgili radyo, televizyon programlarını takip edebilme,**

***haber özeti gibi metinleri göz gezdirerek temel bilgileri anlayabilme,**

***basit teknik bilgileri anlayabilme,**

***olaylar ve deneyimler ile ilgili basit metinler yazabilme...**” becerilerini kazandırmak amacıyla, aşağıdaki dil bilgisi konularının öğretimine yer verilmiştir:

Öğretimi yapılan “-l, -n” ekinin bir işlevinin de bağlama “işin, hareketin kim tarafından gerçekleştirildiğinin belli olmaması” anlamı kazandırdığı, günlük hayatta sık kullanılan örneklerle sezdirilmeye çalışılmıştır:

“Sertifika sınavı bu ayın sonunda yapılacak.” (s. 80)

Edilgen çatılı fillerin cümleye kazandırdığı ikinci anlam, “Fiili gerçekleştirenin herkesçe biliniyor olmasıdır” (Barın ve Demir, 2008: 60–194).

Bu açıklamaya uygun kullanımlar, “tarafından” sözcüğü ve “-ce” ekiyle oluşturulmuş günlük hayatta sık kullanılan bağlamlarla örneklendirilmiştir:

“Bu mezuniyet töreni öğrencilerimizce düzenlendi.” (s. 83)

“Bu rapor şirketin yönetim kurulu tarafından hazırlandı.” (s. 83)

“Başkalarının görüş ve fikirlerini yorumlayabilme; kendi görüş ve duygularını belirtebilme, tanıdığı kişilerle ve arkadaşlarıyla bir tartışmaya girebilme, karşılıklı fikir alış-verişinde bulunabilme...v.b.” B1 düzeyi becerilerini kazandırmak ve geliştirmek amacıyla, “tarafından” ve “-ce” öbeğinin kullanıldığı bağlamlara yer verilmiştir. Bu bağlamlar, edilgen çatı eki almış fiillerle kurulan bağlamlarla karşılıklı olarak örneklendirilerek aralarındaki anlam farkı sezdirilmeye çalışılmıştır:

“Görevli bütün binayı temizlemiş.” (s. 83)

“Bina görevli tarafından iki saatte temizlenmiş.” (s. 83)

Öğretilen dil bilgisi yapı ve kuralları alıştırmalarla pekiştirilmeye çalışılmıştır.

Öğretilen üç yapının birlikte kullanılmasıyla oluşturulan “işteş çatı çatı -(i)ş + ettirgen çatı eki -tir + edilgen çatı eki - il” yapısı, günlük dilde sık kullanılan örneklerle öğretilmiştir:

“Öğrenciler birbirleriyle ilk derste tanıştırdı.” (s. 84)

Öğretimi yapılan dil bilgisi yapıları ünitedeki sarmal bağlamlarda kullanılmıştır:

“Buluşlar şenlik öncesinde ve şenlik sonrasında Bilim ve Teknik Dergisi Değerlendirme Kurulu’na değerlendirildi. Bu değerlendirme sonucunda toplam altı buluşun sahibine ödül verilmesi kararlaştırıldı.”(s. 85)

“Sağlık alanındaki hızlı gelişmelere paralel olarak bu alanda da ilginç birçok araç ve gereç geliştiriliyor.” (s. 89)

Fiillerde çatı ekleri içerisinde en son “edilgenlik ekleri”nin öğretimine yer verilmiştir. Edilgenlik ekleri, dönüşlülük ekleriyle aynı yapıda olduğu hâlde anlamsal-işlevsel açıdan kullanımları daha zor ve karışıktır. Bu yüzden öğretim ve öğrenimi daha kolay olan dönüşlü fiiller öğretildikten sonra edilgenlik eklerinin öğretimine yer verilmiştir.

8. Ünite: Tabiat Ana

ADP, B1 düzeyinde hedeflenen,

***“bir konuşmayı veya kısa bir öyküyü takip ederek daha sonra neler olabileceğine dair varsayımlarda bulunabilme,**

***gazete ve dergilerdeki haberleri, ana hatlarıyla anlayabilme,**

***bir konuşma ve tartışmayı sürdürebilme,**

***adres sorabilme, yer-yön tarifleri yapabilme,**

***düşüncelerini, plânlarını, bir öyküyü anlatabilme, betimleme ve açıklamalar yapabilme...**” becerilerini kazandırmak amacıyla, öğrencinin bildiği yapılar dikkate alınarak, bu ünite de aşağıdaki dil bilgisi konularının öğretimine yer verilmiştir:

“ ‘-an’ sıfat fiil eki, cümle içerisinde geçmiş, şimdiki ve geniş zamanı anlatır. Bazen de gelecek zaman için kullanılır” (Barın ve Demir, 2008: 64).

“-an” sıfat fiil ekinin yukarıdaki işlevleri, günlük hayattaki sık kullanımlarıyla, örneklendirilmiştir:

- * “-miş (olan)”: kesin bitmişlik,
- * “-makta olan”: tekrar edilen ve devam eden,
- * “-acak (olan)”: devam eden

Yukarıdaki yapıların isim cümlelerinde “ol-” yardımcı fiiliyle kullanımları öğretilmiştir:

ORTAÇLAR (ÖZNESEL)

-(y)En, -(y) EcEk/ -mEktE / -mİş olan

Eylem	-	Ek	Ek	Örnekler
Kaçır-	-ma	-an / -en /		Gelecek ay İstanbul’ da sahnelenecek (olan) oyun çok beğenildi.
Sahnele-	-me	-yan / -yen	olan	
Uy-		...		Ayşe’nin yanında oturan kadını tanıyor musun?
İzle-		-acak / -ecek		
		-yacak /		Gelişmekte olan ülkelerin en büyük sorunu işsizlik.
		-yecek		
		-makta /		
		-mekte		
		-miş / -miş /		
		-muş / -müş		

(s. 91)

“ ‘-dık’ sıfat fiil eki, genellikle iyelik ekleriyle birlikte kullanılır” (Barın ve Demir, 2008: 67).

Günlük hayatta sıfat fiil eklerinin iyelik ekleriyle birlikte sık kullanıldığı dikkate alınarak “dik / -(y)EcEk + iyelik / -(y)EcEk / -mEktE / -mİş ol + -duk + iyelik” yapısı oluşturulmuş ve bu yapının kullanımları örneklendirilmiştir:

“Öğretmenimizin geçen hafta yapmış olduğu sınav çok zordu.”(Zaman bakımından kesinlik söz konusu değil) (s. 95)

“Şu an oturmakta olduğunuz evin adresini alabilir miyim?” (devam veya tekrar anlatan durum) (s. 95)

“Yarın ziyaret edeceğimiz müzede birçok tarihi eser var.”(gelecekte gerçekleşecek iş, hareket, durum) (s. 95)

“ ‘-acak’ kullanım alanı en yaygın olan sıfat-fiil eklerinden biridir. Çünkü ‘-an’ ve ‘-dık’ eklerinin yüklendiği görevi gelecek zamanda tek başına karşılar” (Barın ve Demir, 2008: 69). Bu yüzden “-acak” sıfat fiil ekinin öğretimi “-an” ve “-dık” sıfat fiil ekleriyle birlikte yapılmıştır.

“-r / -mez / -dik / -ecek / -miş” sıfat fiil ekleriyle oluşturulan günlük hayattaki kalıplaşmış kullanımlar, “Ortaçlar (Sözlüksel)” başlığıyla verilmiştir:

“Türkiye’nin en büyük akarsuyu Kızılırmak.”(s. 99)

“Yolumuzu kaybettik, burası bir çıkmaz sokak.”(s. 99)

Sarmal bağlamlarla öğretilecek dil bilgisi konuları sezdirilmiş ve öğretilen konular pekiştirilmiştir:

“...Otlar, karıncalar, ağaçlarımız, yetiştirdiğimiz çiçekler ailemizden biriydi.” (s. 94)

“Bu nedenle insanoğlu kendisini bekleyen tehlikeleri fark etmemekte ve ...konuya yeterince önem vermemektedir.”(s. 92)

Öğretilen sıfat fiillerin kullanımına yönelik alıştırmalara yer verilmiştir:

“Her geçen gün medeniyetin getir.....sorunların içine biraz daha gömül.....insanoğlu artık doğaya dönmenin yollarını arıyor.”(s. 95)

9. Ünite: Sinema Dünyası

ADP, B1 düzeyinde hedeflenen

***“arkadaşlara ve yakınlarla gelişmeler ve olaylar üzerine bilgiler verebilme, haberleşebilme,**

***kısa bir alıntıyı metne sadık kalarak basit bir dille aktarabilme,**

***bir öyküyü ve çeşitli duyguları (şaşıрма, mutluluk...gibi) ifade edebilme,**

***günlük hayattaki bir sohbet anında konunun gidişatına yönelik basit açıklamalar yapabilme,**

***geçmişle, gelecekle, devam eden süreçle ilgili basit bilgiler verebilme, ve bu tür bilgileri anlayabilme...**” becerilerini kazandırmak amacıyla, aşağıdaki dil bilgisi konularının öğretimine yer verilmiştir:

“(y)ecek + iyelik zaman” gelecek zaman anlamı taşıyan zarflardandır. Benhür (1993: 95)’ün de belirttiği gibi, bir eyleme hazırlık anlamı taşır, yardımcı hükmün gerçekleşmesinden önce esas hükmün gerçekleşeceğini ya da gerçekleştiğini gösterir.

“Yağmur yağacağı zaman romatizma hastalarının bacakları ağrır.” (s. 103)

“-dik / -ecek + iyelik + -de, -dik” yapısıyla “-ecek + iyelik zaman” zarfının bağlama “işin, hareketin, durumun, olayın...v.b. gerçekleştiği zamanı, anı, dönemi veya süreyi gösteren anlamlar” verdiği bu yapıların günlük hayattaki sık kullanımlarıyla öğretilmiştir:

ULAÇLAR- Dik / - (y) EcEK + iyelik + - (n) dE, -Dik / -(y)EcEk + iyelik zaman

Eylem	-	Ek	İyelik eki	Ek/Zaman	Örnekler
Yağ-	-ma	-dik /	-ım / -im /	Zaman	Onu son
Yat-	-me	-dik /	-um/ -üm	-da / -nda	gördüğümde
Çık-		-duk /		-de / -nde	küçük bir
Canlan-		-dük /	-ın /-in /		çocuktü.
Dön-		-tık /	-un /-ün		Dün gece
		-tik	-ı /-i /-u /ü		yattığımda
		-acak /			saat dört
		-ecek /			olmuştu.
		-yacak /			
		-yecek			

(s.103)

“dik + iyelik” yapısının “sırada” sözcüğüyle birleştirilmesiyle oluşturulan cümleye “aynı anda olma” anlamı veren “dik / -ecek + iyelik sırada” zarfının öğretimi, aralarındaki anlamsal ve işlevsel benzerlikten hareketle, “-r...-mez” yapısıyla birlikte yapılmıştır. Bu iki yapının günlük hayattaki sık kullanımları öğretilmiştir:

“Tam evden çıkacağım sırada telefon çaldı.”(s. 107)

“Onu görür görmez tanıdım.”(s. 107)

“-ince” yapısının, bağlamı sonuç bakımından etkileyen günlük kullanımları öğretilmiştir:

“Bu sabah otobüsü kaçıncı işe geç kaldım.” (s. 107)

Bir işin, oluşun gerçekleşmesinin “başka işin, oluşun sona erme şartına bağlı olduğu”nu anlatan “-ene / -inceye kadar / dek” zarfıyla oluşturulan yapılar günlük hayattaki kullanımlarıyla öğretilmiştir:

“Yeni bir ev alıncaya kadar bu evde oturacağız.” (s. 112)

Benzer işlevdeki zarfların öğretiminde, karşılaştırmalı örneklerle yer verilerek, aralarındaki ince anlamsal farkların sezdirilmesi amaçlanmıştır.(s. 103)

Bu üniteye B1 düzeyine uygun zarflar, günlük hayattaki sık kullanımlarıyla öğretilmiştir.

10. Ünite: İster İnan İster İnanma

ADP, B1 düzeyinde hedeflenen

***“kısa bir öyküyü ve bir konuşmayı takip edip aktarabilme daha sonra neler olabileceğine dair varsayımlarda bulunabilme,**

***bir kitap ya da filmin konusunu takip edip düşüncelerini söyleyebilme ve başkalarına aktarabilme,**

***kısa alıntılarını ahlına sadık kalarak aktarabilme..”** becerilerini kazandırmak ve geliştirmek amacıyla, bu üniteye aşağıdaki dil bilgisi konularının öğretimine yer verilmiştir:

Öğrencinin yapısal olarak bildiği {-dik /-ecek +iyelik+i} yapılar, “söyle” sözcüğüyle birleştirilerek doğrudan anlatımlar dolaylı anlatımlara dönüştürülmüştür:

“Arkadaşıma ‘ Bugün hiç dışarı çıkmak istemiyorum. ’ dedim.” (s. 115)

“Arkadaşıma bugün hiç dışarı çıkmak istemediğimi söyledim. ” (s. 115)

“Evet / hayır” sözcüklerinin cevap olabileceği doğrudan anlatım cümleleri, “-dik / -ecek + iyelik + -i” yapısıyla birleştirilmiş, fiilin “-ıp” ekiyle tekrarlanması ve “sor-” sözcüğüyle birleştirilmesiyle oluşan “bir işin, oluşun, hareketin...gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini” anlatan bağlamlar, günlük hayattaki sık kullanımlarıyla öğretilmiştir:

“Doktor hastaya ‘ Sigara kullanıyor musunuz ?’ Diye sordu.” (s. 119)

“Doktor hastaya sigara kullanıp kullanmadığını sordu.” (s. 119)

Doğrudan anlatımlarla dolaylı anlatımlar karşılaştırmalı olarak örneklendirilmiş, öğrencinin iki kullanım arasındaki yapısal, anlamsal ve işlevsel farkı sezmesi amaçlanmıştır.

İsim cümlelerinin dolaylı anlatımlarının, “ol-” yardımcı fiiline “-dik + iyelik + i ” yapısının eklenmesiyle oluşturulduğu öğretilmiştir:

DOLAYLI AKTARIM (koşaç tümceleri) / (olup) ... ol (ma) + –Dik + iyelik + (n) İ

Ad/Sıfat	Eylem	Ulaç	Eylem	-	Ek	İyelik E.	Ek
Güzel Zor	Ol	Up	Ol	ma-	-dık / -duk -acak / (y)acak	-ım / -um -ın / -un -ı /-n ı/ -u /-nu	-a / -na -dan / -den -ı / -nı -u / -nu

Örnekler

- “Elif arkadaşına ‘Türkçe zor bir dil değil’ diyor.”
 “Elif arkadaşına Türkçenin zor bir dil olmadığını söylüyor.”
 “Öğrenci öğretmene ‘Geçen hafta hastaydım’ diyor.”
 “Öğrenci öğretmene geçen hafta hasta olduğunu söyledi”

(s.123)

Öğretimi yapılan “–mek / -me + iyelik” ekleriyle “gerek- / -iste-” sözcüklerinin birlikte kullanılarak doğrudan anlatım cümlelerinin dolaylı anlatım cümlelerine dönüştürüldüğü, günlük hayattaki sık kullanımlar öğretilmiştir:

“Öğretmenim bana ‘Daha çok çalışmalısın. ’ diyor.” (s. 123)

“Öğretmenim bana daha çok çalışmam gerektiğini söylüyor.” (s. 123)

“Garsona ‘Ben kahve içeyim. ’ dedim.” (s. 123)

“Garsona kahve içmek istediğimi söyledim. ” (s. 123)

Ünitedeki sarmal bağlamlarda öğretimi gerçekleştirilen dil bilgisi yapılarının sık sık kullanımına yer verilerek, pekiştirilmesi amaçlanmıştır:

“...Daha sonra Robertson öyküye; geminin hızla su aldığı, alarm verildiğini, kadınların ve çocukların filikalara bindirildiğini, Avrupa’nın en ünlü ve zengin kişilerinin birbirlerine ebediyen veda ederken dev yolcu gemisi Titan’ın buzlu sulara hızla gömüldüğünü anlatarak devam ediyordu...” (s. 125)

11. Ünite: Bugün Bayram

Bu ünite Türk kültür ve yaşantısında önemli yeri olan “bayramlar” tema olarak seçilmiştir. Günlük hayatta çok kullanılan “bayram” sözcüğüyle kalıplaşmış söz öbeklerine yer verilmiştir:

“Bayram ziyareti, bayram şekeri, bayramdan bayrama, bayramlık, bayram değil seyran değil eniştem beni niye öptü ...” (s. 126)

Öğrencinin bildiği eklerden hareketle öğretimi yapılan “-dik / -ecek + iyelik için” zarfı ve “-dik- / -ecek + den” yapısının, “cümleye bir işin, hareketin, durumun başka bir iş, hareket, durum, olay...vb. sebebiyle gerçekleşmiş olma ya da gerçekleşecek olma” anlamını verdiği, günlük hayattaki sık kullanımlarıyla öğretilmiştir:

“Onu yeniden göreceğim için çok heyecanlıyım. ” (s. 127)

“Öğretmen sana derse geç kaldığın için kızdı. ” (s. 127)

“-dik / -ecek + iyelik için” zarfı ve “-dik - / -ecek + den” yapısıyla aynı anlamı karşılayan “dolayı / nedeniyle / yüzünden / diye” sözcüklerinin günlük hayattaki sık kullanımları örneklendirilmiştir:

“Bütün bunlar dikkatsizliğinden dolayı başına geliyor. ” (s .132)

“Bütün bunlar dikkatsizliğin yüzünden başına geliyor. ”(s .132)

“Tatilde okurum diye yanıma bir çok kitap aldım” (s. 132)

Sarmal bağlamlarda öğretilen yapıların kullanımlarına yer verilmiştir:

“...Baharın gelişi enerji ve bereket artışının simgesi olarak görüldüğünden dolayı dünyanın pek çok ülkesinde..... (s. 130)

Öğrencinin bildiği “-me / -dik / -ecek” ekleri, “iyelik eki” ve “-e / -de / -den / -i” hâl ekleriyle birlikte formüleştirilerek “Adlaştırma (genel)” başlığıyla verilmiştir. Bu yapının günlük hayattaki sık kullanımları öğretilmiştir:

“Teyzem onun ziyaret etmeme çok sevindi. ” (s. 136)

“Bu kompozisyonu yardım almadan yazdığını biliyorum. ” (s. 136)

12. Ünite: İnsana Dair

Öğrenciye ADP, B1 düzeyinde kazandırılması hedeflenen

***“günlük hayatta düşüncelerini, olayları ifade edebilme, gelişmeler üzerine fikir bildirebilme...”** becerilerini kazandırmak ve

***bir konu, olay ...üzerine çeşitli durumların olumlu ve olumsuz yönlerini ortaya koyarak görüş bildirebilme,**

***günlük hayatta bir olayı, durumu, bir kompozisyonun, raporun konusunu, gerekli noktaları ön plâna çıkarıp gerekçeleri göstererek, ayrıntılara değinerek aydınlayabilme...v.b.”** B2 düzeyinde kazandırılması hedeflenen becerilerin temellerini atabilmek amacıyla, aşağıdaki dil bilgisi konularının öğretilmesine yer verilmiştir:

Öğrencinin bildiği yapıların birleşmesiyle oluşan “ ‘-dik + iyelik halde’ zarfının “gerçekleşmesi beklenen fiilin olmadığını anlatan ya da birliktelik anlamı katan” kullanımları öğretilmiştir.

Örnekler: “Çok çalıştığı halde sınavda başarılı olamadı.” (s.139)

“Hiç istemediğim halde üzülme neden oldum. Özür dilerim.” (s.139)

“-dik + iyelik halde” zarfıyla aynı işlevdeki “-mesine rağmen / karşın” zarfının öğretimi-ayrı tablolarda-yapılmıştır. Her iki zarf da günlük hayattaki sık kullanımlarıyla örneklendirilmiştir:

“Çok çalışmama rağmen sınavda başarılı olamadım.” (s. 143)

“Öksürmene rağmen sürekli sigara içiyorsun.” (s. 143)

Koşucu (2007: 84), bu zarfların zıtlık gösterdiğini, genel olarak “-masına rağmen / karşın” ile “-dığı halde” nin aynı anlamda olduğunu, “-masına karşılık” zarfının ise, karşıtlıktan çok bir şeye karşılık olma anlamı taşıdığını belirtmiştir.

“Rağmen / sa da / bile” sözcüklerinin ana fiilin yapılışına karşıt durumları, olumsuzlukları...anlattığı, günlük hayattaki sık kullanımlarıyla öğretilmiştir:

KARŞITLIK		-(y) E rağmen / karşın, -sE dE / bile	
Ad/Eylem	-	Bağlaç/ İlgeç	Örnekler
Olumsuzluk	-a/-ya/-na/	Rağmen	Yaşadığı bütün zorluklara rağmen üniversiteyi bitirdi.
Zorluk	-ne	Karşın	
...	-e/-ye	...	
Dile	...	Da	O beni aramasa da ben onu
Ara	-sa	De	aramaya devam edeceğim.
	-se	Bile	O beni aramasa bile ben onu
			aramaya devam edeceğim.

(s.148)

Karşıt durumları anlatan kalıpların öğretimine yer verilen ünite “fark” sözcüğünün günlük hayattaki kalıplaşmış kullanımlarının öğretilen yapılarla birleştirilmesine yönelik alıştırmalara yer verilmiştir:

“Farkına varmak, fark etmek, fark gözetmek, farkında olmak, fark atmak...

1.Kimse arasında bir.....herkesin düşüncesine saygı gösteririm.” (s. 143)

Ünitedeki sarmal bağlamlarda, öğretilen ve bir-iki ders sonra öğretilecek dil bilgisi konularına yer verilmiştir:

“...Pek de anlam veremediğimiz hâlde, girdiğimiz ortamdaki dile yabancı kalmamak için cümlelerimize kattığımız kelimeler; bize yakışmamasına rağmen, yılın modası diye giydiğimiz giysiler, kuşandığımız renkler...”(s. 142)

4.13. Yeni-Hitit Yabancılar İçin Türkçe Dersleri-2 Adlı Ders Kitabının (B1 Düzeyi) Yer Alan Dil Bilgisi Konu Dağılımının Ve Öğretiminin Değerlendirilmesi

* Ders kitabında, genel olarak, ADP'nin B1 düzeyinde yer alan temel dil becerileri paralelindeki “Dil Bilgisel Doğruluk Seviyesi”(CEF;2001:114) hedeflenerek dil bilgisi konu sıralaması ve öğretimi yapılmıştır. Bununla birlikte bazı konularda eksikler tespit edilmiştir.

* İlk ünite, gereklilik kipinin “-ol” yardımcı fiiliyle birlikte “tahmin” ifade ettiği kullanımları da örneklendirilebilirdi. Ders kitabının sonunda yer alan dil bilgisi desteği bölümünde bu kullanımlarla ilgili bilgi ve örneğe yer verilmiş; fakat ünite içerisinde öğretimi yapılmamıştır.

Örnek: “-Ali nerede ? – Evde olmalı.” (s .180)

* Ders kitabında, gereklilik kullanımlarındaki anlam farklarına dikkat çekilebilirdi:

“Bu yazıyı okumak zorunda değilsin. ”

“Bu yazıyı okumamalısın.”

(Yukarıdaki iki cümlede gerekliliğin olumsuz kullanımıdır; ama ilk cümlede okuyup okumamak kişinin tercihi bırakılırken ikinci cümlede işin asla yapılmaması gerektiği belirtilmektedir.)

Günlük hayatta sık kullanılan aralarında anlamsal yakınlık bulunan yapılar arasındaki ince kullanım farkları, karşılaştırmalı örneklerle ve sınıf içinde kullanılacak görsel unsurlarla desteklenerek sezdirilebilir.

* Ders kitabında, günlük hayatta kullanım sıklığı bulunmayan ve öğrencinin basit yapılarla kolayca karşılayabileceği bazı birleşik zamanların öğretimine yer verilmiştir. Örneğin, “gereklilik kipinin rivayeti”nin öğretimine yer verilmeyebilirdi.

* Ders kitabının arkasında yer alan Dil Bilgisi Desteği bölümündeki açıklamalar öğrenci seviyesinin çok üzerinde olup günlük hayatta kullanılmayan terimlerle yüküldür. Bu bölümlerde açık ve net olmayan ifadelere de yer verilmiştir:

“Zorunluluk anlatımında **koşaç eylemi** yerine kal- eylemi de kullanılabilir” (Yeni Hitit – 2, 2008: 180).

“*Kendi* adılı, üzerine 3. tekil kişi iyelik eki alarak (kendisi) dönüşlü adıl olmaktan çıkar ve tümce dışındaki öğelere gönderimde bulunan **anaforik** adıla dönüşür” (Yeni Hitit – 2, 2008: 181).

* Birinci ünite “Gereklilik Kipi” tablolarında “Adıl” lar başlığı altında “kişi zamirleri” verilmiştir. (s. 8)

“Gereklilik” tablosunda aynı başlık altında fiillere (uy, al, kalk...) yer verilmiştir. (s. 8)

İkinci ünite “Dönüştürme” tablosunda “Ad / Adıl” başlığı altında kişi zamirleri, isimler, sıfat tamlamaları bulunmaktadır. (s. 20)

Dil bilgisi malzemelerinin adlandırılmasındaki tutarsızlıklar, öğrencinin kafasının karışmasına yol açarak dil bilgisi öğretimini ve öğrenimini olumsuz etkileyebilir.

* ADP’de kazandırılması hedeflenen dil becerileri, “günlük dilde sık kullanılabilirlik” ilkesine uygun olarak belirlenmiştir. Fakat ders kitabının ikinci ünitesinde “kendi” sözcüğünü öğretmek amacıyla günlük hayatta kullanım sıklığı bulunmayan birtakım örneklere yer verilmiştir:

“Murat’ı iyi tanırım, kendisi liseden arkadaşımıdır.”(s. 20)

* İkinci ünite “kendi” sözcüğüyle oluşturulmuş kalıplaşmış kullanımlar yeterince örneklendirilmeden, bu kullanımlarla ilgili alıştırmalara yer verilmiştir:

“kendini kaptırmak, kendini kaybetmek, kendinden geçmek...

1.Oğluma çok kızıyorum! Bilgisayar oyunlarına.....derslerini ihmal ediyor.” (s. 20)

* Ders kitabının ikinci ünitesinde dönüşlü çatı eki olarak “-n-” verildiği hâlde “-il” ekinin kullanımları örneklendirilmiştir:

“Önümden çekil, sahneyi göremiyorum.” (s.25)

* Ders kitabının üçüncü ünitesinde öğretimi yapılan “-ken” zarfının kullanımına yönelik bazı alıştırmalar, konuya uygun olarak hazırlanmamıştır:

“ Sorunları ailenle açık açık konuş...çözebilirsin.” (s. 39)

* Koşucu (2007:48) gerek yazılı gerekse sözlü dille yapılan ifadede “- ken” zarf fiil ekinin, özellikle, geniş zaman ile “ad / sıfat”larla birlikte öğrencinin çok ihtiyaç duyacağı yapılardan olduğunu ve ‘-ken’ in özellikle ‘-dığı zaman’ zarfıyla karışabileceğini belirtmiştir. Bu ifadeden de anlaşılacağı “-ken” zarfı öğrencinin günlük hayatta sık sık karşılaşılabileceği yapılardandır. Ders kitabında, “-ken” zarfının

fiillerle kullanımları B1 düzeyinde öğretilmiş; fakat yeterince örnekle sezdirilmemiştir. Bu yüzden öğrenci bu yapıyı ilerleyen düzeylerde öğreneceği başka yapılarla karıştırabilir ve öğrenci zihninde kalıcı yanlışlar oluşabilir.

Benhür (2002:112) “-ken” zarfının birden çok kullanımının olduğu ve çok değişik anlamları yansıttığı dikkate alınarak her kullanımdan sonra öğrencinin daha önceden öğrendiği kullanımlarla karşılaştırmalar yapılması ve anlam değişimleri üzerinde durularak pekiştirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu yöntemle yapılacak dil bilgisi öğretimi hem “-ken” zarfının öğretim ve öğrenimini hem de benzer yapıların öğretim ve öğrenimini daha kolay, zevkli ve kalıcı hâle getirebilir.

Örnek: “Müzik dinleyerek ders çalışıyorum.”

“Ders çalışırken müzik dinliyorum.”

* Dördüncü ünite de öğretimi yapılan “-dir” eki günlük hayatta “epey, bayağı, çoktan...” gibi, ölçü anlatan sözcüklerle sık sık kullanılmaktadır. B1 düzeyinde kazandırılması hedeflenen becerilere uygun olduğunu düşündüğümüz bu yapının öğretiminde bu sözcüklere de yer verilebilirdi.

* Dördüncü ünite de öğretileri yapılan “-alı” ve “-dığından beri” yapılarının günlük hayattaki bazı durumlarda birbirinin yerine kullanıldığı, karşılaştırmalı örneklerle sezdirilebilirdi.

Örnek: “Türkiye’ye geldim geleli sinemaya gitmedim.”

Türkiye’ye geldiğimden beri sinemaya gitmedim.”

* Ders kitabında yer alan dil bilgisi yapı ve kurallarının-zaman zaman-yeterince örneklendirilmediği tespit edilmiştir. Dil bilgisi öğretiminde amaç çok sayıda örnekle yapının anlam ve işlevini sezdirmek olmalıdır. Özellikle zarfların öğretiminde sınırlı sayıda örneğe yer verilmiş olması, anlamsal olarak birbirine yakın zarfların aralarındaki ince anlamsal ve işlevsel farkların sezilmesini engelleyebilir. Örneğin, dördüncü ünite de sarmal bağlamlarda “kadar ”edatının, “-madan önce / -madan sonra” zarflarının kullanımına sık sık yer verildiği hâlde bu ünite de öğretimi yapılan zarflar sarmal bağlamlarda yeterince kullanılmamıştır:

“...kemerden ayakkabıya, çantadan tokaya kadar her şey bir başka marka.”(s.49)

“Bir ürünü herkesten önce giyme şansı elde ederler ama etiketini, gördükten sonra almaktan vazgeçerler.”(s. 46)

* Ders kitabının bir ünitesinde öğretilen dil bilgisi yapıları diğer ünite için, bir düzeyinde öğretilenler diğer düzey için temel oluşturmaktadır.

* “Koşul kipi ‘-se’ zaman çekimli tümcelere eklenerek ana eyleme yönelik koşul bildirir.” (Yeni Hitit – 2, Kitabı, 2008:183)

Ders kitabından alınan yukarıdaki tanımdan “-se/-sa” ekinin fiillere eklendiği her türlü kullanımda, bağlama şart anlamı verdiği anlaşılmaktadır. Bu düzeyde, genel olarak, ekin öğretimi bu yaklaşımla yapılmış ve ek bu kullanımıyla örneklendirilmiştir; fakat günlük hayatta “-se/-sa” ekinin dilek-istek bildiren kullanımlarına da sık rastlanmaktadır.

“Şart şekli dilek - istek için de kullanılır. Bu kullanışta şart değil, temenni ifadesi bulunur”(Ergin 1977: 300).”

“Doktor olmasaydım öğretmen olurdu.” (s. 60 - s.184)

(Ders kitabından alınan bu örnek, “Doktor olmasaydım, öğretmen olmayı dilerdim.” ifadesini -yani-şart değil, dilek-istek anlamını taşımaktadır.)

* Dilek (hikâye) kipi öğretim tablosunda, bu kipin kullanılmadığı örnek bağlamlara yer verilmiştir:

“Doktora göre iki gün daha gecikseymişim ameliyat olmam gerekecekti.”(s. 60)

“Yerimde olsan sen ne yapardın ?”(s. 60)

(İkinci örnek, “Yerimde olsaydın sen ne yapardın?” yapısının dilde ekonomiklik kuralına göre kısaltılmış şeklidir; fakat günlük dilde yer alan bu kullanım inceliği verilmemiştir.)

* Ders kitabında yer alan alıştırmalar, öğrencinin günlük hayattaki iletişim becerilerini geliştirmeye yönelik hazırlanmıştır.

Örnek:“Yemekleri sen yapmadın değil mi, hepsini / hepsine anneni/annene pişirttin”

“Bak beni / bana oyalayıp otobüsü / otobüse kaçırttın.” (s. 71)

* Altıncı ünite de ettirgen ve çoklu ettirgen çatı yapısı, alıştırmalarda, birlikte verilerek aralarındaki fark sezdirilmeye çalışılmıştır:

“Kiralık katil adamın karısını öl-dür-dü.” (s. 71)

“Adam kiralık katile karısını öl-dür-t-tü.”(s. 71)

* Günlük hayatta bolca kullanılan isim fiillere sarmal bağlamlarda sık sık yer verilerek bu yapıların anlamsal ve işlevsel özellikleri sezdirilmeye çalışılmıştır:

“...Sanatın içine duvar baskısı yapmaktan ana caddelere heykel dikmeye kadar birçok iş giriyor....Hepsi ‘sokaklar bizimdir’ anlayışıyla, mekanları reklamların işgal etmesine karşı çıkıyorlar....” (s. 72)

* Ders kitabının yedinci ünitesinde öğretilen edilgen çatılı fiillerle kurulan cümleler, etken cümlelerle karşılıklı örneklendirilerek dil bilgisi öğretim ve öğrenimi daha kolay ve zevkli hâle getirilebilirdi.

* Ders kitabının sekizinci ünitesinde öğretilen sıfat fiil eklerinin, aynı zamanda, zaman ekleri olduğu dikkate alınarak karşılaştırmalı örneklere yer verilebilirdi. Bu öğretim yöntemiyle aralarındaki anlamsal ve işlevsel fark sezdirilebilirdi.

* Ders kitabında “Ortaçlar (öznesel), Ortaçlar (tümleçsel)...v.b.” günlük hayatta kullanılmayan dil bilgisi terimlerine yer verilmiştir. Bunların yerine günlük hayatta sık kullanılan “sıfat fiil” terimi tercih edilebilirdi.

* Ders kitabında “Ortaçlar (Sözlüksel)” başlığıyla “-r / -mez / -dik / -ecek / -miş” sıfat fiil ekleriyle oluşturulan kalıplaşmış kullanımlar öğretilmiş; fakat “-an” sıfat fiil ekiyle oluşturulan kalıplaşmış kullanımlara, günlük hayatta sık kullanıldığı hâlde, yer verilmemiştir.

Örnek: İşveren, ileri gelen...

“-ası” sıfat fiil ekiyle oluşturulan kalıplaşmış kullanımlar da günlük hayatta sık kullanılmaktadır; fakat öğretime yer verilmemiştir.

Örnek: Kırılısı el, kör olasıca(adam),eli öpülesi (kadın),doyasıya (yemek),ölesiye (dövüşmek),çıldırısıya (eğlenmek)...

* Dokuzuncu ünite de öğretimi yapılan “-ince” zarfı beşinci üniteden itibaren yer alan sarmal bağlamlarda sık sık kullanılmıştır:

“Ama kabul edilen 4 kişiden biri olduğumu öğrenince çok gururlandım.” (s. 61)

Öğrencinin günlük hayatta sık sık karşılaşacağı yapıların öğretimine öncelik verilmelidir. Bu şekilde dışarıdan edineceği bazı yanlış kullanımların öğrenci zihninde kalıcı hâle gelmesi engellenebilir. Sarmal bağlamlarda kullanımları sezdirilen yapıların–en geç–bir iki ders sonra öğretilmesi, öğrenci zihninde yanlış kullanımların kalıcı hâle gelmesini engelleyebilir.

* Öğretimi on birinci ünite de yapılan “diye” zarfına yönelik alıştırmalara onuncu ünite de yer verilmiştir:

“Manava bir kilo elmanın ne kadar olduğunu sordum.”(s. 119)

“Manava ‘ Bir kilo elma ne kadar ? ’ diye sordum.” (s.119)

“Onlara nereden geldiklerini sordum.” (s.119)

* On birinci ünite de öğretimi yapılan “-dik / -ecek + iyelik için ” ve “-dik / -ecek + den” yapıları cümleye aynı anlamı vermektedir. Bu yapılar arasındaki anlamsal benzerlik, karşılaştırmalı örneklerle sezdirilebilirdi.

* Günlük hayatta sebep-sonuç ilişkisini anlatmak üzere sık kullanımından dolayı öğrencinin ihtiyaç duyabileceği “-dığı için” zarfının öğretimine bu düzeyde yer verilebilirdi. Yapısal-anlamsal öğretim ve öğrenim kolaylığı bulunan bu yapıyı öğrencinin, günlük hayatta duya duya ya da okuduğu birtakım metinlerden, yanlış öğrenebileceği dikkate alınarak bu yapının öğretimi bu düzeyde yapılabilirdi.

* On ikinci ünite de öğretimi yapılan “dik + iyelik halde” yapısıyla “-mesine rağmen / karşın” yapısının cümleye aynı anlamı verdiği karşılaştırmalı örneklerde sezdirilebilirdi.

* B1 düzeyinde zarfların öğretimi yoğunlaşmış, dil bilgisi konuları A1 ve A2 düzeyine göre zorlaşmıştır. Bu yüzden öğretilen dil bilgisi konularına sarmal bağlamlarda daha fazla yer verilseydi, dil bilgisi öğretim ve öğrenimini daha kolay ve zevkli bir hâle getirebilirdi.

* Ders kitabında yer alan bazı örneklerde ses olayları belirginleştirilmeye çalışılmıştır; fakat öğrencinin ilgisini çekecek belirgin işaretlerden ve renklendirmelerden yararlanılmamıştır.

Örnek : “Piknikte ye-yeceğimiz yemekleri akşamdan hazırladık.” (s. 95)

* Ders kitabında yer alan sarmal bağlamlarda öğretilen dil bilgisi yapılarına – yeterince- yer verilmemiştir.

4.14. Yabancılar İçin Türkçe-1 Adlı Ders Kitabının B1 Düzeyinde Dil Bilgisi Konu Dağılımı Ve Öğretimi

11.Ünite: Sosyal Hayat

Ünitedeki sarmal bağlamlarda “belirli geçmiş zaman, isim cümlesi belirli geçmiş zaman”, “-dır” ekiyle oluşturulmuş isim ve fiil cümleleri, şimdiki zaman, geniş zaman, belirsiz geçmiş zaman” kullanımlarına sık sık yer verilmiştir:

“...Ağabeyim derslerinde başarılıdır. Her yıl sınıfını pekiyi dereceyle geçer. Matematiği çok sever. Henüz meslek seçimine karar veremedi. Bir gün mimar, bir gün bilgisayar mühendisi, bir başka gün matematik öğretmeni olmak istiyor.” (s. 192)

Ergin (1995:312)’in “nesnelere soru şeklinde temsil eden, onların soru şeklindeki karşılıkları olan zamirler” olarak tanımladığı ve günlük hayatta kullanım sıklığı bulunan “Kim?” soru kalıbının “Soru Zamiri” başlığıyla, öğretimi yapılmıştır:

Masanın üstündeki kalemler <i>kimin?</i>
Dün o, şarkı söyledi.O şarkı kimindi?

(s.204)

ADP, B1 düzeyinde hedeflenen

***“düşüncelerini plânlarını veya olayları kısaca ifade edebilme,**

***hayallerinden, umutlarından ve hedeflerinden söz edebilme...”**

becerilerini kazandırmak amacıyla, aşağıdaki dil bilgisi konularının öğretimine yer verilmiştir:

“Gelecek zaman” ın aşağıda yer alan çekimleri, tablolarla, öğretilmiştir:

(ben)	yaz-acağ-ım(olumlu) (fiil + gel. zam. eki +şahıs eki)
(sen)	söyle(y)ecek mi-sin? (olumlu soru) (fiil + gel.zam. eki –mı şahıs eki)
(o)	aç-ma(y)acak(olumsuz) (fiil + olumsuzluk eki + gel. zam. eki)
(biz)	sor-ma(y)acakmı(y) ız?” (olumsuz soru) (fiil + olumsuzluk eki gel. zam.eki – mı + şahıs eki)

(s.204)

Ünitenin ilk dersinin dil bilgisi alıştırmalarında, “terim anlam” ın tanımı şu şekilde verilmiştir :

“Bir bilim dalı ya da sanat alanı ile ilgili kelimelere ‘terim’ denir.

Örnek: mandolin , nota ... (s.191)

12.Ünite: Geçmişte Ve Gelecekte

Ünitedeki sarmal bağlamlarda, on birinci ünite de öğretimi yapılan gelecek zamanın kullanımlarına sık sık yer verilmiştir:

“Bir yıl sonra emekli olacağım. Emekli ikramiyemle yeni bir araba alacağım.”

(s. 212)

“Ben gazeteci olacağım. Bol bol fotoğraf çekeceğim.” (s. 209)

“Emir Kipi” nin “olumlu, olumsuz olumlu–soru, olumsuz–soru” çekimleri, tablolarla, öğretilmiştir.

“-mek” isim fiilinin öğretimi günlük hayatta sık kullanılan bağlamlarla öğretilmiştir:

“Spor yapmak çok faydalıdır.” (s. 222)

“Okula gitmek için erken kalkarım.” (s. 222)

Günlük hayatta sık sık kullanılan durum zarflarının(çabuk, yavaş, kolay, zor, hızlı, güzel...) öğretimine yer verilmiştir:

“Adam, çok çabuk yürüyor.” (s.222)

“Soruları yavaş çözüyor.” (s.222)

13. Ünite: Sorular Ve Hikâyeler

Bu ünitedeki sarmal bağlamlarda -on dördüncü üniteye öğretimi yapılacak gereklilik kipi sık sık kullanılarak, bu yapının anlamsal ve işlevsel özellikleri sezdirilmeye çalışılmıştır:

“Ahmet sence iyi bir çevirmende hangi özellikler bulunmalıdır? Bir kitabı tercüme ederken nelere dikkat etmek gerekir ?

Çevirmen kendi anadilini ve çeviri yaptığı eserin dilini iyi bilmelidir.” (s. 229)

“Gelecek Zaman” ın öğretimine-tekrar–yer verilmiştir.

“Zaman Zarfları”ndan “yarın, bugün, akşam, dün, ay, yıl, şimdi” günlük hayatta sık kullanılan bağlamlarla öğretilmiştir:

“Yarın okula gideceğim.”

Bugün tatile çıkıyoruz.”

(s.242)

14. Ünite: Hayatın İçinde

* “Günlük hayattaki basit teknik bilgileri anlayabilme,

*kimi zaman bazı sözcük ya da cümlelerin tekrarının istemek zorunda kalsa da günlük konuşmaları takip edebilme...v.b.” ADP, B1 düzey becerilerini kazandırmak amacıyla, aşağıdaki dil bilgisi konularına yer verildiğini düşünmekteyiz.

“Gereklilik Kipi” nin aşağıdaki çekimleri, tablolarla, öğretilmiştir:

(Sen)	Eve	Gel-meli-sin (olumlu)
(Biz)	Parka	Git-me-meli(y)iz (olumsuz)
(Siz)	İşe	Git-meli mi-siniz? (olumlu-soru)
(Onlar)	İşe	Git-me-melilermi?”(olumsuz-soru)

(s.260)

Aşağıda yer alan “Kesinlik Zarfları”,günlük hayattaki kullanımlarıyla, öğretilmiştir:

“Babam eve <u>hâlâ</u> gelmedi.”
“Ben <u>daima</u> başarıyı severim.”
“Bu kitabı <u>henüz</u> okumadım.”
“ <u>Asla</u> sigara içmem.”
“Ankara’ da <u>hiç</u> sinemaya gitmedim.”

(s. 260)

15. Ünite: Teşekkür Ve Veda

Ünitedeki bağlamlarda, az sayıda örnekle, sıfat fiillerin kullanımları sezdirilmeye çalışılmıştır:

“Ahmet Bey, şiirlerime gösterdiğiniz ilgi için size çok teşekkür ederim.”

(s. 261)

“Beş yılı özetleyen bir not.” (s .264)

“Sıfat fiiller” günlük hayattaki sık kullanımlarıyla öğretilmiştir:

“fiil + sıfat fiil eki -isim”
Ekler:-an,-mez,-ar,-dik,-ecek,-miş
Koşan çocuk kardeşimdir.
Tükenmez kalem aldım
Tanıdık bir arkadaşına rastladım.

(s. 274)

4.15. Yabancılar İçin Türkçe-1 Adlı Ders Kitabının B1 Düzeyinde Dil Bilgisi Konu Dağılımının Ve Öğretiminin Değerlendirilmesi

*ADP'nin beceri düzeyleri arasındaki geçişler, basamaklı kur sistemine dayanmaktadır. Bir düzeyde belirlenen temel becerileri kazanan öğrenci bir üst düzeye geçebilmektedir. Oysa, incelediğimiz ders kitabında yer alan dil bilgisi konu dağılımı düzeylere uygun yapılmamıştır.

B1 düzeyinde kazandırılması hedeflenen dil becerilerine paralelinde,

- * işteşlik,
- * “-arak” zarf fiil eki,
- * dilek kipi,
- * “ – ken ” zarf fiil eki,
- * dönüşlülük (kendi),
- * “-alı” / “-dığından beri” / “-dir” / “-diğinde ” / “-diyeceği zaman” / “-ene, -inceye kadar, dek” / “-diyeceği için” / “diyeceğin den” / “-diyeceği hâlde” / “-mesine rağmen” yapıları,
- * şart kipi,
- * ettirgen çatı eki,
- * edilgen çatı eki,
- * “tarafından” öbeği ve “-ce” eki,
- * dolaylı aktarım cümleleri
- * nedenleştirme (dolayı / nedeniyle / diye)...

yukarıda yer alan dil bilgisi konularının öğretimine yer verilmeliydi. İncelemelerimiz sonunda elde ettiğimiz veriler, dil bilgisi öğretiminin ADP parelinde yapılmadığını göstermektedir.

* Benhür (2002:112)'ün belirttiği gibi bir dil bilgisi yapısının öğrenimine geçilmeden önce öğrencinin öğreneceği yapıyı mutlaka bir metin ya da diyalogda görmesi, bu sayede de, gördüğü cümleleri anlayabilmesi için o yapıyı öğrenmek zorunda olduğunun bilincine varması gerekir. Ders kitabında yer alan sarmal bağlamlarda, öğretimi yapılacak dil bilgisi yapılarının kullanımına yeterince yer verilmemiştir. Kitapta aynı yapıların kısır bir döngü içerisinde, tekrar tekrar kullanıldığı sarmal bağlamlar yer almaktadır. Bu düzeydeki son beş üniteye sarmal bağlamlarda, genel olarak, “belirli geçmiş zaman”, “isim cümlesi belirli geçmiş zaman”, “-dır” eki,

“isim ve fiil cümleleri”, “şimdiki zaman”, “geniş zaman”, “belirsiz geçmiş zaman” kullanımlarına yer verilmiştir.

Örnek: “Pamir Dağları etrafındaki insanlarla da tanıştı. Bu seyahatte birçok not yazdı. Bu notlarında Türkoloji ile ilgili birçok bilgi vardır.” (s. 205)

“Hep aynı şehirde yaşadım. Kısa tatiller dışında başka bir şehre pek az gittim. Bunlardan biri iş gezisiydi.” (s. 243)

* Ders kitabının on birinci ünitesinde “Kim?” soru zamirinin öğretimi yapılmıştır. Günlük hayatta basit yapılarla çok sık kullanılan bu soru kalıbının öğretimi, A1 düzeyinde yapılabilirdi.

* Ders kitabının on birinci ünitesinde “gelecek zaman”ın öğretimi yapılmış; fakat üniteye sarmal bağlamlarda, bu yapının kullanımına yer verilmemiştir.

* Ders kitabında, günlük dilin kullanımından çok resmî dilin kullanımına yer verilmiştir. Dil öğretiminde amaç, öğrenciye yaşayan dili öğretmek olmalıdır.

* “Gelecek zaman kipi”nin öğretimi farklı ünitelerde tekrarlanmıştır.

* Ders kitabının A2 düzeyinde yer alan sarmal bağlamlar, B1 düzeyindekilerle karşılaştırıldığında (çalışmamıza aldığımız örneklerde de görüleceği üzere), A2 düzeyindeki sarmal bağlamlarda daha zor ve karışık dil bilgisi yapılarının kullanıldığı dikkat çekmektedir. Daha önce de belirttiğimiz gibi, dil bilgisi öğretiminde bağlamlar esastır. Düzeye uygun olarak öğretilen ve öğretilecek dil bilgisi yapılarının kullanıldığı bağlamlardan kopuk bir öğretim yapılmamalıdır. Bu yüzden, ders kitabında, kolaydan-zora, basitten-karmaşığa ilkesine –yeterince-uyulmadığını söyleyebiliriz.

* Ders kitabının on ikinci ünitesinde, “-mek” isim fiil ekinin öğretimi yapılmıştır. Bu yapının öğretimi A1 düzeyinde yapılabilirdi. Ayrıca ders kitabında günlük hayatta sık kullanılan “-me/-iş” isim fiillerinin öğretimine yer verilmemiştir; fakat kitaptaki sarmal bağlamlarda ve alıştırmalarda bu isim fiiller sık sık kullanılmıştır:

“...Bunların yayımlanması beni yazmaya teşvik edecek. Bir şiiri başkasının okuması, farklı noktaların görülmesine yarar.” (s. 261)

* Öğretimi yapılmayan bazı dil bilgisi konularına alıştırmalarda yer verilmiştir:

“1) Aşağıdaki cümlelerde sıfatların altını çiziniz.

a) Bu tatil benim için çok güzel olacak.” (s. 216)

“2) Aşağıdaki cümlelerde yer alan boşlukları tamamlayınız. (kadar.....)

...Benim kadar, babamı hiç kimse sevemez....

Bugüneda onlarla beraber yaşadım.” (s. 250)

“3) Aşağıdaki kelimelerin hangilerinin tek başına anlamı yoktur?”

De, açık, gibi, ile....” (s. 229)

“4) Aşağıda yer alan kelimelerin yapılarına göre türlerini yazınız.”

Ölüm	Türemiş: öl-üm
Atlı	

(s. 241)

“6) Aşağıdaki kelimelere uygun sıfat fiil eklerini getiriniz.(-an, -ası, -mez, - ar, -dik, -ecek, -miş) getiriniz.” (s. 267)

* Emir kipi ADP, B1 düzeyine denk geldiğini varsaydığımız on ikinci ünite de öğretimiştir. Emir kipi, öğretim kolaylığı ve günlük hayatta kullanım sıklığı sebebiyle ADP, A1 düzeyinde öğretimi gereken bir kiptir. Emir kipinin öğretiminin A1 düzeyinde yapılmasının bir sebebi de öğrencinin günlük hayatta sık kullanılan fiillerle tanışmasını ve günlük dilin içerisine rahat ve kolay bir şekilde girmesini sağlamaktır.

* Emir ve istek kullanımları, günlük hayatta iç içe geçmiştir ve bu iki kipin yapısal benzerlikleri bulunmaktadır. Bu özellikler dikkate alınarak bu iki yapının öğretimi birlikte yapılabilir. İncelediğimiz ders kitabında, günlük hayatta sık kullanılan istek kipinin öğretime yer verilmemiştir; fakat ders kitabındaki sarmal bağlamlarda, yapısal ve anlamsal özellikleri dikkate alınmadan, istek kipinin kullanımına yer verilmiştir:

“Ahmet Bey: Neler yapacaksınız bakalım?

Yeliz: Ben ‘Titreyen Göl’ü görelim ’ diyorum.” (s. 255)

“ ‘Saklıkent’ i görmeden gitmeyelim.” dedim. (s. 268)

* Günlük hayatta, sıfat fiillerle kalıplaşmış olan ve sık sık kullanılan yapıların öğretimi yapılmamıştır.

* Ders kitabında, cümle kurma ve cümleler arasında dönüşüm yapma alıştırmalarına bolca yer verilmiştir:

“Eksik tümcelerin uygun tümce öğeleri ile tamamlanması,

‘Aşağıdaki cümleleri tamamlayınız.

Örnek: Aşkabat, Türkmenistan’ ın başkentidir

a) Ankara, Türkiye ... ” (s. 67)

b) Bir metinde uygun boş bırakılan yerlere anlam bakımından kalıp sözlerin yerleştirilmesi,

‘Aşağıdaki cümlelerde boş yerlere *dün, yarın, şimdi, gelecek hafta, geçen hafta* zarflarından uygun olanlarını getiriniz.

a).....sıcak bir duş alıyorum.

b).....şirketin toplantısı kısa sürecek ’ (s. 246)

Bağımsız sözcüklerden anlamlı cümleler kurma,

‘Aşağıdaki kelimeleri anlamlı birer cümle haline getiriniz.

a) sinema, dün gece, ben, gitmek (görülen geçmiş z. / olumsuz) (s. 140)

Bir paragrafın birbirine bağlanmış, sıraları değişmiş cümlelerinden anlam göz önünde bulundurularak paragrafın anlamlı bütünü yeniden oluşturulması,

‘Aşağıdaki cümleleri kurallı cümle yapınız.

Örnek: Eğmiş mor fesini / Mor fesini eğmiş.

a) Bana bakar kara kaşlı yar.’ ” (s.199)

Çotuksöken (1983: 93)’in yapmış olduğu sınıflandırmaya uygun olarak seçtiğimiz yukarıdaki alıştırmalar –yeterince- örneklendirilmemiştir ve öğrenci düzeyinin üstündedir.

* B1 düzeyinde yer alan sarmal bağlamlarda da, günlük hayatta yaygın olan kullanım şekilleri dikkate alınmadan, {Birinci ünite “ek fiilin geniş zamanı olumlu ve olumsuz çekimleriyle (s. 16); üçüncü ünite “ek fiilin geniş zamanı olumlu soru tablosunda” (s. 55)...} “-dır” eki sık sık kullanılmıştır.

* Ders kitabının ADP, B1 düzeyi paralelinde hazırlandığını düşündüğümüz ünitelerinde de ses hâdiselerine yönelik alıştırmalara sık sık yer verilmiştir:

‘Aşağıdaki cümleleri olumsuz yapınız.

Örnek: “1) Oğuz, dokuzuncu sınıftadır./Oğuz dokuzuncu sınıfta değildir.

a) Boyu uzundur.....

b) Ağabeyimin dersleri iyidir..... ” (s. 195)

“2) Aşağıdaki kelimelerde ünsüz yumuşamalarını gösteriniz.”

a) Bilge güzelliğinin farkındadır.” (s. 195)

Ses hâdiseleri ayrıntılı açıklamalardan çok, örneklerle sezdirilerek öğretilirdi. Bu öğretim yöntemiyle dil bilgisi öğretim ve öğrenimini daha kolay ve zevkli hâle getirilebilirdi.

* ADP'ye uygun olarak A1 düzeyinde öğretilmesi gereken iyelik eklerinin öğretimine bu düzeye kadar yer verilmediği hâlde, B1 düzeyinde yer alan sarmal bağlamlarda da sık sık kullanılmıştır:

Örnek: “Mehmedim” (s.196), “Çeşidimiz” (s.200) / “Fotoğraflarımı, torunlarımı, emekli ikramiyem, fotoğraf makinem” / “Sevinç Hanım’ın Emeklilik Plânları” (s. 21 2) / “İhtiyacım”, “Çiçeklerime” (s. 246)

* Sarmal bağlamlarda “-den sonra / -den önce” zarflarıyla oluşturulan yapıların kullanımına sık sık yer verilmiştir; fakat ders kitabında -günlük yaşamda sık kullanılan, yapısal-anlamsal öğretim ve öğrenim kolaylığı bulunan- bu yapıların öğretimine yer verilmemiştir.

Örnekler: “...İlk ve orta öğrenimini çeşitli şehirlerde yaptıktan sonra bir süre...” (s. 227)

“...bu görevinden ayrıldıktan sonra hayatını edebî çalışmalara adadı.” (s. 227)

“...kahvaltıdan önce pencereye koşarlar. Kahvaltıdan sonra da kalın kışlık elbiselerini giyer...” (s. 230)

* B1 düzeyinde de “var–yok” kalıplarıyla kurulan yapılar sık sık kullanılmıştır; fakat ders kitabında öğretimine yer verilmemiştir.

“- Türkiye’nin yedi coğrafi bölgesi vardır.” (s. 223)

“...çünkü onun yani kitaplarını bekleyen binlerce okuru var.”(s. 227)

“...Param var, yüzüm yok.” (s. 237)

* Ders kitabında, günlük hayatta sık kullanılan, “-lı /- sız / -lık” eklerinin öğretimi yapılmamıştır; fakat bu yapılar sarmal bağlamlarda sık sık kullanılmıştır:

“Erzurumlu, kışlık, eğlenceli, çaydanlık, sıcaklık, gururlu, dumanlı...” (s.230)

“Hareketli, karşılıksız, öğretmenlik, göstermelik, evlilik, mutluluk...” (s.234)

“Yetenekli, heyecanlı, başarısızlıkla, ödüllü...”(s.251)

“Yalnızlık –lık, Boşluk” (s. 264)

* Ders kitabında yer alan dil bilgisi konularının sıralanış ve öğretiminde ADP'ye kısmen uygunluk görülsede, tamamen uyum görülmemektedir. Bu da eğitim politikasındaki tutarsızlıklardan kaynaklanmaktadır. Ayrıca dil bilgisi öğretimi

birinci kitapla sınırlı tutulmuştur. Kurumun hazırladığı ikinci ders kitabında ADP'nin diğer kurlarına uygun bilgi ve örneğe yer verilmemiştir.

4.16. Yeni-Hitit Yabancılar İçin Türkçe Dersleri-3 Adlı Ders Kitabının B2 Düzeyinde Dil Bilgisi Konu Sıralaması

1.Ünite

Bileşik zamanlar (hikâye) zaman / kip + -(y)di (<i>i</i>-di)

Bileşik zamanlar (rivayet) zaman / kip + -mİş (-i-mİş)

Bileşik zamanlar (koşul) zaman / kip + -(y)sE (<i>i</i>-se)

2.Ünite

Ulaçlar -DikçE, -Dik + iyelik sürece, süresince, boyunca

Ulaçlar -Dik / -(y)EcEk + iyelik kadar, -(y)EcEk kadar

Ulaçlar -Dik / -(y)EcEk + iyelik gibi

3.Ünite

Birleşik Zamanlar zaman+ol-

Ulaçlar -cEsİnE / -(y)mİş gibi

4.Ünite

Tezlik -(y)ver-

Sürme -(y)Edur-, -(y)Ekal-, -(y)Egel-

Yeterlik -(y)EbiL-, -(y)EmE-

5.Ünite

Ulaçlar

-mEktEnsE, -mEk varken, -mEk yerine / -(y)EcEk+ iyelik + -(n)E, -(y)EcEk+ iyelik yerde

Sıfatlar -sel

Bağlaçlar ki'liler

6. Ünite

Ulaçlar: -Dik / -(y)EcEk + iyelik + -(n)E göre / -Dik + iyelik kadarıyla

Ulaçlar: -Dik + iyelik takdirde / -mE + iyelik durumunda

Olumsuzluk değil

4.17. Yeni-Hitit Yabancılar İçin Türkçe Dersleri-3 Adlı Ders Kitabının B2 Düzeyinde Dil Bilgisi Konu Dağılımı Ve Öğretimi

1.Ünite: Edebiyat Dünyasından

Öğrencinin tüm basit zamanları bildiğinden hareketle, bu üniteye kadar öğretimi yapılmayan “belirli geçmiş zaman ve belirsiz geçmiş zaman” kiplerinin hikâye çekimleri öğretilmiştir. Hikâye birleşik zaman çekimleri, öğretilen diğer zamanlarla tekrar edilmiştir:

“Dün sen beni aramayacak mıydın?” (s.7)

“(Ben)Türkiye’ye gelmeden önce biraz Türkçe öğrenmiştim.” (s.7)

“(Biz) yıllar önce bu sokakta oturuyorduk.” (s.7)

“(Siz) geç kaldınız. Daha erken gelmeliydiniz.” (s.7)

Günlük hayatta, “-di” yapısının dilek ve istek kipinin hikâyesi işleviyle “geçmişte gerçekleşen ve gerçekleşecek olan iş, oluş ve durumlara yönelik “pişmanlık, yakınma” anlatabileceği, örnek bağlamlarla öğretilmiştir:

“(Ben) keşke seni daha önceden tanısaydım.” (s. 7)

Ders kitabının “Dil Bilgisi Desteği” bölümünde “Belirsiz geçmiş zaman rivayet {zaman / kip + -miş (-İ –miş)} yapısıyla rivayetten çok ‘inanmama, ciddiye almama’ içeren duygu ve tutumlar aktarır.”(s.180) açıklamasına yer verilmiştir. Yapının öğretimi de bu açıklamaya uygun olarak yapılmıştır:

“O bu kursa daha önce katılmış mıymış?” (s. 12)

Örnek : “ ‘-miş’ kullanarak yorumlayalım:

Üçüncü Şahsın Şiiri:

Gözlerin gözlerime değince

Felaketim olurdu ağlardım

Beni sevmiyordun bilirdim

Bir sevdiğin vardı duyardım

Çöp gibi bir oğlan ip ince

Hayırsızın biriydi fikrimce...” (s. 13)

(Yukarıdaki örnek alıştırma gördüğü gibi, Türk Edebiyatı’ndan seçilen güzel örneklere yer verilmiştir.)

“Zaman / kip + -se (i-se)” yapısının öğretimine yer verilmiş, bu yapı günlük hayatta sık kullanılan bağlamlarla örneklendirilmiştir:

“Beni anlamıyorsanız daha yavaş konuşayım.” (s. 15)

“Dersi dinlemeyecekseniz lütfen dışarı çıkın.” (s. 15)

“Arkadaşlar kahvelerimizi içtiyse artık kalkabiliriz.”(s. 15)

Bu ünitedeki sarmal bağlamlarda, “yavaş, öyle, böyle, artık, daha, hiç, hiç kimse, kolay, artık...” sözcüklerine sık sık yer verilerek bu sözcüklerin günlük hayattaki kullanımları sezdirilmeye çalışılmıştır.

2.Ünite: Yaşadıkça

“ ‘-dikçe’ ulandığı eyleme tekrarlanma ve devamlılık anlamı katar” (Banguoğlu, 1974: 433).

Cümlelere aynı anlamı vermeleri sebebiyle ‘-dikçe’ zarf fiili ile “-dik + iyelik sürece süresince, boyunca” zarfı birlikte verilmiştir. Bu yapıların, günlük hayatta, birbiri yerine kullanılabileceği dikkate alınarak öğretimleri birlikte yapılmıştır:

“Seni yaşadığım sürece seveceğim.” (s .19)

“Teknoloji geliştikçe insanlar daha çok yalnızlaşıyor.” (s.19)

“Bu ilacı kullandığımız sürece alkol kullanmayınız.” (s. 19)

“ ‘-(y) ecek, -dik / -(y) ecek + iyelik kadar ’ zarfı anlam olarak esas hükmün zaman ya da ölçü bakımından yardımcı hükümle aynı süre ya da miktarda olduğunu gösterir” (Benhür, 1993: 128).

Yukarıdaki açıklamayla örtüşecek şekilde, bu zarfların bağlama “süre, miktar, büyüklük, zorluk, yoğunluk...” açılardan “üst sınırdaki gerçekleşme” anlamı kazandırdığı, günlük hayatta sık kullanılan örneklerle öğretilmiştir:

“Dünkü sınav beklediğimiz kadar kolay değildi.”(s. 24)

“Bekleyeceğimiz kadar bekledik artık gidelim.” (s. 24)

“İsteddiği kadar özür dilesin. (onu asla affetmeyeceğim.)”(s. 24)

Ders kitabında, Türk Edebiyatından alınan seçkin örneklerle sık sık yer verilmiştir:

*Çektiği kadar *hatırladığım kadar *attığı kadar *çırpındığı kadar *öğrendin kadar...

(s.24)

HER ŞEY SENDE GİZLİ,

Yerin seni *çektığı kadar* ağırısın.

Kanatlarınhafif...

Kalbinin.....canlısın.

Gözlerin uzağı.....genç.....(s. 25)

Benhür (1993: 83)'ün yardımcı hükmün gerçekleşmesi ile esas hükmün gerçekleşmesi arasında benzerlik kurduğunu belirttiği “-dik / -ecek + iyelik gibi” yapısının öğretimine yer verilmiş, bu yapının günlük hayattaki diğer kullanımları da örneklendirilmiştir.

Örnek: “Bir süre sonra sizin de anlayacağınız gibi Türkçe zor bir dil değil.” (s. 29)

“Hiç kimse bu şarkıyı onun söylediği gibi söyleyemez.” (“Benzerlik” anlamı verme) (s. 29)

“Bu cep telefonuyla fotoğraf çekebileceğiniz gibi görüntülü arama da yapabilirsiniz.” (Yanı sıralık anlamı verme) (s. 29)

3.Ünite: Kurtulamadıklarımız

ADP'nin B2 düzey becerilerini kazandırmak amacıyla “zaman / kip” eklerinin “ol-” yardımcı fiilinin üzerine gelmesiyle oluşan birleşik yapıların öğretimine yer verilmiştir:

“-İyor oldu	-(A/I)r oluyor
Olmuş	Oldu
Olur	Olmuş
Olacak...	Olacak...

-miş oluyor	-(y)EcEk oluyor
Oldu	Oldu
Olur	Olmuş
Olacak...	Olur...” (s.35)

Bu yapılar günlük hayattaki sık kullanımlarıyla örneklendirilerek, yapıların anlamsal ve işlevsel özellikleri sezdirilmeye çalışılmıştır:

“Haftaya bu saatlerde arkadaşlarımla yemek yiyor olacağım.” (s. 31)

“Yaptığın hiçbir şeyi boşuna yapmış olmayacaksın, çalışmaya devam et.” (s. 31)

“ Son günlerde yüzün hiç gülmez oldu. Bir sorun mu var?” (s. 31)

Bir önceki derste öğretilen “zaman + ol-” yapısı ile “gibi” edatının birlikte kullanımıyla oluşan “zaman + ol gibi” yapısının bağlama, “gerçekleşmeye yakın olma” anlamı verdiği, günlük hayatta sık kullanılan bağlamlarla öğretilmiştir:

“Filmi öyle güzel anlattın ki biz de izlemiş gibi olduk.” (s.35)

Birleşik zamanlı yapılarda (ölmek, bayılmak, üşümek, düşmek...v.b.) öznenin kontrolünde olmayan durumlarda, “gibi ol-” yapısının kullanıldığı, günlük hayatta sık kullanılan bağlamlarla öğretilmiştir:

“Birden tansiyonum düştü bayılacak gibi oldum.”(s. 35)

Yapısal olarak farklı olan “-cesine ” yapısı ile “-miş + gibi” yapısının, anlamsal benzerlikleri sebebiyle günlük hayatta birbirinin yerine kullanılabileceği, karşılaştırmalı örneklerle öğretilmiştir.

Korkmaz (2003: 1027), “-casına” ekiyle kurulmuş zarf fiilin bağlı bulunduğu fiildeki asıl fiille aynı zamanda gerçekleşen bir hareketin tarzını, benzetmeye veya farazi karşılaştırmaya dayanacak şekilde karşıladığını belirtmiştir.

“-cesine / -miş gibi” zarflarının “benzeme, taklit etme” anlatan yan cümleler kurduğu yapılar, günlük hayattaki sık kullanımlarıyla öğretilmiştir:

“Heyecandan kalbim yerinden fırlayacakmışçasına çarpıyordu.” (s. 39)

“İşe kabul edildiğini öğrenince delirmişçesine çılgınlık attı.” (s. 39)

ULAÇLAR

- cEsİnE / -(y)mİŞ gibi

Eylem Sıfat	-	Zaman Eki	Ek	Ek	Örnekler
Dans et- Bil- Sor-	-mı /-mi -mu / -mü -ma/-me Değil	-yor / -ıyor -iyor / -uyor / -üyor -acak / -yacak -ecek / -yecek -miş / -miş /-müş -r / -ar / -er /-ır /-ir / -ur /-ür	-miş -miş -muş -müş	-casına / -cesine / -çasına / -çesine / Gibi	Balerinler bale gösterisinde uçarcasına dans ettiler. O her şeyi biliyormuş gibi hiç soru sormuyor.

(s.39)

4.Ünite: Dünyaca Ünlü

Günlük hayatta, “-ver-” yapısı “tezlik” bildirmek amacıyla sık sık kullanılmaktadır. Bu yapının anlamsal ve işlevsel özellikleri, günlük hayattaki sık kullanımlarıyla öğretilmiştir:

“ Kitap çok sürükleyiciydi, iki gecede okuyup bitiriverdim. ”(s. 43)

“ Çocuk annesinin kucağında uyuyuverdi. ” (s. 43)

“-e dur” ile kurulan sürme yapıları bağlamlara-daha çok- emir, dilek ve istek anlamları vermektedir. Bu yapının anlamsal ve işlevsel özellikleri, günlük hayatta sık kullanılan bağlamlarla öğretilmiştir:

“Sen çalışadur, ben yemeği hazırlayacağım. ”(s. 47)

“Bana öyle anlamlı anlamlı bakıp durma. ”(s. 47)

“Kalmak” sözcüğünün fiillere eklenerek “bir işin, oluşun, hareketin... uzun süre devam ettiği” anlamı verdiği, Türk Edebiyatından seçkin örnekler ve günlük hayatta sık kullanılan bağlamlarla öğretilmeye çalışılmıştır:

“Bakakalırım giden geminin ardından, atamam kendimi denize dünya güzel.”
(s. 47)

“Eyyvah uyuyup kalmışım.” (s. 47)

“Aldığı haber karşısında adeta donup kaldı.” (s. 47)

“-e gel-” yapısının bağlamlara “sürme” anlamı verdiği, günlük hayattaki sık kullanımlarıyla öğretilmiştir:

“Büyüklerin elini öpmek bir gelenek olarak yüzyıllardır süregelir.” (s. 47)

“Sür-” sözcüğünün bağlamlara “devam etme” anlamı da kazandırdığı, örneklerle, öğretilmiştir:

“Hiçbir yasak sonsuza kadar sürüp gitmez.” (s. 47)

Sürerlik fiilleri ile oluşturulmuş günlük hayatta sık kullanılan bağlamlar örneklendirilmiştir. Bu yapıya alıştırmalarda da yer verilmiştir:

“Yerleştirelim:

* süregelmek	* düşedurmak	* bakakalmak	* uyuyakalmak	* bakıp durmak
* tartışa gelmek	* söylene gelmek	* uyuyup durmak	* çıkagelmek	
		* bakadurmak		

1.Asırlar öncesinden *süregelen* adetler bir toplumu bir arada tutan en önemli kültürel unsurlardır.

2.Dün gece film izlerken koltuktaher yerim tutulmuş.” (s. 47)

Ders kitabının A2 düzeyine uygun olarak hazırlanan ünitelerde, günlük hayatta kişinin kendini tanıtırken kurabileceği basit yapıları yeterlik kullanımları öğretilmişti. B2 düzeyinde ise “-ebil-, -eme-” yeterlik yapısının bağlamlara “kafi gelme, yeterli olma” ya da “ihtimal” anlamı kazandırdığı, bu yapının günlük hayattaki sık kullanımlarıyla öğretilmiştir:

“Gelecek haftaki sınava çalışırsam iyi bir puan alabileceğimden eminim.”
(s. 51)

Yeterlik fiilinin olumsuzluk ifade eden günlük hayattaki sık kullanımları örneklendirilmiştir. Bu örnekler arasındaki yapısal ve anlamsal fark sezdirilmeye çalışılmıştır:

“Çok işim var bu akşam size katılamayabilirim.” / “Çok işim var bu akşam size katılamam.”/ “Henüz karar vermedim bu akşam size katılmayabilirim.”(s. 51)

(Yeterlik fiili, birinci bağlama “elimde olmayan bir sebeple katılmam mümkün olmayabilir.”, İkinci bağlama “Katılmam mümkün değil.”,Üçüncü bağlama “Katılıp katılmamak benim elimde ve belki katılamam.” Anlamı kazandırmaktadır.)

5. Ünite: Para...Para...Para...

“-mek” mastar ekinin “-den” uzaklaşma hâl eki ve “-se” şart ekiyle birleşmesinden oluşan “-mektense” yapısının öğretimi yapılmış, bu yapı günlük hayattaki sık kullanımlarıyla öğretilmiştir.

Koşucu (2007: 87), “-maktansa” yapısının tercih gösteren zıtlık zarflarından olduğunu belirtmiştir. Benhür(1993: 147) de, bu zarfın genellikle cazip ya da mantıklı olan seçeneğin seçilmeyip zor ve daha kötü seçeneğin seçilmesi söz konusu olduğunda kullanıldığını belirtmiştir.

“-mektense, -mek varken, -mek yerine, -ecek + iyelik + -e, -ecek + iyelik yerde” yapılarının günlük hayattaki kullanımlarında - genel olarak- “tercih” bildiren anlatımlar kurduğu öğretilmiştir:

“Stadyuma gidip soğukta titremektense maçı evde izlemeyi tercih ederim.”
(s. 55)

“Maçı evde izlemek varken neden bu soğukta stadyuma gidiyorsun.” (s. 55)

“Bana kalırsa maçı stadyumda izlemek yerine bir kafede bir şeyler içerek izleyelim.” (s. 55)

Dil bilgisi yapıları karşılaştırmalı örneklerle verilerek aralarındaki anlamsal benzerlik sezdirilmeye çalışılmıştır:

“Bu konuda haksız olduğunu kabul edip özür dileyeceğin yerde hala kendini savunuyorsun. (s. 55)

Öğretimi yapılan ‘ – acak ’ sıfat fiili, iyelik eki ve ‘ yerde ’ sözcüğünün birlikte kullanımıyla oluşan “-acağı yerde” zarfının “karşılaştırma yapma ve gerçekleşeni beğenmeme” anlamıyla günlük hayatta sık kullanıldığı ve “-acağına” yapısıyla bağlamlara aynı anlamı verdiği, örneklerle öğretilmiştir:

“Yolcuların ifadesine göre kazaya şoförün frene basacağı yerde gaza basması neden olmuş. ” (s. 55)

“Yolcuların ifadesine göre şoför frene bacağına gaza basmış. ”(s. 55)

Ediskun (2004: 269) “-acağı yerde” zarfının “kendinden sonraki eylemin yerine geçebileceğini, bedel olabileceği”ni anlattığını belirtmiştir. Benhür (1993: 149) ise, bu zarfın esas hükmün üstünlüğünü anlattığını belirtmiştir.

Ders kitabında bu açıklamaları örneklendiren kullanımlara da yer verilmiştir:

“Bu konuda haksız olduğunu kabul edip özür dileyeceğin yerde hala kendini savunuyorsun.” (s. 55)

Ders kitabındaki sarmal bağlamlarda ve alıştırmalarda, günlük hayatta sık kullanılan kalıplaşmış yapılara yer verilerek, bu yapıların kullanımları sezdirilmeye çalışılmıştır:

“...Hemen şimdi size ‘Bir dilek tutun, birkaç dakika içinde gerçekleşecek’ dense ne dilersiniz bir düşünün...Dürüst olun, çoğumuz geri kalan dileklerimizi gerçekleştirmenin anahtarı olarak gördüğümüz ‘ para ’ yı seçeriz....Ama gelin enine oyuna düşünelim, gerçekten paranın ne önemi var? ” (s.57)

- “ ‘Enine boyuna düşünmek’demektir.
- Başka bir açıdan değerlendirmek
- Bütün detaylarıyla düşünmek
- Yüzeysel olarak değerlendirmek
- Tam tersini düşünmek”(s. 57)

“ ‘-sal / -sel’ eki – günümüzde - isim ve sıfat türeten işlek eklerden biri hâline gelmiştir. Yer adlarına bağlanarak nitelik belirten yer adı türetmiştir” (Barın ve Demir, 2008: 32). Ders kitabında bu açıklamaya uygun kullanımlara, “-sel” ekinin bazen “-al / -el ” şeklinde kullanıldığı örneklere ve “-sel” ekinin “Arapçada ilgi ve Türkçede çok sık kullanılan ‘-î’ morfemi yerine kullanıldığı” nı gösteren karşılaştırmalı örneklere yer verilmiştir:

SIFATLAR

-Sel

Sıfat	Ek	Örnekler
Belge	-sal	Televizyon kanallarında yayınlanan <u>belgeseller</u> özellikle
Asker	-sel	çocuklar için çok eğitici.
Din	-al	
Ruh	-el	TÖMER Dil Dergisi' nde dilbilim ve dil öğretimiyle ilgili
Yer	-î	bilimsel yazılar yayınlanıyor.
Söz		
Sayı		TÖMER' de il kursları yanında sosyal ve kültürel etkinlikler
Bilim		de düzenlenmektedir.
Hayat		
Yaşam		Su insanlar için hayati bir önem taşır.
Kültür		Su insanlar için yaşamsal bir önem taşır.
İnsan		Birçok ülke, bütçesinin büyük bölümünü askersel harcamalar için kullanmakta.

(s.59)

“ ‘ki’ bağlacı kelimedden ayrı yazılır. ‘-ki’ eki bazı kelimelerle bitişerek kalıplaşmıştır:mademki,oysaki,halbuki,sanki,belki,çünkü,halbuki,meğerki...

(TDK, 2005: 13)

Öğrenci A1 düzeyinde “-ki” ilgi ekini öğrenmişti. Yapısal bir yaklaşımla bu düzeyde “ki” ile kalıplaşmış olarak kullanılan bağlaçların bağlamlar arasında kurduğu çeşitli anlam ilişkileri (varsayma, karşıtlık kurma, bağlantı kurma, benzerlik kurma) öğretilmiştir:

Bağlaçlar:		ki'liler
Tümce	Bağlaç	Tümce
Yaptığın hiçbir şeye kızmayacağım.	Halbuki, Oysaki, Sanki,	Kimseye bir şey olmadı. Sabah iyi görünüyordu.
Murat dün gece rahatsızlanmış.	Madem ki, Şöyle ki, Kaldı ki,	Yalan söyleme.
Geçen hafta bizim sokakta bir kaza oldu.	Yeter ki, Neyse ki, Diyelim ki,	Neler yaparsın?
Dünyanın en zengin kadını sensin.	Demek ki,...	
Örnekler		
Yaptığın hiçbir şeye kızmayacağım. Yeter ki yalan söyleme. Murat dün gece rahatsızlanmış. Oysaki sabah iyi görünüyordu. Geçen hafta bizim sokakta bir kaza oldu. Neyse ki kimseye bir şey olmadı. Diyelim ki dünyanın en zengin kadını sensin. Neler yaparsın?		

(s.63)

6. Ünite: Dile Gelmek

Öğrencinin öğrendiği “-dik / -ecek, iyelik, -e” eklerinin “göre” edatıyla birlikte kullanımıyla oluşan “-dik / -ecek + iyelik + -e göre” zarfının, günlük hayatta işin, hareketin... gerçekleşme sebebini ve kaynağını belirtmek amacıyla sık kullanıldığı örneklere yer verilerek bu yapının öğretimi yapılmıştır:

“Beni dinlemediğinize göre bu konuyu anladınız.” (s. 67)

Benhür, bu zarfın iki amaçla kullanıldığını belirtmiştir:

“1. Bir tümceyi ya da bir düşüncüyü aktarmak için kullanılır” (Benhür, 1993: 123- 124).

Örnek:“Daha önce kalan arkadaşların söylediğine göre otel güzel değilmiş.” (s. 67)

“2.Bir durumdan sonuç çıkarma ya da tahmin anlamında kullanılır. Bu anlamda olumsuzu da kullanılabilir” (Benhür, 1993: 123- 124).

Örnek: “Günlerdir aramadığına göre başına bir şey geldi. ” (s. 67)

(Ders kitabından aldığımız yukarıda örnekler, bu açıklamalara uygun olup günlük hayatta sık kullanılan bağlamlardır.)

“-dik” eki “kadar” ve “ile” edatının birleşmesiyle oluşan “-dik + iyelik kadarıyla” zarfı “bilmek, görmek, anlamak, hatırlamak...v.b.” birkaç fiille birlikte sık kullanılmaktadır. Bu yapı günlük hayattaki sık kullanımlarıyla öğretilmiştir:

“ Bildiğim kadarıyla sınav bugün değilmiş. ” (s. 67)

Öğretimi yapılan “-dik” ekinin ve “iyelik” eklerinin “takdirde” sözcüğüyle birlikte kullanılmasıyla oluşan “-dik + iyelik takdirde” zarfının, “esas fiilin gerçekleşmesi (veya gerçekleşmemesi) için gerekli şartı” anlattığı, günlük hayatta sık kullanılan bağlamlarla öğretilmiştir:

“Düzenli çalışmadığınız takdirde sınavda başarılı olmanız mümkün değil.” (s. 71)

“-me + iyelik durumunda” zarfının da cümleye şart anlamı verdiği ve günlük hayatta, “-dik + iyelik takdirde” zarfı yerine kullanılabileceği, iki zarfın öğretimi birlikte yapılarak sezdirilmeye çalışılmıştır:

“Bu ilaçla ilgili bir sorun yaşadığınız durumda hemen doktorunuzu arayın. ” (s. 71)

İsim cümlelerinin olumsuzunu yapmakta kullanılan “değil” sözcüğünün fiil cümlelerine de olumsuzluk anlamı verdiği, günlük hayatta sık kullanılan bağlamlarla öğretilmiştir:

“Bu konuyu sizden gizleyecek değilim. Ama şimdi konuşmak istemiyorum.” (s.75)

“İsteddiğiniz raporu değil bir haftada, bir ayda bile hazırlayamam.” (s.75)

“Türkçeyi mükemmel konuşuyor değilim, ama derdimi anlatabiliyorum.”(s.75)

4.18. Yeni-Hitit Yabancılar İçin Türkçe Dersleri-3 Adlı Ders Kitabının B2 Düzeyinde Yer Alan Dil Bilgisi Konu Dağılımının Ve Öğretiminin Değerlendirilmesi

* İncelediğimiz ders kitabında yer alan dil bilgisi konu sıralaması ve öğretimi, genel olarak, ADP'nin B1 düzeyinde belirlenen “Dil Bilgisel Doğruluk Seviyesi” (CEF, 2001: 114) paralelinde hazırlanmıştır.

* Ders kitabının birinci ünitesinde, günlük hayatta kullanım sıklığı bulunmayan bazı birleşik zamanların öğretimine yer verilmiştir.

Örnek: “ Son geziye onlar da bizimle birlikte katıldıydı. / katıldıldardı. ” (s. 7)

* Ders kitabının ikinci ünitesinde öğretimi yapılan “-dikçe / -dik + iyelik sürece süresince, boyunca” yapısı yeterli örnek ve alıştırmayla desteklenmemiştir. Günlük hayatta sık kullanılan bu yapının öğretimi sırasında kitap dışından alıştırma ve örneklere ihtiyaç duyulabilir.

* Ders kitabının ikinci ünitesinde yer alan “-ecek , -dik / -ecek + iyelik kadar” zarfının öğretiminin bu düzey için uygun olmakla birlikte, Koşucu (2007: 90)’nun, incelediğimiz ders kitabında bu konunun öğretimiyle ilgili, “eserde, ‘-(y)ecek, -dik / - (y)ecek + iyelik kadar’ ulacı daha fazla örnek tümce ve alıştırmayla verilseydi sınıf içindeki öğretimi daha kolay ve verimli olurdu” değerlendirmesine katılmaktayım. Öğretilen zarflar sarmal bağlamlarda daha sık kullanılarak anlam ve işlevleri sezdirilebilirdi.

* “-dik / -ecek + iyelik gibi” zarfı, günlük hayatta “ard ardalık” anlamında sık sık kullanılmaktadır. “-dik / -ecek + iyelik gibi” zarfının bu kullanımları da örneklendirilebilirdi.

Örnek: “Öğretmen çantasını aldığı gibi sınıftan çıktı.”

“Kapıdan içeri girdiği gibi etrafına hakaretler yağdırdı.”

* Ders kitabında öğretilen yapılarla oluşturulan ve günlük hayatta sık kullanılan kalıplara yer verilmiştir. Günlük dilin öğretimi, dil öğretim ve öğrenimini daha kolay ve zevkli hâle getirecektir.

Örnek: “Aldığı haber karşısında adeta **donup kaldı.**” (s. 47)

* Ders kitabının dördüncü ünitesinde yeterlik fiilinin “olasılık” ve “yeterlik” kullanımlarında görülen yapısal ve anlamsal fark sezdirilmeye çalışılmıştır.

Olumlu:

Şarkı söyleyebilirim. (yeterlik)

Filiz, Ankara’ya gidebilir. (olasılık)

Olumsuz:

Şarkı söyleyemem. (yeterlik)

Filiz, Ankara’ya gitmeyebilir. Gidemeyebilir.” (olasılık)

Günlük dildeki kullanım inceliklerinin sezdirilmesi öğrencinin hedef dili doğru ve güzel kullanmasını sağlayacaktır.

* Yeterlik yapısı günlük hayatta “izin verme” anlamında da sık sık kullanılmaktadır; fakat ders kitabında bu kullanımın öğretimine yer verilmemiştir. Dil Bilgisi Desteği bölümünde “ ‘-(y)EbİL-’ yeterlik yerine izin verme veya isteme anlatıyor olabilir.”

açıklaması bulunmaktadır; fakat açıklamayla örtüşmeyen bir örneğe yer verilmiştir:

“Bugün yağmur yağabilir.” (s.182)

(Örnekteki ifade istek ya da izin verme değil, ihtimal bildirmektedir.)

* Ders kitabının beşinci ünitesinde öğretilen “-mektense, -mek varken, -mek yerine / -ecek + iyelik + -e, -ecek + iyelik yerde” zarflarının bazıları, günlük hayatta birbiri yerine kullanılmaktadır. Bu durum öğrenci zihninde karışıklığa yol açabilir. Bütün bu zarfların birlikte verilmiş olması da kolayca kavranmasına engel olabilir. Bu yüzden bu zarflar daha çok örnekle öğretililebilirdi. Sarmal bağlamlarda kullanımlarına daha çok yer verilebilirdi.

*Ders kitabının beşinci ünitesinde sıfatlar başlığı altında “-sal,-sel” ekinin öğretimine yer verilmiştir. “-sal/-sel” ekinin öğretimi “-al/-el” ekinin öğretimini de gerektirecektir. “-sal/-sel” ekinin öğretimi, yapısal olarak ve günlük hayattaki kullanım çeşitliliğinden dolayı sıkıntı yaratabilir. Dil öğretiminde amaç günlük kullanımları öğretmektir. Bu yüzden “-sal-sel” eki günlük hayattaki çok sık kullanımlarıyla ve kullanılmadığı takdirde sıkıntı yaratabilecek durumlardaki kullanımlarıyla sezdirilebilir.

* Ders kitabının beşinci ünitesinde “ki” nin bağlaç olarak kullanımları öğretilmiş; fakat yeterince örneklendirilmemiştir.

Günlük hayatta aşağıda örneklendirilen anlamsal özellikleriyle çok sık kullanılan “ki” li yapılar örneklendirilmemiştir:

“Hafta sonları çok geç kalkarım, öyle ki bazen akşamı ettiğim olur.” (açıklama)

“Bu otel gerçekten çok güzel, sanki evimizde gibiyiz.” (benzetme)

“Ne zaman ki yapman gereken işleri bitirirsin o zaman tatile çıkabilirsin.” (zaman belirtme)

Ders kitabında “mademki” yapısı, “madem ki” şeklinde verilmiştir.(s.63) Ders kitaplarında Türkçenin inceliklerine uygun ve doğru öğretilmesi, dilimize duyduğumuz saygının göstergesidir ve duyulacak saygının kaynağı olacaktır.

* Gazete ve dergilerden alınmış özgün metinlerde öğretilen ve öğretilecek dil bilgisi yapıları kullanılmıştır. Bu metinlerde, Dilidüzgün (1995: 56–59)’ün belirttiği yazınsal metinlerin seçimindeki ölçütlere de (konusal uygunluk, dilsel uygunluk, kültürler arası karşılaştırmalara uygunluk, çalışma / alıştırma yapmaya uygunluk) uygunluk gözlenmektedir. Bu metinlerin Türk Milletine ait kültürel öğeler içeren yapılarla oluşturulduğu dikkat çekmektedir.

* Ders kitabında Türk Edebiyatından seçilen güzel örneklere yer verilmiştir. Ders kitabı dil öğretiminin bir milletin kültürünün, edebiyatının... öğretimi olduğu anlayışıyla hazırlanmıştır.

* Dil bilgisi öğretiminde bağlamlar esas alınmıştır. Bağlam öğretimine ağırlık verilmiştir.

4.19. Yeni-Hitit Yabancılar İçin Türkçe Dersleri-3 C1 Düzeyinde Dil Bilgisi Konu Sıralaması

7. Ünite

Ulaçlar ...-(y)E...-(y)E

Yinelemeler ...mi...

Belirteçler hiç yoktan, hiç değilse

8. Ünite

Edilgen -İl+-mEktE(dir)

Ulaçlar -mEksİzİn

Belirteçler henüz, daha, artık, zaten şimdilik

9. Ünite

Ulaçlar -mEkIE, -mEkIE beraber / birlikte, -mEkIE kalma-, -Dik + iyelik + -(y)E kal-

Ulaçlar -mEk/-mE + iyelik koşuluyla / şartıyla

Bağlaç ki

10. Ünite

Adlaştırma -mİş+İlk + iyelik var/yok/ol-, -Dik / - (y)EcEk + iyelik var/yok/ol-

Yinelemeler ...-mEsİnE / -mEsİnE...

..... -de...

Belirteçler yalnız, yalnızca, sadece, ancak

11. Ünite

Durum Ekleri (yan işlevler) -(y)E, -DE, -DEn.

Ulaçlar -mE / (y)İş + iyelik + -(n)dEn önce/ sonra / itibaren

Soru (imalı)

12. Ünite

Sıfatlar (sıralanış), Adlaşma sıfat + iyelik > ad

İlgeçler dışında, -(n)dEn başka, -(n)İn yanında / yanı sıra

4.20. Yeni-Hitit Yabancılar İçin Türkçe Dersleri-3 Adlı Ders Kitabının C1 Düzeyinde Dil Bilgisi Konu Dağılımı Ve Öğretimi

7. Ünite: Hadi Beni Güldür

Öğrencinin, A2 düzeyinde öğretimi yapılan “-a...-a” yapısını bildiğinden hareketle, bu düzeyde “-a...-a” yapısının daha zor ve karmaşık kullanımları öğretilmiştir:

Ediskun (2004: 254), bu zarfın durum zarflarından olduğunu, aynı eylemin tekrarlanarak kullanılması durumunda iki farklı anlam ifade ettiğini, ayrıca eylem tekrarlanarak sonuca ulaşıldığı anlamı verdiğini belirtmiştir.

“...-a...-a” yapısıyla kurulan ikilemelerin “beğenmeme, sonuçtan memnun olmama” anlamı verdiği, günlük hayattaki sık kullanımlarıyla öğretilmiştir:

“Yemek için bula bula bu lokantayı mı buldunuz?” (Beğenmeme)(s. 79)

“Oscar ödülünü vere vere bu filme mi vermişler.” (Beğenmeme) (s. 79)

Günlük hayatta “mi” soru edatı pekiştirilmiş yinelemeler kurma görevinde de sık kullanılmaktadır. “Mi” edatının bu işlevi de örneklerle öğretilmiştir:

YİNELEMELER

...mİ...

Tümce	Ad / Eylem / Sıfat / hiç	-	Ad / Eylem / Sıfat / hiç	Tümce
Ne demek istediğini	Hiç	Mı	Hiç	Bir çorba içmek istiyorum.
Onun sağı solu belli olmaz	Bilgili	Mi	Bilgili	Pırlanta gibi bir çocuktur.
Görünüşte	Sıcak	Mu	Sıcak	Çok iyi bir insan.
Sorsan	Baharatlı	Mü	Baharatlı	Ama markete gidip ekmek bile alamaz.
Türkçe	Biliyor		Biliyor	Bu saatte gelir mi gelir.
Şöyle	Efendi		Efendi	Ama kesinlikle uzun yolda güvenli değil.
Burak	Araba		Araba	Anlamadım.
Öğretmenimiz	Gelir		Gelir	
	Çalışkan		Çalışkan	
Örnekler				
Ne demek istediğini hiç mi hiç anlamadım.				
Onun sağı solu hiç belli olmaz bu saatte gelir mi gelir.				
Görünüşte araba mı araba, ama kesinlikle uzun yolda güvenli değil.				

“Hiç” sözcüğünün “yoktan” ve “değil + ise” ile birlikte kullanımıyla oluşturulan, “hiç yoktan, hiç değilse” zarfların anlamsal ve işlevsel özellikleri, günlük hayattaki sık kullanımlarıyla öğretilmiştir:

“Çoğu zaman küçük sorunlardan dolayı hiç yoktan birbirimizin kalbini kırıyoruz.”(gereksizce yapılan) (s. 87)

“Ders çalışmıyorsun hiç değilse derslere düzenli gel.” (en az düzeyde elde edilen) (s. 87)

8. Ünite: Ruhun Gıdası

B1 düzeyinde öğretimi yapılan “-il” edilgenlik ekinin “-mek + -te(dir)” yapısıyla birlikte kullanımları, C1 düzeyinde verilmiştir.

“-il + -mekte(dir)” yapısının resmi anlatımlarda, duyurularda ya da ansiklopedik bilgi aktaran edilgen cümlelerde kullanıldığı, günlük hayatta sık kullanılan bağlamlarla öğretilmiştir:

“Tarihte parayı ilk kez Likyalıları’ ın kullandığı bilinmektedir. ” (s. 92)

“Bu çalışmada ergenlik çağındaki çocukların fizyolojik açıdan yaşadığı değişiklikler anlatılmaktadır.” (s. 92)

Koşucu (2007: 79) “-meksizin” birleşik zarf fiil yapısının olumsuzluk gösteren zarflardan olduğunu, genellikle “-madan” ile aynı anlamda kullanıldığını ve kullanımının yazı dilinde daha yaygın olduğunu belirtmiştir.

Bu zarf fiil ile kurulan yapıların cümleye olumsuzluk anlamı verdiği, günlük hayatta sık kullanılan bağlamlarla öğretilmiştir:

“On iki saat hiç uyumaksızın araba kullandı. ” (s. 95)

“Bu formu doldurmaksızın başvuruda bulunamazsınız. ” (s. 95)

Günlük hayatta çok sık kullanılan

*“henüz, daha” bağlaçlarının olumsuz cümlelerde “işin, hareketin... konuşma anında gerçekleşmiş ya da tamamlanmış olduğu”nu anlatmak amacıyla kullanıldığı,

*olumlu cümlelerde “henüz” bağlacının “işin, hareketin... konuşma anında bittiği”ni anlatmak amacıyla kullanıldığı,

*“daha” bağlacının, ayrıca, “işin, hareketin... konuşma anında da devam ediyor olduğu” nu anlatmak amacıyla kullanıldığı,

*“artık” zarfının “işin, hareketin... konuşma anından sonra gerçekleşeceği”ni anlatmak amacıyla kullanıldığı,

*“şimdilik” zarfının “konuşma anında yapılan saptamaları” anlatmak amacıyla kullanıldığı,

*“zaten” zarfının “gerekçe, bahane” anlatmak amacıyla kullanıldığı, öğretilmiştir:

Örnekler

Artık bu arabayı kullanmak istemiyorum her gün bir sorun çıkarıyor.

Bence o ceketi almamakla çok iyi ettin zaten çok pahalıydı.

Bugünkü programım şimdilik boş görünüyor, görüşebiliriz.

Filmin başlamasına daha bir saat var, acele etme.

Bütün yıl çok yoğun çalıştınız. Henüz güzel bir tatili hakk ettiniz.

(s.100)

9. Ünite: Yapı Ve Yapım

“-mekle, -mekle beraber / birlikte, -mekle kalma-, -dik + iyelik + -a kal” yapılarının bağlamlara verdiği çeşitli anlamlar, günlük hayattaki sık kullanımlarıyla öğretilmiştir:

“Teklifimizi kabul etmekle çok doğru bir karar verdiniz.” (Neden gösterme anlamıyla kullanımı.) (s. 103)

“Öğretmen sınavı iptal etti. Dün gece sabaha kadar çalıştığım la kaldım.” (Daha ileri gidilmemesini dile getiren içerikle ilgili bilgi vermeye yönelik anlamıyla kullanımı.) (s. 103)

“İlaçlarınızı düzenli kullanmakla kalmayıp beslenmenize de dikkat edin.” (Yanı sıralık aktarmak üzere kalıplaşmış kullanımı.) (s. 103)

Öğretimi yapılan “-mek / -me + iyelik” eklerinin “koşuluyla / şartıyla” sözcükleriyle birlikte kullanıldığı “-mek / -me + iyelik koşuluyla / şartıyla” yapısının işin, hareketin... şarta bağlı gerçekleştiğini anlatan günlük kullanımları öğretilmiştir:

“İnterneti yalnızca ödevlerini aksatmamak koşuluyla kullanabilirsin.” (s. 107)

“Bu kitabı sana ancak üç gün sonra geri getirmen şartıyla verebilirim.”(s. 107)

Ergin (2005: 344), “ki” bağlacını “bağlama edatları” başlığıyla vermiş, bu bağlacın kuvvetlendirme fonksiyonu olduğunu belirtmiştir. Cümleler arasında “neden-sonuç, saptama-açıklama” ilişkilerini kuvvetlendiren bu bağlaç, günlük hayattaki sık kullanımlarıyla öğretilmiştir:

“Camları aç ki evdeki yemek kokusu çıksın.” (s. 111)

“Söylediklerimi dinlemiyorsun ki beni anlayasın.” (s. 111)

“ki” bağlacının “de-” fiilinden sonra geldiğinde “dolaylı anlatım cümleleri” kurduğu, örnek bağlamlarla, öğretilmiştir:

“Atatürk diyor ki: Yurtta barış, dünyada barış.” (s. 111)

“ki” bağlacı, soru cümlelerinden sonra kullanıldığında “merak, heyecan, endişe...v.b.” duyguları yansıtmaktadır. Ders kitabında, “ki” bağlacının günlük hayattaki sık kullanımları örneklendirilerek, bu bağlacın anlamsal ve işlevsel özellikleri öğretilmiştir:

“Murat derse gelmedi, acaba hasta mı ki?” (s. 111)

10. Ünite: Tele – Vizyon

“var / yok / ol-” sözcükleriyle “-miş + lik / -dik / -ecek + iyelik” yapılarının birlikte kullanımıyla oluşmuş ve belirli bir deneyim ve yaşantıyı olup olmama açısından anlatan “ -miş + -lik / -dik / -ecek + iyelik var / yok / ol-” yapısı, günlük hayattaki kullanımlarıyla öğretilmiştir:

“Benim daha önce böyle bir yemek pişirmişliğim yok. ” (s. 115)

“Hiç arayıp sorduğun yok, nerelerdesin.” (s. 115)

Öğretimi yapılan yapılar, sarmal bağlamlarda birlikte kullanılmıştır:

“O çok ünlü bir yorumcu, bildiğim kadarıyla beste yapmışlığı da var.” (s. 115)

“ ‘-mesine / -mesine, ... -de...’ yineleme yapıları, çeşitli konuşucu tutumlarının aktarıldığı tümceler kurulmasını sağlar.”(s.186)

Fiillere eklenen “-mesine” ekinin, zaman zaman, birlikte kullanıldığı “ama” ve “de” bağlaçlarıyla beraber kendisinden sonra gelen bağlama “yararsız ve işlevsiz olma” anlamı verdiği, günlük hayattaki kullanımlarıyla öğretilmiştir:

“Onunla ben de konuşacağım konuşmasına da / ama fikrini değiştireceğini sanmıyorum.” (s. 120)

“Üniversiteden mezun oldum olmasına da aylardır iş bulamıyorum.” (s. 120)

“de” bağlacının yinelenmesiyle oluşturulan bazı yapılar bağlama “bıkkınlık, sıkılma, bir konuyu gereğinden fazla uzatma” anlamı vermektedir. Bu yapıların günlük hayattaki sık kullanımları örneklendirilmiştir:

“Murat kokteyl boyunca yedi de yedi.” (s. 120)

“Sevgi tatil konusu açılınca katıldığı turu anlattı da anlattı.” (s. 120)

“de” bağlacının, yukarıda örneklendirilen kullanımlarının yanı sıra, “beğenilen hoş giden şeylerin belli bir süre devam ettiği”ni anlatan kullanımlarının öğretimine de yer verilmiştir:

“Yemekler harikaydı gece boyunca yedik de yedik.” (s. 120)

Ergin (1995: 343) “yalnız, ancak” sözcüklerini “Cümle Başı Edatları” başlığı altında, “fakat” ifadesi taşıyan bağlama edatları sınıflandırmasıyla vermiştir.

Günlük hayattaki kullanımlarına uygun olarak “yalnız, sadece” sözcüklerinin “bağlamdaki olası diğer anlamları dışlayan –sınırlı –anlatımlar” kurmaya yaradığı öğretilmiştir:

“Ben sadece bana neden yalan söylediğini bilmek istiyorum.” (s. 123)

“Sizden sadece biraz anlayış bekliyorum.” (s. 123)

“Yalnız, ancak” sözcüklerinin şart anlamı verdiği, günlük hayatta sık kullanılan örnek bağlamlarla öğretilmiştir:

“Sana yardım ederim ancak sen de daha sonra bana yardım edeceksin.”(s. 123)

“Yalnız” sözcüğünün “sadece” anlamı veren kullanımları öğretilmiştir:

“Hayatım boyunca yalnız seni sevdim.” (s. 123)

“Ancak” sözcüğünün “kişinin elinde olmayan bir yetersizliği dile getirdiği” kullanımlar öğretilmiştir:

“Trafik çok yoğun ancak iki saat sonra evde olabilirim. ” (s.123)

Bu ünite de öğretimi yapılan dil bilgisi konularını pekiştirmek amacıyla çeşitli alıştırmalara yer verilmiştir:

“Sorununuzu çok iyi anlıyorum,.....şu anda ofisimizde yetkili kimse olmadığından size yardımcı olamıyorum.

- Yalnız
- Ancak
- Sadece” (s. 123)

11.Ünite: İnsanın Büyük Sırrı

ADP'nin A1 – A2 düzeylerine uygun olarak hazırlanan ilk kitapta, “-e, -de, -den” hâl eklerinin “fiillerin hedefini, yerini ve kaynağını göstermek” olan temel işlevlerinin öğretimi yapılmıştı. Günlük hayatta sık kullanılan diğer işlevlerinin öğretimi, C1 düzeyinde yapılmıştır.

“-e” hâl ekinin “amaç” bildiren, “-de” hâl ekinin konuyla ilgili “hakkındalık ” anlatan kullanımları öğretilmiştir:

“Bu çiçekler sana. ” (s. 127)

“Ne yapsak kabul etmedi. Düşüncesinde ısrar ediyor. ”(s. 127)

“-e” hâl ekinin zaman kavramlarıyla birlikte kullanımları öğretilmiştir:

“Sınav haftaya da yapılmayacakmış, gelecek aya ertelenmiş. ” (s. 127)

“Seneye otuzuma basacağım. ” (s. 127)

“-den” hâl ekinin rakamlara eklenerek “bir şeyin fiyatını” bildiren kullanımları öğretilmiştir:

“Bu parayla tanesi beş yüz bin liradan üç ev alabiliriz.” (s. 127)

“-de” ve “-den” hâl eklerinin bazı sözcüklerle kalıplaşmasıyla oluşan kullanımlar öğretilmiştir:

“Ben onun beni ikide bir rahatsız etmesine alışığım. ” (s. 127)

“Bir bakışta anladım onu nasıl biri olduğunu. ” (s. 127)

“Sen doğrudan eve gel. Ben alışveriş yaptım. ” (s. 127)

“-den” hâl ekinin “neden, gerekçe” anlamı veren kullanımları öğretilmiştir:

“İnadından özür dilemedi benden. ” (s. 127)

“Yorgunluktan ölmek üzereyim. ” (s. 127)

“-den” hâl ekinin “aynılık”, “benzerlik” anlamı verdiği kullanımlar öğretilmiştir:

“Bu gömlekten bende de var. ” (s. 127)

“-me / iş + iyelik + -den önce / sonra / itibaren” yapısının konuşma anının öncesine ya da sonrasına ait “süre, zaman” bildirdiği kullanımlar örneklendirilmiştir:

ULAÇLAR “-mE / (y)İş + iyelik + -(n)dEn önce/ sonra / itibaren”

Eylem	Ek	İyelik Eki	Ek	
Belirle	-ma /-me	-m / -ım / -im /	-dan / -ndan	Önce
Başla		-um /	-den / -nden	Sonra
Bulun	-iş /	-üm		İtibaren
Gel	-(y)iş			
	-iş /	-n / -ın / -in / -un		
	-(y)iş	/-ün		
	-uş /	-sı /-si		
	-(y)üş	...		
	-üş /			
	-(y)üş			

Örnekler

İşe başlamanızdan itibaren üç gün içinde eksik belgelerinizi tamamlayın.
 Senin anlattığın olay benim gelişimden önceydi.
 Matbaanın bulunuşundan önce kitaplar elle çoğaltılıyordu.

(s.131)

“-mı” ekinin“beklenmedik bir anda ortaya çıkan durum ve olaylar karşısında konuşucunun şaşırmasını” anlatan günlük hayattaki sık kullanımları öğretilmiştir:

“Tam evden çıkacakken misafir gelmez mi? Sinemaya gidemedik.” (s. 135)

“mı” ekinin “sitem, kinaye, nezaket” bildiren anlatımları da öğretilmiştir:

“Neden hiç aramadın? Seni ne kadar merak ettiğimi bilmiyor musun?”
 (s. 135)

“Sen de orada değil miydin? Neden ‘ben görmedim’ diyorsun? ” (s. 135)

“Biraz daha tatlı almaz mısınız? ”(s. 135)

12. Ünite: Uzaydayız

Birden çok sıfatın bir ismi nitelemek ya da belirtmek üzere birlikte kullanıldığı, günlük hayatta çok sık kullanılan, bağlamlara yer verilerek, sıfatların bir arada kullanımı öğretilmiştir:

“Dünkü partideki, uzun boylu, sarışın, doktor kızı tanıyor musun? ” (s. 139)

“Şu gözlüklü yaşlı adam kim? ” (s. 139)

“Siyah, deri, bağcıklı bir ayakkabı almak istiyorum. ” (s. 139)

“-ki” yapısıyla oluşturulan niteleme öbeklerinin niteleme sıfatlarından önce geldiği, günlük hayattaki sık kullanımlarıyla öğretilmiştir:

“Dolaptaki, bütün, eski giysileri attım. ” (s. 139)

Sıfatların iyelik eki alarak adlaştığı (sıfat + iyelik > ad) yapılar, günlük hayatta sık sık kullanılmaktadır. Bu yapıların anlamsal ve işlevsel özellikleri örnek bağlamlarla öğretilmiştir:

“Birkaçınız bana yardım edebilir mi?” (s. 143)

“Bana göre en çalışkanınız Lisa. ” (s. 143)

“Dışında, -den başka, -in yanında / yanı sıra” yapısı, günlük hayattaki sık kullanımlarıyla öğretilmiştir:

“Senin başarılı olman dışında hiçbir isteğim yok.” (s. 147)

“Senin başarılı olmandan başka hiçbir isteğim yok.” (s.147)

4.21. Yeni-Hitit Yabancılar İçin Türkçe Dersleri-3 Adlı Ders Kitabının C1 Düzeyinde Dil Bilgisi Konu Dağılımının Ve Öğretiminin Değerlendirilmesi

* İncelediğimiz ders kitabındaki dil bilgisi konu sıralaması ve öğretimi –genel olarak- ADP’nin C1 düzeyinde kazandırılması hedeflenen temel dil düzeylerine yönelik beklentileri karşılayacak, öğrenciyi bu düzeyde hedeflenen “Dil Bilgisel Doğruluk Seviyesi” (CEF, 2001: 114) getirecek nitelikte yapılmıştır.

* “...-a...-a ” zarf fiil ekinin olumsuz “ –maya” yapısı, günlük hayatta “bir işi uzun süre yapmama sonucu gerçekleşen durumu” anlatmak amacıyla sık sık kullanılmaktadır. Ders kitabında bu yapının öğretilmesine de yer verilebilirdi.

Örnek: “Dil öğreniminden sonra pratik yapmaya yapmaya bildiklerinin çoğunu unuttu.”

* Ders kitabında,“...-a...-a” zarf fiil ekinin günlük hayatta sık kullanılan kalıplaşmış kullanımlarına yer verilebilirdi. Günlük hayatta sık kullanılan bu kalıplaşmış yapılar, ADP’nin A1 – A2 düzeyine uygun olarak hazırlanan ders kitabında da tek örnekle öğretilmişti. (bkz.Yeni Hitit-1, 2008: 137)

Bu yapının “sadece tekrarlanma anlamı veren zıt anlamlı fiiller” ile kullanımına da günlük hayatta sık sık rastlanmaktadır. Bu kullanımların öğretilmesine de ders kitabında yer verilebilirdi.

Örnek: “Çamurda **bata çıka** yürüdük. ”, “Çocuk **düşe kalka** büyür. ”

“...-a...-a” zarf fiil eki günlük hayatta eş ya da yakın anlamlı sözcüklerle kalıplaşmış olarak da sık sık kullanılmaktadır. Bu yüzden bu kalıplaşmış kullanımların öğretimine de yer verilebilirdi.

Örnek: “Adam **inleye sızlaya** yerinden kalktı. ”, “İçeri **itişe kakışa** girdik. ”

* Ders kitabının yedinci ünitesinde yer alan “hiç değilse” zarfının öğretimi, günlük hayatta birbiri yerine sık kullanıldıkları dikkate alınarak, “bari” sözcüğüyle birlikte yapılabilirdi.

Örnek: “Ders çalışmıyorsun **hiç değilse** derslere düzenli gel.” (s. 87)

“Ders çalışmıyorsun **bari** derslere düzenli gel. ”

* Ders kitabının sekizinci ünitesinde öğretimi yapılan “-maksızın” zarfı, günlük hayatta “-madan” zarfıyla aynı işlevde kullanılabilir. Günlük hayattan seçilen bağlamlarla bu iki yapının anlamsal ve işlevsel benzerliği sezdirilebilirdi.

Örnek: “İki gündür hiç uyumaksızın çalışıyor.” (= İki gündür uyumadı, hep çalışıyor) (s. 185)

“İki gündür hiç uyumadan çalışıyor.”

* Ders kitabının onuncu ünitesinde öğretimi yapılan “-masına rağmen” yapısıyla B1 düzeyinde öğretimi yapılan “-dığı hâlde” zarfının bağlamlara benzer anlamlar verdiği sezdirilebilirdi. Bu öğretim yöntemiyle öğrenciye günlük hayattaki ifade çeşitliliği sunularak öğrencinin hedef dilin içine daha fazla girmesi sağlanabilirdi.

* Ders kitabında, zaman zaman, harf eksikliğinden kaynaklanan yazım yanlışlarına rastlanmaktadır. Bu tür hatalar, sınıf içi uygulamalarda fark edilip düzeltilmediği takdirde, öğrenci zihninde kalıcı hatalar oluşmasına sebep olabilir.

Örnekler: “Sana yardım ederim ancak sen de bana yardı edeceksin.” (s. 123)

“Trafik çok yoğun ancak iki saat sona evde olabilirim.” (s. 123)

“Bir bakışta anladım onu nasıl biri olduğunu.” (s. 127)

*Ders kitabının onuncu ünitesinde “yalnız, sadece, ancak” sözcüklerinin kullanımları tabloda örneklendirildiği hâlde, “yalnızca” sözcüğünün kullanımları örneklendirilmemiştir:

BELİRTEÇLER**yalnız, yalnızca, sadece, ancak**

Tümce	Belirteç	Tümce	Örnekler
Hayatım boyunca Sizden	Ancak Yalnız Sadece Yalnızca	Biraz anlayış bekliyorum. Seni sevdim.	Sizden sadece biraz anlayış bekliyorum. Hayatım boyunca yalnız seni sevdim. ...

(s. 123)

* Bu düzeyde yer alan bazı alıştırmalarda da ses hâdiselerinin verilişi, öğrencinin zihnini karıştırıp hatalı öğrenmelere yol açabilir.

Örnek: “Tamamlayalım:

1. Çok şaşırdık, sen bizi ziyaret etder miydin?

2. Aşk olsun, seni isteyerek kır..... hiç?

Beni uzun zamandır tanıyorsun.” (s. 135)

* Ders kitabının on ikinci ünitesinde yer alan adlaştırma (sıfat + iyelik > ad) konusunun öğretiminde,

“Bazı günler evden hiç çıkmıyorum.” (s. 143)

“Tüm öğrenciler yarın saat sekizde burada olacak.” (s.143)

öğretilen yapının kullanılmadığı bağlamlara yer verilmiştir. Bu durum dil bilgisi öğretim ve öğrenimini olumsuz etkileyebilir.

* “Adlaştırma” başlığı altında, bazı belgisiz sıfatların ve sayı sıfatlarının günlük hayattaki sık kullanımları (birimiz, kimimiz, çoğu...v.b.) öğretilmiştir. Bu düzeye gelene kadar öğrencinin, günlük hayatta ve sarmal bağlamlarda bu yapılarla sık sık karşılaşacağı düşünülerek bu yapıların öğretimi daha önce yapılabilirdi ya da öğretimine yer verilmeyip, sarmal bağlamlarda, kullanımları sezdirilebilirdi. Hedef kitlemiz olan yabancılara dil bilgisi öğretiminde yapının adını öğretmek değil, günlük hayattaki kullanımlarını öğretmek esas olmalıdır.

4.22. Yabancılar İçin Türkçe-2 Adlı Ders Kitabının Dil Bilgisi Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi

Gazi-TÖMER tarafından hazırlanan Yabancılar İçin Türkçe-2 adlı ders kitabının ön sözünde "...bu eser, ilk olarak yayınlanan kitabımızı tamamlamak ve orta düzeydeki öğrencilerin dil yeteneğini geliştirerek ileri Türkçe seviyesine ulaştırmak amacıyla hazırlanmıştır" (Gazi TÖMER, 2006:I). açıklamasına yer verilmekle birlikte, yaptığımız incelemede, kitabın ADP'ye uygun olarak hazırlanmadığı tespit edilmiştir.

İncelediğimiz ders kitabında, dil bilgisi öğretimine yer verilmediği hâlde dil bilgisi alıştırmalarından oluşan "Dil Bilgisi" bölümleri bulunmaktadır.Bu bölümlerin ADP'ye de kurumca hazırlanan dil bilgisi kitabına da uygun hazırlanmadığı dikkat çekmektedir.

Yabancılar İçin Türkçe-2 adlı ders kitabında yer alan dil bilgisi alıştırmalarının kurum tarafından hazırlanan dil bilgisi kitabındaki ilgili konulardan kopuk olarak verilmesi, ders kitabından dil bilgisi kitabındaki ilgili bölümlere yönlendirme yapılmaması, kurumda dil bilgisi kitabının ayrı bir ders saatinde okutulması, iki kitap arasında dil bilgisi öğretimi açısından paralellik bulunmaması...v.b. sebeplerle ortaya çıkan tutarsızlıklar, kitaplar hazırlanırken dil öğretiminde bütünlük ilkesinin dikkate alınmadığını ortaya koymaktadır. Örneğin; Yabancılar İçin Türkçe-1 ve 2 ders kitaplarında "Çatı Ekleri"nin öğretimi yapılmadığı hâlde, Yabancılar İçin Türkçe-2 adlı ders kitabında bu konuda bolca alıştırmaya yer verilmiştir. Oysa yabancılar Türkçe öğretirken günlük hayattaki kullanım sıklığı, öğrencinin kendi anadilindeki karşılığını bulmakta zorlanabileceği, aynı yapıların karıştırılmasından kaynaklanabilecek yanlış kullanımlar...v.b. sebepler dikkate alınarak çatı eklerinin öğretimi yapılmalıydı. İncelediğimiz ders kitabında, "Öğretimi yapılmayan dil bilgisi yapı ve kurallarıyla ilgili alıştırmalara yer verilmemesi" ilkesine de uyulmadığı tespit edilmiştir.

Örnek: 8.Bölüm: Geçmiş Ve Gelecek

"C) Aşağıdaki cümleleri nesne-yüklem ilişkisi (geçişli-geçişsiz) yönünde inceleyiniz.

1.Hayat ütopyalara doğru yürüyor.

2.Yüzyıl sonra dünyanın nasıl olacağını hayal edebiliriz." (s.239)

Ay'a İlk Adım

Dil bilgisi

"A)Aşağıdaki cümleleri nesne-yüklem ilişkisi (geçişli-geçişsiz)yönünden inceleyiniz.

1. ABD' nin uzay çalışmalarını yöneten Houston Uzay Merkezi, beyin görevi yapmaktadır.” (s.245)

“B) Aşağıdaki cümleleri özne-yüklem ilişkisi (etken-edilgen) yönünden inceleyiniz.

1. Sovyetler Birliği tarafından içinde insan bulunan bir füze uzaya fırlatıldı.
2. Bu son derece önemli görev için üç astronot seçilmişti.”(s. 245)

“C) Aşağıdaki etken cümleleri edilgen yapınız.

1. 25 Temmuz 1969’ da Dünya’ ya indi.
2. Astronotlar, Ay’da yaklaşık iki saat kaldılar.”(s.246)

Dünya Savaşları

Dil bilgisi:

“A) Aşağıdaki cümleleri özne - yüklem (dönüştür - işteş) ve nesne – yüklem ilişkisi (ettirgen) yönünden inceleyiniz.

- 1.Savaş, aydınların birçoğunu kaybettirdi.
- 2.Otuz milyonun ölümüne yol açan İkinci Dünya Savaşı’ nda pek çok insan da yaralandı.” (s.253)

“B) Aşağıdaki edilgen cümleleri etken hale getiriniz.

- 1.Birinci Dünya Savaşı’ ndan sonra Türkiye Cumhuriyeti, Polonya, Macaristan, Çekoslovakya, Irak ve Suriye devletleri kuruldu.
- 2.Rusya’ nın Balkanlarda etkinlik sağlama politikası, Japonya’ nın Asya ve Büyük Okyanus’ta yayılma isteğiyle, savaş körüklendi.” (s.253)

“C) Aşağıdaki cümlelerin fiillerini uygun kutuya yerleştiriniz.

- 1.Dünya savaşlarında bir çok şehir tahrip edildi.
- 2.Dünyada, her yıl milyonlarca dolar silahlanmaya harcanıyor.” (s.254)

Etken	
Edilgen	
İşteş	
Dönüştür	
Ettirgen	

“A) Aşağıdaki, nesne-yüklem uyumsuzluğundan dolayı anlatım bozukluğu olan cümlelere gerekli eklemeleri yapınız ve cümleleri yeniden yazınız.

1. Onun her söylediğine inanıyor ve her yerde savunuyor.

2. Önce bana kızıyor sonra sevdiğini söylüyor.” (s.286)

4.23. Okuyorum-Öğreniyorum Adlı Ders Kitabının Dil Bilgisi Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi

Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü tarafından hazırlanan “Okuyorum-Öğreniyorum” adlı ders kitabında dil bilgisi öğretimine yer verilmemiştir. Kitap okuma-anlama becerilerini geliştirmek amacıyla hazırlanmıştır ve içinde Türk Edebiyatı’nın seçkin örneklerine yer verilmiştir. Enstitüden edindiğimiz bilgilere göre, bu ders kitabı Türkçeyi en az orta düzeyde bilen öğrenciler için hazırlanmıştır.

4.24. Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi-1 Adlı Kitabın Dil Bilgisi Konu Sıralaması Bakımından Değerlendirilmesi

Ders kitabının ön sözünde (Türkmen, 2009: VIII), Dil Bilgisi-1 başlıklı bu çalışmanın daha önce, yine, Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü yayınlarından çıkan “Okuyorum-Öğreniyorum” adlı ders kitabıyla birlikte kullanılabilceği belirtilmiştir. Fakat “Okuyorum- Öğreniyorum” adlı ders kitabında, öğrenciyi dil bilgisi kitabına yönlendiren atıflara yer verilmemiştir. Dil bilgisi kitabının kullanımı öğrencinin inisiyatifine bırakılmıştır. Bu durum -iki kitap arasında- konuların seçimi, sıralanışı, bağlamların oluşturulması...v.b. açılardan tutarsızlıklar oluşmasına sebep olmuştur.

Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi-1 adlı eser, yardımcı kitap olarak hazırlandığı için, çalışmamızda ayrıntılı bir biçimde incelenmemiştir. Ön sözünde Türkmen (2009:VIII)’in temel Türkçe seviyesinde bilinmesi gereken konulara yer verdiğini belirttiği kitapta yer alan dil malzemelerinin sıralanışı aşağıdaki gibidir:

“Alfabe

Türkçedeki Sesler

Ünlü (Vokal) Uyumları

1. Kalınlık-İncelik Uyumu(Büyük Ünlü Uyumu)

2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu (Küçük Ünlü Uyumu)

Düzeltilme İşareti(^)

Ünsüzlerin (Konsonantların) Nitelikleri

Ünsüzlerin Benzeşmesi (Konsonant Uyumu)

Ekler

I. Çekim Ekleri

1. İsim Çekim Ekleri

2. Fiil Çekim Ekleri

II.Yapım Ekleri

1. İsimden İsim Yapma Ekleri

2. İsimden Fiil Yapma Ekleri
 3. Fiilden İsim Yapma Ekleri
 4. Fiilden Fiil Yapma Ekleri
- Yapı Bakımından Kelimeler
1. Basit Kelimeler(Kök)
 2. Türemiş Kelimeler(Gövde)
 3. Birleşik Kelimeler
- Orta Hece Ünlüsünün (Vokalinin) Düşmesi
- Yardımcı Sesler
- Hece
- İyelik Ekleri
- Var-Yok
- Ek-Fiil
- İsimler
1. Özel İsimler
 2. Cins İsimler
 3. Somut İsimler
 4. Soyut İsimler
 5. Topluluk İsimleri
 6. Tekil İsimler
 7. Çoğul İsimler
- İsmin Hal (Durum) Ekleri
1. Yalın (Nominatif) Hali
 2. Belirtme (Akuzatif) Hali
 3. Yönelme (Datif) Hali
 4. Bulunma (Lokatif) Hali
 5. Ayrılma (Ablatif) Hali
 6. Genitif (İlgi) Eki
- Birleşik İsimler
- Tamlamalar
1. Belirtili İsim Tamlaması
 2. Belirtisiz İsim Tamlaması
 3. Takısız Tamlama
 4. Zincirleme İsim Tamlaması
- Sıfatlar
- I. Niteleme Sıfatları
1. Sıfatlarda Pekiştirme
 2. Sıfatlarda Karşılaştırma(Derecelendirme)
- I. Belirtme Sıfatları
1. İşaret (Gösterme) Sıfatları
 1. Sayı Sıfatları
 - a. Asıl Sayı Sıfatları
 - b. Sıra Sayı Sıfatları
 - c. Üleştirme Sayı Sıfatları
 - d. Kesir Sayı Sıfatları
- Topluluk Sayı Sıfatları
2. Belirsizlik Sıfatları
 3. Soru Sıfatları
- Birleşik Sıfatlar
- Fiiller

Fiil Çekimi

I. Bildirme (Haber) Kipleri

1. Görülen Geçmiş Zaman
2. Öğrenilen Geçmiş Zaman
3. Şimdiki Zaman
4. Geniş Zaman
5. Gelecek Zaman

II. Dilek Kipleri

1. Gereklilik Kipi
2. Dilek-Şart Kipi
3. İstek Kipi
4. Emir Kipi

Kuvvetlendirme ve İhtimal Eki ‘-dir’

Zamirler

1. Kişi (Şahıs) Zamirleri
2. Dönüşlülük Zamiri
3. İşaret (Gösterme) Zamirleri
4. Belirsizlik Zamirleri
5. Soru Zamirleri
6. İlgi Zamiri –ki (Aitlik Zamiri)

Zarflar

1. Yer-Yön Zarfları
2. Zaman Zarfları
3. Hal (Durum) Zarfları
4. Nicelik (Azlık-Çokluk) Zarfları
5. Soru Zarfları

Bazı Fiillerin Kullanımları”

Yukarıdaki sıralamada dikkati çekeceği gibi, ders kitabında, dil bilgisine ait en küçük ayrıntılara yer verilmiştir. Bu durum, dil öğretiminin beceri kazanımı olarak değil, bilgi öğretimi olarak ele alındığını ve ders kitabının ADP paralelinde hazırlanmadığını göstermektedir.

V. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkçenin yabancılara modern bir sistem ile öğretimi Türkiye’de 1980’li yıllarda başlamış, birçok üniversitemiz kendi bünyelerinde Türkçe Öğretim Merkezleri kurmuştur.

Kalfa (2008:2)’nin belirttiği gibi Avrupalılara yönelik Türkçe öğretiminde yaşanan en büyük sorun; araç gereçleri hazırlanmış, aşamaları belirlenmiş, programı oluşturulmuş bir öğretim sürecinin plânlanmamış olmasıdır.

Türkiye’de yabancı dil olarak Türkçe öğreten öğretmenler lisans düzeyinde özel bir eğitim almamaktadır. Birkaç üniversite bu alandaki çalışmalarını yüksek lisans programı olarak gerçekleştirmektedir.

Ayrıca kendi ülkelerinde Türkçe öğreten yabancı öğretmenler de Türkçe öğretimi konusunda Türkiye’de hazırlanan ortak bir program paralelinde yetiştirilmemektedir.

Günün koşullarına uygun dil öğretimi gerçekleştirmenin unsurlarından biri de öğretim materyalleridir. Bir dili yabancı dil olarak öğretebilmek, o dilin öğretimini kolaylaştırıcı bilgiler içeren öğretim araç gereçlerinin varlığıyla yakından ilgilidir. Ayrıca bazı Avrupa dillerinin öğretiminde olduğu gibi Türkçe öğretimine yönelik olarak ortak program doğrultusunda hazırlanmış CD’ler ve internet siteleri bulunmamaktadır.

Öğrencilerin dili öğrenme amaçlarına uygun olarak haftalık ders saatlerinin ve öğretimde ulaşılabilecek sonuçların belirlenmemiş olmasını da yabancılara Türkçe öğretiminin sorunlarından biri olarak görülmektedir.

Günümüz modern dil öğretiminde öğrenci merkezli eğitim esastır. Bu sistemde teorik bilgi ve ezbercilikten çok öğrenciyi aktif hâle getirmek amaçlanmaktadır. Öğrenci, hedef dili kullanan, sınıf içi çalışmalarda bildiklerini sergileyen, karşılaştırma fırsatı bulan ders kitabı ve öğretici rehberliğinde dil öğrenimini gerçekleştirebilir.

Biz tezimizde resmî kurumlarımızın Türkçe Öğretim Merkezleri'nde ders kitabı olarak kullanılan eserlerdeki dil bilgisi öğretimini inceleyerek örnekler sunmaya çalıştık.

Tezimize Türkçenin yabancılara öğretiminin tarihî gelişimiyle ilgili kısa bir değerlendirmeye başladıktan sonra, Türkçenin yabancılara öğretiminde dört temel beceriyi destekleyen ve Türkçe gibi eklemeli ve kuralları matematik formülleri kadar kesin bir dilin öğretiminde vazgeçilmez olan dil bilgisi öğretiminin önemli bir araç olduğunu, belirli ilkelere göre yapılması gerektiğini belirttik. Dil öğretiminde kullanılan yöntemlerin dil bilgisi öğretimi açısından genel bir değerlendirmesini yapıldıktan ve Türkçenin yabancılara öğretiminde uygulanabilecek en etkin yöntemin dilin iletişimsel boyutunu ön plâna çıkaran “seçmeci yöntem” olduğunu vurguladıktan sonra, “Yabancılara Türkçe Öğretmek Amacıyla Resmî Kurumlarda Kullanılan Ders Kitaplarındaki Dil Bilgisi Öğretiminin İncelenmesi Ve Değerlendirilmesi” başlığı altında,

Dil bilgisi yapılarını ve kurallarını ezberletmek yerine sezdirerek kolayca öğretmeyi ön plânda tutan, teorik bilgilerle doldurulmuş açıklamaları en ince ayrıntısına kadar tek tek iletmek amacıyla hazırlanmış özellikte değil, öğrencinin yazılı ve sözlü anlatımda kolayca iletişim kurmasını sağlayacak anlamsal-işlevsel yaklaşımla hazırlanmış ders kitaplarını tespit ettik. Ders kitaplarını, bizim yaklaşımımıza paralel bir anlayışla dil bilgisi öğretimini hedefleyen ADP'ye göre değerlendirdik.

Yapılan çalışma sonucunda, Türkiye'de yabancılara Türkçe öğretimi yapan resmî kurumlarda kullanılan ders kitaplarının çoğunun ADP ya da ADP gibi standart bir program paralelinde hazırlanmadığını tespit ettik. Bunun sonucunda ders kitaplarında dil bilgisi konu sıralaması, öğretimi, dil bilgisine verilen yer ve önem, dil bilgisel terminoloji...gibi konularda ortaklık bulunmamaktadır.

Ders kitapları farklı yaklaşımlarla hazırlandığı için yöntem birliği de oluşturulamamıştır.

Yaptığımız çalışmayla amacımız, Türkçenin yabancılara öğretimi alanında çalışmalar yapan resmî kurumların bir gün ortak bir çatı altında bir araya geldiklerinde hazırlayacakları programlarda, projelerde ve bunları temel alarak yazılacak ders kitaplarında, dil bilgisi öğretimi konusunda üzerinde durulması

gereken noktalara dikkat çekmektir. Türkçenin bir Avrupa dili olması konusunda yapılacak çalışmalara katkıda bulunmaktadır.

5.1. Örnek Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi Sonucu Ulaşılan Veriler

* İncelediğimiz ders kitaplarında -genel olarak- dil bilgisi konu sıralaması ve öğretiminin iki farklı yaklaşımla gerçekleştiğini tespit ettik:

1) Gazi Üniversitesi-TÖMER tarafından hazırlanan Yabancılar İçin Türkçe-1 adlı ders kitabında dil kuralları, Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü tarafından hazırlanan Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi-1” adlı eserde dil bilgisi konu sıralaması Türklere Türkçe öğretmek amacıyla hazırlanan ders kitaplarındaki gibi verilmekte ve öğrenciden ezberlemesi beklenmektedir.

2) Ankara Üniversitesi TÖMER tarafından hazırlanan Yeni-Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarında, öğrencilere dilin kuralları aktararak ve sezdirilerek o dilde iletişim kurmalarını sağlamak amaçlanmıştır.

İlki öğrencileri ezbere yönlendiren bir yaklaşım olup öğrenci dilin kurallarını belki öğrenir ancak bu kuralları dili kullanırken uygulayamaz.

İkincisinde ise; dil bilgisinin temel işlevinin çabuk ve kolay iletişim sağlamak olduğu, bunun içinde, dil bilgisi öğretiminin dil öğretiminde vazgeçilmez olduğu, dil bilgisi öğretiminin anlamsal-işlevsel yaklaşımla yapılması gerektiği anlamı çıkmaktadır. Biz de çalışmamızda bu yaklaşımla hazırlanan ders kitaplarıyla dil öğretiminde daha başarılı sonuçlara ulaşılacağını vurguladık.

* ADP’ye göre Ankara Üniversitesi TÖMER tarafından hazırlanan Yeni-Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı (1-2-3) dile hâkim olma düzeylerine göre, A1’den başlayarak C1 düzeyine kadar çıkan üç ders kitabından oluşmaktadır. Bu ders kitaplarında her bir düzey için hedeflenen dil bilgisel kazanım, bir sonrakinde kendisine eklemeler yaparak bireye yeni yeterlilikler kazandırmayı amaçlamaktadır. Gazi Üniversitesi-TÖMER tarafından hazırlanan Yabancılar İçin Türkçe-1 ve Yabancılar İçin Türkçe-2 adlı ders kitaplarında dile hâkim olma düzeylerine göre bir düzeylendirme yapılmadığı gibi, ders kitaplarının A1-A2 ve B1 düzeylerine denk geldiği düşünülerek ayrılan bölümlerinde bazı kazanımların ortak olduğu ve zaman zaman tekrarlardan kaynaklanan tekdüzeliğe düşüldüğü tespit edilmiştir. Örneğin, Yabancılar İçin Türkçe-1 adlı ders kitabında gelecek zamanın öğretimi, farklı

ünitelerde tekrar edilmiştir. Dil bilgisi konularının veriliş sırası, buna bağlı olarak da, öğrencinin hangi kazanımı hangi düzeyde edineceği tamamen kitabı hazırlayanların inisiyatifine bırakılmıştır. Ayrıca serinin ikinci ders kitabında dil bilgisi yapı ve kurallarıyla ilgili bilgilere yer verilmediği hâlde ünite sonlarında öğretimi yapılmayan konularda alıştırmalara yer verildiği tespit edilmiştir. Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü'nde okutulan “Okuyorum–Öğreniyorum” adlı ders kitabında ise okuma anlama çalışmalarına ağırlık verildiği, dil bilgisi öğretimine ise hiç yer verilmediği tespit edilmiştir. Enstitüden edindiğimiz bilgilere göre bu ders kitabı Türkçeyi en az orta düzeyde bilen öğrenciler için hazırlanmıştır ve enstitüde 2009 Ekim ayından itibaren okutulan “Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi-1” adlı eser dışında kullanılan tek kitaptır. Enstitüde yabancılar için Türkçe dersleri, temel, orta ve yüksek Türkçe olarak belirlenen basamaklı kur sistemiyle yapılmaktadır.

* ADP’de yer alan her düzeye uygun olarak ayrı ayrı hazırlanmış altı ders kitabından oluşan bir seri bulunmamaktadır.

* ADP dil bilgisi öğretimi için konuları ve konu sıralamasını çok net bir şekilde belirlememekle birlikte, genel anlamda, konu başlıklarına yer vermiş, öğrenciden beklenen dil bilgisi yeterliliklerini belirtmiştir. İncelediğimiz ders kitaplarının çoğunda, ADP gibi standart bir program uygulanmadığı için, dil bilgisi öğretimine verilen önem, dil bilgisi konu sıralaması ve öğretiminde birlik bulunmamaktadır. Bu da yabancılar Türkçe öğretiminin önemli sorunlarından biridir. Öğretiminin başarıya ulaşmasında, sorunların doğru tespiti ve bu sorunların giderilmesi için yapılacak çalışmalar çok önemlidir. Kalfa (2008:6), Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin bütün kurum ve kuruluşlarıyla Türkçenin bir Avrupa dili olması konusunda hiç zaman kaybetmeden projeler üretmeye başlaması gerektiğini belirtmiştir. Bu çalışmalar, Türkiye’nin bir Avrupa ülkesi olması yolunda, Avrupa’yla ekonomik ve politik anlamda bütünleşmemizi sağlayacak diğer çabalardan daha az önemli değildir.

* Ders kitaplarında, genel olarak, dil bilgisi öğretimine yer verildiği tespit edilmiştir. Yeni-Hitit ders kitapları ve Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarında ilk aşamada, öğrencinin temel cümleler kurabileceği düzeyde dil bilgisi öğretimine yer verildiği; fakat ilerleyen düzeylerde dil bilgisi öğretiminin farklı yaklaşımlarla ele alındığı gözlenmiştir. Yeni-Hitit ders kitaplarında her düzeyde öğrencinin ihtiyaçlarına uygun olarak günlük hayatta kullanım sıklığına göre dil bilgisi öğretimine yer verilirken;

Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarında bu durumun -yeterince- dikkate alınmadığı tespit edilmiştir.

*Yeni-Hitit ders kitaplarında dil bilgisi konuları sıralı ve yapılandırmacı bir yaklaşımla verilmiş, öğretilen konuların öğretilecek konulara temel oluşturması sağlanmıştır. Dil bilgisi öğretimi, temel yaşam alanlarındaki ihtiyaçlara yönelik uygulamalarla birleştirilerek dilin anlamsal boyutunu da ön plâna çıkaran işlevsel-kavramsal yaklaşımla ele alınmıştır. Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarında ise dil bilgisi öğretiminin yapısal bir yaklaşımla ele alındığı tespit edilmiştir. Bu ders kitaplarında dil bilgisi kazanımlarına göre belirgin bir düzeylendirmenin bulunmaması da kazanımların yapılandırılması açısından öğrencinin zorlanabileceği özelliktedir.

* Yeni-Hitit ders kitaplarında dil öğretimi bir bütün olarak değerlendirilmiş, dil bilgisi öğretimi dört temel beceriyi destekleyici bir araç olarak ele alınmıştır. Dil bilgisi konuları, öğrenciye öğretilen dil bilgisi yapısıyla ilgili temel bilgiler sunan tablolarla üniteler içerisine serpiştirilmiştir. Yabancılar İçin Türkçe adlı ders kitaplarında ise dil bilgisi öğretiminin dört temel beceri ile birlikte amaç olarak değerlendirildiği üniteler içerisinde bağımsız dil bilgisi bölümlerine yer verilmesinden de anlaşılmaktadır.

* Yeni-Hitit ders kitaplarında dil bilgisi öğretimi sabit bir yöntemle ele alınmamıştır. ADP paralelinde, her görev ve yapının kendisine göre farklı yöntemler gerektirebileceği yaklaşımıyla, öğretilen konuya uygun yöntem ya da yöntemlerin seçilebileceği esneklikte hazırlanmıştır. Bunun yanı sıra Yeni-Hitit ders kitaplarında dilin günlük hayatta (ne kadar kusurlu kullanılırsa kullanılsın), artık doğal bir varlığa dönüşüncüye dek hayatın her alanına sokulup kullanılmasıyla kazanılacağı anlayışıyla işlevsel-kavramsal yaklaşımı ön plâna çıkaran bir öğretim yapıldığı tespit edilmiştir. Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarında ise dil bilgisi öğretiminin tümevarım ve tümdengelim yöntemlerini de içine alan bilişsel yöntem ile yapıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca ders kitaplarında yaşayan ve değişim gösteren dilden çok, resmî dilin kullanımına yer verilmiştir.

* Yeni-Hitit ders kitaplarındaki dil bilgisi öğretiminin hedeflediği kazanımlar, öğrenme ve öğretme süreci ve içerik bakımından değerlendirilmiş ve ADP'ye uygun olarak hazırlandığı tespit edilmiştir. Buna karşın Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarında dil bilgisi öğretiminde ADP'ye tam uygunluk gözlenmemiştir.

* Yeni-Hitit ders kitaplarında, A1 ve A2 düzeylerine aynı kitapta yer verilmiştir. Bu durum, öğrenci tarafından kazanımların ortak değerlendirilmesine ve bu düzeylerdeki kazanımların belirgin olarak yapılandırmasına engel olabilir.

* Yeni-Hitit ders kitaplarında ders kitaplarında dil bilgisi terimlerinin günlük hayatta sık kullanılan herkesçe anlaşılabilir bir terminolojiyle verilmediği dikkat çekmektedir.

Örnek: “anaforik adıl” (Yeni Hitit-2, 2008: 181), “ettirilen özne” (Yeni Hitit-2, 2008: 184)

* İncelediğimiz ders kitaplarında dil bilgisi terimlerinde birlik sağlanamadığı tespit edilmiştir:

Yeni-Hitit Ders Kitapları	Yabancılar İçin Türkçe – 1
Koşaç Tümcesi	Ek Fiil
Ortaçlar	Sıfat Fiiller
Belirteç	Zarf
Adlaştırma	İsim fiil
Belirli Geçmiş Zaman	Görülen Geçmiş Zaman

* Yeni-Hitit ders kitapları ve Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarında yer alan dil bilgisi öğretiminde tablolardan yararlanılmıştır; fakat tabloların yeterince işlevsel olmadığı tespit edilmiştir. Ders kitaplarındaki tablolar özel, büyük boyutlu işaretlemelerden, renklendirmelerden...yararlanılarak ilgi çekici hâle getirilmemiştir. Bu yüzden öğrenci tabloları yorumlamada büyük sıkıntı çekebilir. Ayrıca Yeni-Hitit ders kitaplarında, öğretimi kolaylaştırıcı görsel unsur olarak kullanılan tablolardaki renklendirmeler anlaşılmamaktadır:

Örnek: Koşaç Tümcesi (Haber Kipi)

Ad / Adıl	Ad / Adıl	-	?	Örnekler

Bu (nlar)	Ne	Değil	-	Bu ne?
Şurası	Kim			Onlar kim?
	Neresi		Mı	<u>Burası kim?</u>
Kitap	Nerede		Mi	Kitap nerede?
	Burada		Mu	<u>Burada kalabalık ?</u>
	...		Mü	

(Yeni Hitit-1 2008: 13)

(Tabloda yanlış kullanımlar kırmızı renkle verilmiştir; fakat Türkçeyi hiç bilmeyen öğrenci, ilk kitabın ilk ünitesinde yer alan bu tablodaki yanlış kullanımları ezberleyebilir. Yanlışların düzeltilmesi ileriki aşamalarda daha zor olacağından, hatalı kullanımlar öğrenci zihninde kalıcı hâle gelerek dil öğretim ve öğrenimini olumsuz etkileyebilir.)

* Ders kitaplarında, tablolar dışındaki görsel unsurlardan yeterince yararlanılmadığı tespit edilmiştir. Öğretilen dil bilgisi konuları –genel olarak- resimlerle örtüşmemektedir.

* Yeni-Hitit ders kitaplarında öğrenci dil bilgisi ile boğulmamıştır. Ezberci değil, anlayarak öğrenmeye önem verilmiştir. Yeni-Hitit ders kitaplarının son kısımlarında Türkçe hakkında genel bilgilerin yer aldığı dil bilgisi desteği bölümü dışında, her ders kitabında yer verilen dil bilgisi konuları ile ilgili ek bilgilerin bulunduğu dil bilgisi desteği bölümleri bulunmaktadır. Fakat bu bölümlerde kullanılan dil ve anlatım aşırı bilimsel ve teorik olup öğrenci düzeyinin çok üstündedir. Bu yüzden öğrenci açısından işlevsel bir nitelik taşımamaktadır. Sadece öğreticilerin yararlanabileceğini düşündüğümüz bu bilgilere ders kitapları içerisinde değil; ayrıca hazırlanacak öğretici kitabında yer verilmeliydi. Ancak bu kitapta bile kullanılan dilin daha açık ve net olması gerekmektedir.

Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarında dil bilgisi yapı ve kuralları ile ilgili bilgilere her ünite sonunda “Dil Bilgisi” başlığı ile yer verilmiştir.

(Her iki serinin ders kitaplarında da dil bilgisi yapı ve kuralları ile ilgili bilgilere, ünitelerden bağımsız olarak oluşturulan bölümlerde yer verildiği tespit edilmiştir. Bu durum dil bilgisi öğretim ve öğrenimi açısından doğru bir yaklaşım değildir. Dil öğretiminin bir bütün olduğu, dil bilgisi öğretiminin de dört temel beceriyi destekleyen bir araç olduğu yaklaşımıyla, dil bilgisi yapı ve kurallarıyla ilgili bilgiler üniteler içerisine gerekli olduğu ölçüde serpiştirilebilirdi. Dil bilgisi öğretimi

bağlamlardan kopuk yapılmamalıdır, bağlamları öğretmek esas olmalıdır. Hedef dile ait bilgilerin ayrıca ve ayrıntılı bir şekilde yazılması dil öğretim ve öğrenimini olumsuz etkileyebilir. Dil bilgisi teorik bilgiler yığındır. Bu yüzden terimsel dil bilgisi öğretimine ağırlık verilerek öğrenci gereksiz ayrıntılar içinde boğulmamalı, dil öğretimi sıkıcı hâle getirilmemelidir. Dil bilgisi öğretiminde önemli olan yapının adını öğretmek değil, işleyişini ve günlük hayatta kullanımını sezdirmektir. Türk diline bir yabancı gözüyle bakmak, dil öğretimine Türklere Türkçe öğretimi değil yabancı dil olarak Türkçe öğretim prensipleriyle yaklaşmak esas olmalıdır. Dil, bilgi öğretimi değil beceri kazanımı olarak değerlendirilmelidir. (Daha önce de belirttiğimiz gibi dil öğretiminde bilgilerle yüklü terimsel öğretim gereksizdir.)

* Yönergelerin tam ve doğru olmaması, dil bilgisi konu sıralaması ve öğretimi açısından uyum sağlanamaması, bağlamların öğretilen ve öğretilecek dil bilgisi yapı ve kurallarına uygun hazırlanmaması... gibi sebeplerle; ders kitapları ile dil bilgisi kitapları arasında kopukluklar ve tutarsızlıklar gözlenmektedir. Bu yüzden ders kitaplarından bağımsız dil bilgisi kitapları kullanılmamalıdır. Dil bilgisi kuralları üniteler içine serpiştirilmelidir. Dil öğretimi bir bütün olarak değerlendirilmeli, bütün beceriler aynı kitap içerisinde, aynı derste ele alınmalıdır. Dil bilgisi öğretimi ayrı bir kitap ile ayrı bir derste işlenmemelidir.

(Gazi-TÖMER ve Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Merkezi'nde ders kitapları dışında okutulan dil bilgisi kitapları bulunmaktadır. Ders kitaplarıyla dil bilgisi kitapları arasında dil bilgisi konu sıralaması ve öğretimi açısından uyum bulunmamaktadır. Ders kitaplarında öğrencinin dil bilgisi kitabında öğrendiği konu ve yapılarla ilgili gerekli yönlendirmelere yer verilmediği tespit edilmiştir. Öğrenci öğrendiği yapı ve kuralı ders kitabında görememektedir. Çoğu zaman da, doğrudan bu yapı ve kurallara yönelik hazırlanmış alıştırmalarla karşı karşıya kalmaktadır. Gazi TÖMER'in ve Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü'nün ders kitaplarıyla dil bilgisi kitapları arasındaki kopukluk, daha önce de belirttiğimiz gibi, konu sıralamasında, bağlamaların oluşturulmasında, dil bilgisi öğretiminde uyumsuzluk, düzensizlik..., ders kitaplarında dil bilgisi kitabına yönelik atıflara yer verilmemesi... v.b. birçok biçimde karşımıza çıkmaktadır. Bütün bunlar yabancılara Türkçe öğretiminin önemli sorunlarından olup kurumlarda kullanılan ders kitaplarının yetersiz kaldığının anlaşılması üzerine, ders kitaplarından –genelde- uzun süre sonra yardımcı kitap niteliğinde hazırlanan dil bilgisi kitaplarında, gerek dil bilgisi konu sıralamasının gerek öğretiminin gerekse bağlamların ders

kitaplarından bağımsız oluşturulmasından kaynaklanmaktadır. Bu durumun sebepleri arasında, kurumların eğitim politikasındaki tutarsızlıklar gösterilebilir.)

* Dil bilgisi öğretiminde bağlamlar esastır. Öğretilen ve öğretilecek dil bilgisi yapı ve kurallarıyla oluşturulacak bağlamlarda, yaşayan dil kullanılmalıdır. Dil canlı bir varlıktır ve zaman içerisinde değişim ve gelişim gösterir. Bu yüzden günlük hayatta sokakta kullanılan dil esas olmalı, öğrenci dilini öğrendiği ülkede sınıf içinde ve dışında farklı kullanımlarla karşı karşıya kalmamalıdır. Öğrenci, günlük hayatta kullanılan dil ile oluşturulan bağlamları ezberleyerek, modelleyerek temel yaşam alanlarında aktif duruma gelebilir. Bu durum öğrencinin hedef dilin daha çok içine girmesini sağlayarak, dil öğretim ve öğrenimi daha zevkli ve kalıcı hâle getirebilir. Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarında yaşayan dilden çok resmî dilin öğretimine ağırlık verildiği tespit edilmiştir. Yeni-Hitit ders kitaplarında ise, öğretilen dil bilgisi yapılarının kullanımıyla oluşturulan bağlamlara dayalı dil bilgisi öğretimi esastır.

* İncelediğimiz ders kitapları yabancılar Türkçe öğretmek amacıyla hazırlanmış olmakla birlikte, ders kitaplarının dil bilgisi bölümleri öğrencinin bireysel olarak yorumlayıp anlayabileceği özellikte hazırlanmamıştır. Bu yüzden ders kitaplarının sınıf içinde öğretici rehberliğinde Türkçe öğrenmek isteyenler için uygun olduğu tespit edilmiştir.

* Yeni-Hitit ders kitaplarında ve Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarında öğretimi yapılan dil bilgisi konularını pekiştirerek kalıcı hâle getirmeyi amaçlayan alıştırmalar öğrenme alanına ve konunun niteliğine göre çeşitlilik göstermektedir. Ders kitaplarında kullanılan başlıca alıştırmalar türleri şunlardır: tamamlama, eşleştirme, yerleştirme, işaretleme, doğru–yanlış bulma, bağlam oluşturma...

* Yeni-Hitit ders kitaplarında öğretilen yapıların birleştirilmesi çok başarılı bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Kullanılan yöntemin gereği olarak yapılar, kurallar, dil malzemeleri sık sık tekrar edilmiştir. Böylece öğrenciyi sıkmadan ve zorlamadan, her defasında yeni konuyu eskilerle birleştirerek öğretmeyi hedefleyen, öğrencide öğrenme isteği ve zevki uyandıran bir yöntem kullanılmıştır. Bu şekilde dil öğretimi kolay ve zevkli hale getirilmeye çalışılmıştır. Öğrenimde kalıcılık bu yaklaşımla gerçekleştirilebilir. Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarında dil bilgisine yönelik alıştırmaların yapısalcı bir yaklaşımla hazırlanmış olduğu dikkat çekmektedir. Sorular yabancılar Türkçe öğretmek amacıyla değil, anadili Türkçe olup üniversite sınavına hazırlanan lise öğrencileri ya da lisans eğitimine devam eden öğrencilere uygun olarak hazırlanmış izlenimi vermektedir. Ayrıca üniteler içerisinde yer alan dil

bilgisi alıştırmaları yapısal, anlamsal, işlevsel açıdan birbirini tamamlayacak şekilde hazırlanmamıştır.

* Yeni-Hitit ders kitaplarında dil bilgisi yapıları verilirken dil bilimsel bir yaklaşımla adlandırmalar yapılmıştır: “-dĭ, -EcEk...” gibi. Bu tür kullanımlar günümüzde geçerliliğini yitirmiş olup ADP’yle de uyuşmamaktadır. Ayrıca öğrencinin zihnine yerleşebilecek olan bu tür görsel unsurlar, yazılı anlatımda yanlışlar yapmasına neden olabilir. Bu yüzden ekin bir şeklinin yapıyı temsilen verilip diğer şekillerinin parantez içinde sunulduğu, daha anlaşılır, bir yöntem kullanılabilirdi. Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarında yer alan dil bilgisi yapılarının ve terimlerinin daha anlaşılır sunulduğu ve ADP’ye daha uygun olduğu tespit edilmiştir.

*Yeni-Hitit ders kitaplarında isim cümlelerinin belirli, belirsiz ve şart kullanımlarının geçmiş zaman öğretiminden ve şart kipinin öğretiminden sonra yapılması yapısal, anlamsal ve işlevsel açıdan dil bilgisi öğretimini- öğrenimini kolay ve zevkli hâle getirebilirdi. Fakat belirsiz geçmiş zaman öğretiminden sonra “gelecek zaman rivayet” yapısı...v.b. günlük hayatta sık kullanılmayan birleşik zamanların öğretimi, dil bilgisi öğretim ve öğrenimini olumsuz etkileyecektir.

*Yeni-Hitit ders kitaplarında ADP’ye uygun olarak kazandırılması hedeflenen becerilere yönelik günlük hayatta sık kullanılan ve Türk kültüründe önemli yeri olan sözcüklerin kullanımına yer verilmiştir. Bu şekilde temel söz dağarcığı oluşturulmaya çalışılmıştır. Sözcükler sarmal bağlamlarda sık sık tekrar edilerek sözcüklerin anlamsal özellikleri sezdirilmeye çalışılmıştır. Yabancılar İçin Türkçe–1 adlı ders kitabında A1 düzeyine uygun olarak hazırlanan üniteler dışında, temel söz varlığı oluşturulması üzerinde durulmadığı tespit edilmiştir.

5.2. Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, Gazi – TÖMER ve Ankara Üniversitesi TÖMER’ den Elde Ettiğimiz Bazı Dökümanlar Sonucunda Ulaştığımız Veriler

*Gazi-TÖMER’de Türkî Cumhuriyetlerden gelen öğrenciler ile farklı dil ailelerinden gelen öğrencilerin aynı dersliklerde öğrenim gördükleri tespit edilmiştir. Oysa Türkî Cumhuriyetlerden gelen öğrencilerin anadilleriyle Türkiye Türkçesi arasında yapısal ve anlamsal olarak ortak noktalar bulunmaktadır. Bu yüzden bu öğrencilerin Türkiye Türkçesini öğrenirken avantajları ve dezavantajları diğer öğrencilerden farklı olacaktır. Derslikler oluşturulurken anadili Türkçe olanlarla diğerleri ayrılmalıdır. Sözelimi, sıfatlar öğretilirken “sıfat” sözcüğü bütün Türkler açısından aynıdır; fakat

Japonlar, İngilizler...gibi farklı dil ailelerinden gelen yabancılar açısından hatırlama kolay olmayacaktır.

*Gazi-TÖMER’de ve Ege Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü’nde bağımsız dil bilgisi dersleri yapılmaktadır. (Ege Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü ileri düzey Türkçe sınıfına ait ders programı çalışmamızın sonunda EK-3’te yer almaktadır.) Gazi-TÖMER’de“Anlama (Okuma–Dinleme)–Konuşma–Yazma–Dil Bilgisi” olarak belirlenen derslerin her birine ayrı bir öğretici girmektedir. Dolayısıyla dil bilgisindeki yeterlilik düzeyini belirlemek üzere yapılan sınavlar da diğer becerilerden bağımsız olarak “Dil Bilgisi Sınavı” başlığı ile yapılmaktadır. (Gazi TÖMER’e ait “Temel Düzey (A1) Kuru Final Sınav Programı” çalışmamızın sonundaki EK-1’de yer almaktadır.)

*Gazi-TÖMER ve Ege Türk Dünyası Araştırmaları Merkezi’nde bağımsız dil bilgisi derslerinin yapılması, derslere farklı öğreticilerin girmesi, derslerde yardımcı kitap olarak hazırlanan dil bilgisi kitaplarının kullanılması, bağımsız dil bilgisi sınavlarının yapılması...v.b. “dil öğretiminin bir bütün olduğu, dil bilgisi öğretiminin de dil öğretiminde dört temel beceriyi destekleyici bir araç olduğu” anlayışıyla örtüşmemektedir. Bu durum dört temel becerinin eşit biçimde gelişimini ve öğrenci hatalarının anında tespit edilip giderilmesini engellemektedir.

*Ankara Üniversitesi TÖMER’ de ise, dil bilgisi sınavlarının kaldırıldığı tespit edilmiştir. (“Ankara Üniversitesi-TÖMER, Temel Türkçe Sertifika Sınavı Programı” çalışmamızın sonunda EK-2’ de yer almaktadır.)

5.3. Öneriler

Yabancılar Türkçe öğretimi alanında yapılan çalışmalarda önemli bir yol kat edilmiştir; fakat, en kısa zamanda, resmî kurum ve kuruluşlarımıza bağlı Türkçe Öğretim Merkezleri’nde görev yapan öğreticilerin ve program hazırlayıcıların ortak bir çatı altında toplanarak, Türkçenin neden bir yabancı dil olarak Avrupa dilleri arasında öğretilmesi gerektiğine ilişkin politik ve kültürel gerçekleri belirlemesi ve modern dil öğretim yöntem ve teknikleri ışığında yeni projeler gerçekleştirmesi gerekmektedir. Araç gereçleri hazırlanmış, aşamaları belirlenmiş, programı oluşturulmuş bir öğretim sürecinin plânlanması gerekmektedir. Bu plân yapılırken öğrencinin amacı ve ihtiyaçları dikkate alınmalıdır.

Yurt içindeki ve dışındaki dil öğreticilerinin ortak bir program dâhilinde yetiştirilmesi de dil öğretiminde belli bir standartın yakalanması açısından önemlidir.

Aşağıda, dil bilgisi öğretimini oluşturan belli başlı unsurlarla ilgili önerilere yer verilmiştir.

5.3.1. Dil Bilgisi Öğretiminde Yaklaşım, Yöntem Ve Teknik İle İlgili Öneriler

* Dil bilgisi öğretiminde amacımız; öğrencinin öğrendiği dilde sadece dil bilgisel açıdan doğru cümleler kurmasını sağlamak değil, o cümleleri doğru ortamlarda kullanabilmesini ve etkili iletişim kurmasını sağlamak olmalıdır.

* Öğrenciye sunulacak yapının anlamlı, anlaşılabilir ve öğrencinin ilgisini çekecek özelliklerde olması da öğrencinin anlama odaklanmasını kolaylaştırarak dil bilgisi öğretim ve öğrenimini kolay ve zevkli hâle getirebilir.

* Dil öğretiminde amaç öğrencinin en kısa zamanda günlük hayatta iletişim kurması olmalıdır. ADP’de de belirtildiği gibi sınırlı da olsa konu üzerinde hâkimiyet kurabilecek bir öğrenci düzeyi hedeflenmelidir. Öğrenci en temel ihtiyaçlarını dile getirebilecek düzeye getirilmeli, ilk aşamada bireyin temel cümleler kurabileceği düzeyde dil bilgisi öğretimine yer verilmelidir. Günlük hayatta sık kullanılan basit kalıpların öğretimine önem ve öncelik verilmelidir. Kim olduğu, ne iş yaptığı, tanıştığı insanlara ne iş yaptıklarına, ne yaptıklarına ve yapacaklarına dair sorular; bu sorulara aldığı cevaplar ya da vereceği cevaplar, öğrencinin yaşayan dilin içerisine kısa sürede girmesini sağlayacaktır. Bu yüzden sınıf içerisinde hedef dil kullanılmalı, çeşitli canlandırma teknikleriyle günlük yaşam alanları oluşturularak öğrenciye öğrendiği dil bilgisi yapılarını ve kurallarını hangi ortamda, nasıl kullanacağı gösterilmelidir. Konuyla ilgili ilgi çekici geçişlerle de öğrencinin dikkati çekilmelidir. Dil bilgisi öğretiminin günlük hayattaki ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olduğunu ve dil bilgisi yapı ve kurallarını öğrenmesi gerektiğini hisseden öğrenci, hedef dildeki yapıların işleyiş mantığını daha kolay sezecek ve hedef dili öğrenme konusunda daha istekli olacaktır.

* Yapısal olarak öğretim kolaylığı bulunan anlamsal ve işlevsel olarak da daha güncel olan kalıplar tercih edilmelidir.

Örnek: “Nerelisin?” Yerine “Nereden geliyorsun?”

* Öğrenci dilini öğrenmeye geldiği ülkedeki dil kullanımını belli bir seviyeye geldikten sonra iş bulup çalışma, bütçesine katkıda bulunma ihtiyacı duyabilir. Günlük hayatta sık kullanılan ve her yerde görsel olarak desteklenmiş medya haberleri, ilânlar bulunmaktadır. Ayrıca, hedef kitlemizin dış dünya ile ilgili, okumayı öğrenmeyi ilke

edinmiş yetişkin bireyler olduğu, dilini öğrendiği ülkenin en az günlük gündemini takip edecek düzeyde anlama ve anlatım becerilerine sahip olmak isteyeceği de unutulmamalıdır. Bu yüzden medyada kullanılan yapıların, ilân ve broşürlerde yer alan ifadelerin öğretimine yer verilmelidir.

* Hedef dillin dil bilgisi yapıları öğretilirken, günlük hayatta sık kullanılan sözcükler seçilmelidir.

*Her düzeydeki bağlamların o düzeye uygun sözcüklerle oluşturulması, dil bilgisi yapılarının oluşumunun ve işleyişinin daha kolay algılanmasını sağlayacaktır. Bu sözcüklerin anlam özelliklerinin kavranması dil bilgisi öğretimi daha kolay ve zevkli hâle getirecektir. Günlük hayatta sık kullanılan sözcükler, kalıplaşmış kullanımlar düzeylere göre belirlenerek, düzeylere uygun kelime dağarcıkları oluşturulmalıdır.

*Sık ve anlamlı tekrarlar ile öğretilenlerin kalıcı hâle gelip gelmediği kontrol edilmelidir. Çünkü kullanılmayan dil becerileri gerileyecektir.

*“Batı Avrupa’da son yıllarda, özellikle, pratik amaçlı Türkçe öğrenmek isteyenlerin sayısının artması, canlı bir varlık olan dilin sürekli gelişim göstermesi ve değişim geçirmesi...v.b.” sebeplerle, dil öğretimi soyut teoriden çok somut örneklere dayandırılmalıdır. Türk dilini yabancılara en kolay şekilde öğretmenin yolları araştırılmalı ve bu alanda yöntemler geliştirilmelidir.

*Dil bilgisi öğretimi yapılırken, öğrenci teorik bilgiler içinde boğulmamalıdır. Zengin örnekler ve değişik kullanımlar ile öğrenci karşı karşıya bırakılmalıdır. Örnekler yoluyla kuralı sezdirmek hedeflenmeli, öğretilenler çeşitli etkinlikler ve uygulamalarla pekiştirilmelidir. Amacımız “arabanın parçalarını değil; arabayı sürmeyi öğretmek” olmalıdır.

*Dil bilgisi etkinlikleri dört temel beceriyi destekleyici nitelikte olmalıdır. Dil öğretiminde dil bilgisi öğretimi amaç değil, araç olarak değerlendirilmelidir.

*Dil bilgisi öğretiminde, uygulanan yöntemlerden biri tümevarım olmalıdır. Bir yapının kullanımları yeterli örnek ile verildikten sonra bu yapıyla ilgili bilgiye yer verilmelidir. Çünkü dil bilgisi bir kurallar bütünüdür. Hedef kitlemiz olan yetişkin öğrenciler, hedef dilin kurallarını ana dilleri ile karşılaştırma eğiliminde olacaklardır. Bu yüzden gözleme dayalı tümevarım yöntemi bilişsel yöntem ile desteklenmelidir. Öğretilen yapının tekrar ve kontrolünde tümdengelim tekniği kullanılabilir. Yapının günlük hayatta kullanımına yönelik aktarım oluşturma süreci, sınıf içinde yapılacak

canlandırmalar ve teknolojik unsurlarla desteklenen işitsel–görsel yöntem, iletişimsel yöntem...v.b. birçok yöntemin bir arada kullanımıyla gerçekleştirilebilir.

*Dil bilgisi öğretimi ezbercilikten uzak ve anlayarak kavramaya yönelik olmalıdır. Dil bilgisi kurallarını ezberletmeye dayalı bir yöntemle öğrenci pasif duruma getirilmemelidir.

*Bireyin yazarak çalıştığı konular akılda daha kalıcı hâle geldiğinden öğretilen dil bilgisi yapıları yazma çalışmaları ile pekiştirilmelidir. Noktalama ve imlâ da en kolay kontrollü yazma ile öğretilir.

*Öğrencinin karşılaştığı sorun ve hatalar; sözlü iletişim sırasında, okuma dersinde işlenen metinlerde, yazılı ödevler vasıtasıyla tespit edilebilir. Bunların sınıf içinde düzeltilmesine dayanan bir yaklaşımla, kalıcı hatalar oluşması engellenebilir. Bu şekilde dil bilgisi öğretiminde başarılı sonuçlar alınabilir. Derslerin ayrı ayrı olması (Dil bilgisi, Okuma, Dinleme, Yazma... gibi) öğrencinin eksiklerinin bilinip tespit edilmesini zorlaştırabilir. Dil eğitimi bir bütündür ve dersler dört temel becerinin birlikte ele alındığı bir bütünlük içinde işlenmelidir.

*Öğretimi gerçekleştirilen dil bilgisi yapısı, kuralıyla ilgili öğrencinin ilgisini çekecek, dikkatini uzun süre öğretimi yapılan konuya vermesini sağlayacak çeşitli oyunlaştırma tekniklerinden, görsel–işitsel unsurlardan yararlanılmalıdır. Bu şekilde öğrencinin daha kolay motive olması sağlanabilir.

*Yabancılara Türkçe öğretimi, Türklere Türkçe öğretim yöntemleriyle yapılmamalıdır. Hedef kitlemizin ana dilinin gramerini en az orta düzeyde bilen yabancılar olduğu düşünülerek her dilde aynı olan terimlerin ve kuralların öğretimiyle vakit kaybedilmemeli ve öğrenci gereksiz teorik bilgiler yığını içine sokulmamalıdır.

*Dil öğretimini başarıya ulaştıracak en önemli unsurlardan biri hangi dil bilgisi yapısının, kuralının...öncelikli olarak verileceğinin doğru bir şekilde belirlenmesidir. Diğer önemli noktalar ise; öğretimi yapılacak yapının, kuralın özelliklerinin ve öğrencinin ana diliyle ortak ve farklı noktalarının tespit edilmesidir. Bunlara bağlı olarak seçilecek doğru yöntem ya da yöntemlerin uygun tekniklerle birleştirilerek uygulanması, dil öğretimini başarıya ulaştıracaktır.

*Aynı anlamı karşılayan ya da yakın anlamlı yapı ve sözcükler, birlikte kullanımlarla sezdirilmelidir. Önceliğin öğretimi kolay ve günlük hayatta sık kullanılan yapıya verilmesi doğrudur. Örneğin, “ve” nin öğretiminden sonra “ile” nin öğretimi

yapılabilir. Öğrenci her iki yapıyı da öğrendikten sonra, karşılaştırmalı kullanımlarla, aralarındaki işlevsel benzerlik sezdirilebilir..

* Aynı yapının farklı işlevleri de sunulmalıdır. Bu şekilde öğrenci, dildeki her anlamın tek bir yapıyla ifade edilmediğini ya da her yapının tek bir anlamı karşılamadığını anlayacaktır. Örnek: zaman ekleriyle ortak olan sıfat fiil ekleri.

* Yabancılara Türkçe öğretiminde dil bilgisi terimlerinin öğretiminden çok dil bilgisi yapılarının günlük hayattaki işleyişini sezdirmek önemlidir. Hedef kitle kendi dilinin gramerini, en az orta düzeyde, bildiği için kullanımlardaki terimleri sezecektir. Örneğin, “kalem” sözcüğü her dilde isimdir.

* Ses hâdiseleri de yeri geldikçe verilmeli, teorik bilgilerden çok kullanımlar ile sezdirilmeye çalışılmalıdır.

* Dilimizde yazılış ve söylenişin birbirine çok yakın olduğu, sözcük köklerinin çekim ve türetim sırasında aynı kaldığı, dilimizdeki istisnaların azlığı, bazı dillerde adlara gelen cinsiyet belirlemeye yönelik biçim ve biçim ekinin Türkçede olmadığı... gibi özellikler öğrenciye sezdirilerek, öğretim ve öğrenim kolaylığı sağlanabilir.

* Dilimizde aynı yapının eklendiği sözcüğe farklı anlamlar verdiğini daha önce de belirtmiştik. Böyle birçok yapının bulunması bu konunun anlamsal bakış açısıyla öğretiminin daha kolay olacağını göstermektedir.

* Türkçedeki mefhumlar iyi verilmelidir; çünkü “mefhum kargaşası yabancıyı güç durumda bırakır. Örneğin; “Türkçede ‘içmek’ fiilini birçok yerde kullanırız: Çay içmek, sigara içmek, çorba içmek, ant içmek, dersi su gibi içmek... v.b.” (Barın, 1992: 73).

* Aynı yapının birçok anlamsal özelliği birlikte öğretilmeye çalışılmamalıdır. Günlük hayatta kullanım sıklığı, yapısal ve anlamsal öğretim ve öğrenim kolaylığı dikkate alınarak, aşama aşama, öğretilmelidir. Her öğretilen yapının öğrencinin daha önceden öğrendiği yapılarla birlikte kullanımına yer verilmeli, anlam değişimleri üzerinde durularak pekiştirilmelidir.

Örnekler: 1. -ken zarfının birden çok kullanımının olduğu ve çok değişik anlamları yansıttığı dikkate alınarak bu zarfın öğretimi karşılaştırmalı örneklerle yapılabilir:

“Müzik dinleyerek ders çalışıyorum.”

Ders çalışırken müzik dinliyorum.”

2. Fiillere dönüşlü anlamı kazandıran “-l ve -n” ekleri ile ortak olan ve fiillere edilgenlik (meçhullük) anlamı kazandıran eklerin kullanımları karşılaştırmalı örneklerle verilebilir:

“Kaleci topa atıldı.” (Dönüşlü)

“Kaleci oyundan atıldı.” (Edilgen)

(Birinci cümlede kaleci kendini topa atmıştır. İkinci cümlede ise kaleci kendini oyundan atmamıştır. Onu atan başkasıdır.)

* Günlük dilde sık kullanılan kalıplaşmış yapıların öğretimi, yeri geldikçe, dil bilgisi yapılarının öğretiminde kaynak oluşturmalıdır.

Örnek: “Baka baka / yana yana gitmek...” gibi ikilemelerin kullanımlarıyla “- a...- a” zarfının öğretimi kolaylaştırılabilir.

* Özel isimlerin büyük harfle başlaması, sonuna kesme işareti konması, özel isimlere gelen yapım eklerinden sonra kesme işareti konmaması “-ki” ekinin ve “ki” bağlacının yazılışları, “-de” ekinin ve “de” bağlacının yazımı...v.b. birçok imlâ kuralı ve noktalama işaretinin öğretimi, yazma çalışmalarının yanı sıra, derslerin bitiminde teknolojik materyaller kullanılarak gerçekleştirilebilir.

* Soru-cevap tekniğiyle öğrencinin ilgisi çekilerek, dil bilgisi öğretim ve öğrenimini kolaylaştırabilir.

Örnek:- Nereye gidiyorsunuz? - Eve gidiyorum.

- Nerede? - Evde

- Nereden? - Evden

(Yukarıdaki örneklerde soru kalıbındaki eklerle cevaptaki ekler örtüşmektedir. Bu bunun gibi sorularında ve cevaplarında yapısal benzerlik bulunan kullanımlar, görsel unsurlarla desteklenerek dil bilgisi öğretim ve öğrenimi kolay ve zevkli bir hâle getirilebilir.)

* Öğretilen dil bilgisi yapısının yerleşmesi, doğru ve etkin kullanımı, genelde, bir iki düzey sonra gerçekleşmektedir. Bu yüzden bir-iki düzey sonraya ait yapı ve kurallar, sarmal bağlamlarda yavaş yavaş sezdirilebilir.

* Öğrencinin bir şekilde duya duya ya da okuduğu metinlerden yanlış kullanımlarını öğrenme ihtimalinin yüksek olduğu dil bilgisi yapılarının öğretimine öncelik verilmelidir. Bu kalıcı yanlışların oluşması engellenerek, dil bilgisi öğretim ve öğrenimini kolay ve zevkli hâle getirebilir.

* Dilimizdeki isim hâl eklerinin fonksiyonunu sağlayan ekler, hemen hemen tüm dillerde mevcuttur; fakat farklı şekillerle farklı bakış açılarıyla kullanılmaktadırlar. İkinci bir dil öğrenilirken anadilin ses, yapı, söz dizimi ve anlam özelliklerinin öğrenilen dil üzerinde etkilerinin ve izlerinin görülmesi...v.b. çeşitli yanlışlar yapılmasına yol açmaktadır. Bu yüzden öğrenciler isim hâl eklerinin kullanımı konusunda yanlışlar yapabilirler. Günlük hayatta birçok sözcüğe eklenerek çeşitli anlam ve işlevlerde sık sık kullanılan hâl eklerinin öğretimi, ilk düzeylerde titizlikle yapılmalıdır. Bu eklerin günlük hayattaki pratik kullanımları da, mutlaka, verilmelidir. (Örnek: Eczane nerede? Sağda, solda, ilerde...v.b.) Öğrenci yanlışları tespit edilerek en aza indirilmeye çalışılmalıdır. Üst düzeylerde bu ekler daha zor ve karışık yapılara ekleneceği için hataların düzeltilmesi de zorlaşabilir.

* Belirtme hâl eki öğrencinin sık hata yaptığı eklerden olduğu için öğretim ve öğrenimini kolaylaştırmak amacıyla çeşitli öğretim teknikleri kullanılabilir. Dil bilgisi kurallarının, malzemelerinin, yapılarının...öğretimi, tek başına değil bütünlük içinde ele alınmalıdır. Bu yaklaşımla isim hâl ekleri de fiillerle olan münasebetlerinden hareketle öğretilebilir:

İsimlere,

“1.Beş duyuyla yapılan fiillerden önce belirtme durum eki getirilir:

‘Bugün Kağan’ı gördüm. ’

‘Beni duyuyor musunuz? ’

2.Beyinde gerçekleşen fiillerden önce belirtme durum eki getirilir:

‘Sizi çok iyi anlıyorum. ’

3.Yönetme–yönlendirme anlatan fiillerden önce belirtme durum eki getirilir:

‘Elindeki taşı attı.’

4.Denetimimizde olan ve yönlendirebildiğimiz her canlı ile yaptığımız hareketleri anlatan fiillerden önce belirtme durum eki getirilir:

‘Az sonra çocuğu uyutacağım.’ ” (Barın ve Demir, 2008: 104–105)

Yukarıdakine benzer teknikler çeşitli görsel unsurlar ile birleştirilerek diğer hâl eklerinin öğretim ve öğrenimini de daha kolay ve zevkli hâle getirilebilir.

* Türkçede isimler, sıfatlar, sözcük grupları tıpkı eylemler gibi çekimlenebilmekte; hiç değişmeyen köklere gelen birden fazla ek sözcüklere çeşitli anlamlar vermekte ve işlevler yüklemektedir. Ayrıca, günlük hayatta, edat ve zarflar ile birlikte sık kullanılan - neredeyse – birleşerek kalıplaşmış olan eklerimiz bulunmaktadır. Bu

yüzden Türkçe öğretiminde ek öğretimi çok önemlidir. İlk düzeylerden itibaren eklerin öğretimi, görsel unsurlarla desteklenerek, titizlikle yapılmalıdır. Bu şekilde dil bilgisi öğretim ve öğrenimini kolay ve zevkli hâle getirilebilir.

Örnek: “-den beri”, “-dik + iyelik + den beri”, “-mek / -me iyelik lazım gerek...”

* Türkçe fiil hâkimiyetine dayalı bir dildir. Bu yüzden fiillerin öğretimine gereken önem verilmelidir. Örneğin, kiplerin kişilere göre çekimlerinin yapıldığı tablolarda her kişi farklı bir fiil ile çekimlenerek aynı konu içerisinde birden çok fiilin öğretimi yapılabilir.

* Öğretimi yapılacak kipin anlamsal açıdan öğretim ve öğrenimini kolaylaştıracak sözcüklerle birlikte verilmesi dil bilgisi öğretim ve öğrenimini kolaylaştırabilir. Örneğin, dilek kipinin öğretiminde “keşke” sözcüğünden yararlanılabilir.

Örnek: “Keşke insanlar da kuşlar gibi uçabilseydi.”

* İş yapanın belli olduğu etken yapılar ile bir işin yapıldığını gösteren edilgen yapıların karşılaştırmalı örneklendirilmesi; aralarındaki yapısal, anlamsal ve işlevsel farkların sezilmesini kolaylaştırabilir.

Örnek: “İnsanlar çocuklara iyi örnek olmalı.” -“Çocuklara iyi örnek olunmalı.”

* Ettirgen ve oldurgan yapıların öğretimi hem anlamsal açıdan hem de basit yapılar olduğu için bir sorun oluşturmayabilir. Fakat bunların diğer yapılarla birleşerek oluşturduğu katmerli yapıların öğretim ve öğrenim zorluğu bulunmaktadır. Bu yüzden formülleştirilerek öğretilmesi, eklerin ayrı ayrı gösterildiği tablolara yer verilmesi ve bolca karşılaştırmalı örnekle verilmesi...v.b. dil bilgisi öğretim ve öğrenimini kolay ve zevkli hâle getirilebilir.

* Türkçe sözcük türleri arasındaki esneklik, bu sözcüklerin farklı görevlerde kullanımları bir arada verilerek sezdirilebilir.

Örnek: “Güzel kız” (sıfat) , “Güzeller” (isim), “O çok güzeldir.” (yüklem)

* Dil bilgisi konuları, günlük hayattaki kullanım sıklığı dikkate alınarak kolaydan – zora, basitten– karmaşığa doğru sıralanarak öğretilmelidir. Öğretimi gerçekleştirilen yapılar öğretilen yapılara temel oluşturacak şekilde verilerek, hem yapısal hem anlamsal öğretim ve öğrenim kolaylığı sağlanabilir.

* Öğretilen dille ilgili inceliklere, ilgili konularda, yer verilmelidir.

Örnek: Türkçede türetme ve çekim sırasında köklerde genellikle bir değişiklik olmaz; fakat birkaç istisnaî durum söz konusudur:

“Ben-bana, sen-sana, demek-diyor, yemek-yiyor”

Bu kullanımlar örneklerle sezdirilmelidir.

* Sözcük köklerinde türetme ve çekim sırasında bir değişiklik olmaması dilimizin öğrenimini kolaylaştırıcı bir özellik olarak değerlendirilebilir; fakat aynı kökün birden fazla ek alması ve eklerdeki biçimsel değişim anadilleri Türkçeden farklı olan öğrencilerin Türkçe öğrenmelerini zorlaştırabilir. Bu yüzden dil bilgisi öğretiminde görsel unsurlardan yararlanmak dil bilgisi öğretim ve öğrenimini daha kolay ve zevkli hâle getirebilir.

* Yabancı dil öğretiminde öğrenciye harita okuma, çizelgeye bakma, bilmece çözme...v.b. görevler verilerek öğrencinin ilgisi anlam üzerinde yoğunlaştırılırsa yapılar daha iyi öğrenilebilir.

5.3.2. Dil Bilgisi Konu Sıralamasıyla İlgili Öneriler

* Dil bilgisi konuları - ADP dikkate alınarak - ihtiyaçlara, kullanım sıklığına ve yapısal öğretim kolaylığına göre sıralanmalıdır. Günlük dildeki kullanımlarını göstererek, yapıyı kavratmak esas olmalıdır.

* Günlük hayatta sık kullanılan basit kalıpların ve isim cümlelerinin öğretimiyle dil bilgisi öğretimine başlanması, öğrencinin ilk derslerden itibaren hedef dilin içerisine girmesini sağlayacaktır.

* Günlük hayattaki kullanım sıklığı dikkate alınarak “-lar, -ler” çoğul ekinin öğretimine öncelik verilmelidir.

* Günlük hayatta “var”, “yok” kalıbı ve “evet”, “hayır” ile oluşturulan bağlamların kullanımına çok sık rastlandığı için bu kullanımların öğretimine öncelik verilmelidir.

* İlk derslerden itibaren, günlük hayatta sık kullanılan “Bu ne?”, “Bu kim?...” gibi soru kalıplarının kullanımına yer verilmelidir.

* Uzaklık ifadelerinin isim cümleler ile sezdirilmesi, öğretim ve öğrenimini kolay ve zevkli hâle getirecektir.

* Günlük hayatta bulunma hâl eki isim cümlelerinde sık sık kullanılmaktadır. Bu yüzden bu ekin öğretimi isim cümleleriyle birlikte yapılabilir.

* Öğrencilerin anadillerindeki alışkanlıklarından dolayı yeni öğrendikleri dildeki sesleri önceleri yanlış telaffuz etmeleri normaldir; fakat ilerleyen düzeylerde sınıftaki her öğrencinin sesleri ayrı çıkarmasından kaynaklanan bozuk konuşmaların önüne

geçmek mümkün olmayabilir. Bu yüzden yanlış kullanımların üzerinde titizlikle durulmalı ve hatalar düzeltilmelidir.

* Türkçe cümlelerde sözcük sırası değiştiğinde değişik anlamlar ortaya çıkmaktadır. Cümle vurgusu bu açıdan önemlidir. Türkçenin anlatım gücünü kuvvetlendirir. Bu yüzden telaffuz çalışmalarına öğretimi gerçekleştirilen ilk yapılardan itibaren ağırlık verilerek vurgulara dikkat çekilmeli, anlam değişimleri ve sözcüklerin yapısında ses hâdiselerine göre meydana gelen ses değişimleri, dikte çalışmalarıyla ve derslerin sonunda teknolojik materyallerden yararlanılarak sezdirilmelidir.

* Şimdiki zaman kipi günlük hayatta sık kullanılan ve yapısal olarak öğretimi kolay olan bir kiptir. Şimdiki zaman kipini öğrenen öğrenci tek bir yapıyı “geniş zaman, gelecek zaman, geçmiş zaman” işlevlerinde kullanabilecektir. Şimdiki zaman kipinin öğretimi öğrencinin günlük hayatta kolay ve rahat iletişim kurabilmesi açısından önemli olup bu kipi öğretimine ilk düzeyde yer verilmesi, dil bilgisi öğretim ve öğrenimini kolay ve zevkli hâle getirebilir. Öğrenci, zamanların öğretimi sırasında kişi eklerinin kullanımlarını da sezecektir.

* Ayrılma hâl eki, “Nereye?”, “Nerede?”, “Nereden?” soru kalıpları günlük hayatta şimdiki zaman ile birlikte sık kullanılmaktadır. Bu yüzden öğretimleri birlikte yapılarak dil bilgisi öğretim ve öğrenimi kolay ve zevkli bir hâle getirilebilir.

* Türkçedeki ses olayları örnek kullanımlarda sezdirilmelidir. Örneğin, şimdiki zaman öğretilirken ünlü daralması da örneklerle sezdirilebilir.

* Türkçe yapı bakımından sondan eklemeli diller grubuna girdiği için kişi ekleri adılların yerine kullanılabilir. Bu özellik ilk düzeyden itibaren sık kullanımlarla sezdirilebilir.

Örnek: “Ben çalışıyorum.” yerine “Çalışıyorum.”

* Belirtili ve belirtisiz isim tamlamalarının isim cümlelerindeki kullanım sıklığı dikkate alınarak, öğretimleri ilk düzeyde yapılmalıdır. Belirtili isim tamlamasında belirtme ve ait olma özelliği bulunduğu örneklerle sezdirilmelidir.

* İyelik bildiren kullanımlar dilimizde ve kültürümüzde çoktur. Bu yüzden iyelik eklerinin ilk düzeylerde öğretilmesi gerekir. İyelik ekiyle arasında yapısal benzerlik bulunan belirtme hâl eki arasındaki fark, iki ekin birlikte kullanımlarıyla sezdirilebilir.

* İyelik ekinin isim tamlamalarındaki işlevinden hareketle, bu ekin öğretimi isim tamlamalarının öğretiminden önce yapılmalı ya da isim tamlamalarıyla birlikte yapılmalıdır.

* Yardımcı sesler, Türkçede iki ünlünün yan yana gelmediği açıklandıktan sonra, örneklerle sezdirilebilir.

* Türkçede sayı sıfatlarından sonra gelen eklerin her zaman tekil olduğu, örnek kullanımlarla sezdirilebilir.

* Emir kipinin öğretimi ilk düzeyde verilmelidir. Bu, hem ADP’de hedeflenen dil becerilerinin kazandırılmasında yardımcı olacaktır hem de fiillerin kullanımını sezdirecektir.

* Emir kipinin öğretimi sırasında olumsuzluk eki “-me, -ma”nın kullanımları da sezdirilebilir.

* Emir kipiyle fiil öğretimi yapıldıktan kısa bir süre sonra, günlük hayatta sık kullanılan isim fiil eklerinin öğretimine de yer verilebilir. Bu ekler arasındaki yapısal benzerlik, eklerin öğretim ve öğrenimlerini kolay ve zevkli hâle getirebilir.

Örnek: “Sakın buraya gelme, ama ben senin gelmeni istiyorum.”

Bu tür örnek bağlamlarla aynı yapıdaki eklerin anlamsal ve işlevsel farklarının sezilmesi kolaylaştırılacaktır.

* Emir kipinin öğretimi fiillerin öğretim ve öğreniminde büyük kolaylıklar sağlayarak, daha zor ve karmaşık yapıların öğretim ve öğrenimini kolaylaştırabilir.

Örnek: Emir kipi + Di = Belirli Geçmiş Zaman

* Emir ve istek kipleri, günlük hayatta iç içe geçmiş yapılar olduklarından öğretimleri aynı tabloda, birlikte, gerçekleştirilebilir. Bu öğretim şekli, dil bilgisi öğretimini kolay ve zevkli hâle getirebilir.

* Emir ve istek kipinin anlamsal olarak pek çok kullanımı karşılayabilme özelliği, öğrencinin –ilk düzeyde mevcut dil bilgisiyle- anlama ve anlatma becerilerini çeşitlendirerek hedef dilin daha fazla içine girmesini sağlayabilir.

Örnekler:

-İstek kipinin soru kullanımları çoğu zaman gereklilik anlamı taşır: “Ne yapayım?, Nasıl yapayım?, Nereden başlayayım?”

-Emir kipi, günlük hayatta “rica” ve “istek” bildiren kullanımlarda, “lütfen” sözcüğüyle birlikte sık sık kullanılmaktadır: “Lütfen çimlere basmayınız!”

-Günlük hayatta istek kipinin şaşırma anlatan ifadeleri de sık sık kullanılmaktadır:

“Hayret, adamı karşımda görmeyeyim mi?”

-Türkçede bu kiplerle oluşturulmuş: “Kurban olayım! , Elini ayağını öpeyim! , Kulun kölen olayım! ...gibi yalvarma... v.b. anlamlar taşıyan ve günlük hayatta sık kullanılan pek çok kalıplaşmış yapılar da bulunmaktadır.

* Aynı formdaki eklerin isim cümlelerindeki ve fiil cümlelerindeki kullanımları aynı ünite de öğretilir. Belirli geçmiş zaman, isim cümlelerinde belirli geçmiş zaman... gibi. Bu şekilde yapısal ve anlamsal olarak öğretim ve öğrenim kolaylığı sağlanabilir.

Örnek: “Pantolonum çok eskidi, yeni aldım o da eskidi.”

“Dün arkadaşşıma gittim, evde kimse yoktu. ”

Öğrenci günlük hayatta bu iki yapıyı bir arada kullanabilmeli, aralarındaki anlamsal ve işlevsel farkları sezebilmelidir.

* Birleşik zamanlı fiillerin öğretiminde; günlük hayattaki kullanım sıklıkları, yapısal öğretim kolaylıkları dikkate alınmalıdır. Örneğin; şimdiki zamanın hikâyesi, günlük hayatta öğrencinin kendini tanıtmak amacıyla kuracağı basit yapılarda sık kullanacağı bir yapıdır. Bu yüzden öğretimine A1 düzeyinde en temel anlamıyla yer verilebilir.

* İlk düzeylerde yönelme, kalma, belirtme hâl eklerinin işlevlerinin çok sayıda örnekle sezdirilmesi, ilerleyen düzeylerde daha zor ve karmaşık yapıların öğretim ve öğrenimini daha kolay ve zevkli hâle getirebilir.

* İlk düzeylerde, günlük hayattaki ihtiyaçlara yönelik olarak, temel yaşam alanlarında çok sık kullanılan yapı ekleri verilebilir. Örneğin, “-lık” ve “-sız” eklerinin öğretimi ile “acılı kebab-acısız kebab...” gibi temel yaşam alanlarındaki sık kullanımların sezdirilmesi sağlanabilir.

* Öğrencinin ilk düzeylerde öğretilen basit yapılarla günlük hayatta daha rahat iletişim kurabilmesi, anlama ve anlatma becerilerinin kısa sürede ve hızlı gelişebilmesi için “ama”, “fakat”, “çünkü” bağlaçlarının kullanımları da ilk düzeylerden itibaren sezdirilmelidir. Öğrencinin yaşayan dilin içerisine girebilmesi çok önemlidir.

* “-ken” zarfının isimlere durum ya da zaman anlamları veren kullanımlarının ilk düzeyde öğretimi, bu yapının ilerleyen düzeylerdeki karmaşık ve zor yapılarla kullanımını kolaylaştıracaktır.

Örnek: “Hastayken çok sinirli olur.” (Değil+ken / Yok+ken...)

“Ülkemdeyken her sabah koşuyordum. ”

* Ayrıca, “-ken” zarfının isimlerle kullanımının ilk düzeyde öğretimi, öğrencinin anlama ve anlatma becerilerini geliştirerek, hedef dilin içine girmesini sağlayacaktır. Bu yapının sık kullanımı ses özelliğinin sezilmesini sağlayacaktır.

* “- ken” zarfının öğretiminden sonra, öğrencinin günlük hayatta kedinden bahsederken sık sık “-ken” zarfıyla birlikte kullanacağı şimdiki zamanın hikâyesinin öğretimine yer verilebilir. Bu şekilde dil bilgisi öğretim ve öğrenimi kolay ve zevkli hâle getirilebilir.

Örnek: “Ben Rusya’ dayken hiç Rusça bilmiyordum.”

* “-Ip” ve “-arak” yapılarının olumsuzunu oluşturan “-me” isim fiil ekiyle “-den” hâl ekinin birleşmesinden oluşan “-madan” yapısını öğrencinin bildiğinden hareketle, emir ve istek kiplerinin öğretiminden sonra, bu zarfların öğretimine yer verilebilir.

“Sana gelip ders çalışayım.”

“Sorup öğrenmekte yarar var.”

“Anlayıp dinlemeden konuşma!”

“Kahvaltı ederek evden çık.”

“Kahvaltı etmeden evden çıkmam.”

Yukarıdaki örnek bağlamlarda görüldüğü üzere, bu zarfların basit kullanımları ilk düzeyler için uygundur. İlk düzeyde basit yapılı, öğretimi kolay zarfların verilmesi ilerleyen düzeylerde daha zor yapılı ve karmaşık zarfların öğretimini kolaylaştıracaktır. Bu yüzden yapısal ve anlamsal öğretim kolaylığı ve günlük hayatta kullanım sıklığı dikkate alınarak zarfların öğretimi yapılmalıdır.

* Birçok biçiminin bulunmasından kaynaklanan yapısal öğretim zorluğu, işlevsel olarak diğer kiplerle karşılanabilme özelliği dikkate alınarak, geniş zamanın öğretimi basit zamanlar içerisinde en son yapılabilir.

* Dilimizde değişmeyen bir kural olarak sistematik olarak gerçekleşen olayların ve durumların anlatımında,

“Güneş nereden doğar?”

“Çay içer misin?”

“Benimle evlenir misin?”

geniş zaman kullanıldığı belirtilebilir. Sık kullanımlarla bu kalıplar sezdirilebilir.

* Geniş zamanlı yapılar daha genel kullanımlardır, kişinin hayatında daha uzun süreli birtakım şeyleri ifade ettiği için daha güvenilir bilgiler sunmaktadır. Bu yüzden geniş zaman kipinin öğretimine yeterlilik fiilinin öğretiminden önce yer verilmesi, yeterlilik fiilinin öğretimini daha kolay ve zevkli hâle getirebilir.

Örnek: “Çocukluğumdan beri bisiklet sürerim.” (Bisiklet sürebiliyorum.)

* Gereklik ifadelerinin ve yeterlilik fiilinin olumsuz kullanımlarındaki anlamsal farklar çok sayıda örnek ile sezdirilmelidir.

Örnek: “Bu ödevi yapmak zorunda değilsin. ”

“Bu ödevi yapmamalısın.”

(Yukarıdaki iki cümlede gereklik kipinin olumsuz kullanımıdır; ama ilk cümlede yapıp yapmamak kişinin tercihine bırakılırken ikinci cümlede işin asla yapılmaması gerektiği belirtilmektedir.)

* “Kendi” sözcüğünün dönüşlülük anlamı taşıdığından hareketle öğretimine dönüşlü çatılı fiiller konusunda yer verilmesi dil bilgisi öğretim ve öğrenimini kolay ve zevkli hâle getirebilir.

* “-dır” eki öğretilirken bu ekin cümleye verdiği anlam özellikleri (kesinlik, ihtimal, pekiştirme) dikkate alınmalıdır. Bu ekin işlevi, günlük hayatta birlikte sık kullanıldığı diğer zamanlarla ve yapılarla birlikte sezdirilebilir. Örneğin; bu ekin gereklilik kipinin zorunluluk anlamını pekiştirme, şimdiki zaman (resmî) kullanımında anlamı kuvvetlendirme özellikleri dikkate alınarak, öğretimine bu konularla birlikte yer verilebilir.

5.3.3. Yabancılara Türkçe Öğretmek Amacıyla Hazırlanacak Ders Kitaplarıyla İlgili Öneriler

* Ders kitaplarında dil bilgisi öğretimi dört temel dil becerisinden bağımsız olarak ele alınmamalı, dil bilgisinin dört temel becerinin kazandırılmasında destekleyici bir araç olduğu unutulmamalıdır. Ders kitaplarında, anlama ve anlatma etkinlikleriyle birleştirilerek bütünlük içerisinde yapılan dil bilgisi öğretimine “evet”; fakat ders kitabından kopuk farklı öğreticinin girdiği ayrı bir derste, ders kitabı dışında bir dil bilgisi kitabıyla yapılan dil bilgisi öğretimine “hayır” demektediriz. Bu şekilde yapılan dil öğretiminin öğrenci yanlışlarının anında tespit edilip düzeltilmesini de engelleyerek dil öğretim ve öğrenimini olumsuz etkilediğini düşünmekteyiz.

* Dil öğretiminde amaç dilini öğrettiğiniz ülkenin tarihî, kültürel, sosyal değerlerini de öğretmektir. ADP öğretilen dilin bu boyutlarda da resmîleşmesini,

yaygınlaşmasını amaçlamaktadır. Bu yüzden ADP paralelinde hazırlanan ders kitapları dili öğretilen ülkenin kültürel, tarihî, sosyal...değerlerini barındıracaktır. Bu durum dili öğretilen ülkenin saygınlığını artıracaktır. Bu yüzden yabancılara Türkçe öğretmek amacıyla yazılan ders kitaplarında ADP temel alınmalıdır.

* Dünyada dil öğretimi belli standartlara göre yapılmaya başlanmıştır. ADP sayesinde yabancılara Türkçe öğretmek amacıyla resmî kurumlarda kullanılan bütün ders kitapları belli bir standarta göre hazırlanacak, ders kitaplarındaki dil bilgisi öğretiminde de birlik sağlanarak ortak sonuçlar alınacaktır. Her kurumun kendi çalışanları tarafından onların uygun gördüğü yaklaşım ve yöntemler ile hazırlanan ya da kurumlarda çalışan bireylerin kişisel tecrübelerine dayanarak hazırladıkları ders kitapları ile Türkçenin yabancılara öğretiminde standart bir başarıya ulaşılamaz.

* Ders kitapları, her görev ve yapının kendisine göre farklı yöntemler gerektirebileceği yaklaşımıyla, öğretilen konuya uygun yöntem ya da yöntemlerin kullanılabilmesi için esneklikte hazırlanmalıdır.

* Kitaplarda dil bilgisi konuları temel yaşam alanlarındaki ihtiyaçları ön plâna çıkaran anlamsal-ışlevsel yaklaşıma göre sıralanmalıdır. Aynı zamanda sıralı ve yapılandırmacı bir yaklaşım ile bağlamlar da öğretilen dil bilgisi yapı ve kurallarıyla oluşturulmalıdır. Her kazandırılan yapı bir sonrakine sezdirmelerle temel olmalıdır. Özellikle sarmal bağlamlarda öğretilen dil bilgisi konularıyla bir ya da iki ders sonra öğretimine yer verilecek dil bilgisi konularının birlikte kullanımı çok önemlidir.

* Yabancılara Türkçe öğretmek amacıyla yazılan ders kitaplarındaki dil bilgisi konuları Türklere Türk dil bilgisini öğretmek amacıyla yazılan ders kitaplarındaki gibi ana başlıklar altında sınıflandırılmamalı, dil bilgisi yapılarının günlük hayattaki kullanım sıklığı, anlamsal-ışlevsel özellikleri, yapısal açıdan öğretim kolaylıkları dikkate alınarak oluşturulacak mantıkî bir sıralama ile uygun aralıklarla öğretimine yer verilmelidir. Örneğin, “Zarflar” başlığı altında Türkçedeki bütün zarfların öğretimine yer verilmemelidir.

* Öğrencinin dil bilgisi yapılarının işleyişini sezebilmesi için sözlü ve yazılı iletişimde karşılaştığı yapılarda sık kullanılan sözcüklerin anlamlarını ve anlamsal çeşitliliklerini kavrayabilmesi gerekmektedir. Bu yüzden ders kitapları hazırlanmadan önce günlük hayatta ve Türk kültüründe sık kullanılan sözcükler belirlenmeli ve ders kitaplarında bu sözcük ve kalıpların kullanımına sık sık yer verilmelidir.

* Ders kitaplarında deyimler, atasözleri, ikilemeler....gibi günlük hayatta sık kullanılan kalıplaşmış kullanımlara da yer verilmelidir.

* Ders kitaplarında, ortak bir terminoloji kullanılmalı ve terimler günlük hayatta kullanılan herkesin bildiği terimler ile aynılaştırılmalıdır. Ayrıca ders kitaplarında öğrencinin anadilinden farklı olan ya da yapısal olarak öğrenilmesi gerekli olan terimlere yer verilmelidir. Bu şekilde öğrenci zihninde oluşabilecek karışıklık önlenecektir ve öğrenci dil bilgisi terimleri içinde boğulmak zorunda kalmayacaktır. Örneğin; belirtme-yönelme hâl ekleri Türkçede en çok kullanılan eklerdir. Yabancıların da kendi dillerindeki kullanımlarından dolayı (kullanım çeşitliliğinden dolayı) en çok karşılaştıkları bu ekleri “akuzatif-datif” gibi terimlerle vermek yerine, anlam inceliklerini verecek şekilde adlandırmak dil bilgisi öğretimi açısından daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

* Ders kitaplarında terimler verilirken “koşaç tümcesi”, “koşaç tümcesinin hikâyesi”, “koşaç tümcesinin rivayeti”... gibi günlük hayatta kullanım sıklığı bulunmayan terimler yerine “isim cümlesi”, “isim cümlelerinde belirli geçmiş zaman”, “isim cümlelerinde belirsiz geçmiş zaman” ifadeleri tercih edilmelidir. Bu kullanımlar hem anlaşılmayı kolaylaştırır hem de yapısal bağlantıların daha kolay kavranmasını sağlar. Bu yüzden “isim cümlelerinde hikâye ve rivayet” terimlerinin kullanımlarına gerek yoktur.

*Dil bilgisi çalışmaları, alıştırmaları yapay bağlamlar üzerinde yaptırılmamalıdır. Yaşayan dilden ve edebiyatımızın seçkin eserlerinden alınan parçalar, incelenerek örnekler oluşturmalıdır. Ders kitaplarında yer alan alıştırmaların çözümüne yönelik yeterli örneğe yer verilmelidir.

* Ders kitaplarında yer alan bağlamlarda, öğrencinin bilmediği dil bilgisi yapı ve kurallarına fazla yer verilmemelidir. Alıştırmalarda öğretimi yapılmayan dil bilgisi konularına yönelik sorulara yer verilmemelidir. Bu durum öğrenciyi dil öğretiminden soğutur. Bir derste kullanımları sezdirilen bir yapının öğretimi bir-iki ders sonra yapılmalıdır.

* Ders programları ve ders kitapları hazırlanırken, dil bilgisi öğretiminde anlamsal-ışlevsel odaklı yaklaşımdan yola çıkılmalıdır. Türkçede en sık kullanılan dil bilgisi yapılarının işleyişi günlük dilde sık kullanılan sözcüklerin geçtiği bağlamlarla öğrencilere sezdirilmelidir. Bağlamlar yaşayan dil ile oluşturulmalı, ders kitapları en az beş yılda bir gözden geçirilerek günlük hayatta eskisi kadar sık kullanılmayan

sözcük ve yapılar kitaplardan çıkarılmalıdır. Dil canlı bir varlıktır. Bu yüzden sürekli değişim ve gelişim göstermektedir.

* Dil bilgisi öğretiminde öğrenci düzeyine uygun temel ve gerekli bilgilerin verilmesi gerektiğini belirtmiştik. Ayrıca bu bilgiler içerisinde özellikle bilinmesi gereken noktalar belirginleştirilerek öğrencinin bu bilgilere odaklanmasına yardım edilmelidir.

* Ders kitaplarında dil bilgisi bölümlerine ünitelerin sonunda ayrı bir başlık altında ya da kitabın sonunda ayrı bir bölüm hâlinde yer verilmesi dil bilgisi öğretim ve öğrenimi açısından doğru değildir. Dil öğretimi bir bütündür. Dil bilgisi yapı ve kurallarıyla ilgili bilgiler, gerekli olduğu ölçüde, üniteler içerisine serpiştirilmelidir. Üniteler içerisinde dil bilgisi kuralları yoğun bir şekilde verilmemeli, öğrenci dil bilgisi kuralları içinde boğulmamalıdır. Dil öğretiminin bilgi öğretimi değil, beceri kazanımı olduğu unutulmamalıdır.

* Ders kitaplarında “yanlış göstermek” yoluyla öğretimde, yanlış gösterirken kullanılan görsel teknikler çok önemlidir. Bu örnekleri gösteren yönergelerin eksik olması ya da belirgin olmaması yanlışın anlaşılmasını engelleyerek bu kullanımların öğrenci zihnine yerleşmesine sebep olabilir. Yanlış gösterme, yanlışla özendirme olmamalıdır. Anadilinden farklı bir dil öğrenen öğrencinin yanlış kullanımları öğrenme eğilimi her zaman daha fazladır. Bu yüzden, her ne sebeple olursa olsun, ders kitaplarında yanlış kullanımlara yer verilmemesi gerekir.

* Ders kitaplarında yer alan basit ve birleşik zaman çekimlerinde “olumlu–olumsuz–olumlu soru–olumsuz–soru” çekimlerinin tümü verilebilir ya da bazı çekimler verilmeyebilir. Fakat kullanımında anlam farkı oluşan çekimler, muhakkak, verilmelidir.

* Ders kitapları öğrencinin bireysel olarak da Türkçeyi öğrenebileceği ve kendini değerlendirebileceği nitelikte hazırlanmalıdır.

* Öğretilen dil bilgisi konularını pekiştirerek kalıcı hâle getirmeyi amaçlayan konunun niteliğine ve öğrenci düzeyine uygun alıştırmalara yer verilmelidir.

* Öğrencilerin seviyesine göre basitten karmaşığa doğru sıralanmış metin, diyalog ve dil bilgisi yapılarının resimlendirilerek ve diğer görsel unsurlarla desteklenerek verildiği ders kitapları, öğretimin başarısında oldukça önemli yer tutmaktadır. Özellikle tablolar ile desteklenen dil bilgisi öğretimi dil bilgisi terimlerinin daha kolay öğrenilmesini ve akılda kalmasını sağlayabilir. Tabloların altında ve üstüne yerleştirilen terimler, çeşitli renklendirme ve işaretler ile ilgi çekici hâle

getirildiğinde, görsel hafıza tarafından kolayca algılanabilecektir. Tablolar Türkçenin yapısını (kök-ek birleşmeleri, ses hâdiselerinden dolayı meydana gelen değişimler...) sezdirecek şekilde hazırlanmalıdır. Ayrıca zamanların öğretiminin yapıldığı tablolarda her kişi farklı bir fiil ile çekimlenerek öğrenciye aynı anda birden çok fiilin kullanımı öğretilir. Böylece fillerin öğretimi de daha kolay ve zevkli hâle getirilebilir. Tablolarda öğrencinin ilgisini çekecek işaretlere, renklendirmelere, büyük puntolu yazılara yer verilmelidir. Tablolar öğrenci zihninde soru işaretlerine yol açmamalı, öğrencinin bireysel olarak da kolayca yorumlayabileceği nitelikte olmalıdır.

* ADP’de belirlenen dil becerilerinde yeterlilik düzeylerine uygun olarak her düzey için bir ders kitabı hazırlanmalıdır. (A1, A2, B1, B2, C1 ve C2 düzeylerine uygun olarak dil bilgisi konularının sıralandığı altı ders kitabından oluşan seriler hazırlanmalıdır.)

* Dil bilgisi yapıları verilirken “-dİ, - EcEk...” gibi dil bilimsel yaklaşım ile adlandırmalar yapılmamalıdır. Bu tür kullanımlar yerine ekin bir şeklinin yapıyı temsilen verilir diğer şekillerinin parantez içinde sunulduğu daha anlaşılır bir yöntem kullanılmalıdır. Bu şekilde, öğrencinin yazılı anlatımlarda yaptığı hatalar azalacaktır.

* Her düzeye uygun hikâye kitapları hazırlanarak ders kitapları desteklenmelidir. Bu hikâye kitaplarında günlük hayatta kullanılan dil kullanılmalıdır.

5.3.4. Dil Bilgisi Konularının Öğretimini Kolay Ve Zevkli Hâle Getirebilecek Etkinlikler İle İlgili Öneriler

* Dil bilgisi öğretiminin tek başına yapılması doğru değildir, alıştırmalar, oyunlar, bulmacalar... gibi çeşitli etkinliklerle desteklenip ilgi çekici hâle getirilmesi gerekir. Bu tür etkinliklere öğrencinin katılımı sağlanarak öğrenci aktif duruma getirilmelidir. Ayrıca sınıf içi etkinlikler öğrencinin dil bilgisi yapılarını günlük hayatta nasıl ve hangi ortamlarda kullanılacağını sezmesini sağlayarak, öğrendiği yapıları günlük hayatta doğru bir şekilde aktarmasını sağlayacaktır.

* Dil bilgisi konusuna uygun resimler, sınıf içinde kullanılabilir. Bu resimlere yönelik sorularla öğrencinin merak duygusu tetiklenebilir.

* Benzer ve farklı biçimdeki, anlamdaki, işlevdeki dil bilgisi yapıları bir tablo içinde verilerek öğrencilerden eşleştirme çalışmaları yapmalarını istenebilir.

* Öğretilen dil bilgisi konuları paralelinde oluşturulan sarmal bağlamlar içerisinde,

-Belli ses hâdiselerinin gerçekleştiği sözcüklerin buldurulmasına,
 -Aynı yapıdaki, aynı türdeki, aynı kiple çekimlenmiş fiillerin buldurulmasına,
 yönelik uygulamalara yer verilebilir.

* Çevredeki nesnelere hareketle sözcük bulma, cümle kurma çalışmaları yaptırılabilir.

* Sözcükleri cümle içinde veya paragrafta eksik bırakarak öğrencinin tamamlanması istenebilir.(Özellikle ses olayları, ekler... gibi konuların ezberden uzak bilinçli bir şekilde öğretilmesinde bu tarz uygulamalar faydalı olabilir.)

Örnek: “Aşağıdaki kelimelere uygun ekler getiriniz.

a.Ağaç.....düşen kedi hızla uzaklaş...”

* Görmeye dayalı unsurlar, hem algılamada hem de pratik çözümler bulmada etkilidir. Öğrencilerin öğretilen dil bilgisi yapılarını kullanabilecekleri, kurallarını uygulayabilecekleri bulmacalar oluşturulabilir.

Örnek: “İyelik ekleri konulu bulmaca,

Ülke, ağız, amaç...

Sorular 1) “Ağız” kelimesine ikinci tekil şahıs iyelik eki getiriniz. (soldan sağa) ...v.b.”

* Alıştırmalarda, çoktan seçmeli sorulara yer verilmelidir. Bu şekilde öğrencinin yanlış kullanımlarla doğru kullanımları birlikte görmesi ve yanlışları elemesi sağlanabilir.

* Öğrencinin hem öğretilen zamanları hem de kişi eklerini pekiştirmesi amacıyla, şahıs zamirlerini değiştirme, aynı cümleyi farklı şahıs ve zamana göre çekimleme...v.b. türdeki alıştırmalara yer verilebilir.

* - Etken cümleleri edilgen çatılı fiillerle kurdurmaya,

- Edilgen çatılı fiillerle kurulan cümleleri etken cümleye dönüştürmeye,

- Edilgen çatılı fiillerle kurulan cümleleri dönüşlü çatılı fiillerle kurulan cümlelere dönüştürmeye... yönelik alıştırmalara yer verilebilir.

* Eklerin karıştırılmasının önüne geçmek için çeşitli alıştırmalara yer verilebilir.

Örnek: “Kalem... verdim

Kalemin... verdim....” gibi uygulamalara yer verilebilir.

* Dil bilgisi malzemelerinin ve kurallarının benimsetilmesinde görsel ve işitsel materyallerin önemi unutulmamalıdır. Gerçekleştirilen dil öğretiminin başarıya ulaşması için öğrencinin ilgisini çekecek, öğretimi kolaylaştıracak çeşitli materyallerle, öğretim eğlenceli ve zevkli hâle getirilmelidir. Öğrenme duygusu

uyarılan öğrenci, bilgi edinmeye ve bilgisini geliştirmeye çalışır. En önemlisi hedef dili öğrenmekten zevk alır.

* Günümüzde dil öğretimi yaparken teknolojiden destek almak kaçınılmaz hâle gelmiştir. CD'ler, internet, televizyon...v.b. teknolojik unsurlarla desteklenen bir dil öğretimiyle öğrencinin daha çok duyu organına hitap edileceği için başarının daha yüksek olması kaçınılmazdır. Hacıömeroğlu (2007)'nin "Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenenler İçin Kiplik Öğretimi Üzerine Materyal Geliştirme" adlı tezi Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde teknolojik materyal kullanımının önemini gösteren güzel bir çalışmadır. Bu ve bunun gibi çalışmalar sınıf içinde kullanıldığı takdirde dil bilgisi öğretim ve öğrenimi daha kolay ve zevkli hâle gelecektir.

5.3.5. Dil Öğreticisine Öneriler

- * Türkçeye bir yabancıya gözüyle bakabilmeli ve bu bakış açısıyla Türkçeyi çözümlenmeyi öğretmelidir.
- * Öğrettiği dilin kurallarına hâkim, yetenekli, konu ile ilgili alanda iyi yetiştirilmiş bir öğretici başarılı bir rehber olacaktır.
- * Öğretici, derste işlediği konulara uygun etkinlikler bulma, geliştirme, materyallere ulaşabilme ve bunları kullanabilme - hatta kendisi de - materyal geliştirme konusunda yeterli ve yetenekli olmalıdır.
- * Fiziksel araç gereçleri yeri geldikçe kullanabilmeli, jest ve mimiklerden doğru bir şekilde yararlanabilmeli, öğrencilerin beş duyu organına hitap edebilmelidir.
- * Alanıyla ilgili yenilikleri takip etmelidir.
- * Öğrencinin istek ve ihtiyaçlarını dikkate alarak ders programı ve ders plânları hazırlamalıdır. (Ayrıca öğrencinin ihtiyaçları ve amaçları doğrultusunda haftada kaç saat ders yapacağını belirlemelidir.)

KAYNAKÇA

Akdoğan, G. (1993). Yabancıların Türkçe öğreniminde ad durumu ve çekim açısından sık rastlanan yanlışlar ve nedenleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Anthony, E. M. (1963). **Approach method and technique english language teaching.**(third edition). Oxford: Oxford Universty Press.

Aydın, Ö. (1996). **Yabancı dil olarak Türkçe dil bilgisi öğretimi, üretken dönüşümlü dil bilgisi kuramının kısa bir tanımı.** Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Balcı, A. (2007). **Sosyal bilimlerde araştırma.** Ankara: Pegema Yayıncılık.

Banguoğlu, T. (1974). **Türkçenin grameri.** İstanbul: Baha Matbaası.

Banguoğlu, T. (1986). **Türkçenin grameri.** Ankara: TDK Yayınları,

Barın, E. (1994). Yabancılara Türkçenin öğretimi metodu. **Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Dergisi, 17, 53-54.**

Barın, E. ve Demir, C. (2008). Türkçe dil bilgisi – 2, **Biçim bilgisi.** Ankara: Öncü Kitapevi.

Barın, E. (1992). Yabancılara Türkçe öğretiminde bir metot denemesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Benhür, M. H. (1993). Türkiye Türkçesinde sıfat-fiil ve zarf-fiil eklerinin fonksiyonları. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Benhür, M. H. (2002). Türkçenin yabancılara öğretiminde tartışılmayan ana kavramlar, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Cem, A. (2005). Dilbilgisi öğretiminde biçim-anlam-kullanım üçlüsü: ders malzemesi hazırlama ve uygulama önerileri. **Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Dergisi**, **128**, 9.
- Cemiloğlu, M. (1998). İlköğretim okullarında Türkçe öğretimi. Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi Basımevi.
- Council For Cultural Comission (2001). **Common European Framework Of Reference For Language, Learning, Teaching, Assesment**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Çotuksöken, Yusuf (1983). Yabancıların Türkçe öğrenirken karşılaştıkları güçlükler ve yaptıkları yanlışlar. **Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Dergisi**, **10**, 93.
- Çotuksöken, Y. (2001, Mart). "Avrupada yabancı dil olarak Türkçe öğretimi". Avrupa Konseyi 2001 Avrupa Diller Yılı Avrupa' da Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Sempozyumunda Sunuldu, Ankara.
- Demircan, Ö. (1988). **Dünden bugüne yabancı dil**. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Demircan, Ö. (1990). **Yabancı dil öğretim yöntemleri**. Ankara: USEM Yayınları.
- Demirel, Ö. (1990). **Yabancı dil öğretiminde ilkeler, teknikler, yöntemler**. Ankara: Usem Yayınları.
- Demirel, Ö. (1999). **İlköğretim okullarında Türkçe öğretimi**. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Dilaçar, A. (1968). **Dil, diller ve dilcilik**. Ankara: TDK Yayınları. Sayı: 2639.

Dilidüzgün, Ş. (1995). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yazınsal metinler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ediskun, H. (2004). **Türk dilbilgisi**. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Ergin, M. (1977). **Türk dil bilgisi**. İstanbul: Minnetoğlu Yayınevi.

Ergin, M. (1983). **Türk dil bilgisi**. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

Ergin, M. (1995). **Üniversiteler için Türk dili**. İstanbul: Bayrak Basım Yayın.

Ergin, M. (2003). **Türk dil bilgisi**. İstanbul: Bayrak Basım Yayın.

Gazi Üniversitesi TÖMER. (2006). Yabancılar için Türkçe-1. Ankara: Uyum Ajans.

Gazi Üniversitesi TÖMER. (2006). Yabancılar için Türkçe-2. Ankara: Uyum Ajans.

Gencan, T. N. (1983). **Dil bilgisi**. Ankara: TDK Yayınları.

Gencan, T. N. (2001). **Dil bilgisi**. Ankara: Ayraç Yayınevi.

Hacıömeroğlu, M. S. (2007). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenler için kiplik öğretimi üzerine materyal geliştirme. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Hengirmen, M. (1993). **Yabancı dil öğretim yöntemleri ve TÖMER yöntemi**. Ankara: Kültür Matbaacılık.

Kalfa, M. (2008, Haziran). Yabancılar için Türkçe öğretiminde program(sızlık) sorunu. I. Uluslararası Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumunda sunuldu, K.K.T.C.

Koç, N. (1994). **Yabancılar için Türkçe dilbilgisi**. İstanbul: İnkılâp Yayınevi.

Koç, N. (1996). **Yeni dilbilgisi**. İstanbul: İnkılâp Yayınevi.

Korkmaz, Z. (2003). **Türkiye Türkçesi grameri**. TDK Yayınları:827

Korkmaz, Z. (2006). **Anadolu'nun 60 yıllık bilim ve kültür köprüsü Ankara Üniversitesi tarihçe**. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi. Sayı: 226.

Koşucu, F. Z. (2007). Türkçenin yabancılara öğretiminde ulaçların düzeylere göre incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Köse, D. (2005). Avrupa Konseyi Yabancı Diller Ortak Başvuru Metni'ne uygun Türkçe öğretiminin başarıya ve tutuma etkisi, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Öz N. (2002). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde ad durum ekleri ve bir izlençe önerisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Özbay, M. (2008). **Türkçe özel öğretim yöntemleri I**. Ankara: Öncü Kitap.

Polat, T. (2001). **Avrupalılık bağlamında kültür boyutuyla yabancı dil**. İstanbul: Ekin Yayınları.

Richards, J. and Theodore S. R. (1986). **Approaches and methods in language teaching: a description and analysis**. Cambridge: Cambridge University Press.

Rona B. ve Dedes G. (1989). Dil öğretiminde metin-yapı, amaç beceri ilişkileri. **Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Dergisi**, 31(2), 69.

Swett, H. (1899). The practical study of languages: a guide for teachers and learners. Oxford: OUP.

Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı (1998, 18–22 Temmuz).
XII. Millî Eğitim Şûrası. Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi Komisyon Raporu.

Türk Dil Kurumu (2005). İmlâ kılavuzu. İstanbul: Karanfil Yayınları.

Türkmen F. (2009). **Okuyorum – öğreniyorum**. İzmir: Ege Üniversitesi. Ege
Üniversitesi Yayınları; Türk Dünyası Araştırma Enstitüsü. Yayın No: 1.

Türkmen F. (2009). **Yabancılar için Türkçe dil bilgisi-1**. İzmir: Ege Üniversitesi.
Ege Üniversitesi Yayınları; Türk Dünyası Araştırma Enstitüsü. Yayın No: 2.

Uysal, B. (2009). Avrupa Dilleri Öğretimi Ortak Çerçeve Metni doğrultusunda Türkçe
öğretimi programları ve örnek kitapların değerlendirilmesi. Yayımlanmamış
Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Bolu.

Uzun, E. (Editör). (2008). **Yeni-Hitit yabancılar için Türkçe ders kitabı**. Ankara:
Ankara Üniversitesi Basımevi.

Uzun, E. (Editör). (2008). **Yeni-Hitit yabancılar için Türkçe ders kitabı -2**. Ankara:
Ankara Üniversitesi Basımevi.

Uzun, E. (Editör). (2008). **Yeni-Hitit yabancılar için Türkçe dersi kitabı -3**. Ankara:
Ankara Üniversitesi Basımevi.

<http://ttkb.meb.gov.tr/Duyurular/4sura/4surakararlari.Pdf> 08.04.1988'den
alınmıştır.

<http://ttkb.meb.gov.tr/Duyurular/17sura/17surakararlari.Pdf> 18.10.2006' dan
alınmıştır.

EK-1. GAZİ-TÖMER A1 (TEMEL) DÜZEY SINAV PROGRAMI

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
TÜRKÇE ÖĞRENİM, ARAŞTIRMA VE UYGULAMA MERKEZİ
TÖMER

TEMEL DÜZEY (A1) KURU FINAL SINAV PROGRAMI

Dersin Adı	Sınav Tarihi	SINAV			Sınav Komisyonu	AÇIKLAMALAR
		Saati Süresi	Türü	Yeri		
Anlama	01.12.2009	09.00-10.00	YAZILI	İlgili Sınıf	Okutman Şebnem Gökalp	1. Sınav belirtilen gün ve saatlerde yapılır.
					Okutman Dr. Sefa YÜCE	
Konuşma		Ders Saatinde	SÖZLÜ	İlgili Sınıf	Okutman Nesilhan Delice	2. Sınav katılmayan öğrenci o dersten başarısız sayılır.
Yazma	01.12.2009	10.15-11.15	YAZILI	İlgili Sınıf	Okutman Hatice PARLAK	3. Sınav geç kalan öğrenci, sınava alınmaz.
Dil Bilgisi	01.12.2009	11.30-12.30	YAZILI	İlgili Sınıf	Okutman Dr. Mustafa Kurt	4. Mazeret kabul edilmediğinden bütün öğrenciler sınava katılmak zorundadır.
					Okutman Şebnem Gökalp	
Anlama		Ders Saatinde	SÖZLÜ	İlgili Sınıf		5. Her öğrenci sınav kurallarına veya komisyon üyelerinin ikazlarına uymak zorundadır. Aksi hareket edenler salondan çıkarılır ve o dersten başarısız sayılır.

Not: Sınav sonuçlarını sınav tarihinden en geç iki gün sonra teslim ediniz.

UYGULAYICI

23.11.2009
Prof.Dr.M.Fatih KIRIŞÇIOĞLU
MÜDÜR

EK-2. ANKARA ÜNİVERSİTESİ-TÖMER TEMEL TÜRKÇE SERTİFİKA SINAVI

T405002**ANKARA ÜNİVERSİTESİ TÖMER
TÜRKÇE ÖĞRETİM ARAŞTIRMA VE UYGULAMA MERKEZİ
TEMEL TÜRKÇE SERTİFİKA SINAVI****T405002****ÖĞRENCİNİN**

ADI	
SOYADI	
NOSU	
UYRUĞU	
SINAV TARİHİ	

BÖLÜM	PUAN
Okuma	
Dinleme	
Yazma	
Karşılıklı Konuşma	
Sözlü Anlatım	
TOPLAM	

OKUMA

EK-3. EGE ÜNİVERSİTESİ TÜRK DÜNYASI ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
İLERİ TÜRKÇE SINIFI 2009-2010 DERS PROGRAMI

EGE ÜNİVERSİTESİ TÜRK DÜNYASI ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ TÜRKÇE ÖĞRETİM BİRİMİ 2009-2010 ÖĞRETİM YILI I. DÖNEM İLERİ TÜRKÇE SINIFININ TÜRKÇE HAZIRLIK DERS PROGRAMI				
Günü	Saat	Dersin adı	Derslik No	Öğretim Elemanı
Pazartesi	10.00 - 11.30	Dilbilgisi	Derslik No:5	Şenol DEMİR
	13.00 - 14.30	Dilbilgisi	Derslik No:5	Şenol DEMİR
	14.50 - 16.20	Okuma Anlama	Derslik No:5	Bilgen Aydın SEVİM
Salı	10.00 - 11.30	Dilbilgisi	Derslik No:5	Şenol DEMİR
	13.00 - 14.30	Dilbilgisi	Derslik No:5	Şenol DEMİR
	14.50 - 16.20	Sözlü Anlatım	Derslik No:5	Hayati ÖZBEK
Çarşamba	10.00 - 11.30	Yazılı Anlatım	Derslik No:5	Ömer ÖZÜTEMİZ
	13.00 - 14.30	Okuma Anlama	Derslik No:5	Bilgen Aydın SEVİM
	14.50 - 16.20	Okuma Anlama	Derslik No:5	Bilgen Aydın SEVİM
Perşembe	10.00 - 11.30	Sözlü Anlatım	Derslik No:5	Hayati ÖZBEK
	13.00 - 14.30	Yazılı Anlatım	Derslik No:5	Ömer ÖZÜTEMİZ

Uygundur
Prof. Dr. Filiz TÜRKMEN
Müdür